Lei 7,–

ION GH. PANĂ • RADIO DONAU NU MAI TRANSMITE

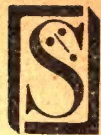
»scorpionul«

ION GH. PANĂ

RADIO DONAU NU MAI TRANSMITE

Coperta colecției: L. BARDOCZ

ION GH. PANĂ

RADIO DONAU NU MAI TRANSMITE

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA, 1975

ÎN PORTUL CONSTANȚA

...Au trecut ani după ani de cînd mi-am făcut intrarea pe poarta regimentului constănțean, Regimentul 34, din Divizia 9 infanterie, denumită și „Divizia «Mărășești»". Ea s-a acoperit de-o glorie nepieritoare și în vara anului 1917 în istorica bătălie de la Mărășești. Acolo, pe malul mării, m-a prins prima zi a celui de-al doilea război mondial. Aveam gradul de căpitan. Lumea întreagă începuse a fi pîrjolită. Omenirea se văita jalnic în vîlvătăile conflagrației mondiale iscate de fasciști.

A intrat și țara noastră în război. Batalionul 3, din care făceam parte, n-a plecat pe front. El a rămas tot timpul, din iunie 1941 și pînă la 23 August 1944, numai pe malul mării — o perioadă la Mangalia și alta la Constanța. Se afla în misiune de apărare a litoralului, împreună cu subunități din alte regimente ale Diviziei 9 infanterie.

În cadrul batalionului comandam compania 12 mitraliere. În noiembrie 1943 am fost detașat la un centru de instrucție aflat la Giurgiu, centru unde se instruiau și recruți din Divizia 9 infanterie. Acolo am comandat compania de pionieri ca unul care urmasem niște cursuri speciale, înainte de război, la Centrul de instrucție al geniului de la Rîmnicu-Vîlcea. În februarie 1944, la terminarea perioadei

de pregătire de la Giurgiu, am revenit la Constanța.

Nu știam ce comandă mi se va încredința. După vreo două zile am fost, în sfîrșit, chemat la comandantul de regiment, colonelul Ion Dumitrescu. M-a primit surîzător, m-a poftit să iau loc, m-a întrebat cum am dus-o la Giurgiu. M-a felicitat pentru frumoasele rezultate obținute în pregătirea pionierească a companiei pe care am comandat-o, rezultate ce-i fuseseră aduse la cunoștință, în scris, de către comandantul centrului. Apoi, printre altele, mi-a spus:

— Știu că-ți place mult să comanzi și să instruiești mitraliori, pionieri, transmisioniști; știu că ți-ai manifestat dorința, de cum ai venit, de-a comanda o subunitate de tunuri sau de aruncătoare. Dar tu, de cînd ai ieșit ofițer, ai comandat vreodată pluton sau companie de pușcași?

— Domnule colonel, am comandat vreo cîteva luni, prin 1938, compania 11 pușcași; restul timpului numai subunități de mitraliere, de cercetare, de transmisiuni, de tunuri antitanc...

— Ei, bine, de data asta îți voi da sub comandă o bravă companie de pușcași, tot din batalionul 3, din care ai făcut parte multă vreme... Nu lăsa buza în jos, nu te întrista!... Acolo unde te vei duce, pe lîngă pușcași, vei avea sub comandă și subunități de mitraliere, și de tunuri, și de aruncătoare, și de pionieri... Și-acum vino la biroul instrucției!

Acolo se afla harta cu dispozitivul de apărare al întregului regiment de pe litoralul constănțean. La

acel birou lucra atunci locotenentul Sădeanu Constantin.

Privindu-mă drept în ochi, colonelul mi s-a adresat: „Căpitan Pană, ia aminte că te trimit într-unul din punctele cele mai periculoase din dispozitivul regimentului, la stația de petrol din port. Acolo bombardamentele aeriene se țin lanț, pentru că, îți dai seama... în port sînt cisternele de petrol, stația de pompare a acestuia la navele de luptă și la cele comerciale. Apoi, alături de stație, ai șantierul naval, docul plutitor și depoul C.F.R., care intră, de asemenea, în sectorul tău. Iar sus, pe terasă, deasupra tunelului de cale ferată, tot în raza companiei tale, există și postul T.F.F. al marinei. Îl știi, nu? Toate acestea, nu trebuie să-ți mai explic eu, sînt obiective militare foarte importante. Și mai fii atent că, în afară de legătura pe care o ai cu subunitățile batalionului, vei conlucra și cu subunitățile de marinari, și cu compania de grăniceri din port. În detaliu vei fi pus la curent de maiorul Vintilă Vasile, comandantul batalionului tău, cu care cred că te cunoști destul de bine!"

Cam acestea mi le-a spus atunci comandantul regimentului, arătîndu-mi și pe hartă dispozitivul companiei. Pe harta la scara 1:100 000 a zonei și orașului Constanța era marcată, printr-un contur filiform de culoare albastră, și compania a 10-a de pușcași. Era instalată într-un așa-numit dispozitiv de apărare, atît în incinta portului Constanța, cît și pe terasa înaltă ce îl străjuiește către vest.

Drept să spun nu mă încînta deloc marea „încredere" ce mi-o acorda colonelul, trimițîndu-mă, după cum îmi închipuiam în acele clipe, într-un

infern, din care nu mai puteam scăpa teafăr. În sinea mea presupuneam că trebuia să fi fost la mijloc vreun „aranjament", că fiecare s-a căpătuit cum a fost mai bine, mie rezervîndu-mi-se ceea ce a rămas mai greu, mai periculos. Şi mai ales cînd comandantul m-a încunoştiinţat că portul se află în centrul atenţiei comandamentului militar hitlerist din Dobrogea, care nu prea ne vedea bine pe noi, românii, au şi reînviat în sufletul meu o serie de resentimente. Acestea erau legate de repulsia puternică ce-o nutream faţă de hitlerişti, cu care, nu o dată, atît eu, cît şi alţi militari din regiment avusesem diferite conflicte.

Îmi reamintesc că îmi venise şi mie rîndul, într-o noapte prin '43 să merg într-o misiune de patrulare, însoţit de oamenii sergentului-major Ciurea Ion. Misiunea o executam împreună cu o patrulă hitleristă, comandată de un ofiţer înalt, cu faţa prelungă, cu ochii duşi în fundul capului. Traseul patrulării urma străzile de pe malul mării, între Spitalul militar şi Cazino. De la început ofiţerul hitlerist mi-a făcut o impresie proastă, confirmată curînd. În dreptul plajei, ce i se spunea „Trei papuci" ofiţerul neamţ mi-a cerut să-mi las ostaşii încadraţi de soldaţi lui. Asta, chipurile, pentru că românii ar fi fost mai slab instruiţi. Reţin foarte bine că am reacţionat imediat, strigîndu-i, într-un amestec de cuvinte germane şi româneşti, că n-ar trebui să uite că se află în România şi că ar putea să-şi aducă aminte de Mărăşeşti. El a reluat îndată cuvîntul Mărăşeşti, morfolindu-l nazal cu amărăciune. După aceea a început să ridice tonul, spunîndu-mi nu mai ştiu bine ce, din care am înţeles,

poate greşit, că m-a înjurat. Am văzut atunci negru în faţa ochilor şi, deşi „dumnealui" era mai înalt, mi-am înfipt mîna în tunica lui, răcnindu-i în faţă cîţiva „sfinţi". El a pus mîna îndată pe tocul pistoletului, dar în acelaşi timp o altă mînă, a sergentului-major Ciurea, l-a imobilizat, încercînd totodată să mă calmeze, să-mi atragă atenţia „că va ieşi mare scandal, că vom fi pedepsiţi..." Numai aşa m-am mai potolit puţin. În jurul nostru se strînseseră roată ostaşii din patrula germană şi ostaşii mei care începuseră să fiarbă. Tot atunci, dinspre strada Decebal se apropia un grup de civili, atraşi, desigur, de ecourile scandalului iscat între mine şi ofiţerul neamţ.

— Uite cine a ajuns să dea ordine la noi în ţară! am reizbucnit furios.

Civilii români au început şi ei să-i înjure pe hitlerişti, îngroşînd rîndurile soldaţilor noştri. Ofiţerul neamţ, cît era de înalt, parcă începuse să scadă, să-şi răsucească capul pe parul gîtului, înmuindu-se de tot, ca o plastilină. L-am văzut cum şi-a scos casca şi a început să se şteargă de sudoare. Le-a vorbit ceva ostaşilor săi, după care s-a depărtat, ameninţîndu-ne totuşi că va aduce cazul la cunoştinţa comandaturii hitleriste. M-a mirat faptul că mi se adresase pe nume. Probabil că eu m-am prezentat la început politicos. În timp ce se îndepărta am observat că o parte din soldaţii lui începuseră să se răspîndească, presimţind probabil un iminent pericol. La rîndul nostru ne-am îndreptat către comenduirea românească spre a raporta cele petrecute. După noi se ţinea insistent însă grupul de civili. Era cam în jurul orei 22, cînd, în apropiere

de fostul magazin de mobile al negustorului grec Țalavudis, în locul căruia se află astăzi un mare complex comercial — vizavi de palatul sporturilor — am dat peste o nouă încăierare. Într-un grup de cetățeni, un ofițer român de grăniceri pălmuia cu sete un subofițer hitlerist. Am aflat de la cei din jur că fascistul o insultase în mod nerușinat pe soția grănicerului, în timp ce acesta intrase la un debit să-și cumpere țigări. În momentul cînd primeam aceste informații, de pe trotuarul dinspre palatul sporturilor (pe atunci în locul acestei clădiri era un teren viran) porniră către noi circa patru militari hitleriști, distingîndu-se printre ei și uniforme de ofițeri. În acele clipe întregul grup de cetățeni a luat atitudine. Am intervenit și noi cu toată forța, pînă cînd toți hitleriștii au fost crunt bătuți. De-abia au scăpat cu viață . . .

Cînd am ajuns la comenduirea românească am găsit doar pe plutonierul-major Udrea, care, nu știu prin ce mijloace, fusese deja informat de cele petrecute pe malul mării.

— Eu plec la tabără! i-am spus plutonierului-major. Să patruleze ei cu cine-or ști, că pe mine nu mă mai prind.

Grupul de ostași ce se afla cu mine a început să hohotească de rîs. Aș dori să precizez că „tabăra“ era un grup de clădiri la marginea de nord a orașului Constanța, între lacul Siutghiol și șoseaua Constanța—Tulcea, clădiri în care pe timpul verii rulau cîte o lună, batalioanele regimentului; aici aveau prilejul să se instruiască mai bine, deoarece în imediata apropiere se întindeau terenuri ondulate, folosite îndeosebi pentru instrucția de luptă. Acolo,

la tabără, se afla și compania a 12-a de mitraliere pe care o comandam în iarna lui '43.

— Veți fi și dumneavoastră încondeiat la comandatura germană . . . Altceva nu cred să pățiți, pentru că s-au mai petrecut multe cazuri de acest fel, a încercat plutonierul-major să mă liniștească zîmbind cu înțelesuri.

I-am strîns mîna și am plecat.

A doua zi am fost chemat de comandantul regimentului. Eram îngrijorat. Pe drum mă întrebam ce-mi va face, ce pedeapsă voi primi. Eram însă decis să nu mă dau bătut orice s-ar fi întîmplat. Apropiindu-mă de postul de comandă, în minte mi se conturau tot mai limpede răspunsurile pe care urma să le dau comandantului. Îi voi spune: „Domnule colonel oare tatăl meu de aceea a murit în primul război mondial în luptele duse împotriva cotropitorilor germani, pentru ca eu, fiul lui, să ajung astăzi, în țara mea, să fiu insultat de unul din ticăloșii ăștia, care, la fel ca și atunci, s-au instalat în țara noastră ca la ei acasă?“

În sfîrșit am ajuns. Comandantul m-a primit cu o față surîzătoare, calmă. I-am expus toată situația. În loc să mă admonesteze m-a întrebat:

— Barem ai fost la înălțime?

— Cred că da, domnule colonel, i-am răspuns scurt.

După aceea m-a sfătuit ca pe viitor să fiu mai atent, mai „diplomat“. Să fiu, mi-a spus el, fără grijă, că totul se va aranja cu bine.

— Ai fost probabil și tu trecut pe „lista neagră“, mi-a spus colonelul la plecare, rugîndu-mă să nu scot o vorbă despre cele discutate cu dînsul.

De atunci nu m-a mai chemat nici un şef şi n-am primit nici o sancţiune, deşi conflicte cu hitleriştii am mai avut şi eu şi alţi ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi din regiment. Aş dori să amintesc numai de cazul căpitanului Gheorghe Cîrstea, comandantul unei companii din regimentul nostru, aflată pe litoral, lîngă Costineşti. În momentul cînd au sosit la subunitatea lui doi ofiţeri hitlerişti, să vadă, chipurile, cum se instruiesc ostaşii noştri, el a încolonat compania, ordonînd: „Direcţia cantonamentul, înainte marş!“ Am aflat că cei doi ofiţeri germani s-au suit imediat în maşina cu care sosiseră, îndreptîndu-se direct spre Constanţa, unde au adus cazul la cunoştinţă Biroului 2 informaţii al Diviziei 9 infanterie.

. . . Iar acum cînd mă aflam din nou în faţa comandantului de regiment, după aproape un an şi ceva, eram totuşi cuprins de îndoielile despre care am vorbit. Pînă la urmă m-am consolat că poate vor fi atîrnat în cumpănă chiar acele întîmplări, de-am fost eu trimis la punctul „cel mai periculos“ din dispozitivul regimentului.

. . . Ajuns în port, m-am lămurit îndată asupra situaţiei companiei a 10-a, a cărei comandă îmi fusese încredinţată. Locotenentul de rezervă Borcan, învăţător într-o comună din Oltenia, care ţinuse pînă atunci locul de comandant de companie, m-a informat, în primul rînd, că nu exista în toată Constanţa, şi chiar în întreaga Dobroge, un adăpost mai sigur împotriva bombardamentelor ca zona Staţiei de petrol, unde se aflau tunelul de cale ferată şi, alături, cel mai puternic şi modern adăpost

antiaerian. Am constatat că avea dreptate. În ceea ce priveşte viaţa subunităţii, m-am convins din prima zi că ostaşii companiei împreună cu muncitorii petrolişti, cu cei de la şantierul naval şi cu ceferiştii alcătuiau o mare familie. Se cunoşteau bine, chiar pe nume, tăifăsuiau, comentau evenimentele politice şi militare din ţară şi de peste hotare. Plutoanele de puşcaşi, grupele de mitraliere, plutoanele de branduri de 60 mm, tunarii de la piesele antitanc îşi aveau amplasamentele printre marile cisterne, prin curţile şantierului naval şi staţiei de petrol, pe cheiuri şi dane, în jurul depoului C.F.R. Se realizase astfel o convieţuire strînsă a militarilor cu muncitorii, o comuniune de idei şi de sentimente. Înseşi dormitoarele ostaşilor erau unele în încăperile pavilionului administrativ al staţiei de petrol, alături de cele ale echipelor de muncitori, altele în blocul aşa-numit pe atunci „Casa marinarilor“, iar un pluton, al locotenentului de rezervă Alexandru Godolici, se afla în cartierul „D.P.M.“, unde locuiau muncitori şi funcţionari din port. În sectorul companiei se afla şi un pluton de tunuri antiaeriene, comandat de un sublocotenent inimos, Constantin Oană, care se integrase pe deplin în viaţa companiei şi a portului.

Perspectiva asupra întregului sector al companiei mi se deschidea de pe terasa de deasupra tunelului C.F.R. Rar loc, după aprecierea mea, în toată Constanţa, de unde să poţi avea o panoramă mai frumoasă a întregului port decît terasa aceea. Cînd spun portul, mă gîndesc, în primul rînd, la acel imens complex şi variat ansamblu de construcţii şi amenajări speciale — diguri, faruri, dane, magazii,

silozuri, macarale, ateliere de tot felul, şantier naval, doc plutitor, căi ferate, drumuri etc., etc., care, pe un spaţiu întins, conturează o aşezare omenească de un fel deosebit, un oraş sui-generis, prin trupul căruia pulsează mereu spre şi dinspre larguri veşnica viaţă a inimii fierbinţi a „Uscatului“, veşnica inimă a OMULUI.

Altfel trăiam şi simţeam marea cînd o contemplam de pe marginea pădurii Comorova — dintre Mangalia şi Constanţa — şi cu totul altfel o trăiam şi o gîndeam cînd mă găseam în port sau în jurul lui. La Comorova eram pur şi simplu dominat pînă la copleşire de imensitatea grandioasă a mării, în timp ce în port aceeaşi mare impresionantă îmi apărea îmblînzită, umanizată, devenită, prin forţa demiurgică a omului, un capăt de punte către alte porturi, către alţi oameni.

N-aş putea preciza de cîte ori am stat acolo, pe terasă, ceasuri întregi, privind, dus pe gînduri, priveliştea portului, şi, peste această privelişte, dantelăria albă, împietrită a Cazinoului, care contrasta izbitor cu întinderea liniştită ori răvăşită de valuri înspumate a mării. Acolo mă simţeam parcă în centrul lumii. Mi se părea că toate spaţiile nesfîrşite în care se avîntă omul se întîlneau tocmai în „căldarea“ portului.

Trenuri lungi, trenuri scurte, alergau chiuind şi pufăind, pe reţeaua deasă a şinelor, de la tunel către silozuri şi, mai departe, spre gara maritimă. Ele, trenurile, îmi vorbeau despre drumurile uscatului.

Printre farul roşu şi farul verde intrau în port ori plecau din el vapoarele. Le urmăream mai ales pe cele care plecau, legănate uşor de respiraţia ritmică a marelui piept albastru al mării, pînă cînd se pierdeau în zarea zărilor. Cîte nave n-am însoţit, cu închipuirea-mi înflăcărată, pe drumurile de vis ale mărilor şi oceanelor lumii!

Iar uneori, pe deasupra portului, planau graţios, spre aeroportul din apropiere[1], păsările de aluminiu, care, şi ele, plecau ori soseau de la mari depărtări.

Şi lîngă locul meu de contemplare se înălţau graţios, spre azurul calm, pilonii şi antenele staţiei de T.F.F. a marinei militare, care trimitea ori prindea din văzduh, din eter, glasurile şi semnalele omenirii.

Nu mă mai simţeam atunci doar un simplu „infans teres“, ci un comod spectator în „loja lumii“, aşa cum îmi plăcea să denumesc locul amintit. De multe ori, în clipele acelea încărcate de parfumul tare al nostalgiei depărtărilor, îmi reveneau în minte şi nişte planuri de prin anii 1937—1938. Proiectasem atunci, împreună cu un „frate de cruce“ al meu, anume Marcel Popescu, sublocotenent şi el în acelaşi regiment, să construim un cuter, cu care să ne avîntăm pe Marea Neagră, să trecem apoi prin Bosfor, să tăiem dintr-un capăt într-altul Mediterana, să ţîşnim prin Gibraltar în Atlantic, să-l traversăm şi, tot înainte, să dăm ocol lumii...

N-aş fi sincer dacă nu aş mărturisi măcar în aceste rînduri, că urmăream să obţinem o astfel de performanţă şi din dorinţa aprinsă de a demonstra tuturor că infanteriştii nu erau mai prejos de confraţii lor din aşa-zisele, pe atunci, arme speciale — artilerie, marină, aviaţie, geniu —, că şi în rîndurile noastre

[1] Pe acea vreme aeroportul civil se afla doar la cîţiva kilometri de port.

existau oameni capabili să înfăptuiască cele mai îndrăznețe planuri, pe care fie unii dintre colegii noștri din alte arme, fie alții, din rîndurile civililor, le socoteau ca inaccesibile infanteriștilor. Voiam să demonstrăm că și noi, infanteriștii — care pînă la venirea noastră trăiau în general mai izolați de camarazii lor de la celelalte arme —, le puteam fi parteneri egali, atît din punct de vedere al nivelului cultural și general militar, cît și al unor preocupări și activități extraprofesionale interesante, demne de luat în seamă.

Acesta a fost contextul general al ideilor și sentimentelor în care s-au plasat, bineînțeles ca element primordial, pasiunea și planul nostru, a doi infanteriști, de a lua și ei marea și oceanul în piept, într-o acțiune temerară, mai riscantă decît cea oferită de exercitarea oficială a profesiei marinarului de specialitate.

În anii aceia Popescu Marcel, pe baza proiectului definitivat, a întocmit macheta cuterului. Am studiat apoi, împreună, zile și nopți de-a rîndul, cîteva cursuri marinărești, ne-am însușit principalele cunoștințe de navigație, am urcat la bordul vaselor comerciale, ca să ne deprindem cu aparatele de bord, cu folosirea hărților maritime etc.

„Lupii de mare“ ne-au povestit despre capriciile lui Neptun, despre lumea porturilor, ne-au ajutat să înțelegem taina tulburătoare a călătoriilor pe „nesfîrșite ape“. Am împrumutat bani de la „Casa Oștirii“, ca să ne putem cumpăra materialul necesar construirii cuterului. Popescu Marcel a găsit și o „ocazie“ pentru procurarea unui motor bun, deoarece

cuterul nostru, după planurile ce ni le făcuserăm, trebuia să meargă și cu vele și cu motor.

Atît de bine îmi însușisem bunoștințele necesare unei călătorii pe mare, încît am putut medita pe fratele meu mai mic, Petrișor, care, dintr-un simplu matelot în marina comercială, a reușit la examenul de ofițer de punte. El a colindat apoi întreaga lume.

Prietenul meu și cu mine n-am reușit să ne ducem planurile la bun sfîrșit. Se anunța taifunul celui de-al doilea război mondial. Această nereușită mi-a rămas ca o rană adîncă în suflet, din care s-a scurs mereu dorul chinuitor al drumurilor fără capăt. Mă mîngîiam cu gîndul că mă aflam totuși, chiar în timpurile acelea negre ale războiului, într-un port la mare, port care și el era un punct pe un drum fără de capăt.

Din dulcile visări eram tulburat deseori de alarmele aeriene. Atunci coboram de pe terasa portului la gura tunelului. Figurile posomorîte ale ostașilor mei, ale muncitorilor și funcționarilor îmi întunecau și mie sufletul. Dintr-un spectator din „loja lumii“ deveneam o biată cîrtiță care-și căuta, cu grijă și cu teamă, un locșor pe undeva, pe sub pămîntul portului...

Dar nu trăiam numai asemenea zile de meditație și de înfrigurare. Ca orice subunitate militară, compania mea făcea și ea instrucție, trageri în poligonul garnizoanei, program administrativ etc.

Multe din activitățile companiei — îndeosebi cele legate de misiunile de apărare a portului — se desfășurau printre variatele clădiri aflate aici: stația de petrol, halele șantierului naval, bursa, silozurile de cereale, cazarma Companiei de grăniceri, halele

depoului C.F.R., Casa marinarilor, casa de cablu, locuinţele muncitoreşti de lîngă tunel, gara maritimă etc., etc. Exerciţiile aveau loc de-a lungul digurilor, de-a lungul imensului triaj de cale ferată, printre uriaşele stive de materiale dintre cele mai diverse.

Datorită acestui fapt muncitorii şi militarii din port trăiau şi munceau printre noi şi noi printre ei. Din materialele pe care nu le mai întrebuinţau petroliştii ne-am construit o bucătărie modernă, ca la cel mai bun restaurant. Nu de puţine ori muncitorii gustau mîncarea ostaşilor, lăudîndu-l pe bucătar pentru talentul lui. Tot cu ajutorul lor ne-am amenajat în clădirile administraţiei o frizerie de toată frumuseţea. Frizerul l-am dat noi. El îi deservea şi pe ostaşii companiei şi pe muncitori.

În clipele de răgaz, cînd nu se făcea instrucţie ori nu se executau lucrări genistice, puteai zări de-a lungul unui raid prin dispozitivul companiei grupuleţe de ostaşi şi muncitori, care, în jurul cîte unui tun, unei mitraliere, unui adăpost, unei cazemate, de-a lungul unui chei etc., povesteau fel de fel de lucruri. De la întîmplări hazlii şi episoade din viaţa lor personală pînă la problemele grave, majore, ale timpurilor de atunci, probleme ale războiului şi ale păcii, ale viitorului ţării şi ale fiecăruia în parte.

Uneori mi se întîmpla să gust, împreună cu unii dintre muncitori, şi cîte o drojdie tare ori cîte un vinişor de cel bun la prăvălia lui Albu din cartierul D.P.M., pe unde astăzi se află piaţa gării Constanţa. În general însă viaţa ne-o duceam în port. Acolo, pe diguri, privind marea, se porneau cele mai interesante discuţii. La noi, în port, se organizau şi alte diverse activităţi în desfăşurarea cărora interveneau şi unele semnificative întîmplări. Iată una destul de grăitoare.

În luna iunie 1944, chiar în curtea staţiei de petrol, unde se găsea şi compania 10, a fost programat un spectacol pe care urma să-l prezinte o echipă artistică a diviziei. Serbarea a fost deschisă de un tînăr în vîrstă de circa 24—25 de ani. Am aflat mai tîrziu că era profesor de limba latină la liceul din Constanţa.

În timp ce oratorul începuse să-l proslăvească pe Hitler, întreaga asistenţă l-a copleşit cu o furtună de fluierături. Apoi cineva a tras în sus cîteva salve de automat care au însemnat şi sfîrşitul jalnicei cuvîntări. „Publicul" a cerut: „Sus echipa artistică! Sus cîntecul şi jocul!"

Ce-o fi avut echipa în program nu ştiu nici pînă azi, dar îmi amintesc că a trebuit să execute comenzile date de spectatori. S-au cîntat, printre alte cîntece şi „Pe Mureş şi pe Târnave", s-a jucat o horă, o sîrbă şi un brîu. Au izbucnit, nu ştiu de cine spuse, exclamaţiile: „Moarte fasciştilor!", „Trăiască România liberă!" Apoi şi echipa artistică şi militarii şi muncitorii au golit sticlele de bere de la bufetul organizat cu prilejul serbării, au mîncat sandvişuri, prăjituri, după care s-au încins iarăşi horele şi sîrbele. „Serbarea" a luat sfîrşit către seară.

La numai o oră după întîmplarea amintită a sosit de la divizie un ofiţer al cărui nume nu-l mai reţin. S-a interesat de cele petrecute şi mi-a ordonat să dau o declaraţie. Apoi am intrat în discuţie cu el, întrebîndu-l mai întîi „dacă simte ceva pentru ţara noastră, pentru poporul nostru". A stat pe gînduri

și, în cele din urmă, mi-a spus: „Ei, cum să nu simt. Doar sînt și eu român. Cum prezint însă situația? Ce trebuie să raportez? Altfel îmi cade capul!"...

I-am răspuns că problema este foarte simplă. Să facă un raport în care să arate că „serbarea" a avut un mare succes, că fluierăturile și focurile automate au demonstrat că militarii din port au moralul ridicat. Că dacă a fost fluierat „oratorul", aceasta s-a întîmplat din vina lui, că s-a bîlbîit. Să se ia legătură și cu „oratorul", prevenindu-l că, dacă nu va fi de acord cu cele ce i se vor pune în vedere, s-ar prea putea ca cei din port să-i facă chiar de petrecanie... Apoi am cinstit împreună ultimele sticle de bere pînă s-a pornit și el pe înjurături la adresa hitleriștilor. Atunci i-am spus și eu că pentru toate acestea noi, în nici un caz, nu-i vom face raport.

Ce-o fi raportat la marea unitate nu știu, dar îmi amintesc că a doua zi a venit la mine un alt ofițer de la comandamentul diviziei. Printre altele m-a întrebat despre cele petrecute, manifestîndu-și întreaga adeziune pentru „reușita" serbării.

Această atitudine era desigur expresia stării de spirit antihitleriste care se manifesta tot mai puternic în rîndurile ofițerilor români; era în ultimă instanță rezultatul muncii politice duse de P.C.R. în rîndurile armatei.

Mă duce amintirea și la ziua aceea frumoasă de iulie, cînd, lîngă cazemata nr. 5, de pe cheiul ce duce la farul verde, mecanicul petrolist Gheorghe Dinescu se afla în mijlocul ostașilor de la subunitatea ce ocupa cazemata și, în timp ce își sălta ritmic țaparina în unduirea ușoară a valurilor, le povestea o întîmplare trăită de el în largul mării.

„Măi fraților uitați-vă, cam în direcția Eforiei... acolo, mă aflam acum un an cu doi prieteni într-o barcă, cu care porniserăm la vînătoare de scrumbii albastre. Pe nesimțite a-nceput să se înfiripe o hulă de fund. Marea dădea semne de neliniște. Noi nu luam în seamă primejdia ce ne pîndea și continuam cu patimă pescuitul. Cînd valurile au început să ne joace în fel și chip, era prea tîrziu. Barca începuse să ia apă. Cu niște cutii goale de sardele, cu două traiste, cu pumnii în formă de căuș, încercam să aruncăm apa afară, dar degeaba. Iar vîntul ne ducea spre larg. Simțeam că sfîrșitul este aproape. Dar iată și o rază de speranță. O vedetă rapidă germană se apropia de noi. Am strigat, am făcut semne desperate. A ajuns nu mai departe de 10—15 metri de noi. Ne-a dat un ocol, dar nu ne-a întins nici o mînă de ajutor. Dimpotrivă, cîțiva mateloți hitleriști de pe puntea vedetei rîdeau în hohote. Apoi vedeta s-a îndepărtat, a luat-o, în mare viteză, direct spre gura portului. Ne-am luptat cu valurile cam vreo două ore, pînă cînd, în sfîrșit, ne-a sosit în ajutor un remorcher românesc. Așa am scăpat cu viață... Aștia sînt oamenii lui Hitler", a încheiat Dinescu.

Am ascultat și eu îngîndurat povestea acelei frînturi de viață. Am văzut apoi cum dinspre farul verde se apropiau pe dig doi ofițeri superiori hitleriști.

— Ia uitați-vă, remarcă petrolistul, ce amărîți mai sînt.

Cei doi ofițeri nemți mergeau cu capetele aplecate, se opreau din cînd în cînd, își vorbeau, după care

rămîneau cu privirile pierdute în largul mării. Soldații români se uitau lung la ei. Nici unul nu se mai gîndea să se ridice să-i salute, așa după cum sunau ordinele superioare. Bineînțeles că nici ofițerii hitleriști nu mai îndrăzneau să mai pretindă acest lucru, să facă vreo observație, ca înainte. Le urmăream atent mișcările, gesturile, mimica. Pe chipuri li se întipărise o dezolantă tristețe, în ochi le puteai citi o adîncă tulburare. Păreau împovărați de o mare greutate. Nu-mi puteam da seama ce discutau, dar nu știu ce mă făcea să cred că erau și ei sătui de război, copleșiți de sentimentul unei mari și apropiate nenorociri. Socotiseră probabil că plimbîndu-se pe dig, într-un dispozitiv militar, nu puteau fi suspectați, avînd, în schimb, libertatea să cîrtească împotriva lui Hitler. Cine știe, mă gîndeam, îi roade și pe dorul de casă, de soții și de copii, de părinți și de frați, poate că și ei îl blestemau pe Hitler, care îi aruncase în războiul acesta pustiitor, din care nu știau dacă aveau să mai scape cu viață. Aceste gînduri mi-au fost parcă întărite de o ultimă scenă petrecută între ei după ce se îndepărtaseră cam la vreo 20—30 de pași de noi. Cel mai în vîrstă a scos din buzunarul interior al vestonului un teanc de fotografii, pe care a început să i le prezinte interlocutorului său. Le priveau amîndoi, dădeau deseori din cap cu amărăciune... Ce-or fi reprezentat acele poze e greu de spus.

Uneori muncitori și funcționari asistau la ceremonialul raportului companiei. Îi atrăgea mult așa-zisul „raport educativ", cum i se spunea pe vremuri, care avea loc în curtea stației de petrol. O dată pe săptămînă erau evidențiați în fața frontului ofițerii, subofițerii și ostașii care obțineau cele mai bune rezultate la instrucție, la programul administrativ, care se comportaseră curajos în timpul bombardamentelor aeriane ș.a. Tot la acel raport erau pedepsiți cei care săvîrșiseră diferite abateri. Numărul acestora din urmă era de regulă mic; deseori nici nu se punea problema lor.

Țin să afirm — lucru binecunoscut în tot regimentul — că raportul zilnic, cel de prînz, cît și cel așa-numit educativ, de la sfîrșitul fiecărei săptămîni, la compania mea nu îmbrăcau aspectul rigid și de un cazonism apăsător care se putea observa la alte subunități. La mine erau colorate de o notă de optimism, de voie bună, de entuziasm. Este, după părerea mea, o artă să știi să îmbini în viața ostășească elementele specifice greutăților și asprimii inerente ei cu cele ale firescului și eternului uman.

Am fost totdeauna convins că seriozitatea și prestigiul unui comandant nu pot fi măsurate prin veșnica privire tăioasă, permanenta încruntare a sprîncenelor, vorbirea gravă și rece — care unora le sînt proprii firii, iar altora le sînt niște adaosuri forțate —, ci, în primul rînd, prin pregătirea sa, tactul în comportarea cu subordonații, conduita corectă, demnă, grija atentă de oameni. Eu nu am eliminat niciodată din procesul de formare, de instruire și educare a ostașului firescul uman, trăsăturile de caracter tipice românului — gluma, șotia, snoava, proverbul, rîsul sănătos, satira, umorul. Repet însă că folosirea lor în domeniul vieții ostășești cere o anume artă, care se poate totuși deprinde,

firește, într-o măsură mai mare sau mai mică, chiar și de cei care, prin structura lor psihologică, sînt mai închiși, mai duri.

*

...De la „rapoartele educative“ mi-a rămas în minte un caz mai aparte.

...Era cu cîteva zile înainte de Paștele anului 1944. Plutonierul-major al companiei, Andrei Oprea, a trimis în permisie, fără știrea mea, o serie de soldați din apropierea orașului Constanța. A avut grijă să le spună să se întoarcă la timp și să-i aducă fiecare, după puterea lui, și cîte o „recunoștință“ materială. Urmau să se prezinte cu toții, în aceeași zi, la „trenul regimentar“, unde își avea reședința de lucru plutonierul-major. Acolo era adevărata cancelarie a companiei. Acolo se aflau caii și căruțele subunității, aprovizionările, într-un cuvînt întreaga gospodărie.

Din întîmplare am aflat și eu despre fapta plutonierului-major. În consecință am luat toate măsurile ca să aflu în ce constau acele „recunoștințe“ cu care trebuiau să se înapoieze oamenii. Ajutat de ofițerii mei am trimis, în ziua sorocită sosirii oamenilor din permisie, niște ostași isteți pe drumurile care duceau spre locul „trenului regimentar“, aflat atunci la Oborul Constanței. Aveau „misiunea“ de a-i îndruma pe toți cei care soseau din permisie nu la Obor, ci în port, la stația de petrol.

Știți din ce erau compuse „recunoștințele!? Din miei de Dobrogea, păsări vii sau fripte (găini, rațe, curcani), făină, mălai, țuică, vin, ouă, șunci, ghiuden, cîrnați, brînză, cașcaval și multe altele.

Am transformat repede una din încăperile stației într-un mare „magazin alimentar“, iar curticica din spatele clădirii într-o mică „fermă“.

Plutonierul aflase despre „munca mea organizatorică“ și, cam gălbejor la față, a îndrăznit să mă întrebe ce intenții am. L-am liniștit, spunîndu-i că n-a făcut nici o crimă, ba, dimpotrivă, mi-a dovedit că este și un om tare strîngător. Cît privește „recunoștințele“, le vom împărți, prietenește, a doua zi. I-am atras atenția să aibă grijă de orătănii. Omul s-a mai liniștit, dar nu pe deplin. A plecat de lîngă mine îngîndurat.

A doua zi era sîmbăta Paștelui. Am adunat întreaga companie în curtea stației de petrol. Am primit raportul de la ofițerul cel mai mare în grad, locotenentul în rezervă Ilie Cristea. Am dat bună ziua ostașilor, după care am comandat pe loc repaus cu arma la picior.

Plutonierul-major a citit condica de raport, anunțînd serviciul de zi, patrulele, programul administrativ pentru după-amiaza zilei de sîmbătă și programul zilelor de Paști.

I-am felicitat pe cei mai buni la instrucție și la purtare.

În încheiere le-am spus ostașilor cele ce urmează: „Dragi camarazi! Pentru voi am astăzi și o surpriză. Domnul plutonier-major sau, cum îi spuneți voi, mama companiei, s-a gîndit să vă facă o mică bucurie. Întrucît cei mai mulți dintre voi n-ați putut merge pe la casele voastre, deoarece permisiile sînt oprite, plutonierul-major s-a gîndit că n-ar fi rău totuși ca cei din apropierea orașului Constanța să meargă cîte o zi, două, trei, acasă cu condiția ca să

vă aducă şi vouă, în schimb, cîte ceva. Să ştiţi că toţi camarazii voştri s-au întors la timp şi v-au adus într-adevăr multe daruri. O echipă, în frunte cu sergentul Ion Stancu, vă va împărţi darurile . . .

Iată, plutonul de la „Casa marinarilor" comandat de locotenentul în rezervă Ilie Cristea, primeşte: trei gîşte, un curcan, cinci sticle de ţuică, o damigeană de vin, trei miei tăiaţi . . ."

În acelaşi moment, „echipa" s-a apropiat cu darurile. A izbucnit un rîs atît de molipsitor şi de puternic, încît cu greu s-a mai putut stăpîni cineva. Unii au chiuit, alţii au bătut din palme, alţii şi-au azvîrlit capelele în sus. Muncitorii, care asistau la „festivitate", rîdeau de se ţineau cu mîinile de burtă . . .

Apoi, „echipa" a adus daruri şi pentru celelalte plutoane. Cîţiva soldaţi au strigat să li se facă parte şi muncitorilor. Lor li s-a dat mai ales ceea ce era viu: miei, găini, raţe, gîşte.

A fost un tablou cu totul original. Închipuiţi-vă o companie de soldaţi adunată pluton lîngă pluton şi înapoia fiecărui pluton cîte o grămadă de pachete cu „natură moartă", iar ceva mai în spate, „parcurile cu natură vie". De jur împrejur muncitori, iar dintre ei un grup care primise „darurile vii" spre a le împărţi tovarăşilor lor.

În faţa acestei mulţimi pestriţe, în dreapta şi în stînga mea, ofiţerii comandanţi de plutoane. Mai la o parte, plutonierul-major, care privea prostit spre toţi, rîzînd în neştire, un rîs foarte acru însă.

După ce s-a dezmeticit s-a întunecat adînc la chip şi, cu o privire abătută, s-a apropit de mine:

— Domnule căpitan, vă jur pe viaţa mea că m-am vindecat pentru totdeauna! . . .

N-a putut spune mai mult. Am fost mişcat. Însemna că „raportul educativ" a avut o puternică înrîurire asupra lui. Şi, ce-i drept, plutonierul-major s-a vindecat fără să fie pedepsit. A fost un om de mare ispravă pe front, un bun gospodar al companiei pînă la sfîrşitul războiului şi după aceea un om de toată încrederea pînă în ziua de azi.

În port, cum am mai spus, trăiam alături de muncitori într-o atmosferă deosebită de aceea din oraş. Atît eu, cît şi ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii ne împrieteniserăm cu muncitorii, ne simţeam împreună o mare familie. Eu m-am apropiat mai mult de Dinescu, tehnician priceput. Locuia cu familia într-o căsuţă de cărămidă roşie, chiar acolo, lîngă cazane. Prin el am cunoscut şi alţi muncitori, prieteni de-ai lui: Ursache, Vulcan, Grosu, Candel şi alţii. De multe ori ne adunam la adăpostul antiaerian, de lîngă tunel, şi discutam despre evenimentele zilei, despre război.

Începusem să înţeleg cîte ceva din taina luptei muncitorilor. Mai venea cîteodată în mijlocul nostru şi un ofiţer de la comandamentul Diviziei 9 infanterie. Era căpitanul Ion Eremia, promoţie cu mine, comandantul companiei de transmisiuni a diviziei. Mai tîrziu am aflat că era comunist. Cu el am purtat multe discuţii.

Cunoscîndu-mi în bună parte caracterul şi preocupările extraprofesionale, îndeosebi pasiunea pentru ştiinţă şi cultură, m-a atras cu uşurinţă într-o

serie de discuţii. Am stăruit împreună mai mult asupra unei cărţi „Originile civilizaţiunii" — o lucrare de proporţii, tradusă din engleză. Nu-mi reamintesc numele autorului, deşi în carnetul meu de însemnări din anul 1932, pe care îl am în faţa ochilor cînd scriu aceste rînduri, sînt extrase din această carte, ce i-o împrumutasem prin 1939 şi lui Eremia ca s-o citească.

Lucru interesant este că Eremia nu numai că nu dăduse uitării cartea amintită, ci, după atîţia ani, a găsit cu cale că ea putea fi una dintre cele mai nimerite pentru a-i servi ca bază de discuţie cu mine. Şi n-a greşit, deoarece el voia să-mi demonstreze că în viaţa socială se petrec necontenit transformări, schimbări, aşa după cum dovedeşte istoria civilizaţiei. Prin asociaţii de idei ne apăreau în cîmpul convorbirilor aspecte din istoria antică, a evului mediu, modernă, contemporană, ne întreceam în scoaterea, din adîncurile memoriei, a unor concepţii filozofice, a unor realizări din ştiinţele exacte, a unor figuri de mari personalităţi istorice, ştiinţifice, literare. Savuram aceste discuţii, mai ales că ele fuseseră o pasiune a mea şi în timpul liceului militar.

Nu eram, desigur, familiarizat, nu cunoşteam mecanismul vieţii politico-sociale, nu aveam noţiuni despre ceea ce se chema politică, nu cunoşteam conţinutul şi scopul luptei de clasă. Ca militar de profesie, potrivit educaţiei din trecut, cînd ni se spunea că armata nu face politică, nu mi-am îndreptat atenţia şi spre aceste domenii.

Or, colegul meu, procedînd cu abilitate, încerca să-mi deschidă ochii şi asupra acestui aspect, folosindu-se de cunoştinţele mele în celelalte domenii ale ştinţei, ale culturii în general. Mă lua, cum s-ar spune, pe departe. Discuţiile acelea m-au pasionat foarte mult.

„Da — îmi spuneam eu — are dreptate. Lumea este într-o continuă mişcare, lumea se transformă, ce este vechi se înlocuieşte cu ce este nou." Îmi reveneau în minte străluciţii mei profesori de fizică şi chimie din liceu — Dupont şi Cocoş. Aceştia nu se rezumau doar la predarea strictă a cunoştinţelor prevăzute, ci, în mod regulat, acolo, în amfiteatre, unde se făceau experienţe interesante, ne prezentau şi concepţii privitoare la cosmogonie, la diversele perioade ale istoriei pămîntului şi ale celorlalte planete etc. Îmi reamintesc cît de mult m-a impresionat o lecţie a profesorului Cocoş, care mai înainte urmase şi el cursurile liceului militar „Mihai Viteazul". Era tînăr, nici treizeci de ani, înalt, deşirat, cu o frunte mare, bombată, avînd ochii străjuiţi de o pereche de ochelari mari cu rame negre, late. Avea o voce clară, de bariton.

„... Mă băieţi", ne-a spus el la sfîrşitul unei experienţe de chimie, „să ştiţi voi că, aşa precum din substanţele acestea, printr-o reacţie chimică a rezultat un corp cu proprietăţi noi, tot astfel şi lumile, universurile, care sînt eterne, se nasc la infinit unele din altele, dar transformîndu-se neîncetat".

Multe concluzii de acest fel cu care se încheiau lecţiile şi experienţele de la cursurile de fizică, de chimie, precum şi cele de mecanică, de astronomie, de ştiinţe naturale, de psihologie, de logică etc. au

avut asupra mea şi a multora dintre colegii mei o profundă influenţă detronatoare de mistere, de misticisme, de mituri ş. a.

Fără a insista asupra a ceea ce astăzi ne învaţă dialectica materialistă marxistă, profesorii de la disciplinele amintite izbuteau să ne facă să înţelegem totuşi interdependenţa dintre fenomene, intercondiţionarea lor, transformarea unui fenomen într-un altul, ultimul avînd caracteristici deosebite de primul, înţelegeam cu alte cuvinte procesele dialectice ale materiei în necontenită mişcare, fără ca în limbajul curent să folosim cuvîntul dialectică, deşi cunoşteam această noţiune ca pe un element al culturii noastre generale. Nu puteam înţelege prea bine însă, pe vremea aceea, cînd eram în port, cum se aplică toată această dialectică la societate.

Cînd a aflat Eremia că tatăl meu murise în primul război mondial, în luptele duse împotriva ocupanţilor germani, a început să mă descoase asupra părerilor mele despre hitlerişti, despre fascişti, despre legionari, despre regimul lui Antonescu şi altele. I-am spus odată că m-am jurat, încă de pe băncile liceului militar, să răzbun cumplit uciderea tatălui meu. Alteori eu, care aveam un orizont militar destul de larg, deoarece terminasem Şcoala de aplicaţie a infanteriei, cu durata de doi ani, cu gradul de sublocotenent la Sibiu, şi mă şi pregăteam pentru Şcoala superioară de la război, făceam împreună cu el o serie întreagă de calcule şi consideraţii care îmi întăreau tot mai mult convingerea că nemţii puteau pierde războiul

S-a mai străduit Eremia să mă facă să înţeleg ce înseamnă comunismul. Desigur că tot ceea ce îmi spunea căpăta în mintea mea anumite contururi, unele chiar deformate. De un lucru începeam însă să fiu convins: că trebuia să se schimbe faţa lumii şi la noi în ţară.

Dîndu-şi seama că nu pătrundeam înţelesul unor noţiuni elementare, deşi pe plan filozofic înţelegeam mai mult, se angaja cu mine în discuţii foarte simple, legate de concretul imediat. Mă cobora din sferele abstracţiunilor în patul realităţilor crude. Cît eram de naiv, de lipsit de cele mai elementare cunoştinţe din domeniul social-politic, o poate spune dialogul de mai jos, pe care nu l-am putut uita sau deforma niciodată.

— Măi Jeane — îmi spunea Eremia —, tu ai moşii, avere?

— N-am măi, ce dracu'; tu nu ştii, decît solda, şi atîta tot, îi răspundeam.

— Dar muncitorii ăştia ce crezi tu că au?

— Păi, ce să aibă, au şi ei o nenorocită de leafă şi-o casă grea.

— Dar Oancea, dar Popeea, dar Jiroveanu, dar Gheorghiu cum stau?

— Dă-i dracului, că-s putrezi de bogaţi. Se scaldă în bani.

— Şi de unde au ei atîţea bani măi Jeane?

— De unde să-i aibă? De la moşie, de la magazin, de la făbricuţă... Asta o ştie şi-un copil din şcoala primară. Banii lor, de!...

— Şi zi, aşa. Tu crezi că moşia, prăvălia, fabrica scot ele singure banii din pămînt?... Îi scot, dragă,

de pe pielea ăstora pe care îi vezi tu vlăguiți, zdrențuroși, ca vai de capul lor. Parcă tu nu știi?

— Înțeleg și nu prea, i-am răspuns.

Într-adevăr, nu-mi erau clare pe atunci o serie de lucruri. De acea, în alte și alte convorbiri a încercat Eremia să mă inițieze. Dar, sincer să fiu, pînă la urmă în minte nu mi-a rămas mare scofală. Mă surprindea însă faptul că un ofițer activ — coleg de promoție și prieten intim — putea să aibă și cunoștințe de asemenea natură. Nu i-am spus-o atunci, dar îl invidiam într-un anumit fel. Mă depășea și acest lucru mă durea. De-abia după luni și luni, pe front, în anumite răgazuri dintre lupte, cînd divizia se afla în rezervă, am reluat mai temeinic discuțiile pe tema aceasta.

...Îmi reamintesc că într-una din zile, cînd mă aflam împreună cu Eremia în locuința lui Dinescu, din port, la o gustare — niște scrumbii albastre și un păhărel cu vin de Murfatlar —, am ajuns din vorbă în vorbă la tema comunismului.

— Dar în comunism vor rămîne, măi frate, restaurante cu muzică, cîrciumi cu gustări și vinuri bune? O să poți să te distrezi, să dansezi, să iubești cum vrei și pe cine vrei? am întrebat eu cu naivitate, dar și cu un iz de ironie.

Eremia a început să rîdă atunci cu hohote.

— De asta ți-e frică, măi Jeane? Fii pe pace! Tu crezi că comuniștii nu sînt oameni? Dar tu cum petreci cu muncitorii?

— Nemaipomenit de bine, măi frate.

— Atunci, ce mai vrei? Moșiile și fabricile vor fi ale statului, restaurantele și cinematografele tot ale lui, trenurile, avioanele și vapoarele la fel, adică

ale tale, ale mele, ale poporului. Să-i vezi atunci pe domnii Oancea, Popeea, Jiroveanu... cum n-or să se mai uite de sus la tine, să-i vezi cum vor muri de foame dacă nu vor munci.

— Bravo, Nelule! Se schimbă, cum ar veni, doar firma. Parcă acum mă interesează ale cui sînt. Numai să fie!

Eremia m-a privit, așa mi s-a părut atunci, compasional și-a zîmbit șiret pe sub mustață. Am mai ciocnit un păhărel și apoi el s-a dus la divizie...

Azi o discuție, mîine alta, am început să cuget tot mai serios.

Începusem să cred, ca mulți alții, că se pregătește ceva, că o vom rupe cu nemții. Aveam mai mult curaj să-i înfrunt pe ofițerii hitleriști. Nu pot uita, de pildă, ziua aceea de la începutul lui august, cînd un maior neamț a venit în port să inspecteze cazematele de beton. Era însoțit de un căpitan. Amîndoi mergeau țanțoși prin dispozitivul companiei mele. Ofițerii și soldații noștri nu le-au acordat însă vreo atenție deosebită. Se uitau lung după ei. La un moment dat maiorul s-a apropiat de mine și m-a întrebat ceva în nemțește. Se referea la o țaparină pe care o aveam în mînă. Voiam să învăț să pescuiesc după îndrumările tovarășului meu, Dinescu. Am arătat spre mare, făcîndu-l să înțeleagă prin semne că țaparina este o unealtă cu care se prind scrumbii.

M-a întrebat apoi dacă legăturile telefonice dintre cazemate sînt terminate. Era vorba despre cablurile telefonice îngropate. L-am făcut să înțeleagă că totul e în regulă. În realitate, luîndu-mă după sfaturile lui Eremia, care-mi spusese s-o las

„mai moale“ cu lucrările, eu le lăsasem baltă de-a binelea. Din moment ce compania de transmisiuni a diviziei vedea lucrurile așa, însemna că așa se și cuvenea să fie. Nu știam că în toată treaba aceea era vorba despre un sabotaj în toată regula îndreptat contra nemților și că sabotajul era organizat de comuniști.

Pe măsură ce veștile informau tot mai des despre înfrîngerile trupelor germane, populația și armata noastră nu-și mai ascundeau aproape deloc ura împotriva lor. Noi incidente s-au produs în Constanța între militarii noștri și hitleriști, între cetățenii de rînd și militarii nemți.

Dîndu-și seama de adevărata stare de lucruri, nemții au devenit din ce în ce mai prevăzători, au început să ia anumite măsuri. Astfel, cu o săptămînă înainte de 23 august, era foarte greu să mai vezi pe străzile Constanței ofițeri sau soldați nemți izolați. În oraș ieșeau de obicei doar cei care aveau misiuni speciale. Plimbăreții de altădată umblau acum echipați de campanie, furișîndu-se cu grijă pe la colțurile străzilor . . .

În teama lor, nemții din Constanța au mers și mai departe. Au cantonat formațiuni SS de jur împrejurul comandamentului Diviziei 9 infanterie. Agenții hitleriști recunoscuseră chiar și locuințele comandanților militari de diferite grade și de la diferite unități din oraș. Anumite puncte importante din Constanța, în special cele din port, au fost minate. Cam tot în ultima săptămînă dinaintea lui 23 august s-a observat în oraș o creștere a efectivelor de trupe SS. În „atmosferă“ era ceva apăsător.

Trupele hitleriste din Dobrogea se compuneau din: infanterie motorizată, trupe de infanterie pedestră, o serie de unități de artilerie de coastă cu centre de rezistență la Agigea și la Capul Midia, cîteva unități în interiorul Dobrogei, formațiuni de aviație de bombardament și de vînătoare la Mamaia, baterii antiaeriene la Cernavodă, centrul de rezistență al bateriei „Tirptiz“ dintre Constanța și Agigea, formațiuni de poliție și pază în diferite puncte și flota germană din portul Constanța.

Noi, românii, aveam o divizie de infanterie, diverse unități și subunități de grăniceri, de pionieri, de antiaeriană și flota militară maritimă. Ne aflam însă pe pămîntul țării noastre, în timp ce nemții erau cotropitori. Chipurile lor exprimau și neliniște și adîncă îngrijorare. Desigur că o astfel de stare morală era legată de evoluția nefastă, pentru ei, a operațiilor de pe toate teatrele de acțiuni militare din Europa, în mod special de pe frontul sovieto-german, și nu de previziunea cumva a apropiatei răsturnări a situației din țara noastră. Am menționat însă mai înainte data de 23 august, de care în acele zile cei mai mulți nu știau nimic, numai pentru faptul că această dată se situează pentru toți cititorii postbelici ca un punct arhicunoscut pe firul desfășurării evenimentelor vremii.

*

. . . Cînd trompeta insurecției a sunat prelung în capitala României, undele ei au înaripat și clocotitoarea masă de militari din Dobrogea în centrul căreia se găsea, ca una din principalele forțe, Divizia 9 infanterie.

Oare ce se întîmpla la comandamentul diviziei în seara zilei de 23 august 1944?

În memoriile sale generalul Costin Ionaşcu spune: „Reţin destul de bine că în jurul orei 21 şi 35 de minute răsfoiam încă dosarul cu hîrtii. Din cînd în cînd lăsam tocul din mînă şi ascultam frînturi din cîntecele ce se transmiteau la radio. Şi aşa, cu una cu alta, se părea că şi ultimele ceasuri ale zilei se înfăşurau în pace pe fusul implacabil al timpului... Dar numai se părea! Pentru că, în realitate în noaptea de 23 august scurgerea timpului a avut pentru noi ceva aparte. Orele, minutele şi secundele s-au înfăşurat de data aceasta, metaforic vorbind, pe un fus separat marcînd început de oră nouă în istoria poporului român... mi-a rămas clar întipărită în minte ora 22. La acel ceas am auzit şi eu, ca şi alţi tovarăşi de-ai mei, vocea gravă a crainicului care anunţa: «Aici postul de radio Bucureşti... transmitem un comunicat foarte important...» La auzul acestor cuvinte, am tresărit. Iar pînă să-mi adun gîndurile a şi început să se transmită istorica Proclamaţie. Pe undele nevăzute se răspîndi în întreaga zonă, pe toate meridianele şi paralele globului pămîntesc veste lichidării dictaturii militaro-fasciste în România, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste şi începerea luptei pentru eliberarea nordului Transilvaniei... Ne chemase la luptă ţara, poporul, partidul comunist.

...Dacă în capitală, prin cunoscutele parole „Pajura" şi „Stejarul" forţele române s-au alarmat, şi apoi au trecut la acţiunea de luptă pentru dezarmarea şi capturarea tuturor forţelor germane din Bucureşti şi din împrejurimile sale, la Divizia

a 9-a, lucrurile s-au petrecut aproape asemănător, dar şi cu o notă aparte.

Alarma a constituit-o iniţial însuşi comunicatul transmis la radio. Pe loc comandanţii de unităţi şi de subunităţi, dînd dovadă de iniţiativă creatoare, generată de apriga dorinţă de a sări la luptă pentru învingerea şi izgonirea ocupantului hitlerist, au şi trecut la desprinderea de trupele germane, la izolarea, la dezarmarea şi capturarea lor.

Concomitent însă, la ordinul generalului Ionaşcu, ofiţerul de serviciu pe comandament a transmis de îndată „alarma de gradul 2". „Am judecat aşa — spune generalul Ionaşcu în memoriile sale: pînă la primirea unor dispoziţii de la eşaloanele superioare, voi socoti comunicatul transmis prin radio, ordin de luptă..."

La fel a gîndit şi comandantul Regimentului 34 infanterie şi al subgrupării Constanţa. Putem afirma, mărturiile şi documentele ne-o atestă, că la fel au gîndit şi au hotărît şi ceilalţi comandanţi.

La Constanţa, comandantul regimentului, fără să mai aştepte ordine de la eşalonul superior, a şi trecut la transpunerea în viaţă a măsurilor ce se impuneau.

...Toată suflarea ostăşească de pe cuprinsul Dobrogei, începînd de pe litoralul Mării Negre şi pînă la Dunărea bătrînă, pe un front de 120 km şi o adîncime de 80 km s-a ridicat ca un singur om la marea luptă. Pentru Divizia a 9-a infanterie s-a deschis o nouă pagină în Cartea tradiţiilor ei de eroism. Imaginile actelor de vitejie din anii 1916—1918 au prins din nou viaţă. Urmaşii glorioşilor lor înaintaşi din luptele purtate pe teritoriul Do-

brogei, pe Argeş şi Neajlov, la Mărăşeşti şi la Muncelu, au intrat, la rîndul lor, în bătălia istorică pentru eliberarea ţării şi crearea unui viitor fericit al poporului român.

În aceeaşi noapte, Regionala de partid din Constanţa a luat legătura cu comandamentul Diviziei 9 infanterie, pentru a se asigura paza şi ocrotirea deţinuţilor politici şi a prizonierilor aflaţi în închisori, pentru ca nu cumva Gestapoul şi trupele SS din oraş să poată încerca asasinarea lor.

A fost instalată paza militară la închisori. Desigur că au mai fost luate încă multe alte măsuri care, pînă în zorii zilei de 24 august, au dus la completa izolare a forţelor germane din localitate şi împrejurimi.

Tot în aceeaşi noapte de 23 spre 24 august, potrivit ordinelor transmise de la divizie, au fost tăiate legăturile telefonice dintre comandamentul hitlerist şi unităţile subordonate acestuia.

Începînd cu activitatea din noaptea de 23 spre 24 august, desfăşurată de trupele noastre la Constanţa, Divizia a 9-a a trecut din plin la marea luptă împotriva hitleriştilor reînnodînd memorabilul 23 August cu gloriosul ei trecut de luptă de pînă atunci.

Începînd cu zorii zilei de 24 august în multe părţi ale Dobrogei trupele germane au ocupat poziţii de luptă. Unităţile româneşti au trecut la acţiune. Forţele germane au fost atacate de luptătorii noştri şi dezarmate.

Să înregistrăm acum una după alta, cîteva secvenţe de-a lungul istoriei.

Pe bucata aceea de pămînt unde se află străvechiul Tomis, care a fost martorul multor şi multor înfruntări ale luptătorilor de aici pentru apărarea independenţei şi libertăţii lor, temerarii ostaşi dobrogeni s-au ridicat din nou la luptă pentru zdrobirea ocupantului străin, pentru libertate şi dreptate, pentru apărarea pămîntului sfînt al patriei.

Analizînd pe loc situaţia la nivelul grupării pe care o conducea, comandantul subgrupării Constanţa şi-a dat seama că hitleriştii vor încerca să pună mîna pe oraşul şi zona Constanţa. De aceea, chiar în noaptea de 23 spre 24 august, pe baza celor mai proaspete informaţii din zona sa el a luat o serie de măsuri. Astfel, s-a deplasat personal la posturile de comandă ale batalioanelor 2 şi 3, ordonînd la faţa locului cum să-şi adapteze dispozitivele în vederea apărării portului şi oraşului, prin ocuparea celor mai bune poziţii în vederea îndeplinirii acestei misiuni.

Subunităţile din cazemate au fost scoase afară şi puse la dispoziţia comandanţilor de batalioane din sectoarele respective pentru a concura şi ele la contracararea oricăror încercări agresive ale nemţilor. În plus, maiorului Ovidiu Niculescu, comandantul batalionului 3, i-a ordonat să taie cablul telefonic care lega fostul hotel Carol, unde se afla comandamentul german, cu Gara maritimă şi bateria „Tirpitz“. S-a compartimentat apoi întregul oraş în sectoare; la încrucişări de străzi au fost amplasate posturi fixe şi patrule. Aceste măsuri au avut drept scop blocarea circulaţiei forţelor hitleriste şi dezarmarea lor. De asemenea, subunităţi ale regi-

mentului au interceptat principalele comunicații care vin din afară către orașul Constanța.

Tot în cursul aceleiași nopți, batalionul 1, comandat de maiorul Gheorghe Murea, s-a deplasat de la satul Cumpăna în zona kilometrului 5 — Viile Noi, cu misiunea de a supraveghea bateria „Tirpitz" și a intercepta comunicațiile care converg dinspre Negru Vodă și Mangalia către Constanța. Concomitent, comandantul companiei de aruncătoare de 120 mm, a ocupat cu subunitatea lui aeroportul Constanța, blocînd atît personalul, cît și avioanele aflate pe sol. Comandantul de regiment s-a gîndit și la întărirea pazei postului de comandă înaintat al Diviziei 9 infanterie, care se afla lîngă teatrul Fantasio. Problema a rezolvat-o aducînd la sediul marii unități compania 13, care se găsea la Moara Aurora.

Măsurile pe care le-a luat comandantul titular al regimentului s-au dovedit a fi fost juste. La scurt timp după aceea hitleriștii au vrut să pună ei stăpînire pe obiectivele ocupate de subunitățile lui '34. Era însă prea tîrziu. Nemții din zona Constanța au încercat, prin șefii lor, să ajungă la o înțelegere cu comandanții trupelor române. Se știe că însuși amiralul Brinkmann, însoțit de colonelul von Ortzen au fost chemați la postul de comandă înaintat al Diviziei 9 infanterie pentru a li se pune în vedere să nu opună vreo rezistență sau să treacă la vreo acțiune agresivă, ci să depună armele și să se predea trupelor române. Dealtfel, von Ortzen, chiar în prezența generalului Costin Ionașcu, a comandantului Regimentului 34, și a

amiralului Brinkmann a întrebat plin de enervare în ce sens s-au luat măsurile la care s-a referit. Colonelul român a răspuns prompt: „Noua conducere a statului nostru a decis ieșirea din alianța cu Germania hitleristă. Din acest moment drumurile noastre se despart. Evacuați imediat orașul, portul și zona Constanța!"

...În timp ce la București în după-amiaza de 23 august se produceau evenimentele atît de cunoscute iar la Constanța lucrurile își urmau cursul amintit, compania mea se afla în dispozitivul de apărare ordonat, în port. După căderea serii patrulele își urmau itinerariile stabilite. În incinta portului și în cartierul D.P.M. comandanții de plutoane, cu care aveam legătură telefonică, se aflau la posturile lor.

În casa lui Dinescu, din port, în care mă găzduise de cîteva luni și pe mine împreună cu soția și cu băiatul meu, familiile noastre tăifăsuiau. Știu că am luat masa cam pe la orele 21, după care, însoțit de nedespărțitul meu prieten, Gogu Dinescu, m-am dus pe la cancelarie, potrivit obiceiului, să mai dau cîte un telefon pe la batalion, pe la plutoane și apoi să mai stăm de vorbă.

Cînd tocmai ieșeam în curtea stației de petrol, cu gîndul să ne ducem la culcare, băiatul lui Dinescu și fiul meu veneau în fugă spre cancelarie. Ne-au informat în gura mare că „s-a făcut pace", că așa s-a comunicat la radio. Altceva nu ne-au putut spune.

— Ce, sînteți nebuni, mă, le-am spus eu. Hai, ștergeți-o acasă că venim și noi!

Ne-am oprit puțin.

— Măi nea Jenică, aşa îmi spunea Dinescu în intimitate, să ştii că s-a întîmplat ceva. Dacă i-au trimis nevestele, apoi află că nu-i glumă.

Cu tot camuflajul strict din port, uşile locuinţei erau deschise şi lumina răzbătea în curticică. Soţia lui Dinescu şi soţia mea ne-au confirmat, pline de bucurie, emoţionate şi îngrijorate totodată, vestea cea mare.

Mintea a început să-mi lucreze. Împreună cu Dinescu am făcut o serie de supoziţii. Ne întrebam ce vom face noi, cei din port, cum vor reacţiona nemţii

— Nea Jenică, va fi bine. Ce va urma vom mai vedea. Deocamdată hai să ciocnim cîte un pahar de vin.

Soţiile noastre au şi umplut masa cu de-ale gurii, ne-au turnat vin în pahare, şi-au turnat şi lor, şi copiilor cîte puţin, şi am ciocnit.

Eram însă mai frămîntat ca oricînd.

— Stai liniştit, nea Jenică, îmi spuse Dinescu ghicindu-mi starea.

— Nu stau deloc, mă duc la companie . .

N-a mai rămas nici el. A venit cu mine la cancelarie.

Santinela era în post, telefonistul moţăia cu capul pe biroul meu. Cînd să pun mîna pe receptor ca să iau legătura cu batalionul, dar mai ales cu prietenul meu de la divizie, a ţîrîit telefonul. Era maiorul Niculescu Ovidiu, noul comandant al batalionului. M-a întrebat mai întîi dacă am auzit proclamaţia regală la radio. I-am raportat că personal n-am auzit-o, dar că am aflat-o de la nevastă-mea, eu găsindu-mă în acel timp în sectorul companiei.

— Bine. Fii pe recepţie. Aştept şi eu ordine de la regiment.

N-am apucat să pun la loc receptorul, că iar a zbîrnîit soneria. Aveam legătura cu divizia.

— Jeane, tu eşti?

Cine putea să fie altul decît Eremia?

— Da, măi Nelule, ştiu totul.

— Dragul meu, ţine-te bine. Vom mai vorbi noi. Poate voi trece pe la tine . . .

— Noroc şi ura! am încheiat eu.

Telefonul a sunat curînd din nou. Atunci, în acea noapte, am primit, pentru prima oară în viaţă, un ordin adevărat de luptă. Prin telefon, maiorul Niculescu Ovidiu, comandantul batalionului, mi-a transmis:

„Compania a 10-a, alarmă de luptă! Inamicul, nemţii din port. Nu-i lăsaţi să se mişte! Imobilizaţi-i mai întîi prin somări acolo unde se găsesc acum! Dacă se împotrivesc, dacă refuză, foc! Apăraţi cazanele de petrol, silozurile! Şantierul naval, Casa marinarilor, farul verde! Fii atent la paza cazematelor, supravegheaţi cu foc şoseaua din spatele portului, care duce spre Agigea şi Eforie! Păziţi intrarea în tunel! Trimiteţi un pluton de puşcaşi în zona silozurilor, ca să împiedice eventuala încercare a nemţilor de a le arunca în aer! Ţineţi legătura prin patrule cu marinarii bateriei de coastă şi cu grănicerii noştri! O grupă de mitraliere să facă siguranţa docului plutitor! . . .“

. . . Şi acum retrăiesc acele clipe. Vocea comandantului de batalion venea parcă de undeva din fundul unei peşteri. Era gravă, sacadată, sigură.

Din tot şirul de cuvinte care alcătuiau ordinul, unul a răsunat în mine mai puternic: „. . . FOC!“. El

mi-a readus în minte, învălmăşite, imaginile pe care mi le creasem despre luptă la diferite aplicaţii, cît şi din cele auzite de la cei sosiţi de pe front.

Întregul Regiment 34 infanterie a fost pus în stare de alarmă.

După ce am lăsat receptorul mi-am aruncat privirea în jur. Mă găseam în cancelaria companiei — o cameră elegantă a pavilionului administrativ al staţiei de petrol din port. Rămăsesem doar eu şi telefonistul, căci Dinescu ieşise în curte. Afară era beznă şi linişte . . .

— Cum este posibil ca aici, în port, să fie front, cîmp de luptă? mă întrebam. Doar dincolo de peretele cancelariei dorm liniştiţi, într-o cameră spaţioasă, pe paturi curate, cu cearşafuri albe, oamenii unui pluton din compania mea. În căsuţele de lîngă pavilionul administrativ se odihnesc muncitorii şi funcţionarii cu familiile lor. Într-una din căsuţe se află şi soţia mea. Ce fel de front este ăsta? Front în portul Constanţa, unde circulă încă trenurile, unde forfotesc schimburile de noapte ale muncitorilor?

Plimbîndu-mă agitat prin cameră, mi-am făcut planul de luptă. Am văzut în minte oamenii din companie, portul . . . Am transmis şi eu prin telefon ordinul de luptă . . .

— Dar inamicul? . . . Unde este inamicul? Ce face inamicul? . . . Ce stranie rezonanţă avea pentru mine cuvîntul „inamic"! El era moartea. Inamicul umplea parcă tot hăul negru al nopţii . . . Era pe mare, în aer, în port, între noi. Era peste tot şi nicăieri . . .

Tot atunci m-a încercat puternic şi fiorul fricii, al fricii de moarte.

Toată noaptea n-am dormit. Am mers de la pluton la pluton.

Între timp, la postul meu de comandă au început să se perinde, cu sufletul la gură, comandanţii de plutoane, unii comandanţi de tunuri din cazemate, soldaţi, muncitori, funcţionari. Devenisem centrul atenţiei întregii suflări din sectorul meu de apărare, care cuprindea aproape toată incinta portului. Militarilor le dădeam ordine: „Fiţi cu ochii-n patru asupra nemţilor. Să nu mai facă nici o mişcare, să-i blocaţi acolo unde sînt, pînă la noi ordine." Nu primisem încă dispoziţia de a-i dezarma. Cu civilii mai comentam printre picături evenimentul.

Am reuşit ca prin centrala de la batalion să iau legătura şi cu celelalte companii şi batalioane din regiment; am vorbit chiar şi cu regimentul şi cu o serie de cunoştinţe şi prieteni din Constanţa. Eram astfel destul de informat despre cele ce se petreceau dincolo de fruntariile portului, în oraş. A doua zi am aflat că, prin amiralul german Brinkmann, comandantul Diviziei 9 infanterie a somat comandamentul hitlerist să ordone trupelor germane din Dobrogea să se predea forţelor noastre armate. O parte din trupele germane, printre care şi unele din port, din jurul gării maritime, s-au regrupat în oraş, unde, mai tîrziu, sub presiunea unităţilor noastre, s-au predat. Altele au ripostat, creînd pe teritoriul Dobrogei, în port şi în împrejurimile oraşului, o serie de focare de încordare şi, pe alocuri, de luptă. Trupele Diviziei 9 infanterie, din care făcea parte şi regimentul nostru, 34 infanterie, au trecut la acţiuni locale, încheiate cu atacarea forţelor hitleriste şi

capturarea unui mare număr de prizonieri și material de război.

Printre alte măsuri de siguranță luate de mine atunci se numără și instalarea de posturi de pază la cele două guri ale tunelului căii ferate din port, la capătul scării dinspre terasa D.P.M.P., la intrarea în port, pe la capătul dinspre vest, lîngă abatorul de export aflat pe șoseaua Constanța — Agigea și la o barieră situată cam în zona pieței din fața gării de azi a orașului.

Sublocotenentul Stelian Panțu, comandantul plutonului din zona de la nord-est de cazarma grănicerilor din port, mi-a raportat, în baza ordinului primit de la mine, că subunitatea germană de pionieri, care de cîteva zile fusese amplasată în spațiul dintre fosta bursă, silozuri și depoul C.F.R., se regrupase către ieșirile dinspre vest ale silozurilor. Acolo se adunaseră și niște grupe de hitleriști din incinta Șantierului naval Constanța. Toate căile de acces dinspre acea zonă către alte puncte ale portului au fost barate prin grupe de pușcași instalate în dispozitiv de luptă. Nemții de pe digul cu farul verde și cei din jurul Casei marinarilor, puțini la număr, au fost masați, fără să facă obiecții, de către plutonul locotenentului Ilie Cristea, într-o cameră mai mare din Casa marinarilor. Acel grup, la somația lui Cristea, a depus fără crîcnire tot armamentul și niște aparate telefonice de care dispunea. Hitleriștii de pe o navă comercială de lîngă docul plutitor, pe care se aflau mai mulți prizonieri civili sovietici, au fost puși sub supraveghere cu foc de către o grupă din plutonul plutonierului T. R. Moldoveanu, de lîngă casa de cablu.

În apele portului dintre diferitele diguri și la diferitele dane se aflau nave de toate tipurile, române și germane, iar lîngă cheiul imediat la nord de șantierul naval, ce ducea la capătul digului de atunci de lîngă silozuri, niște bărci pescărești pe care le folosea și compania mea la diferite exerciții de luptă din incinta portului. În triajul căilor ferate o locomotivă manevra niște grupuri de vagoane pe care le supravegheau patrulele sergentului-major Ciurea Ion. Muncitorii din schimbul de noapte se mișcau care încotro. Din cînd în cînd se auzeau somări de-ale oamenilor mei. Încolo liniște.

După miezul nopții un muncitor împreună cu mecanicul Dinescu și alți cîțiva petroliști au venit la cancelarie, cerîndu-mi să le dau arme, în special pistoale-mitralieră, ca să poată lupta și ei alături de ostașii noștri atunci cînd va fi nevoie.

„D-aia ne-am instruit aici două luni“ îmi argumenta Dinescu. Este cazul să arăt că mai înainte cu 2—3 luni, potrivit unui ordin de la regiment, în curtea stației de petrol organizasem niște grupe de cunoaștere și mînuire a armamentului pentru muncitorii din zona mea. Făceam și unele exerciții de luptă — la stația de pompare a petrolului, la silozuri și în triajul stației de petrol, aflat pe terasa cu cartierul D.P.M. Uneori, din proprie inițiativă, cu cîțiva muncitori am executat și trageri cu automatele în rada de lîngă marile cisterne din incinta stației de petrol. Cel mai pasionat după astfel de trageri era Dinescu.

Așadar, muncitorii erau familiarizați cu armamentul de infanterie.

I-am dat în consecinţă ordin sergentului magazioner din port să le dea cîteva automate, puşti, pachete de muniţie şi grenade. Le-am spus însă să nu acţioneze decît la ordinul meu. După război am aflat că ei primiseră sarcină de la Regionala de partid Dobrogea să lupte alături de militari.

*

A doua zi, în zori, un soare strălucitor îşi făcea apariţia din mare. Se anunţa o zi minunată de august. Deşi nu dormisem toată noaptea, nu mă simţeam obosit. În schimb mă asaltau telefoanele: cel cu care eram legat de batalion şi de plutoanele mele şi cel cu care eram legat direct cu divizia. Superiorii îmi cereau să le raportez situaţia. Din cînd în cînd eram întrebat: „Ce este acolo, la voi, în port?... S-au auzit nişte focuri răzleţe... Cine a tras şi din al cui ordin?..."

Într-adevăr, de cum s-a luminat de ziuă, în sectorul meu nu pot spune că a existat, din acest punct de vedere, o disciplină tocmai strictă. Am auzit ba o pîrîitură de automat în zona golfuleţului de la cisterne, ba o bufnitură de puşcă în triajul de pe terasa D.P.M., ba alta dinspre casa de cablu. Comandanţii de plutoane aruncau vina fie pe muncitori, care, din „distracţie", mai scăpau cîte o rafală scurtă de automat, ori cîte un foc de puşcă, fie pe neglijenţa vreunui ostaş, care-şi pregătea armamentul şi muniţia. Numai cine a fost pe vremea aceea în port îşi poate aminti de asemenea scene, care, dealtfel, se repetau zilnic şi mai înainte, dar pe atunci nu constituiau o noutate sau vreun prilej de alarmă.

Acum era cu totul altă situaţie şi orice „foc" putea să fie un prilej de alarmă.

Pe mine însă mă interesa, în primul rînd, ce mai urma să fac cu hitleriştii din perimetrul companiei mele. Or, din acest punct de vedere nu mi se dăduseră alte ordine decît cele privitoare la blocarea şi imobilizarea nemţilor din sectorul meu.

Nu mai reţin ora, dar în orice caz în cursul dimineţii am primit de la batalion ordinul de dezarmare a hitleriştilor şi de trimitere a lor sub escortă la sediul Regimentului 34 infanterie de pe strada Mircea, vizavi de actualul teatru de stat. Primul lot a fost constituit din grupul de nemţi de la Casa marinarilor, care predase, fără nici un incident, armamentul de care dispunea, plutonului comandat de locotenentul Ilie Cristea. Urma să-i mai dezarmez pe cei de pe nava comercială, pe cei din raionul locotenentului Godilici Alexandru de pe terasa D.P.M. şi pe cei din zona silozurilor.

Situaţia s-a încordat brusc cînd am fost informat de plutonierul T. R. Moldoveanu că nemţii de pe navă pregăteau scufundarea acesteia cu prizonieri cu tot. Recunosc că eram atît de înfuriat, încît cu mare greutate m-am abţinut să nu ordon plutonului de lîngă casa de cablu şi antiaerianiştilor sublocotenentului Oană să nu tragă fără nici o somare în nemţii de pe punte. Îmi aduc aminte clar că în timp ce aruncam nişte înjurături la adresa hitleriştilor i-am ordonat lui Moldoveanu să trimită imediat pe puntea vasului grupa sergentului Ţăpurel, de lîngă docul plutitor, şi să-i dezarmeze pe nemţii de pe vas, chiar şi prin foc, în timp ce restul din pluton să fie în măsură a interveni urgent. Din proprie iniţiativă,

odată cu oamenii lui Țăpurel au pornit spre navă și cîțiva muncitori în frunte cu tovarășul Grosu, care, după cum am aflat ulterior, era comunist. Iar eu mă pregăteam să mă deplasez cu restul militarilor din zona stației de petrol spre silozuri.

Între timp, dinspre casa de cablu s-a auzit un răpăit scurt de automat, după care s-a lăsat iar tăcerea. Dintr-un salt ostașii lui Țăpurel și cei cîțiva muncitori au fost pe puntea vasului. Toți hitleriștii — vreo două grupe — s-au predat cu întregul armament. Prizonierii sovietici au fost scoși de pe navă și duși în curtea stației de petrol, unde li s-a servit hrană caldă de la bucătăria companiei.

De la plutonul lui Panțu mi s-a comunicat telefonic că se observa mișcare în rîndurile pionierilor germani din jurul silozurilor. Sergentul Lupu Grigore și Dinescu, la rîndul lor, m-au înștiințat că nemții de acolo împingeau cu mîna niște vagoane spre intrările în silozuri.

Nu-mi mai reamintesc cine a strigat apoi că de lîngă docul plutitor a pornit o vedetă germană tot spre silozuri. Poate, mi-a venit în minte, vor să stabilească vreo legătură cu pionierii hitleriști. Tot atunci o serie de nave germane din port au deschis focul asupra unui avion de recunoaștere sovietic.

Am ordonat sergentului-major Ciurea să urmărească vedeta și să fie în măsură a interveni, la ordin, cu foc, iar sublocotenentului Panțu Stelian, care venise să-mi ceară noi dispoziții, deoarece nu mai funcționa legătura telefonică, să sară imediat împreună cu sergenții Lupu Grigore, Ion Mîrlea și caporalul Neagu în bărcile pescărești și să vîslească pe lîngă chei pînă la silozuri. Restul oamenilor împreună cu

mine am început înaintarea prin triaj și printre stivele de materiale spre silozuri. Și atunci s-au mai auzit cîteva focuri rare. Mi s-a raportat de către un ostaș că cei din bărci ar fi deschis foc spre silozuri și spre vedeta germană plecată de lîngă docul plutitor, iar de către un alt militar că s-ar fi tras de pe o navă nemțească. Era foarte greu ca de jos, dintre stivele de materiale, dintre garniturile trenurilor de marfă, să pot îmbrățișa cu vederea tot ce se petrecea în port. Cert este că focuri de armă și de automate s-au auzit.

După cîteva minute ajunsesem cu vreo 50—60 de oameni și cîțiva muncitori din cei înarmați de mine la ghereta de lîngă silozuri. Acolo mi-a apărut, drept în față, locotenentul german Weissbrot. I-am făcut semn să se apropie. Oamenii mei luaseră un dispozitiv larg circular între bursă și silozuri. Dinspre cazarma grănicerilor se apropiau cîteva grupe, așa cum le comunicasem telefonic înainte de a pleca de la stația de petrol. Ofițerul german s-a apropiat, a salutat. Era palid. Pionierii săi au rămas toți în picioare fără să întreprindă vreo mișcare provocatoare. În cele două vagoane pe care le împingeau spre intrările în silozuri erau numai calupuri de trotil de cîte o jumătate de kilogram. Întrebîndu-l, pe cît mi-au permis cunoștințele de limbă germană învățată în liceu și în școala militară, ce a urmărit prin deplasarea acelor vagoane, m-a făcut să înțeleg că a intenționat să le pună la adăpost de un eventual bombardament aerian sovietic. Altfel, spunea el, ar fi putut face explozie prin simpatie și ar fi periclitat viața oamenilor săi.

Eu i-am spus că eram convins că pregătea minarea

silozurilor și aruncarea lor în aer. El a negat însă cu înverșunare. I-am ordonat să adune toți oamenii și să depună întregul armament. N-a încercat să se opună. Rînd pe rînd, soldații și subofițerii germani au depus în spatele bursei întregul armament, un explozor, cîteva cutii cu capse electrice, niște fitile Bickford și detonante. Întreaga companie de pionieri germani era dezarmată și capturată.

Apreciindu-l pe sergentul-major Ion Ciurea ca pe unul dintre cei mai isteți și inimoși subofițeri, i-am ordonat ca, în fruntea unei grupe, să-i escorteze pe nemți la sediul regimentului din oraș, indicîndu-i să ceară, de la cel căruia îi va preda, o chitanță, care să-mi servească ca dovadă, pentru orice eventualitate. Eram prea convins că această subunitate hitleristă de pionieri primise ordin să arunce silozurile în aer, fiind deci o captură destul de importantă, pentru a nu avea la mînă un document de predare a ei la eșalonul superior. Și pe front, în diferite alte ocazii, am procedat la fel. Se cam dusese vestea despre acest procedeu al meu, care era comentat cu haz în regiment. Nu mai rețin dacă Ciurea mi-a adus sau nu chitanța. Pînă în jurul orei prînzului toate grupurile de hitleriști de pe uscat, din sectorul din port ce mi se încredințase, cît și niște resturi de subunități din raionul plutonului de pe terasă au fost dezarmate, capturate, și trimise la sediul regimentului. Deși lucrurile se liniștiseră, totuși ici-colo mai pocnea cîte o pușcă, mai răpăia cîte un automat, obligînd eșaloanele superioare să-mi ceară mereu, telefonic, lămuriri, să-mi ordone să iau măsuri drastice. La rîndul meu am dat noi ordine, am luat măsuri severe de ținere a oamenilor în mînă. Nu

prea mi-a fost ușor, avînd în vedere și acea stare de spirit deosebită, de cei mai mulți considerată ca un fel de sfîrșit al războiului, care-i împingea să-și manifeste bucuria sau mai știu eu ce și prin cîte un foc de armă, de automat... Aceasta a fost situația reală în port, unde și mai înainte, după cum am arătat, răsunau focuri de arme și chiar explozii de grenade aruncate de unii dintre ostași, fără ordin, în apele din jurul portului, pentru prinderea scrumbiilor.

În cursul după-amiezii comandantul batalionului mi-a transmis telefonic un ordin care prevedea ca subunitatea mea, în afară de grupele de pază din port, să fie regrupată în așa-numita zonă „Viile Gruber". Acolo se găsea în dispozitiv plutonul comandat de locotenentul Godilici, urmînd ca, la ordin, compania mea să concure împreună cu batalioanele 1 și 4 la atacarea bateriei germane „Tirpitz", care dispunea de tunuri de calibru 280 mm și era instalată pe cea mai înaltă porțiune a falezei dintre Agigea și marginea de sud a cartierului „Viile Noi".

Reduitul bateriei „Tirpitz" era cel mai tare dintre toate celelalte de pe litoralul românesc al Mării Negre, atît prin puterea de foc a tunurilor sale, cît și prin organizarea genistică. Apărarea apropiată era constituită din secții de tunuri antitanc și tunuri antiaeriene, care puteau acționa și în misiuni terestre, din șanțuri de tragere și de comunicație, dispuse circular atît în jurul bateriei, cît și în interior, în jurul fiecăruia dintre cele trei tunuri. Șanțurile erau folosite de subunități dotate cu armament de infanterie, în special armament automat. În fața tranșeelor, ca și între ele, erau cîmpuri de mine și rețele

de sîrmă. Reduitul dispunea, de asemenea de o întreagă rețea de adăposturi și galerii subterane betonate.

Cu cîteva luni înainte de 23 august 1944, în cadrul unor exerciții de apărare a litoralului, la care au participat și ofițeri din comandamentul Diviziei 9 infanterie și din Regimentul 34 infanterie, am avut și eu prilejul să cunosc în amănunt acest reduit, să mă identific asupra căilor de acces în interiorul bateriei, dintre cîmpurile de mine și rețelele de sîrmă electrice.

În eventualitatea dezlănțuirii atacului asupra acestei baterii misiunea mea consta în a face siguranța stîngii dispozitivului de atac, între inclusiv calea ferată Constanța—Mangalia și malul mării. Se punea deci pentru mine problema unei acțiuni de-a lungul litoralului, folosind ca bază de plecare viroaga din imediata apropiere a reduitului bateriei, viroagă ce se deschidea spre mare în dreptul epavei unui vapor eșuat cu multă vreme înainte. Terenul acela ne era binecunoscut atît mie, cît și ostașilor din companie, deoarece el era folosit deseori ca teren de instrucție și poligon de tragere.

De cum am primit ordinul de la batalion am și luat măsurile de regrupare, care s-au efectuat în mai puțin de o oră, timp în care eu, împreună cu comandanții de plutoane, am efectuat recunoașterile necesare și am stabilit planul de atac, în legătură la dreapta cu batalionul 1 din Regimentul 34 infanterie.

Ca sprijin de foc puteam beneficia, pe lîngă focul aruncătoarelor de 60 mm și al mitralierelor companiei, și de cel al bateriei de coastă a marinei noastre

militare, instalată pe malul mării, cam în zona unde se află azi farul cel nou din apropierea abatorului.

După ce compania s-a instalat în dispozitiv de atac am continuat să observ ce se mai petrece în spatele bateriei „Tirpitz". Totul părea liniștit. Doar vreo cîțiva militari, nu le distingeam gradele, se deplasau dintr-un loc în altul. În jurul celor trei tunuri de 280 mm nu se observa în schimb nici o mișcare. Deși acesta era aspectul general, eu eram totuși convins că subunitățile cu misiunea de apărare apropiată a bateriei erau în pozițiile și adăposturile betonate, pe care le cunoaștem din timpul vizitei despre care am amintit.

...Era în dimineața de 25 august. Timpul trecea și de la eșaloanele superioare — batalion, regiment, divizie —, cu care aveam legături telefonice directe, încă nu-mi parvenea nici un ordin... Deodată, nu mai rețin ora exactă, tăcerea a fost sfîșiată. Văzduhul s-a învolburat și terenul de sub picioarele noastre s-a cutremurat puternic, în timp ce în jurul tunurilor de 280 mm se ridicau nori grei de praf și fum. La început am crezut că au tras tunurile cele mari. Dar unde să fi tras, mă întrebam, din moment ce panorama portului era liniștită, iar de pe mare, din larg, nu se iscase ecoul vreunor explozii. Ne-am dat repede seama că nemții aruncaseră în aer atît cele trei tunuri de 280 mm, cît și, probabil, amplasamentele betonate ale altor piese de artilerie din apropiere, de un calibru mai mic.

Ni s-a confirmat ulterior și telefonic că personalul bateriei „Tirpitz" a aruncat materialul greu în aer, convenind să se predea. Mi s-a ordonat de la batalion să las pe poziție doar un pluton, care să bareze

orice încercare de ieșire a hitleriștilor din reduitul lor prin zona viroagei, ei urmînd a se preda unităților române prin sectorul dintre calea ferată și șoseaua Constanța—Agigea... După cîteva ore operațiunea de capturare fiind terminată, plutonul s-a reîntors la companie.

...În cursul după-amiezii, o parte din vedetele rapide și barcazurile hitleriste au ieșit în larg, cu intenția, după cum presupuneam atunci, de a se organiza într-un convoi care să evadeze spre sud. Probabil că pîndeau momentul prielnic al înnoptării ca să scape de sub veghea navelor noastre militare, a tunurilor și mitralierelor din cazematele din port și de pe litoral. Ele au sfîrșit prin a se autoscufunda, nemaiavînd nici o portiță de scăpare...

PE PĂMÎNTUL TRANSILVANIEI

...Între 10 și 12 septembrie Regimentul 34 infanterie, mai puțin batalionul 1 care se afla în rezerva diviziei, înainta pe direcția generală Cornești—Bobohalma—Iernut—Lechința, dînd peste cap rezistențele întîlnite în cale. Nu voi mai insista asupra acestor acțiuni, ci mă voi opri doar la una dintre ele, care are un caracter mai deosebit.

Ca orientare generală trebuie spus că în timp ce batalioanele 2 și 4, sub comanda colonelului Ion Botea, ajunseseră pe dealul Cigașului, de la sud de satul Sălcud, și își continuau înaintarea spre această localitate și mai departe, către Iernut, batalionul 3, din care făcea parte și compania mea, înainta spre satul Cucerdea, cu misiunea de a face siguranța stîngii subgrupării colonelului Ion Botea și de a ține legătura cu detașamentul blindat din Corpul motomecanizat.

Într-adevăr, frontul este un sac fără fund de situații care de care mai neașteptate, mai ciudate. Iată, de pildă, ce mi s-a întîmplat în noaptea de 11 spre 12 septembrie:

Batalionul 3 se afla la circa 5—6 km nord-est de centrul forțelor principale ale regimentului. Înainte de căderea serii trecuserăm prin satul Cucerdea, atinseserăm marginea lui de nord. Un scurt popas pentru odihnă și punerea la punct a pregătirilor pen-

tru o acțiune de noapte erau absolut necesare. Mai urma să parcurgem cîțiva kilometri pînă să ajungem pe Mureș. Orice piedici dușmane trebuiau spulberate. Deci mereu înainte! Cît de frumos este acest „înainte“, ce forță de înaripare țîșnește din el! Frontul te învață însă că în orice moment trebuie să ai grijă și de acel „înapoi“, atît de des prezent pe cîmpul de bătaie.

Perfidul dușman se agăța cu desperare de orice palmă de pămînt, stătea ascuns ca șobolanul în orice cută de teren. Te lăsa să treci dacă nu scotoceai bine locurile și apoi te lua cu foc sălbatic din spate. Așa a procedat și la dealul Ticuiul Tormașului, la 5 km sud-est de Cucerdea.

Fasciștii au deschis focul mai întîi cu elemente înaintate în flancul drept și spatele batalionului 4, care era în eșalonul al doilea al regimentului, pe dealul Cigașului, și apoi cu alte forțe, ce și le-au pus în mișcare spre satul Cucerdea, au atacat din spate și batalionul 3. Probabil că printr-o asemenea acțiune intenționau să ne pună în derută, spre a-și asigura retragerea către Mureș, care îi era periclitată de înaintarea noastră.

Noi am întors imediat „înaintele“ spre „înapoi“ și am pornit la un năprasnic atac de noapte cu direcția dealul Ticuiul Tormașului. Începuse și o ploaie haină și deasă, cu fulgere și tunete. Cerul participa și el la furtuna luptelor de pe pămînt. Comandantul regimentului nu avea cu noi decît legătură radio. Pe calea undelor ni s-a comandat scurt: „Atac rapid și în forță asupra dealului Ticuiul Tormașului ... Dreapta v-o asigură batalionul 4, care l-a angajat cu foc pe inamic. Luați toate măsurile de siguranță la est și spre înapoi, către Mureș“.

Întuneric, ploaie cu găleata, fulgere, tunete, noroi și potop de foc dușman asupra noastră. Mai orientează-te dacă poți ... Pentru noi nu exista însă imposibilul. Culcați în noroi, sub foile de cort, la lumina lanternelor, folosind busola și harta, ne-am orientat rapid. Totul s-a petrecut în cîteva minute. Fiecare companie, fiecare pluton urma să țină minte unghiul de marș și să-l controleze mereu pe cadranele fosforescente ale busolelor. Tunetele aruncătoarelor și tunurilor noastre antitanc s-au unit cu tunetele cerului. Fulgerele de sus rivalizau cu fulgerele exploziilor proiectilelor noastre de pe dealul Ticuiul Tormașului. Hitleriștii, înspăimîntați, izbeau bolta cu zeci de rachete, aruncau asupra noastră un foc dezordonat, dar dens. Comenzile, direcțiile se strigau cînd șoptit, cînd din fundul plămînilor — atunci cînd tunetele de sus și bubuitul de jos îți spărgeau urechile. Înaintam repede, gîfîind, printre exploziile proiectilelor de brand ale dușmanului, care nu mai aveau rezonanță, ci doar bolboroseau parcă în noroiul clisos ... Scăpărările armelor automate fasciste ne conturau bine liniile germane. Multe goluri erau între ele. Prin fîșiile de întuneric ne strecuram și noi alte șiruri de întunecimi.

Ajunseserăm atît de aproape cu primele plutoane, încît vedeam și siluietele fasciștilor. Ne proteja bine și o geană lungă de pămînt de vreo 30—40 cm înălțime. Atît avea, dar ea constituia pentru noi o adevărată binefacere. Ne apropiaserăm fără să tragem, fără să ne demascăm. În stînga și în dreapta

îi simţeam, mai mult îi ghiceam, pe cei din companiile a 9-a şi a 11-a.

Repede, din gură în gură, în fierberea focului duşman care nu ne atingea, am dat ordinul: „La comanda mea, înainte, mai întîi un foc cu tot armamentul companiei şi apoi la asalt, trăgînd din mers şi aruncînd grenade ...".

Mi-a fost dat să văd şi eu atunci prima feerie de focuri ale morţii în cîmp deschis, noaptea şi pe timp de ploaie. Sergenţii Lupu Grigore, Enver Osman, Ţăpurel Andrei, Ghica Gheorghe sergenţii-majori Ion Ciurea şi Alexandru Costandoiu, ofiţerii Panţu Stelian, Cristea Ilie, valurile de ostaşi îmi apărură ca nişte uriaşi negri, din care ţîşneau nesfîrşite globuleţe de foc. Ai mei trăgeau şi cu cartuşe-trasoare. Şi-apoi goana aceea năprasnică prin noroi, strigătele acelea înfricoşătoare de „ura" şi potopul zguduitor al exploziilor de grenade, care întregeau tabloul de apocalips ...

Pînă după miezul nopţii a durat lupta. Pe la orele 2 raportam şi eu şi alţi comandanţi de companii îndeplinirea misiunii. Încovoiaţi, uzi pînă la oase, dar şi pîrliţi, în acelaşi timp, de fălăcărle atacului, număram şi strîngeam prizonierii fascişti, strîngeam prada de război, ne socoteam pierderile noastre, împingeam spre est, către valea unui pîrîiaş, afluent al Mureşului, cercetarea de luptă.

— Inamicul pe vale! se auziră strigăte din faţă.

Am încremenit cu toţii, ne-am trîntit iar în băltoace, iar în noroiul rece ...

Bine că n-am apucat să ordon dezlănţuirea focului, pentru că tot atunci izbucniră de la aceleaşi patrule:

— Nu trageţi fraţilor! Sînt ruşii! ...

Am uitat şi de siguranţă, şi de cercetare şi am pornit la un nou asalt, „asaltul" prieteniei. O subunitate sovietică, în frunte cu un ofiţer, îmbrăcat într-o manta de ploaie, se apropiase de pîrîu. Acolo, ofiţerul făcea recunoaşterea căilor de acces pentru subunitatea lui, care venea dinspre est şi urma să se scurgă pe la nord de Cucerdea, pe valea Mureşului, către Iernut-Bogata şi mai departe spre vest. S-au oprit însă la est de vale, neştiind ce se întîmplă pe dealul Ticuiul Tormaşului. După încetarea luptei se apropiară de pîrîul despre care am vorbit.

Era prima noastră întîlnire cu ostaşi sovietici. Am uitat de regulile acţiunilor pe timp de noapte. Ne-am strîns mîinile, ne-am servit reciproc ţigări, le-am spus ce misiuni aveam noi, ne-au spus şi ei încotro se îndreptau. Aprindeam chibrite, în ploaia ce nu mai contenea şi, la luminile întretăiate, ne priveam, rîdeam, vorbeam prin gesturi, prin mimică, cu frînturi de cuvinte ruseşti şi româneşti, ne spuneam gradele ...

Şi-apoi repede — „scoro", cum a spus ofiţerul sovietic — fiecare la treaba lui.

— La revedere! ... Dasvidanie! ... Na Berlin! ... a încheiat ofiţerul sovietic, strîngîndu-ne mîinile.

Cortina nopţii se lăsa uşor peste panorama văii Mureşului. Totul începu să fie cuprins, înghiţit de un întuneric din ce în ce mai adînc. Cel mai întunecat părea însă Dealul Sîngeorgiu de peste Mureş, la cota 495. Pe spinarea lui robustă, fasciştii săpaseră răni adînci — păienjeniş de tranşee, de cazemate, observatoare perfide, culcuşuri multe pentru tancuri, puncte de comandă pentru ştabii din Divizia 8 cavalerie SS, cu ţeste înfierbîntate.

Pe terasa îngustă dintre poalele dealului și malul Mureșului se întindea, ca o potcoavă arcuită spre nemți, capul de pod realizat de trupele noastre în cursul zilei.

Fierul și oțelul amuțiseră. Nici un obuz, nici un proiectil de aruncător, nici un glonte nu tulbura liniștea nopții.

Din cînd în cînd, de pe coastele Sîngeorgiului se resfirau, într-o ploaie de steluțe verzi și roșii, rachetele fasciștilor.

Sergentul Moldoveanu, comandant de pluton în locul locotenentului Cristea, căzut în luptele anterioare, îmi spunea că nu simțise niciodată în viață o liniște mai grea, mai apăsătoare, ca în noaptea aceea. Sub marama sălciilor, își aștepta, împreună cu oamenii lui, rîndul la trecere. Susurul apei se îngemăna cu clipoceala ritmică a lopătarilor care duceau din mal în mal bărci încărcate cu oameni, cu provizii, cu muniție...

Cînd prima barcă, destinată plutonului, se îmbrățișă cu malul celălalt, întunecimea de pe Sîngeorgiu fu despicată de fulgere scurte. Urmară niște pocnete înfundate. Apoi, un fîșîit puternic tulbură aerul de deasupra punctului de trecere și, într-o clipă, izbucni de jur împrejur un clocot de explozii care se sfîrșiră în țiuituri de schije. Moldoveanu, care era lîngă mine, își reveni imediat din surpriză și ordonă scurt, în șoaptă, netulburat:

— La bărci!

Urmă un nou ropot de bubuituri — erau bombe de aruncătoare — apoi altul și altul, în timp ce grupele alunecau în tăcere pe apă spre malul celălalt. Oamenii lui Moldoveanu se stabiliră într-un lan

de porumb, înapoia trupelor care erau în contact cu hitleriștii. Săpară toată noaptea. Mai și ațipiră pe rînd. Apoi în gropi puteau fuma și vorbi.

— Și zi, ți-o făcu Jiroveanu hai? — îl ațîță la vorbă Radu, un consătean de al lui. (Jiroveanu era un bogătan care-l dăduse în judecată pe Moldoveanu pentru neplata datoriilor, lăsîndu-i familia pe drumuri).

— Ei, stai să se termine și cu războiul ăsta că... încă o dată îți spun Stane, că n-o să mă las pînă nu mă voi răfui cu el... Și, măi, cînd am plecat, să-l fi văzut... Era beat turtă, știi, în chioșcul ăla din grădina conacului. Bea braț la braț cu niște nemți și se pupa de mama focului cu ei...

De atunci trecuseră mai bine de două luni. Sub foaia de cort pe care și-o trăsese peste groapă își mai aprinse o țigară și sorbi fumul cu nesaț. Îi apăru în minte satul lui prăfuit, din Dobrogea, nevasta, copiii, căsuța lui sărăcăcioasă și, printre toate, capul mare, ochii răi și leneși ai lui Jiroveanu. Mai ales scena din grădină îi juca în fața ochilor: Jiroveanu beat, la braț cu fasciștii cu care se săruta. Stinse mucul de țigară de peretele gropii, scuipă cu scîrbă printre dinți, împinse ușor foaia de cort la o parte și scoase capul din groapă... Era liniște... Stelele clipeau rece. Stătu așa îndelung, pînă îl fură somnul, cu capul proptit de peretele gropii... Cînd ne-am trezit se crăpa de ziuă. Trecu prin șanț pînă la Radu, care, cu pușca-mitralieră gata de tragere, privea țintă spre cota 495.

— Ce ți-e, măi Radule și războiul ăsta!... Uită-te și tu... Vezi altceva decît porumb și dealul ăla, spîn de tot?... Nici pe-ai noștri nu-i mai vezi din

porumb. Dar cînd te gîndeşti, măi, frate-meu, că în tot locul, pe tot dealul, nu sînt decît nemţi şi iar nemţi, prieteni de-ai banditului Jiroveanu . . .

— Şi ce, noi sîntem puţini? . . . Am văzut aseară cîţi am trecut Mureşul . . . D-apoi pînă am ajuns la Mureş, mamă doamne, ce de tunuri! . . .

După ce i-am mai lăsat să-şi verse focul, i-am făcut semn lui Moldoveanu să se aplece mai mult spre mine:

— Plutonul tău — îi ordonai — va înainta pe direcţia grădinii cu piersici. Vei distruge cuiburile de arme automate de la tăietura aceea de pe creastă.

Cu misiunea de luptă săpată adînc în toată fiinţa lui, Moldoveanu s-a dus la grupele din pluton ca să le dea misiunea.

— Acolo trebuie să ajungem toţi: pe tăietura de pe creastă. Eu, voi fi la grupa lui Radu, l-am auzit dînd ordin primei grupe.

Cînd soarele începu să clipească, departe, spre dreapta, deasupra pădurilor, se dezlănţui şi furtuna. Dinapoi, de peste Mureş, se abăteau — în valuri de bubuituri — mii de ghiulele. Ţiuiau pe deasupra capetelor şi trosneau apoi înspăimîntător, pe creastă. Fasciştii răspundeau şi ei, cu turbare. Pămîntul se zguduia neîntrerupt. Aerul îndesat de forţa exploziilor înfunda urechile, strîngea capetele într-un cerc de fier. În scurt timp un ocean de fum şi de pulbere roşietică învălui aproape cu totul Dealul Sîngeorgiu.

Pe toată linia se înălţară snopuri de rachete roşii. Goarnele începură să sune atacul. Sute de voci strigară: Înainte!

Oamenii ţîşniră din pămînt. Valuri după valuri se avîntară către creastă. Asupra lor se năpusti un baraj de obuze de artilerie şi de bombe de aruncătoare.

Oamenii lui Moldoveanu se trînteau în gropile proaspete, calde şi afumate, săreau repede în altele, se trînteau iar, şi iar se ridicau. Înaintau. Începu şi răpăiala mitralierelor inamice. Plutonul lui Moldoveanu trecuse de grădina de piersici. Ţinea drumul fără greş, către tăietura de pe creastă. Se apropiase prea mult de zidul tragerilor noastre de artilerie.

— Artileria să lungească tragereaaaa!, strigă Moldoveanu.

Ca la un semnal, pe întreaga linie răsunară acele cuvinte. Ciocanele de foc se mutară mai sus. Băteau tot mai puternic. Fasciştii mai rezistau. Trăgeau din poziţii întărite, din cazemate, din tancuri îngropate. Mitralierele lor clănţăneau sălbatic. Toată compania fu ţintuită la pămînt de un foc năprasnic. Oamenii se adăpostiră şi deschiseră şi ei foc în faţă şi spre dreapta. Nu era însă chip să mai înainteze. Moldoveanu văzu pericolul. Se hotărî să treacă într-o groapă mai apropiată de o viroagă care ducea, printre grupa lui şi compania vecină, chiar la cuibul nemţesc de arme automate. Îl ocroteau şi lanurile de porumb şi tufele risipite de pe coastă.

Ceilalţi oameni din pluton rămaseră pe loc. Trebuia să continuie tragerea asupra fasciştilor de la tăietură.

După ce-şi încărcă sacii de spate cu grenade şi cu cîteva încărcătoare de automat, Moldoveanu se tîrî la grupa lui Radu. Cu oamenii acestuia începu să se strecoare spre capătul de sus al viroagei. Tot fron-

tul fierbea. Artileria noastră, ca și cea nemțească, își lungiseră fiecare tragerea. Infanteriile se înfruntau din răsputeri. Moldoveanu se apropia de cuibul blestemat. Oamenii plutonului, ai companiei îl pierdură pentru o vreme din ochi. Dar iată, se ivi curînd la capătul lanului de porumb. Intrase într-un unghi mort. Ajunsese la cîțiva metri de peretele abrupt pe care se afla întăritura dușmană. Moldoveanu se opri. Fasciștii încă nu-l zăriseră. Trăgeau de zor asupra companiei mele.

Privind prin binoclu am văzut casca unui hitlerist de la cuibul de mitralieră, care schimba o nouă bandă de cartușe. Probabil că l-a zărit pe neamț și Moldoveanu, deoarece l-am văzut că începu să se apropie pe coate și pe genunchi spre acel loc. Îl vedeam foarte bine pe sergent prin binoclu. Parcă era la doi pași de mine. Fruntea lui Moldoveanu era numai broboane de sudoare. Se tîra cu fălcile încleștate. Cele două cute dintre sprîncene i se adînciseră și mai mult. A ajuns chiar sub parapetul cuibului dușman urmat de oamenii din grupă. Aruncară grenadele. Un bubuit scurt. Un nor de fum. Primul a sărit Moldoveanu, îndreptîndu-se spre capătul cel mai de sus al amplasamentului german.

Fasciștii de la cealaltă mitralieră, din stînga, își descărcară numaidecît focul automatelor în oamenii lui Radu, rămași în urma lui Moldoveanu. Deocamdată ai noștri fuseseră opriți. Dar tocmai atunci Moldoveanu ajunsese la buza parapetului cuibului de mitralieră din dreapta. Nemții de acolo încă nu se dezmeticiseră. Mai aruncă două grenade asupra cuibului inamic și se trase mai înapoi. Fumul începu să iasă din bîrlog ca dintr-un cazan. Un neamț sări

pe parapet, să pună mîna pe Moldoveanu. De pe întreaga poziție a companiei s-a văzut cum Moldoveanu s-a ridicat în picioare și, în timp ce casca i se rostogolea la vale, l-a ridicat pe fascist în sus, azvîrlindu-l peste cap, înapoi, pe peretele abrupt dinspre noi al poziției germane. S-a auzit însă, în același timp, o răpăială lungă dinspre stînga. Un snop de gloanțe de automat l-a nimerit pentru totdeauna pe Moldoveanu.

Și apoi, ca la un semnal, oamenii lui Radu s-au năpustit în sclipiri de baionete asupra hitelriștilor. Și întregul pluton, iar apoi întreaga companie se aruncară la asalt, în urale nesfîrșite, împroșcînd inamicul cu foc mult, cu foc copleșitor și înaintînd vijelios către punctul acela de pe creastă spre care năzuise fierbinte sergentul Moldoveanu.

Așa ne-am deschis drumul spre marea ofensivă care va începe în prima decadă a lui octombrie 1944.

•

Două răsărituri și două apusuri ne-au prins pe același cîmp de bătaie din jurul cotei 495 de pe Dealul Sîngeorgiu, de dincolo de Mureș, în apropierea satelor Cipău și Iernut.

... Și cota tot mai rezista. Era îmbrîiată cu multe rînduri de tranșee, întărite cu fier și cu beton, înțesate cu tunuri antitanc și mitraliere, cu tancuri îngropate pînă la buza țevilor. Și în tranșee viermuiau hitleriștii.

Mai la dreapta cotei 495, cam la vreo 300 de metri, o altă ridicătură de pămînt — cota 463, și ea întărită cu fier și beton și plină de guri de foc nimicitoare.

Iar între cele două cote, o cazemată fascistă din care se abăteau șuvoaie de foc cînd spre stînga, prin fața cotei 495, cînd spre dreapta, prin fața cotei 463.

De vreo trei-patru ori a încercat batalionul nostru, sprijinit cu foc de artilerie, să dea peste cap acea blestemată cazemată, dar tot de atîtea ori atacurile noastre nu și-au putut atinge țelul. Se năpusteau asupra noastră, cînd ne avîntam spre cazemată, valuri de avioane „Stukas", foc de artilerie și de aruncătoare de mine. În același timp, din întăriturile din preajma cazematei, ca și din inima ei, se revărsau, furios, torente nesfîrșite de plumbi de armament de infanterie.

Dacă am fi reușit să scoatem din funcție cazemata, atacul nostru s-ar fi putut revărsa pe creastă și de acolo am fi căzut în flancul și spatele cotei 495, am fi amenințat totodată și cota 463. Atacul cotei 495 ar fi fost astfel ușurat și, pînă la urmă, Dealul Sîngeorgiu ar fi fost al nostru. De aceea s-a hotărît și a treia zi să dăm atacul tot asupra crestei cu cazemata.

De astă dată, însă, în planul de atac se prevăzuse ceva deosebit față de atacurile precedente...

Prin pîcla sîngerie a amurgului, ce trăgea după el noaptea din ajunul atacului, se apropia dinapoia noastră, dinspre Mureșul ce-l lăsaserăm în urmă, jos în vale, la vreun kilometru, un fir subțire de ostași. Cînd apăreau, cînd dispăreau, în norii de fum ai exploziilor provocate de obuzele dușmane.

În sfîrșit au sosit, unul cîte unul, în tranșeea unde mă aflam. Lîngă mine s-a făcut grămadă sergentul Nicolae Mănoiu, tocmai cînd se prăvălea pe poziția companiei un bombardament de artilerie

hitlerist. După ce ne-am scuturat de țărîna groasă, aruncată peste noi, sergentul mi-a raportat calm, disciplinat, că el, cu grupa lui de pionieri, a fost trimis de la regiment la compania noastră să ne ajute în atacul ce-l vom da a doua zi asupra crestei cu cazemata blestemată.

— Te așteptam mai de mult, i-am spus. M-a pus la curent comandantul de regiment.

— Ce să vă mai spun, domnule căpitan! începu Mănoiu. Mă doare sufletul, îmi seacă inima cînd văd ceea ce văd... Tîlharii! Nu știu cum ați putut ajunge pînă aici, în nasul cazematei ăsteia... De acolo, de jos, de la Mureș și pînă aici numai pămînt ars, numai gropi afumate și cîți de-ai noștri nemișcați, morți, care n-au putut fi încă adunați. Nu-i vorbă c-am dat și peste mulți de-ai lor făcuți una cu pămîntul de atacul nostru.

Am dat și peste domn' sublocotenent Preda, parcă dormea, și peste Rică Drăghici, de la mine, din Prahova. Pe amîndoi ne-a făcut odată sergenți și acum...

Ochii lui Mănoiu, rotunzi, căprui, frumoși, începură să joace în lacrimi. Își scoase casca și-o trînti de fundul șanțului rămînînd o clipă cu privirea în pămînt. Apoi își îndreptă corpul, își dădu capul puțin pe spate, netezindu-și părul bogat ce-i căzuse pe frunte.

— Dar ce-i cu sacii ăștia?, l-am întrebat eu.

— Sînt plini cu calupuri de trotil de cîte o jumătate de kilogram. În cutiile astea mici am capsele electrice și dincolo pe cele pirotehnice... Dar, cum vom ataca, domnule căpitan?

După ce i-am spus planul de atac, precizîndu-i și cum înțelegeam eu să se apropie cu grupa lui de cazemată, l-am întrebat ce părere are.

De-abia se mai zărea cazemata, căci întunericul începu să se îndesească. Focul vrăjmaș se potolise.

— De ieri i-am pus gînd rău, de cînd vedeam, de la Mureș, cum scuipă, a dracului, atîta moarte într-ai noștri... Dacă nu i-oi face eu de petrecanie, nici mama dracului nu-i mai face! Ori ea, ori eu! Numai să-mi dați voie să mă las mîine, în atac, mai pe dreapta, mai încolo oleacă de direcția ce mi-ați fixat-o, pe lîngă viroaga aia cu porumbe.

— N-am nimic contra, măi Mănoiule, am aprobat eu.

Din vorbă în vorbă am aflat că este dintr-o comună din județul Prahova, că are un tată bătrîn, la care ținea ca la ochii din cap și că ura de moarte pe hitleriști.

„Ei, îmi spunea el cu foc, mi-au omorît doi prieteni, pe degeaba, la Ploiești, numai pe motivul că într-o zi le-a spus-o drept în față că sînt niște hoți și bandiți. S-a produs o încăierare și hitleriștii au scos revolverele și-au tras..."

Apoi el nu putea uita nici cele cîteva femei împușcate de hitleriști lîngă gara Brazi. Le-a văzut cînd s-a oprit trenul nostru militar acolo, în drum spre frontul din Ardeal.

Dar cîte nu mi-a spus Mănoiu. Își aducea aminte de hitleriștii din Constanța, care înainte de a se preda în mîinile noastre au ars în piața Ovidiu teancuri de hîrtii de cîte 5 000 lei, în timp ce el, și ai lui, n-aveau nici cu ce să-și cumpere ocaua de mălai. Îl durea sufletul cînd se gîndea ce-au făcut hitleriștii

din biata Dobroge, pe care au pîrjolit-o; ce-au făcut și din București, din Ploiești și Prahova lui dragă. Și, în cele din urmă, cîmpul de luptă de la Iernut i-a aprins în suflet o ură și mai cumplită față de hitleriști.

L-am lăsat să-și verse focul. Îl ascultam nu numai eu, ci și ostașii lui, și ostașii din compania mea, cîți erau pe cotul acela de șanț. Toți îl aprobau și interveneau cu amintiri personale, toți jurau că nu vor uita barbariile fasciste și își manifestau ura nestinsă împotriva lor.

Așa s-a scurs noaptea, în pregătiri pentru a doua zi, în fumuri de țigară pe fundul tranșeelor, în moțăieli pe apucate, în tresăriri la focurile izolate și la pîlpîirile luminilor de rachete.

Cînd peste cîmpul de luptă a început să se prelingă învăpăierea celui de-al treilea răsărit de soare, eram gata să sărim din nou asupra înălțimii dintre cele două cote, unde stăpînea, înfiptă adînc, infernala cazemată.

Odată cu ivirea zorilor, m-am săltat și eu mai mult, dornic să cuprind dintr-o privire întreaga panoramă a cîmpului de luptă. Era atîta liniște! Și peste toată întinderea nu se zărea nici țipenie de om, nici pozițiile noastre, nici cele ale dușmanului.

— Domnule căpitan, lăsați-vă mai jos, îmi șopti cineva din tranșee.

Era Mănoiu. Arăta foarte bine. Se bărbierise. Își aranjase echipamentul ca pentru defilare. Mă privea cu ochi scînteietori. Deodată, țîrîitul telefonului...

— Alo, Someșul! Alo Someșul! Vedeți că începem — mă prevenea expresia codificată transmisă prin fir.

Comandantul de regiment îmi precizase că trebuia neapărat să ajungem pe creastă și să cădem în flancul fasciștilor de la cota 495.

. . . Văzduhul și pămîntul s-au cutremurat ca din senin. A început iar puternica noastră pregătire de artilerie. Tot Dealul Sîngeorgiu era un nor înspăimîntător de fum și de limbi de foc. Răspunsul artileriei dușmane nu s-a lăsat mult așteptat. Din nou potopul de foc a cuprins cîmpul de luptă. Cerul se întuneca de atîta praf și fum. Tot regimentul, întreaga divizie, erau un arc imens de voințe omenești, încordat la maximum.

Au țîșnit prin neagra fumăraie și rachetele. Ah, rachete vestitoare ale începerii atacurilor! Cine nu le-a văzut și nu le-a simțit picurii lor de foc pînă în adîncul ființei?

Uite-i cum se avîntă toți, toți pînă la unul! Ne acoperă fumul, ne îneacă praful, ne biciuiesc bulgării de țărînă, ne dogoresc flăcările scurte și, între ele, răbufnirile proiectilelor dușmane.

Înainte, înainte! . . . strigară toți, și toți alergau spre creastă.

Dar n-aveam încotro. Trebuia să ne mai bușim de pămînt. Poziția dușmană și-a slobozit băierile prăpădului ucigător. Și de la noi a pornit spre creastă un fluviu de foc. M-am tîrît un pic împreună cu Mănoiu.

„Domn' căpitan, de aici nu mai e departe. Mă duc singur cu pionierii mei. Țineți-i zdravăn sub foc pe nemți. Intru prin viroagă și ajung direct la ea, la cazemată . . . Ori eu, ori ea! . . ."

Mănoiu era fără cască, cu capul descoperit. N-a vrut cu nici un chip să-și pună ceva pe cap. Mi-a

spus că și casca și boneta îl încurcă. N-am avut ce-i face. Își pregătise pînă în cele mai mici amănunte încărcăturile cu trotil. Umpluse vîrf sacul de merinde cu grenade, își îndopase automatul cu cartușe.

L-am pierdut apoi din vedere. Nu mai luam însă ochii de pe viroaga cu porumbe pe unde el și cu patru pionieri se strecurau spre cazemată. Nu-mi puteam explica de ce nemții nu băteau viroaga, în timp ce asupra întregului batalion, asupra întregii mele companii, se abătea o vijelie îngrozitoare de foc și de oțel, de flăcări mistuitoare. Greu, extrem de greu, om cu om ne tîram cîte 2—3 pași înainte și apoi iar ne îndesam în pămînt pentru a slobozi mai cu spor focul asupra inamicului. Urmăream atent batalionul 4, care ataca direct cota 495. Cu toții am văzut cum dinspre cazemată a început să fulgere spre cota 495, cum cădeau ai noștri prinși în acel foc necruțător. Și, deodată, și „Stukas"-urile au început să se repeadă asupra noastră. Aruncau saci cu grenade și ne mitraliau. Așa ne împiedicau fasciștii drumul spre cazemata care trăgea către cota 495. Dar prea multe pierderi nu ne-au putut produce.

Și tot atunci ce-mi văzură ochii? Dinspre cazemată, și mai din dreapta și din stînga ei, a început să curgă un foc neașteptat pe viroaga prin care se infiltrau Mănoiu cu ai lui. Un fior m-a muiat pentru moment. Mi-am revenit înspăimîntat cînd pe viroagă a izbucnit o explozie teribilă însoțită de o trombă de fum negru, brăzdat de o uriașă limbă de foc. Parcă ar fi erupt acolo un vulcan. Prin aer mai pluteau niște zdrențe, parcă niște resturi de foi de cort, de vestoane . . .

Ce putea să fie? În nici un caz nu era explozia vreunui obuz, ori bombe de avion. Făcuse explozie o mină plantată de Mănoiu în apropierea unui post înaintat fascist, la gura viroagei. Mina fusese lovită de un brand al inamicului. Dușmanul n-a mai tras după aceea pe viroagă, ci și-a mutat focul asupra noastră, deoarece noi, profitînd de ocazie, am iuțit ritmul de înaintare.

— S-a dus Mănoiu, domn' căpitan, îmi strigă sergentul Stănică, care se forța să se apropie de mine. A făcut explozie mina lui... Am văzut cu ochii mei...

— Și-a pierit, măi Stănică, și Mănoiu?, l-am întrebat adînc îndurerat.

— Eu așa cred, îmi răspune el.

Nu știam ce să mai cred. Îmi vuia capul, mi se sfîșia inima de durerea pierderii lui Mănoiu.

— Stănică o iei cu grupa ta pe urma lui Mănoiu, pe viroagă. Tragi de acolo asupra cuiburilor de foc din jurul cazematei.

Așa am înțeles eu să mai dispersez focul dușman ca să ne putem arunca cu compania asupra crestei, deoarece pe Mănoiu l-am pierdut și altfel nu mai vedeam cum să ne îndeplinim misiunea.

N-au trecut decît cîteva minute și unde a început să se năpustească un tir pe viroagă de credeam că praful și pulberea se alege de grupa lui Stănică. Asupra companiei, care tocmai luase iureș spre creastă, s-a prăvălit un nou val de „Stukas"-uri și o ploaie de branduri, de a înjumătățit subunitatea.

Nu cred că această situație a durat mai mult de 5—10 minute, cînd, exact în fața noastră, a izbucnit o asemenea explozie încît ne-am făcut una cu pă-

mîntul. Peste noi au început să cadă bolovani, dar ce bolovani! Bucăți de beton, de fier...

Cazemata a sărit în aer într-un nor de fum bubuitor. De pe locul unde fusese cazemata continua să se ridice în încolăceli lente aburi, praf și un fum alb.

Ca la un semnal, tot batalionul a pornit asaltul la creastă. S-a reluat atacul și la cota 495. Cînd am ajuns la locul cazematei, se mai țineau pe picioare doar niște pereți crăpați. De jur-împrejur țevi de mitraliere rupte, resturi de cadavre fasciste oribil sfîrtecate, muniție răvășită... Într-o groapă, lîngă cazemată, Buzilă, un om din grupa lui Mănoiu, grav rănit, a mai apucat să ne spună cu voce stinsă, că sergentul Mănoiu n-a fost nici măcar lovit de mina care explodase pe viroagă și că a reușit să tragă o rafală de automat pe crenelul din dreapta cazematei, după care s-a apropiat și a introdus personal o încărcătură de trotil acolo, iar a doua încărcătură a pus-o lîngă peretele din afară. A mai văzut cînd Mănoiu făcuse un semn cu mîna chiar lîngă cazemată. Buzilă a mai vrut să spună ceva dar ochii i s-au închis pentru totdeauna...

Cînd ceilalți pionieri săriseră în aer cu încărcăturile lor, pe viroagă, din cauza acelei lovituri de brand inamice, Mănoiu scăpase atunci teafăr și a ajuns la cazemată, așa după cum ne confirmase Buzilă. Acolo... a sărit în aer cu cazemată cu tot.

În urechi îmi vuiau cuvintele lui: „Ori eu, ori ea!..."

Pe creasta Dealului Sîngeorgiu urcau voinicește, vărsînd asupra hitleriștilor foc mult, mult, nimicitor, ostașii regimentului nostru, tovarășii de luptă ai bravului sergent Mănoiu.

•

9 octombrie 1944. Și deodată, telefonul:

— Căpitan Pană! ... Ia măsuri pentru jalonarea frontului ... Pe tot dispozitivul diviziei se face acest lucru ... Înțelegeți despre ce este vorba! ... Apoi ... după .. ataci pe aceeași direcție! ..

I-am comunicat și lui Teodorescu. M-a îmbrățișat, fără să se mai sinchisească de bufniturile și exploziile obuzelor inamice. Este doar vorba despre Corpul aerian român care a participat, glorios, de la 23 August 1944 și pînă la sfîrșitul războiului, la luptele duse de Armatele 1 și 4 române, alături de armata sovietică împotriva mașinii de război a Germaniei fasciste.

Ordinul primit mi-a dat parcă noi forțe. Am trimis agenți la plutoane să anunțe că la semnalul 2 rachete roșii și una verde, trase de la punctul de comandă al batalionului, să se jaloneze linia atinsă, luîndu-se totodată măsuri de a nu oferi observatorilor tereștri dușmani posibilitatea de a surprinde această acțiune și nici de a identifica linia jalonată.

Deși pămîntul se cutremura neîncetat sub trăsnetele uraganelor de foc, totuși se mai putea auzi cum zburau din gură în gură cuvintele: „Ne va sprijini aviația noastră; ... Moartea-i pe ei!“ ...

Parcă îi văd pe sergenții Lupu Grigore, Iosif Nicolae, Scarlat Ion cum se rostogoleau prin focul nimicitor de la om la om să le spună ce să facă, cum și cînd să pornească la atac, pe unde să asalteze după ce aviația română va fi făcut țăndări a doua poziție dușmană, va fi distrus rezistențele care ne împiedicau înaintarea.

... Rachetele s-au spart în picuri de stele roșii și verzi. Linia frontului nostru a fost jalonată instantaneu.

— Uite-le! a strigat cu bucurie sublocotenentul Iancuț.

Eram numai ochi și urechi. Huruitul puternic al motoarelor celor cîteva escadrile de bombardament și de vînătoare din Corpul aerian român creștea vertiginos. Este greu de descris entuziasmul care cuprinsese pe luptătorii noștri de pe pămîntul pîrjolit de marele foc al luptelor. Infanteriști și tunari, transmisioniști și pionieri, echipajele autotunurilor românești care ne sprijineau în atac — toți urmăreau cu admirație evoluțiile avioanelor noastre, dibăcia cu care șoimii noștri săgetau văzduhul, se năpusteau în picaje amețitoare asupra obiectivelor fasciste pe care le înecau în vulcanii unor explozii înspăimîntătoare. Acolo, sus, se încrîncenase și o luptă aeriană între „vînătorii“ români și cei hitleriști.

În timp ce o parte din escadrile bombardau rezistențele dușmane din fața diviziei noastre, o formație de avioane dușmane s-a repezit asupra bombardierelor noastre. Ca niște fulgere s-au aruncat asupra lor „vînătorii“ români, angajîndu-se într-o luptă aeriană din cele mai crîncene. Pe cer se desenau vertiginos arabescurile cele mai ciudate ale zborurilor avioanelor noastre care încolțiseră formația fascistă.

În timp ce asupra unui bombardier românesc trăgea cu rafale scurte un avion hitlerist, din înalturi s-a prăvălit un „vînător“ român dezlănțuind un foc necruțător. Au urmat o explozie și o flacără uriașă;

apoi un nor de fum ca o coadă de cometă a însoţit avionul german care se prăbuşea.

Cîteva avioane inamice au tăbărît atunci asupra vînătorului nostru, care, în timp ce prindea înălţime, a mai izbutit să efectueze o iscusită manevră şi o tragere în plin asupra unuia din avioanele duşmane. În acelaşi timp se continua de către escadrila de bombardament atacul asupra inamicului din zona dealurilor Straja Mare şi Straja Mică, la nord-est de Poiana Turzii. Am înlemnit cu toţii cînd un bombardier românesc a început să „pice" cu o mare viteză direct spre poziţia noastră.

— Să ştii că este lovit şi se prăbuşeşte pe noi cu toată încărcătura, a apucat să mai strige sergentul Şerban Lucian.

Aproape în aceeaşi clipă am fost zguduiţi ca de un năprasnic cutremur. Avionul îşi descărcase formidabila încărcătură nu departe de noi. Din norii uriaşi ai fumului exploziei au ţîşnit bulgări de ţărînă şi aşchii de oţel. Şi-apoi un alt avion, şi încă unul au bombardat acelaşi loc. Tot atîtea vulcane au izbucnit. Ce se întîmplase?

În spatele înălţimilor, pe care urma să le atacăm, a fost descoperită de aviatorii români o subunitate fascistă de tancuri, pe care noi, cu observarea terestră, nu o puteam depista. Îşi închipuie oricine ce surpriză ne-ar fi putut produce acele tancuri dacă nu le descopereau şi nu le scoteau din funcţie bravii noştri zburători.

Ca la o comandă, avioanele au luat o altă direcţie, spre adîncimea frontului duşman, iar noi, sub ciocanele de foc ale artileriei române, am reluat ofensiva. Întăriturile duşmane de pe înălţimile Straja

Mare şi Straja Mică, de acolo de unde focul duşman ne potopea mai înainte, pironindu-ne la pămînt, fuseseră făcute praf şi pulbere de aviatorii noştri.

Înaintam şi trimiteam din suflet salutul nostru zburătorilor români care, într-un moment greu şi hotărîtor, ne-au ajutat cu atîta curaj şi măiestrie.

Inamicul începuse să se retragă. Noi am trecut la o urmărire viguroasă pe direcţia Cojocna-Apahida.

•

Continuînd urmărirea inamicului în zilele de 9 şi 10 octombrie, regimentul a ajuns în seara de 10 pe înălţimile de la sud-est de Apahida.

Prin toate localităţile trupele noastre s-au bucurat de cea mai caldă primire din partea populaţiei eliberate. La Cojocna am fost „asaltaţi" de locuitori. Pe unii ostaşi şi ofiţeri îi purtau chiar pe sus, ca pe nişte trofee. Locuitorii făcuseră rost de crizanteme, multe crizanteme, nu ştiu de unde, pe care le-au oferit în zeci şi zeci de buchețele şi buchete militarilor noştri. O orchestră, acompaniată de cor, cînta melodii populare. Alţii nu mai pridideau cu informaţiile: „S-or dus în Apahida ... Au tancuri multe acolo ... Dragii noştri, amu am venit de-acolo, de la Apahida, şi-am văzt' că pun dinamită la podul de peste Someş ..." Multe informaţii de acest fel am primit. Unele din ele corespundeau realităţii.

Dar lupta era luptă şi ne-am continuat înaintarea. Ne aştepta o misiune importantă. La stînga noastră, pe direcţia Turda—Cluj, ataca Divizia 18 infanterie. Divizia noastră, înainta pe direcţia, Cojocna—Apahida—Jibou—Carei, contribuind, astfel, indirect la eliberarea Clujului.

O zonă importantă a frontului hitlerist de pe Someș, care avea ca obiectiv principal păstrarea Clujului, o constituie raionul Apahida, a cărui cucerire ar fi amenințat flancul și spatele frontului fascist de la Cluj. De aceea și comandamentul hitlerist i-a acordat Apahidei importanța cuvenită, afectîndu-i forțe puternice pentru a rezista cît mai mult timp.

În după-amiaza zilei de 10 octombrie, Regimentul 34 infanterie a primit ordin ca în ziua de 11 să atace și să distrugă forțele hitleriste din zona Apahida, să elibereze localitatea, să treacă la nord de Someș și să continue înaintarea pe direcția Dealul Tarcea Mică—Feiurdeni—Borșa.

Recunoașterile diviziei și cercetarea de luptă a regimentului, efectuate în după-amiaza zilei și în cursul nopții de 10 spre 11 octombrie, au constatat că localitatea era puternic ocupată de inamic. S-a semnalat acolo și prezența mai multor tancuri.

Studierea terenului ne-a arătat că această localitate, sprijinită cu o margine pe Someș, avea înspre noi, deci către sud, un bot de deal care, ocolind-o pe la nord-est, pînă la cursul apei, iar la stînga, un altul, care cobora spre liziera de sud. Printre aceste boturi de deal trecea o comunicație ce ducea în șoseaua principală, tăind localitatea de la sud spre nord pînă la podul de fier de peste Someș. Această situație impunea o anumită concepție a atacului. Un atac frontal cu flancul drept al batalionului 2, de-a lungul drumului ce dă în șoseaua principală, concomitent cu o manevră de învăluire pe la vest, executată de forțele principale ale acestui batalion. Flancul drept, sau dreapta batalionului 2, era constituită de compania a 6-a, pe care o comandam eu.

Concomitent, batalionul 1 trebuia să efectueze o altă manevră de învăluire, de-a lungul botului de deal ce ocolea localitatea pe la nord-est. Regimentul efectua deci o manevră de dublă învăluire, avînd brațul drept mai puternic pentru a putea face față și unor eventuale reacțiuni inamice ale trupelor hitleriste care se retrăgeau către nord-vest sub presiunea trupelor române și sovietice care înaintau pe direcția generală Tg. Mureș-Dej.

Problema nr. 1 era pentru noi realizarea învăluirii, folosind avantajele ce ni le oferea terenul. În fața amenințării cu încercuirea, inamicul ori își slăbea forțele din sat, ca să se apere pe flancuri, ori recurgea la o luptă în retragere. Dispozitivul regimentului se putea adapta la oricare din aceste situații.

În centrul dispozitivului adoptat de regiment, unde se desfăceau cele două arcuri ale manevrei de dublă învăluire, se găsea ca un pivot de legătură, compania a 6-a. Întrucît compania mea ataca frontal și urma să acționeze în localitate, comandantul de regiment mi-a dat ca întărire trei autotunuri, un pluton de pionieri și un pluton de pistolari din compania de cercetare. Toate acestea la un loc alcătuiau un detașament destul de puternic pentru a angaja simultan forțele inamice din localitate, tăindu-le posibilitatea de a interveni în forță spre flancurile amenințate și ușurînd astfel înaintarea subunităților celor două batalioane, care înfăptuiau manevra de dublă învăluire a hitleriștilor din Apahida.

Scopul final al acestei acțiuni era realizarea, pînă la căderea serii, a unui cap de pod la nord de Someș prin cucerirea dealurilor Tarcea Mare și Tarcea Mică.

Recunoașterea și precizarea planului de luptă s-au făcut pe o înălțime acoperită cu lăstari aflată la circa 2 km sud de Apahida, în timp ce batalioanele, inclusiv compania mea se găseau adăpostite în contrapantă. De acolo forțele regimentului trebuiau să se divizeze pe direcțiile conturate de coamele celor două dealuri care coborau pînă la apele Someșului. Între acele înălțimi se afla, așa cum am mai spus, comunicația care conducea direct spre sat și care constituia axul meu general de mișcare.

Pentru mine se punea problema de a ajunge cît mai repede la marginea de sud a Apahidei, unde să efectuez, împreună cu comandanții din subordine, de la compania mea și cei ai subunităților de întărire, o scurtă recunoaștere și ocuparea unei baze de plecare la atac.

Reîntors la companie, am constatat că sosiseră deja plutonul de pistolari, comandat de sublocotenentul Vlăduțescu, plutonul de pionieri, comandat de sergentul major Gîrbocea, plutonul de mitraliere, de la compania a 8-a din batalionul nostru, și secția de tunuri, comandată de sergentul major T. R., Frîncu. Cu mine se afla și comandantul plutonului de autotunuri (sau tunuri de asalt, cum le spuneam noi pe atunci). Nu-i mai rețin numele, dar parcă îl văd ca și acum — un ofițer voinic, cu fața mare, aproape rotundă, cu ochi căprui, blînzi și cu un permanent zîmbet blajin ce-ți inspira și calm, și simpatie, și încredere. Plutonul său mă sprijinise și în atacul de la 9 octombrie, din zona Turda, și avea să ne mai sprijine și în alte lupte.

Am ordonat ca întreaga companie, cu întăririle sosite, să se deplaseze spre Apahida de-a lungul pantelor dinspre șosea, mai puțin autotunurile și secția antitanc, care trebuiau să execute deplasarea ceva mai înapoi, pe șosea. Eu și cu comandanții subunităților subordonate am devansat coloana la vreo 200 de metri, avînd în față o patrulă de cercetare.

În cele ce vor urma voi căuta să redau aproape cinematografic ambianța acelei zile și a luptei așa cum a fost și cum am trăit-o, fără prea multe considerații tactice.

...În dimineața de 12 octombrie ploua trist și leneș. Ploaie rece, de toamnă. Căștile ostașilor erau lustruite de apă ca la paradă. Stropii grei împroșcaseră foile de cort. Oamenii se strecurau cu greu, în șuvițe subțiri, pe coastele dealurilor care-și întindeau domol boturile către Apahida. Într-un tîrziu ploaia se mai potoli, transformîndu-se treptat într-o ceață groasă.

Nemții dădeau deocamdată slabe semne de viață. Pe culmile celor două înălțimi răbufneau din cînd în cînd exploziile unor obuze de artilerie. Nu se oprea însă nimeni din mers. Înaintam, înaintam mereu. Plini de noroiul clisos, uzi pînă la piele, ne apropiam tot mai mult de marginea satului, înghițiți pas cu pas de aburul ceții care se lăsase pe valea Someșului.

Iată-ne ajunși la pîrîiașul de la marginea de sud a satului. Prin pînza negurii, Apahida ni se părea, acolo, în vale, ca o întindere întunecată, nedeslușită, din mijlocul căreia se ridica spre cer, stingheră și parcă amenințătoare, turla bisericii. Vremea era în avantajul nostru, fiindcă permitea desfășurarea prin surprindere a manevrei noastre.

Noi, cei care devansam coloana, ne-am oprit deocamdată lîngă podețul care trecea peste pîrîiașul amintit. Aici era un punct dominant, de unde puteam să ne dăm mai bine seama de configurația terenului și posibilitățile adaptării dispozitivului de atac. Mi-a fost deajuns o privire pentru a mă decide. Imediat l-am trimis pe sublocotenentul Iancuț să întîmpine coloana și să dirijeze două plutoane de-a lungul pîrîului, la est de pod, iar pe al treilea la vest. Cît privește subunitățile de întărire, am stabilit ca secția antitanc să amplaseze un tun în stînga și altul în dreapta podețului. Mitralierele să se dispună între cele două plutoane de la dreapta, iar plutonul de autotunuri să se oprească imediat la sud de pod. Pionierii urmau să treacă neîntîrziat la acțiunea de cercetare a podului și a zonei din jur pentru a vedea dacă sînt minate.

Ocrotiți de negură și de malul pîrîului, ne-am continuat recunoașterea. Distingeam cu greu prin ceață trupul unei mașini blindate pe stînga drumului și o țeavă de tun care-și căsca gura dintr-un mărăciniș. Nemții nu ne văzuseră. Din sat răzbăteau pînă la noi frînturi de vorbe și zgomot de pași, dar cel mai limpede se auzeau behăind niște oi.

— Va să zică — i-am spus eu bucuros sublocotenentului Iancuț Nicolae, care de-abia se reîntorsese, dumnealor stau tihniți, la odihnă, prin case. N-au decît. O să-i luăm ca din oală!

— Bine-ar fi, domnule căpitan, îmi răspunse sublocotenentul, dar dacă vor fi și tancuri în sat, pînă să-i luăm noi ca din oală vor arunca multă fiertură de plumb pe noi. Aduceți-vă aminte de luptele de

la Turda... Pînă nu am primit întărire în tunuri de asalt n-am putut face nimic.

— Lasă că azi avem tot ce ne trebuie, i-am răspuns făcînd semn către comandantul plutonului de autotunuri care și-a lărgit și mai mult acel zîmbet calm și blajin.

Și pe fața sublocotenentului Iancuț înflori un zîmbet, care însă se stinse repede, fiind înlocuit cu o puternică strîngere a maxilarelor. Așa era uneori bănățeanul acesta voinic, cu ochi mari, căprui, cu obrazul alb și fraged ca de fată. Era de fapt cel mai tînăr ofițer din batalion. Avea 21 de ani. Asta nu l-a împiedicat să fie și unul dintre cei mai temerari luptători. Țineam mult la el, pentru că era tînăr, vesel, spiritual, dar, în același timp, și un comandant cu mari calități. Pe lîngă toate acestea era calm, de un calm uneori enervant.

Îmi amintesc cum într-o zi, spre seară, după ce atacasem pe lîngă Turda o înălțime, ne opriserăm pe linia atinsă. Nu avuseserăm timp să luăm nimic în gură din zori, de cînd începuserăm lupta, pînă spre seară. Ne încerca o foame grozavă. Eu îl prevenisem pe Iancuț să-și ia toate măsurile de siguranță către valea din dreapta lui, deoarece n-ar fi fost exclus ca nemții să încerce un contraatac. Iancuț, așezat frumușel în groapa lui, începuse să înfulece cu poftă niște bucăți de carne dintr-o cutie de conserve. La fel și oamenii din companie, afară de cei care erau la posturi. Amurgul se transformă ușor într-o înserare calmă. În acel timp, mi-a fost semnalată, chiar dinspre valea din dreapta lui Iancuț, o grupă de fasciști. Iancuț nici pomeneală să între-

prindă ceva. Am trimis un agent la el. M-am apropiat și eu strigîndu-i:

— Sublocotenent Iancuț! ... Nu ești în toate mințile? N-ai văzut că jos, în vale, se infiltrează inamicul?

— Lăsa-ți-i domnule căpitan să vină la noi „săracii“, că sînt „băieți buni“. Nu trag, nu fac gălăgie.

Am rămas un moment uluit de răspunsul ofițerului. M-am dezmeticit repede, însă, într-o răpăială de focuri. Trăgea de jos, din vale, o grupă trimisă de Iancuț fără să știu eu, iar altă grupă, de sus, din dreapta lui. Așa au fost capturați atunci 4 hitleriști care mi-au fost aduși la punctul de comandă de către oamenii lui Iancuț. M-a amuzat mult felul cum s-a adresat Iancuț prizonierilor, pe românește, deși el știa că nemții nu-l puteau înțelege:

— Să vă fie rușine! Nu m-ați lăsat să mănînc în tihnă! N-aveți pic de respect pentru un comandant cum sînt eu și mi-ați stricat pofta de mîncare cu incursiunea voastră! ...

Am izbucnit cu toții în rîs, în timp ce hitleriștii ne priveau încremeniți de spaimă, neputîndu-și da seama ce le spusese ofițerul nostru. Acesta era Iancuț. După aceea prizonierii au fost trimiși la regiment ...

Lîngă acel pod de lemn, peste care trecea șoseaua spre sat le dădui comandanților de plutoane ordinul de atac. Satul trebuia cucerit prin surprindere, ca să ajungem cît mai repede la podul de fier de peste Someș, aflat dincolo de marginea de miazănoapte a localității. Apoi, compania urma să treacă repede

Someșul și să pună stăpînire, pînă în seara aceleiași zile, pe Dealul Tarcea, de dincolo de rîu.

Două plutoane de pușcași, fiecare cu cîte o grupă de mitraliere, urmau să atace pe dreapta șoselei, iar al treilea și o grupă de pistolari pe stînga. Tunurile antitanc trebuiau să urmeze de aproape plutoanele din primul eșalon, dar deplasîndu-se — unul de-a lungul șoselei principale și celălalt pe ulița de la est, paralelă cu șoseaua.

În rezervă mi-am oprit două grupe de pistolari, plutonul de pistolari, plutonul de aruncătoare și autotunurile.

Continuam să cercetez atent satul.

Era ora 9 și 4 minute ... La 9 și 5 trebuia să trag o rafală de automat, semn al începerii atacului. Sîngele îmi zvîcnea în urechi. Mă aplecai ușor și pipăii trăgaciul rece al automatului. Cînd s-au scurs și ultimele secunde, am apăsat puternic ...

Rafala sfîșie tăcerea de pînă atunci.

Apa a țîșnit în stropi de sub bocanci, lopețile au zăngănit. Peste o sută cincizeci de oameni s-au avîntat în atac ...

Un tun inamic, trezit parcă brusc din somn, scuipă un obuz care trecu șuierînd la o palmă de capul meu. Suflul lui îmi azvîrli capela cît colo. Aplecați pînă către pămînt, alergam spre sat. Pomii și casele creșteau; ulițele șerpuiau neregulat în calea noastră.

În cîteva clipe, lupta se încinse sălbatică. Nici artileria noastră, nici cea nemțească nu-și mai puteau spune cuvîntul. Era cu neputință să-ți dai seama care erau liniile ce despărțeau cele două tabere. Lupta se ducea pe ulițe, prin grădini, printre case și prin case.

Nemții ieșeau zăpăciți în ulițe, alergau bezmetici,

se ciocneau unii de alţii, strigau, încercau să scape prin fugă. Cei mai mulţi cădeau pentru a nu se mai ridica niciodată sub grindina de foc împroşcată de flăcăii mei.

La marginea satului rămăseseră încremenite un tanc şi două maşini blindate nemţeşti. De pe carapacea uneia dintre acestea, căzu de-a berbeleacul un fascist. Pentru moment am fost nedumerit, mai ales că pînă atunci nu-l zărisem, privirea avîndu-mi-o îndreptată în altă direcţie. Doar în urechi continua să-mi ţiuie subţire piuitul unui glonţ. Fusese tras pe lîngă capul meu, dinspre dreapta, de un ostaş de-al nostru. Cine îl solobozise? Am aflat mai tîrziu că sergentul Iosif. El văzuse cînd neamţul mă luase la ochi. Fulgerător fu înlăturat cu un glonţ.

Ceea ce urmărisem se realizase. Luaţi prin surprindere, nemţii nu s-au mai putut apropia de maşinile parcate pe şoseaua principală.

— Bateţi cu foc marginile şoselei, să nu se apropie nemţii de maşini! am strigat eu din răsputeri.

Plutonul lui Popa Ispas, sublocotenent de rezervă, zăgăzuia cu foc marginile şoselei.

Şi Ispas era un om aparte. Dacă unii aveau, în general, întipărit pe faţă un veşnic surîs, apoi Popa, învăţător de meserie, o ţinea aproape tot timpul într-un hohot de rîs. Rîdea din te miri ce. Era tipul dobrogeanului — îndesat, cu picioarele scurte, musculoase, cu ochi mici, iscoditori, cu pielea feţei de culoare cafenie. Din cauza rîsului, în jurul ochilor se desenase cîte-o labă a gîştei, iar în jurul gurii două cute, bine conturate. Şi în ziua aceea, la Apahida, Ispas continua să comande, să vorbească şi să rîdă. L-am surprins hohotind de rîs, adăpostit

după colţul unei case prăbuşite. Se „juca“ cu doi nemţi. Fasciştii se aflau peste drum şi, surprinşi au ridicat mîinile în semn de predare. Ispas, ca să fie sigur, a mai tras o rafală pe deasupra lor. Nemţii s-au trîntit în băltoacă. Ispas a pufnit în rîs. Le-a făcut apoi semn să se ridice, să se apropie. Fasciştii s-au ridicat, dar cum au dat iar cu ochii de el, s-au trîntit din nou în băltoacă. Scena a durat cîteva secunde. Ispas hohotind, iar nemţii ridicîndu-se şi trîntindu-se în băltoaca de peste drum.

— Domn'le căpitan — mi-a strigat el, dînd cu ochii de mine: Uitaţi-vă la caraghioşii ăştia; parcă-s nişte „Hopa-Mitică“ de la bîlci. Şi, ultimele cuvinte i se înecară într-un hohot de rîs.

Pe stînga, plutonul lui Iancuţ era încolţit rău de tot. Dinspre biserică îl bătea cu foc o mitralieră, iar dintr-un pîlc de arbori năvăleau puzderie de fascişti. Iancuţ nu-i văzuse încă. La dreapta pierduse legătura cu restul companiei. Ştia doar atît: că trebuia să ajungă la pod, deoarece numai el putea să ajungă acolo cel dintîi, avînd de străbătut calea cea mai scurtă. Nemţii încercau să-l învăluie. Şi alte plutoane luptau din greu cu puhoiul de hitlerişti care, dezmeticindu-se, trăgeau cu turbare de după şirele de paie, de prin case, de peste tot. În momentul acela am zărit spinarea lată, cu un umăr veşnic lăsat mai jos, a sergentului Tăviţă Octavian, unul din cei mai buni brandişti ai companiei. Tăviţă a zărit roiul de nemţi care încercau să cadă în spatele plutonului lui Iancuţ. Cu o precizie uimitoare, a deschis asupra lor un foc ucigător, care avu darul să-i atragă şi lui Iancuţ atenţia asupra pericolului ce-l pîndea. Dîndu-şi seama că nu mai era chip să înainteze de-a

dreptul spre pod, își îndrumă plutonul și grupa de pistolari să se strecoare, om cu om, pe după niște șire de paie, exact în flancul nemților care urmăreau să-l încercuiască. Nu-i atacă. Văzui limpede că nemții s-au oprit fără să tragă, apoi au rupt-o la fugă, printre sălciile de pe malul Someșului, spre pod. Oamenii lui Popa Ispas îi luară atunci sub un foc nimicitor. Iancuț se duse cu oamenii lui departe, spre stînga, tot mai spre stînga, pînă la malul apei. De peste Someș au început să tragă niște arme automate dușmane. Trăgeau dintr-un grup de case. Nemții din Apahida, împinși de restul companiei, fugeau spre pod.

Cu plutonul lui Iancuț porniră spre Someș, prin ploaia de gloanțe, și cîțiva flăcăi din sat. Ceruseră să li se dea arme, să tragă și ei în nemți. Un băietandru de vreo 16 ani pășea alături de comandantul plutonului, arătîndu-i unde erau cuibăriți fasciștii, de unde trăgeau. Ne-a uimit pe toți curajul lui și avîntul de care era însuflețit. A căzut ca un viteaz.

Moartea tînărului a stîrnit o adîncă tristețe în rîndurile soldaților, în tot satul. A fost lovit în clipa cînd îi arăta lui Iancuț unde era instalat un cuib de foc al vrăjmașului. De multe ori mi-a revenit în minte figura tînărului din Apahida, înalt, brunet, cu ochii negri ca tăciunele, cu părul ca pana corbului. Ieșise din casă doar în cămașă și în pantaloni. Un soldat i-a dat o foaie de cort, să și-o pună pe el, deoarece ploua.

După vreo 13 ani, prin 1957, în ajun de 23 August, povesteam la o unitate de transmisiuni fapta tînărului din Apahida. După ce mi-am încheiat povestirea, s-a ridicat în picioare un ostaș:

— Tovarăși! Sînt caporalul Cercel, din Apahida. Așa s-a desfășurat lupta cum a fost povestită. Băiatul acela, pe nume Augustin, era un văr de-al meu. În sală s-a făcut o tăcere de mormînt. Ca și cum ne-am fi înțeles dintr-o vorbă, toți am păstrat cîteva clipe de tăcere în memoria bravului din Apahida.

S-a mai întîmplat atunci, în aceeași localitate, ceva. Dinspre biserică niște tancuri germane, în loc să ia poziție și să deschidă focul asupra noastră, se îndreptau cu toată viteza spre nord, către podul de fier de peste Someș. Asupra lor au deschis focul autotunurile ce mi-au fost date ca întărire. Autotunurile au reluat apoi înaintarea pe șoseaua principală pînă cînd au ajuns pe aceeași linie cu primele grupe. Cîțiva pușcași se cățăraseră și ei pe autotunuri. Nu înțelegeam goana nebună spre pod a tancurilor inamice, dar turbam de furie văzîndu-le cum se îndepărtau. Soldații care înaintau pe ulițele din stînga și din dreapta șoselei coseau cu focul puștilor, automatelor, puștilor-mitralieră, mitralierelor și grenadelor resturile de fugari nemți. Mai tîrziu am înțeles de ce fugeau tancurile.

Nu mai pridideam cu semnalele. Trimiteam om după om la plutoane, cu noi ordine. În față îmi apăru deodată scheletul de fier al podului. Mai aveam puțin pînă la el. Mă și vedeam pe malul celălalt al Someșului, urcînd spre înălțimi ... Dar visul mi se spulberă în aceeași clipă. Pămîntul se cutremură pe neașteptate. Într-o cascadă de bubuituri, spre cerul de plumb se înălțară, ca dintr-un vulcan în erupție, trombe uriașe de fum negru. Nemții aruncaseră podul în aer! O clipă am rămas uluit.

— Înainte! Spre pod! — am ordonat — Pluton după pluton, treceți Someșul pe podul care se lasă în apă! . . .

Într-adevăr, podul, desferecat din întăriturile malurilor, se lăsa ușor în apa mîloasă a Someșului. Oamenii se cățărau cum puteau, grupă după grupă, pe broderia lui metalică, îndreptîndu-se către malul celălalt. N-au putut trece decît două plutoane, podul intrînd între timp pe de-a-ntregul în albia rîului. Eu trecusem cu prima grupă. Tunurile de asalt ne sprijineau de pe malul dinspre Apahida.

Cel de-al treilea pluton, cu sublocotenentul Iancuț în frunte, căuta cu febrilitate o soluție pentru trecerea Someșului.

— Fraților, trebuie să trecem apa! le spuse Iancuț ostașilor. Care știe să înoate?

Nici un răspuns.

Trebuia găsit altceva!

Privind înapoi, peste Someș, eram îngrijorat de soarta plutonului și a pistolarilor pe care nu-i mai zăream. Oamenii se adăpostiseră, desigur, printre sălciile de pe malul apei. Atunci noi, cei care apucaserăm să trecem rîul, am văzut un grup de hortiști ieșind în goană, cu părul vîlvoi, dintr-o cabană din apropiere. Sergentul Stoica descărcă prelung tot încărcătorul atomatului, în ei. Rafala a fost însoțită de un val de grenade aruncate de oamenii din grupa lui. Hortiștii fură doborîți. Din dosul cabanei, săriră alții, dar avură aceeași soartă.

— După mine! strigă atunci Stoica.

Și într-o clipă oamenii lui pătrunseseră în cabană, nimicind și pe ultimii hortiști ascunși acolo. Doi flăcăi din grupă fură răniți ușor. Nu ținură însă

seama de răni și îl urmară pe Stoica pînă la malul Someșului. Comandantul plutonului, sublocotenentul Iancuț, venit la mal să cerceteze posibilitățile de trecere, îi strigă sergentului:

— Bravo Stoica! Pentru asta ai un tanc de la mine! Nu-i lăsa, că-ți mai dă unul domn'căpitan!

Rîseră cu toții.

I-am strigat, la rîndul meu, să grăbească trecerea. Aveam mare nevoie de ei, urmînd să luăm cu asalt o fermă ce se profila nu departe de locul unde ne aflam și care adăpostea, fără îndoială, forțe dușmane numeroase.

Mi-a fost dat să văd în această împrejurare ce însemna ingeniozitatea românului.

Cît ai clipi, vreo opt uși, de pe la grajduri și cabane, au fost aduse pe mal și legate cu moletierele soldaților clanță de clanță. Oamenii făcură din ele niște suprastructuri de legătură între cîteva bărci, găsite și ele cine știe cum și unde, înjghebîndu-se astfel repede două portițe în toată regula. Le puseră pe apă și se îmbarcară. Vîslind cu mîinile, cu lopeților, cu paturile armelor, se avîntară pe apa leneșă a Someșului. Debarcară pe celălalt mal, ceva mai la vale de ferma de care am pomenit, așa cum le-am ordonat. Se cățărară pe uscat și se apropiară de fermă. La semnalul meu s-a pornit atacul spre fermă, concomitent, dinspre nord, de către Iancuț, și dinspre sud, unde mă găseam eu cu restul companiei. Am pătruns pe neașteptate, ca un trăsnet, în pîlcul de brazi în care se afla grupul de cabane, trăgînd cu toate armele, aruncînd grenade. Prin curtea conacului forfoteau o droaie de horthyști. Unii ridicau mîinile, alții arătau țevile armelor, făcînd semne că

ei n-au tras și cerînd să fie cruțați. Dar, cei mai mulți au luat-o razna peste cîmp spre satul Feiurdeni...

Ploaia încetase, ceața se ridicase. Prin masivele de nori începuseră să ne surîdă, în bătaia soarelui care cobora spre asfințit, petice de cer albastru.

Prin Apahida se scurgeau batalioanele regimentului, sub protecția tunurilor de asalt. Pionierii duraseră peste podul de fier trîntit în apa Someșului, o suprastructură de bîrne. Tancurile germane, retrase dincolo de Someș, începură să tragă spre locul de trecere. Au fost însă repede luate sub foc de autotunurile noastre și de tunurile antitanc.

Sosit la malul Someșului, comandantul regimentului urmărea mulțumit împreună cu statul său major o puzderie de puncte negre care urcau înălțimile de dincolo de cursul apei. Era compania a 6-a care suia, în lumina amurgului, Dealul Tarcea...

▪

În pragul serii, cînd de pe dealul Tarcea ne aruncam privirile înapoi spre Apahida, se amestecau în ființa noastră bucuria victoriei cu o nostalgie nuanțată de regrete. Pentru că numai cine nu a fost pe front, în primele linii, nu-și poate da seama cum este simțită, trăită, apropierea unei așezări omenești de către luptători. Aflîndu-te pe întinderile nesfîrșite, bîntuite de uraganele luptelor, simți cum orașele, satele, fermele, căsuțele răzlețe îți picură în suflet un amestec nedeslușit de calde sentimente. Ca niște oaze ale vieții, ele, așezările omenești, înfruntă cu neclintire furtunile războiului. Bombardate, ciuruite de gloanțe ori prinse în văpăile in-

cendiilor, satele, orașele nu mor. Chiar dărîmate pînă în temelii, ele rezistă. Cum trece vijelia le vezi că zumzăie de viață, de viață omenească în toate culorile ei — alergătură, muncă, bucurii, dureri, tristeți, speranțe și planuri de viitor. Așa le-am întîlnit pe front pe toate.

Orașul, satul, ferma, căsuța izolată reprezintă omul, viața, antipodul războiului. De aceea și oamenii din primele linii de foc, linii necontenit mișcătoare, simt și trăiesc altfel apropierea așezărilor omenești decît cei ce sînt mult mai înapoi, în spatele frontului.

...Sînt reflecții personale, ecou al unor aduceri-aminte de pe frontul antihitlerist. Tocmai de aceea m-am și oprit, mai bine zis am făcut o haltă, pe drumul amintirilor, aici, lîngă Apahida, a cărei imagine de atunci, adînc întipărită în minte, mi-a prilejuit retrăirea acelor sentimente pe care le încercam pe drumurile de luptă față de toate așezările omenești ce ne răsăreau în cale.

— Bine ar fi fost, spuneau oamenii noștri, să fi rămas pe timpul nopții în sat!...

Da, ei doreau destul de concret, dar și suficient de nebulos, să găsească, să trăiască, să simtă în freamătul oricărei așezări bătăile inimii satului, orașului, căsuței, bordeiului lor, din colțurile acelea de țară ce li se păreau atît de îndepărtate.

Într-adevăr, spațiul, distanțele deveneau pentru cei ce se înfruntau cu moartea noțiuni care, cu cît erau mai mult asaltate de sentimente puternice și variate ca cele iscate de clocotul luptelor, de viața de front în general, își oscilau conținutul de la limitele stricte ale reflectării realității pînă la dimen-

siuni ireale. Acest fenomen îl atestau și expresiile simple ale soldatului și chiar ale ofițerului... De cîte ori n-am auzit spunîndu-se: „Nu știu cum se face, dar Constanța parc-ar fi dincolo de capătul pămîntului“ sau „Departe a mai rămas și Apahida asta... zici că-i, dracului, dincolo, peste Dunăre...“ Această impresie mi-a fost împărtășită de sublocotenentul Iancuț Nicolae. Dacă un sat, aflat numai la 3—4 km distanță, prin care ai trecut, bineînțeles încrîncenîndu-te cu moartea, ți se înscrie în conștiință atît de îndepărtat, sub influența temperaturii înalte a sentimentelor de moment, apoi pe care coordonată spațială — la cîte mii de kilometri — se mai poate situa comuna ta din fundul Olteniei, al Dobrogei...?!

Din astfel de „dilatări spațiale“ care se iscă în planul conștiinței tale, sub forma unor doruri tainice, te scoate însă repede acel „dumnezeu“ al luptătorilor — ORDINUL.

„...Regimentul va continua înaintarea pe timpul nopții pe direcția Cîmpenești-Feiurdeni-Borșa pentru...“ Se înțelege că pentru a zdrobi, a nimici pe fasciști și a elibera și alte colțuri de țară.

După primirea ordinului, Apahida a rămas pentru toți la 4 km distanță, iar satele pe care urmam să le eliberăm la distanțele lor reale de la nord de dealul Tarcea.

Fasciștii, neavînd timpul necesar să-și organizeze o apărare puternică în fața noastră la nord de dealul Tarcea, și-au instalat de-a lungul direcției noastre de înaintare o serie de ariergărzi. Ele aveau misiunea să ne întîrzie înaintarea, pentru ca forțele

principale hitleriste să se poată agăța de alte forme de teren, să ocupe o poziție de apărare avantajoasă, bine echipată cu forțe și tehnică de luptă. Tocmai pentru a nu-i da posibilitate să-și facă acest joc a venit ordinul de-a continua înaintarea și pe timpul nopții, sub un cer de păcură, din care se cernea mereu o ploaie măruntă și rece.

Regimentul, această sinteză de vieți individuale, care pe hartă și pe teren lua forma diferitelor dispozitive de luptă, avea în noaptea aceea forma unei coloane compuse dintr-o avangardă — batalionul 1, întărit cu armament a.t. — și grosul, alcătuit din batalionul 2 și celelalte subunități neînbatalionate ale regimentului.

Nu mai înșir în firul amintirilor peripețiile acelei înaintări nocturne pe un teren desfundat, pe dealuri abrupte, de pe coastele cărora se desprindeau, într-o curgere lentă, mase întinse de noroi, teren cu văi haine, înecate de puhoaie și de mocirle perfide, ca mlaștinile fără fund. Nu mă voi opri nici asupra luptei de noapte a avangărzii în fața unui grup de căsuțe, pe o margine de deal.

De-abia descleindu-se din coca vîscoasă a noroaielor, compania comandată de locotenentul Teodorescu s-a apropiat de cătunul izolat, atît de mult, încît îi simțea parcă răsuflarea.

...Noroi, beznă, ploaie, frig și... o salvă de fulgere care te stropșeau cu plumbii morții. Se trezise o grupă fascistă din marginea grupului de case.

Atît batalionul 1, cît și batalionul nostru s-au oprit. Numai compania din avangardă, a locotenentului Teodorescu, reacționa. La început s-a trîntit

și ea în noroi. Maiorul Niculescu Ovidiu, comandantul batalionului 2, mi-a ordonat să mă duc să iau legătura cu maiorul Murea, deoarece n-ar fi fost exclus ca subunitatea mea să treacă la executarea unei înaintări pe la dreapta companiei lui Teodorescu, pentru a face astfel siguranța spre sud a grosului regimentului. M-am dus însoțit de doi curieri. Cînd am ajuns, maiorul Murea Gheorghe, comandantul batalionului, scormonea cu ochii săi de vultur întunecimile, căuta să ghicească mișcările acelui mădular eroic al batalionului care era compania de vîrf. L-am însoțit, mai alunecînd, mai tîrîndu-ne prin mocirlă, pînă la Teodorescu.

— Sst... Să nu tragi un foc... Lasă-te în jos cu compania, i-a ordonat. Cînd ai să vezi că încep să clăbucească exploziile aruncătoarelor noastre pe locul de unde au tras nemții, să te arunci pe sat.

— Am înțeles dom'maior... a răspuns Teodorescu.

Au tunat aruncătoarele noastre, au bubuit grenadele, au spart hăurile negre ale nopții înspăimîntătoarele urale de asalt.

Și ploaia, și noroiul, și întunericul au pornit parcă la asalt odată cu compania, cu tot batalionul. Strigătele, urletele fasciștilor atinși de schijele grenadelor sau străpunși de lamele neiertătoare ale baionetelor românești mărturiseau despre înverșunarea avangărzii noastre. Mulți hitleriști au jalonat cu stîrvurile lor marginea satului, ulițele și drumul de retragere spre Feiurdeni.

Oamenii au ieșit din măruntaiele beciurilor, coșarelor, au sărit de gîtul „cătanelor" eliberatoare,

le-au spălat fețele pline de noroi cu apa fierbinte a bucuriei, a frăției, a recunoștinței.

...Întunericul, ploaia, noroiul, frigul s-au contopit într-un giulgiu funebru, care a învăluit pentru ultima oară și pe cei cîțiva bravi din compania a 3-a, căzuți aici pentru totdeauna...

Cînd zorile jilave au clipit cu pleoapele încărcate de primii stropi ai ploii din acea zi de octombrie, regimentul trecuse de grupul de case.

Înainta, tot în dispozitiv de urmărire, către satul Cîmpenești!

Terenul se prezenta ca o culme ondulată ale cărei coaste se lăsau spre dreapta într-o vale paralelă cu culmea. Valea ducea tot spre sat. Dincolo de ea, o altă coastă paralelă, de pe care eram, cum se spune, mereu flancați, bătuți cu focuri de brand, de tunuri a.t., deoarece Regimentul 40 infanterie înainta mai greu tocmai pentru că trebuia să dea succesiv peste cap acele forțe fasciste. Mersul ne era îngreuiat și de ploaie, de noroi...

Coloana a continuat înaintarea în formații subțiri. Protecție de foc neîncetată spre dreapta se executa prin tirul aruncătoarelor companiei de 120 mm, al companiei a.t. și al aruncătoarelor batalioanelor. Continuitatea protecției era asigurată prin schimbarea succesivă a pozițiilor surselor de foc amintite. În felul acesta era ajutată și înaintarea Regimentului 40 infanterie. Era totuși un marș interesant.

Și tot așa, pînă ne-a oprit o rezistență mai puternică de pe satul Cîmpenești, în fața căruia am stat o noapte. Oboseala fizică a oamenilor ajunsese la

limită. Odihna se impunea cu tărie. Cercetările de luptă au acționat totuși întreaga noapte. La una din ele am participat și eu.

•

...Dacă am văzut și am văzut că nu-i chip să punem mîna pe sat în noaptea aceea, mai ales că ardeam de dorința de a-mi odihni cît de puțin și eu oasele într-o casă de om, m-am hotărît să iau comanda unei cercetări de luptă. Comandantul de batalion și cel de regiment mi-au dat aprobarea.

Noi, pe creasta largă, satul, în vale. Pînă acolo vreo 400 de metri. Cam pe la miezul nopții schimburile de focuri s-au rărit. În sectorul meu chiar încetaseră. Coboram pe un teren descoperit, între două lanuri de porumb, ca să nu fîșîie lujerii. Cîțiva pași, și ne opream. Ciuleam urechile și ne încordam privirile, ne ascultam bătăile inimii. Cînd am ajuns să distingem contururile caselor, ni s-a părut că se mișcă ceva. Unii dintre oamenii mei, apropiindu-și buzele de pîlnia urechii mele, îmi șopteau că au văzut umbre de fasciști, alții că au văzut și căștile lor. Am pus ochii pe prima casă. Dinspre ea, în întunericul serii, se slobozise o sfoară de cartușe.

— Dacă sînt nemți în ea îi căsăpim. Dacă nu vor fi, căsuța va deveni primul fort de la care vom acționa, le-am răspuns șoptit.

În formă de semicerc ne-am apropiat, am ascultat. Nimic. Cînd să ne ridicăm, ne-a încremenit o bufnitură de ușă.

„Ce te faci? E ocupată? N-au tras! Probabil că nu ne-au văzut!“, mi-am spus. Dacă mai erau pînă

la ogradă 30—40 de metri. Planul îl știam toți; dacă trăgea de acolo cineva, salt direct spre casă aruncînd grenade, iar în dreapta și stînga cîte o armă automată să bată marginile. Ne-am mai tîrît cîțiva pași și ... o tuse răgușită.

— ?

Sublocotenentul Iancuț, care era lîngă mine, m-a strîns de mînă în semn că „ce facem?“. M-am ridicat ușor în genunchi. Am stat așa cîteva clipe. Nimic. M-am înălțat drept, tot nimic. L-am săltat și pe Iancuț. Atunci iar o tuse și pași chiar dinspre prispă. Am presimțit ceva. M-am apropiat de gard.

— Măi Ioane! am strigat șoptit.

— Hă! îmi veni răspunsul.

— Aveți nemți pe-acolo?

Dinspre prispă se apropie o umbră. Am înghețat. Soldații mei, înapoi la vreo cîțiva metri, iar umbra lua contur de soldat. S-a apropiat, s-a oprit.

— Ghiță, i-ai spus lui domn'căpitan? ...

Închipuie-și oricine ce-a fost pe mine, ce ușurare! Era caporalul Duțu Scăpău, din compania mea. El cu trei soldați, fără știrea mea, pornise cu vreo două ore mai înainte să „cerceteze“ satul, să facă rost de ceva pîine caldă și alte bunătăți, ca să-mi aducă și mie.

Am intrat în casă cu toții. Era cald, lampa aprinsă, geamurile astupate bine. Pe plită aburea o cratiță cu carne friptă de-ți lăsa gura apă. Moșul ne-a primit și baba ne-a arătat o pîine cît toate zilele și o ulcică cu vin. Totul se pregătise pentru a fi adus pe poziție, dar agentul trimis de Scăpău o luase pe altă parte.

— Nemți mai sînt în sat? am întrebat.

— Da, mi-a răspuns Scăpău. Sînt, dar în cealaltă jumătate, de dincolo de fîntînă.

— Care fîntînă?

— Păi am fost pînă acolo. Mi-au spus sătenii că pleacă în noaptea asta.

Am înfulecat repede cîteva bucăţi de carne prăjită, am tras un gît de vin; la fel şi Iancuţ. Am ordonat să se facă siguranţa casei. Am mai dispus ca oamenii din grupă să mănînce pe rînd şi să înceapă să pipăie casă cu casă, să afle tot, să mă informeze prin agenţi, căci eu mă reîntorc la companie şi de acolo la regiment, pentru a raporta situaţia.

Informaţia a fost preţioasă. N-apucase să se lumineze şi primele noastre elemente au şi intrat în sat. După o scurtă încăierare cu nemţii din cealaltă jumătate de sat au fost capturaţi peste 90 de prizonieri. Cînd s-a luminat, tot regimentul trecuse de localitate şi urca înălţimile ce conduceau spre Feiurdeni.

De satul Feiurdeni mă leagă şi alte amintiri. În preajma lui s-au petrecut lucruri parcă mai altfel decît de obicei.

...Pe linia atinsă ne-am săpat tranşee. Ne organizam poziţia de plecare la atac.

În tranşee se întindea lanţul infanteriştilor. Feţele lor cu bărbi ţepoase, umbrite de căşti, se întorceau cînd şi cînd către astrul dătător de viaţă.

Din mantalele noastre se ridicau leneş, în tremurături străvezii, aburi cu miros de păr de cîine. Parcă n-ar fi fost sfîrşitul lui octombrie, ci mijlocul lui martie, început de primăvară. Îmi venea să ies din şanţ, să mă întind pe spate, cu mîinile împreunate sub cap şi să visez aşa, nemişcat, la cîte-n lună şi-n stele. Dar parcă numai eu doream acest lucru?

În timp ce mă chinuia dorinţa după o dulce toropeală, pe fundul şanţului a început să ţiriie nervos telefonul. Cine a fost pe front ştie ce înseamnă fiorul stîrnit de ţiriitul telefonului. „Porniţi imediat la atac!“, „Mai stai pe loc!“, „Aşteptaţi, căci vă vin subunităţi de schimb!“, „Vino la postul de comandă!“, „Ce se mai simte pe la voi?“, „Ai la mine o scrisoare de acasă!“, „A murit şi bietul Creţu!“ Şi cîte şi mai cîte nu-ţi spune telefonul.

Pe mine mă vestea de astă dată să fiu gata de atac. Am scos harta, am mai revăzut — pentru a cîta oară nu mai ştiu — ceea ce mă putea ajuta în luptă. Apoi m-a surprins liniştea oarecum neobişnuită care se lăsase.

— Unde dracu or fi nemţii ăştia? cugetam. În zori au tras de mama focului şi acum nici ţipenie. Te pomeneşti c-au şters-o, iar noi stăm, ne pregătim, facem planuri! ... Mai mare rîsul să dăm un atac în gol! Da' în definitiv asta n-ar fi rău deloc... Ce-ar fi să se tot ducă nemţii ăştia aşa pînă în Germania, pînă ce goarna va suna sfîrşitul războiului? N-ar mai muri atîta lume ... Şi eu m-aş întoarce acasă teafăr ...

În timp ce-mi treceau prin minte astfel de gînduri continuam să observ cu binoclul poziţia duşmană. Nu distingeam nici o mişcare.

Iar a ţiriit telefonul. M-am făcut grămadă lîngă el, în fundul gropii. Colonelul Ion Botea, comandantul regimentului, îmi comunica:

— Măi Ionică, doar 10 minute vor trage aruncătoarele noastre şi apoi ... înţelegi?

— Domnule colonel, nu se vede pui de neamț în față. Cred că vom trece direct la urmărire...

— Ia mai uită-te o dată spre Feiurdeni. Să fii pregătit să cazi în spatele nemților de pe dealul Feiurdenilor... Cred că pricepi despre ce este vorba?

— Să trăiți, am înțeles! am răspuns involuntar, deși, la drept vorbind, nu prea înțelesesem despre ce era vorba.

M-am ridicat și m-am uitat din nou spre sat. Turnul bisericii se înălța alb printre șirurile de căsuțe. Deasupra văii mai stăruiau, ca o șuviță de vată, aburii dimineții de toamnă. Cocenii de porumb, de pe coasta unde ne aflam, pîrîiau ușor în bătaia razelor de soare.

Am scrutat mai atent dealurile de peste sat. Tot n-am văzut nimic. Doar vîntul, indiscretul vînt, care sufla din față, dinspre Borșa, mi-a adus la ureche niște zgomote nedeslușite, venite ca din fundul pămîntului. N-aș fi putut spune ce anume desprindeam din ele, dar simțeam că exista ceva, că se pregătea ceva pe dealul Feiurdeni și mai înapoia lui, unde nu-mi puteam arunca eu privirile.

Pe deasupra noastră a început să bîzîie un avion, la mare înălțime. A strălucit o clipă în soare și a dispărut apoi spre Borșa.

Prin șanț au început să sosească pe rînd comandanții de plutoane. Îi chemasem la mine.

— Ce se aude, domnule căpitan? m-a întrebat sublocotenentul Cristea Alexandru, repartizat decurînd în subunitatea mea (celălalt ofițer, locotenentul Cristea Ilie, fusese rănit și evacuat în urma luptelor de pe Mureș).

Pe fața rotundă, bărboasă și neagră a sublocotenentului, umbrită de casca ce și-o unsese cu noroi ca să nu lucească la soare, era întipărită o adîncă neliniște.

— Ce ai, măi Cristea? l-am întrebat.

Ochii verzi ai ofițerului străluceau straniu, erau plini de o tainică tulburare. Era bolnav, avea febră. Ținea însă cu orice preț să nu se dea bătut, să meargă la atac.

A sosit nu mult după aceea și sublocotenentul de rezervă Iancuț Nicolae.

Uitîndu-se la mine și zîmbind șiret, îmi zise:

— Domnule căpitan, luați și dumneavoastră din hartanul ăsta de cocoș. E gustos al naibii!...

M-am lăsat repede înduplecat și am început să înfulec. S-au înfruptat din cocoșul lui Iancuț și sublocotenentul Cristea, și sergenții-majori Ciurea, Gîrbocea și Constandoiu.

— Halal cocoș, măi Iancuț! i-am spus. Dar de unde îl ai?

— Din Feiurdeni!

— Cum?... am făcut eu mirat. Păi Feiurdenii sînt în fața noastră, între linii, în țara nimănui.

— Și ce-are a face asta cu cocoșul. L-am trimis pe caporalul Duțu Scăpău să se lase în jos, spre sat, de-a lungul văioagei aceleia îmbîcsite cu salcîmi. Eu i-am făcut siguranța cu automatul fără să intru în sat. Din gura unui beci, gospodarul de la prima casă, cea mai din dreapta, i-a făcut semn lui Duțu să se apropie. Cocoșul era fript de ieri. Moșul i-a spus: „Țucu-v-aș, dragii mei, de mult vă așteptam! Ia și te-nfruptă!“ A vrut moșul să-l încarce cu mai multe bunătăți, dar Duțu i-a spus că nu-i nevoie.

„Diseară ai noştri vor fi dincolo de sat!“ l-a asigurat el. Asta-i, domnule căpitan, povestea cocoşului...

În timp ce ronţăiam carnea gustoasă de pe un alt hartan, am dat fiecăruia misiunea.

— După ce vom cuceri dealul Feiurdeni ne vom îndrepta spre Borşa şi de acolo...

•

Vorba ne-a fost întreruptă de focul aruncătoarelor noastre, care începuseră pregătirea atacului. Nu ne-a putut sprijini artileria, deoarece rămăsese mult în urmă din cauza drumurilor impracticabile.

— La plutoane! am ordonat.

Pe întreaga poziţie de plecare se buluceau, în torente zguduitoare, obuzele duşmane.

De unde numai cu puţin înainte gîndurile mă duceau în goană, fără luptă, după nemţi, iată că acum trebuia să ascult din nou acordurile, adînc răsunătoare, pe care le răspîndea în spaţiu orga uriaşă a cîmpului de luptă. Nu o dată am avut senzaţia că vuietul de pe pămînt se izbeşte furios de fundul cerului, ca să se prăvălească iar, cu o viteză de bolid, în tunete prelungi, peste întinderi.

A sosit şi momentul hotărîtor... Mi-am înălţat braţul drept. Deasupra au lucit palid stropii roşii ai unei rachete, stinşi repede de suflul exploziei unui obuz, care a căzut chiar pe marginea tranşeei în care mă aflam.

Valul infanteriştilor noştri a început să se reverse, cu poalele mantalelor fîlfîind, spre fundul văii, unde, chircite parcă, se aflau casele Feiurdenilor. Întreaga companie a intrat în barajul artileriei nemţeşti. Au început să cadă răniţi: unul în dreapta, altul în stînga. Atacul nu se oprea însă.

Pe la jumătatea coastei ne-au luat în primire brandurile. Printre exploziile acestora simţeam bătaia deasă a plumbilor de mitralieră. O mină a explodat pe afetul mitralierei ce-o purta în spate caporalul Şerban. În locul lui n-a rămas decît un nor de fum. Mi-a trecut un fior rece prin tot trupul. Am înghiţit în sec şi am simţit în gură un gust sărat. Un picior de afet, transformat în schijă, l-a lovit în cap pe sublocotenentul de rezervă Vlăduţescu. A căzut grav rănit. A fost uşor lovit la braţul stîng şi sublocotenentul de rezervă Cristea Alexandru, în momentul cînd striga: „Tîlharilor! Pun eu mîna pe voi!“

Continuam vijelios mişcarea spre fundul văii. Focurile de artilerie şi de branduri rămîneau tot mai în urmă. Am ajuns în sat. Strigam cît mă ţinea gura pe unde să meargă fiecare pluton, unde să fie instalate brandurile, unde puşca antitanc, unde mitralierele...

Soldaţii companiei s-au strecurat printre case, printre şirele de paie, prin curţi, pe lîngă ulucile gardurilor, spre marginea satului dinspre coasta unde se aflau nemţii. Apoi a început să tragă sălbatic pe noi artileria inamică. Era numai foc şi fum.

Ferestrele caselor sparte, înnegrite, arse ne apărură ca nişte orbite întunecate ce-şi plîngeau pieirea. Tăiam acel rest de sat cu inima strînsă, cu sufletul plin de o cumplită răzbunare. Începu urcuşul pe o văioagă cu alte căsuţe prăbuşite, fumegînde, de sub care răzbăteau, ici-colo, blestemînd,

jelindu-se, cîte un bătrîn, cîte o femeie cu copilul în brațe, cu fețele pîrlite de prăpădul ce se abătuse asupra lor... Acele chipuri se îngemănau, prin fața ochilor încețoșați de fumul înecăcios, cu chipurile părinților noștri.

Trecuserăm de sat, cînd de la o creastă s-a abătut asupra noastră o ploaie de gloanțe. Ne-am oprit. Eram toți lac de sudoare. Coasta era plină de mîncături și de aceea focul dușman nu prea avea efect asupra companiei. În stînga și în dreapta începuseră să urce plutoane din alte companii. Aruncătoarele și tunurile noastre antitanc continuau să bată poziția vrăjmașă de pe înălțime.

Am reluat înaintarea. Slăbise și focul dușmanului. În sfîrșit, am ajuns să vedem bine toată spinarea lată a dealului.

Cînd aruncătoarele și tunurile a. t. și-au lungit tirul, ca din pămînt au început să verse din nou foc mitralierele nemțești. Ne fereau însă de minune mîncăturile de pămînt, gropile de obuze.

Oamenii au început să tragă în neștire în toate părțile. Nu-mi plăcea focul dezordonat. Am răcnit cît am putut:

— Sergent Ghica trage spre cabană! Sergent Nistor printre plutonul 1 și plutonul 2, pe direcția Borșa! Constandoiu, cu toate brandurile, spre cotă! Iancuț, ai grijă de dreapta! Popa Ispas, ridică-te mai sus cu plutonul și bate gorganul din stînga! Ciurea, mai poți? Nu ieși din porumb! Lasă-te mai jos, pe stînga, să bați valea!

Sub marea forță a ordinului, focul companiei a 6-a devenise ordonat, nimicitor. Reducea la tăcere rînd pe rînd cuiburile de rezistență dușmane.

Compania mea, fiind favorizată de teren, înaintase cel mai mult. Era în fruntea regimentului. În dreapta nu mai era nimeni. Compania a 7-a rămăsese în sat, cu misiunea de a respinge un eventual contraatac dușman dinspre valea dintre Borșa și Feiurdeni. Compania a 5-a n-a mai putut înainta, fiind bătută puternic de branduri și mitraliere. Restul regimentului fusese și el țintuit la pămînt de un mare foc de aruncătoare.

Am profitat de un moment prielnic, cînd tirul dușman era mai slab, și am strigat:

— După mine, la asalt, uraaa!! și am pornit în fruntea companiei.

Toți oamenii mei s-au săltat de la pămînt. Sprijiniți de focul brandurilor și al mitralierelor, ne-am năpustit spre primele tranșee. Inamicul n-avea rețele de sîrmă. Am fost primiți cu focuri dezordonate. Dintr-un salt toți am sărit peste prima tranșee. De-abia atunci hitleriștii au început să tragă din toate văgăunile poziției.

Nici nu știu cînd ne-am pornit în lupta corp la corp. Unii se împungeau în tranșee, alții, sus pe parapete. Un grup dintr-ai noștri se încleștase cu nemții lîngă un gorgan. Doi români și doi nemți se ciomăgeau în regulă lîngă un copac schilod. Se auzeau doar înjurături aspre, românești, ciocniri de căști, glasuri stridente, vaiete, și iar bușituri și iar vaiete.

Eu trăgeam cu pistoletul. Automatul îmi fusese distrus în luptă. În încăierarea aceea am fost trîntit la pămînt. Mi-au zburat ochelarii. Zăceam cu fruntea proptită în parapetul unui șanț. Lîngă mine s-a prăvălit trupul unui neamț căruia o schijă îi rete-

zase capul. În cădere, m-a lovit, făcîndu-mi să-mi sară casca din cap. Ca de pe altă lume am auzit vocea caporalului Lică: „Mai trăiţi, domnule căpitan?“

Pentru moment nu m-am putut mişca, dar i-am răspuns:

— Trăiesc, măi Lică, dar nu pot să mă ridic.

Căzuse peste mine, neînsufleţit, sublocotenentul Blană. Îi fusese zdrobit capul de o lovitură puternică, primită drept în frunte. Lică s-a tîrît lîngă mine şi l-a rostogolit pe Blană în tranşee. Totul n-a durat decît cîteva clipe. Mie mi s-au părut lungi cît un veac . . .

M-am răsucit cu putere şi m-am ridicat în picioare. Oamenii companiei mele ajunseseră mai toţi pe linia gorganului.

Pierderile cele mai mari le-au avut nemţii. Ei nu rezistau în luptele la baionetă. Printre tranşee soseau, escortaţi, prizonierii.

N-am apucat să ne odihnim cît de puţin, că dinspre satul Giula au pornit la contraatac două batalioane „SS“ şi un batalion horthyst, însoţite de tancuri „Tigru“. S-a abătut iarăşi peste noi furtuna bombardamentului artileriei inamice. Tancurile erau la vreo 700—800 de metri, apropiindu-se vertiginos. Înapoia lor veneau infanteriştii nemţi. Obuzele artileriei noastre, care între timp ocupase noi poziţii de tragere, cădeau între tancurile fasciste, dar nu le puteau opri. Colonelul Botea a trimis urgent în raionul companiei mele, de la regiment, două grupe de vînători de tancuri şi plutonul de autotunuri cu care fusese întărit de divizie. Vînătorii de tancuri

s-au împînzit repede în tranşee, autotunurile şi-au scos la creastă ţevile.

Coloşii de oţel inamici se apropiau cu repeziciune. Ajunseseră la mai puţin de 300 de metri. Îmi creştea inima de bucurie cînd vedeam că ostaşii companiei mele, ca şi ai celor vecine, nu se clinteau în faţa namilelor furioase, a ţevilor lor puternice.

Întîi au tras tunurile antitanc. Scînteiau proiectilele în ciocnirea lor cu blindajul „Tigrilor“. Două tancuri inamice au încremenit pentru totdeauna, lovite în plin. Celelalte însă au ajuns la vreo 200 de metri de primele noastre linii. Scuipau foc. Au răbufnit iar autotunurile şi după ele puştile antitanc. Doi coloşi de oţel şi-au schimbat direcţia, îndreptîndu-se spre stînga. Toată compania a început să tragă cu mitralierele, cu puştile-mitralieră, cu puştile, spre vizoarele tancurilor şi în infanteriştii care le urmau. Valul duşman însă n-a putut fi cu totul oprit. Două tancuri au reuşit să treacă printre grupele plutonului lui Iancuţ. Prin această spărtură le era deschis drumul spre rezerva companiei. S-a produs atunci o scenă de neuitat. Peste zece oameni s-au repezit spre ele. Soldaţii Ursache, Negrilă, Popa Gheorghe şi alţii le-au atacat cu sticle incendiare şi legături de grenade.

În faţa unei riposte atît de dîrze, primul tanc nemţesc s-a oprit. Al doilea a căutat să se întoarcă. Dar, de acesta din urmă, sublocotenentul Iancuţ, cu un faustpatron, s-a apropiat calm, la vreo 9—10 metri. S-a auzit o bubuitură puternică şi monstrul de oţel a rămas ţintuit călare pe o tranşee. Din el au sărit doi nemţi. Iancuţ i-a luat prizonieri . . .

Și tot în zona acestei așezări s-a mai petrecut o dramatică frîntură de viață . . .

*

Urma să reluăm atacul. De aceea mi-a fost dat în sprijin un pluton de branduri, comandat de sergentul Lucian Gheorghe. Sergentul a trecut creasta îndreptîndu-se către o pădure pentru a face recunoașterea. Pădurea era însă destul de întinsă, nu așa cum socotea sergentul.

Timpul era mohorît, burnicios, cețos, trist. Se anunța înserarea.

Lucian, furat de ideea de a ajunge cît mai departe, de partea cealaltă a pădurii, a deviat de la adevărata direcție de recunoaștere.

Cîtva timp nu am mai știut nimic despre el. Gîndeam că o fi căzut în mîna dușmanului . . .

În sfîrșit s-a reîntors. A sosit chiar cînd făceam ultimele pregătiri pentru reluarea atacului. Era tare abătut, trist, îngîndurat . . .

Am stat de vorbă cu el. Redau în cele ce urmează și peripețiile prin care a trecut și zbuciumul sufletesc pe care l-a trăit doar cîteva ore mai înainte.

. . . Cînd a plecat în recunoaștere îl munceau o sumedenie de gînduri: „Cît de întinsă o fi pădurea asta? . . . Te pomenești că m-am rătăcit. Să mă întorc înapoi?“, și pășea încet.

Tocmai cînd încerca să se dumirească mai bine asupra locului unde se afla, auzi un foșnet. Sergentul s-a oprit înlemnit. Dinapoia unui copac un ostaș, în kaki, cu automatul de gît, îi făcu semn cu mîna să se apropie. Sergentul se opri o clipită. Prin cap începură să i se învîrtejească nebunește alte gînduri: „O fi român? . . . De ce nu vorbește? . . . De ce nu trage? . . . Să fi ajuns eu în spatele frontului dușman, sau mă aflu între linii? . . . De ce dracu e așa de pustie pădurea asta? . . . Dacă mă îndrept către el te pomenești că mă fulgeră cu o rafală. Hm! Nu cred! . . . Și, uite, nici nu se gîndește să pună mîna pe automat . . . Să încerc să pun eu mîna pe automatul meu?“

Și Lucian, parcă fără voia lui, a simțit cum mîna dreaptă a ajuns deja în jurul gărzii trăgaciului.

„Necunoscutul a făcut ochii mari. Avea o figură blajină. Privirile lui nu arătau nici ură, nici răutate. Pe față îi încremenise totuși un fel de nehotărîre tristă. Simțeai că omul e frămîntat de ceva“.

Atunci Lucian, cu mîna pe automat, a pornit-o către acel ostaș necunoscut care se tot îndepărta din calea românului. Pe sergent îl izbeau crengile pe care le dădea în lături celălalt.

— Stai, stai că trag! îi striga șoptit, din fugă, Lucian.

Ți-ai găsit să stea. De cîteva ori Lucian era cît p-aci să pună mîna pe el. Îl împiedica însă cîte o plesnitură zdravănă de cracă. La un moment dat, Lucian a scăpat o înjurătură înfundată. Dăduse cu nasul în pămînt, în momentul cînd cel urmărit se trînti brusc după care se ridică fulgerător și o rupse iar la fugă către liniile românești. Dar și Lucian se săltă, cît ai zice pește, și o tuli după el. Și iar fugă. În timpul alergăturii l-a podidit din nou un potop de gînduri.

„De ce fuge spre ai noștri? De ce n-a tras? De ce n-am tras eu? Parcă am fi copii și ne jucăm de-a prinsul. Nu-i lucru curat“, își spuse Lucian.

Înainte de a ieşi din pădure necunoscutul s-a oprit. S-a întors către Lucian cu mîinile în sus. Ostaşul român a rămas înmărmurit. S-a apropiat de el.

— Să mă duci la comandantul român, a spus el într-o românească stricată.

Lucian i-a luat automatul. L-a controlat în buzunarele de la manta, de la veston, de la pantaloni, să se convingă că nu are revolver, ori vreo grenadă. Ostaşul ungur nu mai avea în afară de automat nici o armă. S-au îndreptat către marginea pădurii dinspre frontul românesc. Dar cînd să iasă la lumină o rafală puternică de arme automate româneşti i-au obligat să se culce pe amîndoi. Nici unul însă n-a fost lovit. Stăteau lipiţi de pămînt. Au încercat să se ridice. Dar o nouă sfoară de foc dătătoare de moarte a trecut, ras, peste capetele lor.

Sergentul ar fi strigat la ai noştri să nu mai tragă, dar erau prea departe. După ce focul s-a liniştit au ajuns tîrîş pe locul unde îşi lăsase Lucian oamenii lui.

— Dar unde-or fi, unde-or fi plecat?, se întreba sergentul nespus de mirat.

Într-adevăr oamenii lui dispăruseră. Se vedeau doar urmele lor în direcţia satului Feiurdeni, din vale.

Sergentul n-avea cum să ştie că în timp ce el se afla în pădure frontul românesc a trebuit să se strîngă mai spre stînga unde se ivise un gol provocat de atacul nemţilor. De aceea, şi oamenii lui au primit ordin să se deplaseze mult către stînga. Soldaţii l-au căutat, dar fără nici un rezultat. Unii şi-au spus că şeful lor, probabil, a luat legătura cu

companiile de puşcaşi din faţă şi a aflat de ordinul primit, şi s-o fi dus pe noul loc de tragere aşteptîndu-i. Dar, lucrurile, după cum se vede, s-au petrecut altfel.

Se înnoptase. Coasta care cobora spre Feiurdeni era o mare de noroi. S-a hotărît să coboare cu prizonierul în sat şi de acolo să se îndrepte spre unitate. Fiind însă foarte obosiţi, şi el şi ostaşul ungur, au zăbovit un moment pe marginea unei hîrtoape. Prin semne, prin frînturi de vorbe româneşti şi ungureşti, prin intuiţie şi deducţii inteligente, sergentul şi-a dat seama că prizonierul se rătăcise. Fugise de la subunitatea lui, care se afla sub comandă hitleristă, cu intenţia de a ajunge în satul Borşa, iar de acolo să treacă în civil în liniile româneşti, sau să aştepte în sat trupele noastre. I-a mai spus sergentului că şi alţi militari unguri au fugit, deoarece nu voiau să lupte alături de hitlerişti. El şi-a făcut planul să treacă în rîndurile românilor şi chiar să ia parte la lupta împotriva nemţilor.

Gradatul român a fost de-a dreptul uimit. Nu mai vedea în prizonier un vrăjmaş, ci, pur şi simplu, un om cinstit, un tovarăş de-al lui.

Cînd s-au ridicat s-o pornească către Feiurdeni, dinspre creasta de unde coborîseră ei au văzut cum se strecura prin noapte către sat un şir de umbre. Îşi şopteau între ele. O pală uşoară de vînt i-a făcut să înţeleagă că erau nemţi. „Cu alte cuvinte, şi-a spus Lucian, între liniile noastre şi locul unde ne aflăm se produce o infiltraţie inamică cu scopul de a cădea în flancul şi spatele batalionului românesc".

Soldatul ungur l-a strîns puternic de braț pe sergent spunîndu-i: nemet!, nemet!, nemet! (nemți!, nemți!, nemți!).

Era un moment deosebit de dramatic. Pe Lucian îl încercau iar torente de gînduri.

„Cum aș face să pot trage în ei? Trebuie să-i împiedic să cadă în spatele batalionului. Dacă mă simt, ei, fiind mulți, mă prind și îmi fac de petrecanie. Dar nu sînt singur. Oare ce-o să facă omul de lîngă mine? Ia să-l încerc".

Și Lucian și-a întors brusc fața către prizonier. De abia-i distingea figura. Totuși îl simțea aproape. Prin cîteva vorbe și semne sergentul l-a făcut să înțeleagă care este situația: unde erau românii; ce intenționau nemții. Totodată i-a subliniat, printr-un gest, că el, Lucian, fie ce-o fi, va deschide focul. Atunci, soldatul ungur i-a cerut automatul pe care i-l luase Lucian. Cu oarecare îndoială sergentul i-a dat automatul. S-au lungit în noroi. Nemții erau la vreo 100 de pași. Continuau coborîrea foarte atenți.

Prrrrrr! o rafală lungă, fierbinte, răzbunătoare, a secerat umbrele hitleriste. În același timp ea a fost urmată de rafala tovarășului său maghiar.

Românii, care se aflau dincolo de nemți, au deschis un foc ucigător tot în fasciști, crezînd că ei au tras. În realitate batalionul a fost provocat de focul celor doi tovarăși care, slobozindu-și rafalele în umbrele hitleriste, au făcut ca gloanțele să treacă și printre fasciști pînă în frontul românesc.

Apoi a urmat un vîrtej de mine de branduri, care au căzut atît pe soldații hitleriști, cît și pe locul unde se afla Lucian cu prietenul său maghiar.

„Of, of, of!, se văita. Lucian în sinea lui, ne omoară chiar românii. Poate c-om scăpa și de iadul ăsta".

Focul s-a mai potolit. Nemții au încercat să se retragă către creastă. Atunci, românul trase cu sete un nou încărcător. Peste focul lui s-a așezat brusc iarăși focul prietenului său. Îi vîjia capul, îi țiuiau urechile. Nemții au răspuns. Dar cum au răspuns i-a luat iarăși în primire focul de dincolo alor noștri. Hitleriștii erau prinși între două focuri. Oamenii din batalionul românesc nu știau decît una: că în dreapta lor se află nemții, și nu-i iertau. Una cîte una, umbrele înspăimîntate încercau să sară după creastă. Lucian a slobozit iarăși un foc nimicitor. Auzi însă aproape și un geamăt sfîșietor... Se răsuci cît putu în groapa cu noroi spre omul de lîngă el. Fruntea lui Lucian se propti pe pieptul rănitului, care zăcea cu fața în sus. O mînă moale, mîna bunului său tovarăș, i se lăsă pe cap mișcîndu-și degetele prin părul lui. Printre gemete îngăima stins cuvinte ungurești și românești. Multe dintre ele parcă sunau: frate, frate nu mă lăsa!

Sergentul începu să-l pipăie să-i caute rana. Își plimbă mîna stîngă pe fruntea lui scăldată în sudoare rece. Cu dreapta nimeri în gîlgîiala caldă a sîngelui ce i se scurgea dintr-o rană adîncă la coapsa dreaptă. Ce putea să-i facă în clipa aceea Lucian, cînd începură să curgă peste capetele lor noi șuvoaie de gloanțe? Sergentul român continua doar să-i apese cu palma rana, să-i oprească scurgerea de sînge. Dar cum a încetat puțin focul, restul de nemți o și porni în fugă către creastă. Lucian i-a simțit. Luă atunci mîna dreaptă a prizonierului i-o puse pe rană și i-o

apăsă ca să înţeleagă să o ţină aşa. El se întoarse brusc şi descărcă cu furie încă o rafală de automat în umbrele hitleriste. Le trînti la pămînt. Dar şi dinspre liniile noastre izbucni un foc viu de infanterie. Acum loveau doar în hitleriştii care se aflau mai sus decît Lucian. În rîndurile nemţilor începură vaiete, urlete sălbatice.

Treptat, focul a slăbit. Pe cerul nopţii începu să se spargă în scînteieri albe, roşii, verzi, rachetele. Lucian nu mai avea nici un glonţ. Se întoarse la rănit cu gîndul să-l panseze şi să-l ducă în sat. Dar tovarăşul lui nu mai mişca. Încremenise pentru totdeauna cu faţa în sus, cu mîna dreaptă pe locul rănii, iar cu mîna stîngă întinsă de-a lungul pieptului, cu degetele răsfirate, care, poate într-o ultimă forţare, au mai încercat să găsească capul lui Lucian, să se mai plimbe prin părul lui.

Apoi, avînd cele două automate agăţate de gît, sergentul român şi-a luat prietenul în spinare şi a coborît cu el pînă jos în satul Feiurdeni. A doua zi a fost îngropat alături de alţi ostaşi români care şi-au făcut datoria luptînd împotriva hitleriştilor.

În încheiere, sergentul Lucian, vorbind ca pentru sine, şi privind în gol, îngăima: „...Omule, omule, prietene necunoscut!... Ce soartă ai mai avut şi tu? Eu am vrut să te scap cu viaţă..."

PRIN UNGARIA

În timp ce divizia noastră ieşea din Munţii Meseşului şi se îndrepta către cîmpia Careilor, Regimentul 1 artilerie grea moto, care ne sprijinise în sîngeroasa epopee a Mureşului, se angajase în luptele de pe Tisa, în Ungaria. Ajunsese înaintea Armatei 4 române acolo, în pustă, aflîndu-se de astă dată în cadrul Armatei 1 române.

În cele ce urmează îmi propun să prezint una din cele mai ciudate şi extraordinare bătălii ale celui de-al doilea război mondial, în centrul căreia eroul principal a fost unitatea amintită.

Cititorul ştie, fără îndoială, că, la fel ca şi oamenii, fiecare bătălie are fizionomia ei proprie. Nici una nu seamănă în totul cu celelalte. Există însă măcar un număr de trăsături comune. Bătălia de la Szolnok, din 19 octombrie 1944, nu le posedă. A fost un episod cu totul original şi urmările sale au fost mult mai largi decît aria extrem de concentrată — cîteva sute de kilometri pătraţi — pe care s-a desfăşurat.

În esenţă, bătălia a constat în înfruntarea dintre 24 de tunuri grele româneşti (cifră precisă) şi 60—80 de tancuri germane „Panther" şi „Tiger" (cifra diferă, după mai mulţi observatori militari care au fost martori sau părtaşi la luptă).

În ce constă originalitatea bătăliei? Se știe că „zeul războiului", artileria, nu e o armă de sine stătătoare. Istoria tuturor bătăliilor, ca și manualele de strategie, ne arată că artileria, arma cu cea mai mare putere de foc, e de obicei cel mai bine protejată, plasată înapoia liniilor proprii. În condițiile tehnice ale celui de-al doilea război mondial, un tun, în special o piesă de artilerie grea, era un obiect prea puțin mobil, anevoie de manevrat. Dindărătul liniilor, focul distrugător al tunurilor ajută celelalte arme — și în primul rînd infanteria — creînd un lanț de explozii și, pe terenul măcinat al inamicului, să poată înainta.

Pe de altă parte, tancul este o armă mult mai completă, o mică cetate prevăzută la bord cu tot ce e necesar: posedă un tun cu tragere directă, putînd nimici orice inamic vizibil în cîmpul de observație al tanchistului, are mitraliere, aruncătoare de flăcări, platoșe blindate extrem de puternice, care îl apără de focul inamic, și e capabil de mare viteză de deplasare. În condițiile de luptă de atunci, un tanc putea înainta sub focul inamic luînd lejer o viteză de 30 km pe oră, ceea ce îl făcea mai greu de ochit și deosebit de agresiv.

Tunul greu este o armă cu bătaie lungă, căruia îi convine lupta cu un dușman aflat la distanță; e pus în inferioritate cînd are un inamic aflat aproape, mobil, în plină înaintare, și poate sucomba în fața asaltului cîtorva infanteriști bine organizați. De aceea, artileria nu e niciodată lăsată singură, întotdeauna este protejată de cuiburi de mitralieră, de grupe de infanteriști, de tancuri etc.

Printr-un capriciu al strategiilor și situației geografice, în apropierea localității Szolnok a avut loc o bătălie între tunuri românești cu tragere lungă, complet neprotejate, aflate înaintea liniei întîi, puține, reprezentînd circa un regiment, și o masă de tancuri — două divizii ale Armatei germane 4 de tancuri — care înaintau rapid, vrînd să lovească mult mai departe flancurile dispozitivului sovieto-român.

Înainte de a înfățișa bătălia în sine, să dăm cititorului cîteva elemente despre contextul strategic general în care s-a desfășurat ea.

*

Sub numele de „Operația Debrețin" între 6 și 28 octombrie 1944 au avut loc un șir de bătălii uriașe, înglobînd, de ambele părți, peste un milion de oameni (74 divizii și alte mari unități). Desfășurată de trupele Frontului doi ucrainean, front în cadrul căruia acționau și trupele române, „Operația Debrețin" urmărea, în esență, zdrobirea grupărilor inamice din Ucraina subcarpatică, de pe teritoriul românesc (mai precis din nord-vestul Transilvaniei), cîte mai rămăseseră, și de pe cel ungar.

Bătălia de la Szolnok reprezintă cantitativ doar o mică secvență din acest imens front: se înfruntau, fără a mai pomeni alte corpuri de armată și unități, 32 de divizii ale Grupului hitlerist „Sud" și 42 divizii ale Frontului doi ucrainean, în cadrul căruia acționau nu mai puțin de 17 divizii românești.

Așa cum o apă curgătoare este inegală, are porțiuni line și altele de vîrtej violent, la fel și cele trei săptămîni de lupte acerbe ale „Operației Debrețin"

au îmbrățișat teritorii de mare întindere, ca și puncte de cea mai mare concentrare. Pentru a nu încărca mintea cititorului cu o avalanșă de nume — localități, poziții, corpuri de armată — ne vom mărgini să spunem că, pe teritoriul ungar al operațiunii, coloanele germane izbeau cu desperare pentru a despresura un mare grup de trupe; dispozitivele românesc și sovietic cuprindeau un teritoriu foarte vast într-un mare cleşte. În aceste condiții, nu printr-un capriciu, ci prin cerințele operativo-strategice de a concentra trupele în anumite puncte surpriză, chiar cu riscul de a lăsa altele descoperite, s-a format un „vacuum“, o pungă goală, neocupată nici de trupele noastre, nici de cele ale inamicului. Gura acestei pungi imense se afla la Tisa, peste care, pe flancuri, trupele sovietice și românești trecuseră conturînd cîteva capete de pod.

În învălmășeala luptelor, tocmai la gura acestei pungi, rămîne singurul pod de pe Tisa aflat încă în stare întreagă; în evidența unor comandanți din ambele tabere, el figura ca distrus de mult, dar, printr-o ciudățenie, rămăsese în picioare. Comandamentul german descoperă existența podului și hotărăște să infiltreze aici două divizii de tancuri, cu ajutorul cărora să aplice o lovitură trupelor mareșalului Malinovski și să-i oprească ofensiva, sau măcar să i-o întîrzie.

Tocmai atunci spre gurile acestei pungi se îndreaptă Regimentul 1 artilerie grea moto din armata română, care mergea nu ca pentru luptă, ci pentru a-și ocupa pozițiile, convins că e departe în spatele liniilor proprii.

Ambii — și diviziile germane și regimentul românesc — nu bănuiesc că bătrînul Marte, zeul războiului, le rezervă — chiar pe terenul tuturor surprizelor, care e războiul — o surpriză cu totul excepțională.

*

Cum și de unde apăruse această unitate? Venea tocmai din podișul Transilvaniei, după un șir de lupte pornite la data de 5 septembrie. Tunurile regimentului bubuiseră des și cu mînie acționînd în direcția loviturii principale, Turda—Cluj, sprijinind luptele duse de Armata a patra română pentru eliberarea pămîntului patriei.

Cum se explică faptul că regimentul n-a mers în continuare alături de Armata a patra? În țesătura marilor bătălii și a marilor hotărîri intră cîteodată și mărunte episoade anecdotice; cronicarul istoric, dornic de a respecta adevărul, trebuie să țină seama de ele.

La data de 10 octombrie 1944, mareșalul Rodion Malinovski, plăcut impresionat de calitățile excepționale ale regimentului românesc, dorește să-l cunoască personal pe comandantul acestuia. Pe movila unde mareșalul își instalase postul de observație, vine spre el un om înalt, cu o mustăcioară scurtă, cu ținuta militărească, colonelul Alexandru Dobriceanu.

— Am ținut să vă cunosc personal, spune mareșalul comandant al frontului, și să vă felicit pentru activitatea dumneavoastră în cadrul operațiunilor din Transilvania. Totodată, aș dori să-mi explicați motivele pentru care unitatea dumneavoastră este atît de indispensabilă comandamentului Armatei a

patra române, care dorește să vă rețină în continuare, și să-mi spuneți ce atitudine să iau față de insistențele Corpului patru armată din Armata întîia română, care vă solicită în vederea sprijinirii operațiunilor sale de pe teritoriul ungar.

Sobru și politicos, colonelul răspunde:

— Sînt foarte afectat pentru aprecierea făcută. Totuși dacă doriți să puneți în cumpănă și dorința mea, v-aș ruga să mă trimiteți la Corpul patru al Armatei întîia. E o mare unitate de care am aparținut organic, are ostași din Oltenia, de unde sînt și eu de felul meu, de unde sînt și oamenii mei, regimentul avînd garnizoana de pace la Craiova.

Mareșalul, care știa, din propriile sale armate, cît de bine se simt ostașii cînd luptă împreună cu oamenii din același loc de baștină, și care a auzit și de olteni, surîde larg și aprobator.

În seara lui 12 octombrie, Regimentul 1 artilerie grea-moto pornește de la Turda spre Sibiu, unde, vreme de trei zile, se reorganizează și își completează materialul de luptă. Afară de tunuri, colonelul Dobriceanu are două mîndrii: o aparatură radio menținută și mînuită de oamenii săi cu mare dexteritate — aici se ascunde și unul dintre marile atu-uri ale luptei neobișnuite ce va urma — și un post medical mobil utilat cu mare grijă și condus de un medic excelent. La 15 octombrie, cu forțe proaspete, regimentul pleacă la drum spre Săvîrșin, Arad, Batonya și ajunge la Gyoma, în dimineața zilei de 17 octombrie, după un marș destul de obositor de peste 600 de kilometri.

Aici, la Gyoma, se află postul de comandă al corpului patru românesc de armată. Dobriceanu este

orientat asupra situației tactice și reia marșul pînă la Rakoczifalva, unde, în după-amiaza zilei de 17 octombrie, intră în dispozitivul de luptă, pe malul de răsărit al Tisei mijlocii.

Pusta e liniștită, suspect de liniștită. Ne aflăm într-o toamnă uscată prăfuită, toamnă de război în pusta ungară. Deocamdată, nimeni nu bănuiește că uscăciunea aceasta va juca rolul ei în teribila bătălie ce se pregătește.

Tisa își mînă leneș apele, printre perdele de sălcii plîngătoare, spre Dunăre. Într-o buclă a ei zace trist orașul Szolnok. Din inima lui de piatră țîșnește, ca o neagră prevestire, o turlă gotică extrem de înaltă. Tristețea provine nu atît de la distrugeri, cît de la pustietate. Populația, parcă presimțind încleștarea ce va urma, stă pitită.

La marginea de sud a orașului, un pod masiv, de fier, cel pe care îl pomeneam adineauri ca singurul pod nedistrus de pe cursul mijlociu al Tisei. La trei-patru kilometri de malul rîului înaintează o șosea, se apropie, pînă ce trece podul străbătînd Rakoczifalva, sat tipic de cîmpie, întins și înecat în praf. Ulițe largi și drepte, străjuite de plopi bătrîni și rari. Case mari, de zid, cu ogrăzi încă populate cu vite și păsăret, parcă ocolite de război, deși numai la zece kilometri mai spre nord, la Szolnok, lupta fusese extrem de dură.

Cum ieși din sat, peria aspră și galbenă a culturilor culese și lanuri înalte de porumb încă necules. Din loc în loc, ca oaze în deșert, tanya, ferme destul de arătoase, avînd între ele case pitice și izolate, fîntîni cu ghizduri de piatră, perdele multe de salcîmi scuturați și prăfuiți.

O crustă uscată, fragilă, fierbinte.
Aveai impresia, în întinderea aceea, că e destul să scaperi un singur băț de chibrit, și totul se va aprinde și va arde.

*

Deși știa că se află departe, în spatele liniilor proprii, colonelul Dobriceanu simțea pe piept o greutate de plumb. Cu intuiția lui ascuțită de militar, era îngrijorat tocmai de liniștea prea mare.
Pe front, mai întîlnești inamici rătăciți, populație în desperare, mișcări de un fel sau altul. Aici, era o acalmie suspectă, uscăciunea și căldura dinaintea furtunii. Aflînd că podul este întreg și că inamicul a început pe acolo o cantralovitură zilele trecute, pe fruntea comandantului a apărut o cută groasă.
Îl cheamă la el pe un observator care avea un nume predestinat pentru a ochi dușmanul: Ochescu. Ofițerul Ion Ochescu primește misiunea de a se deplasa pînă la capul de pod făcut de Divizia a patra română de infanterie la vest de Tisa, în zona de la sud de Szolnok.
18 octombrie 1944. Subit, trăsnetul. La postul de comandă al Regimentului 1 începe să țîrîie necontenit telefonul. Radiotelegrafistul (regimentul avea o înzestrare radio foarte bună) nu mai prididește. Curierii sînt agitați într-un neîntrerupt du-te—vino, iar comandantul Dobriceanu se repede mereu la aparatul de radio tip „G“, pune casca la ureche și trasează febril pe harta din fața sa săgeți roșii și albastre. Informațiile curg în avalanșă:
— Vin tancurile!
— Sosesc masive coloane motorizate pe drumurile

ce converg dinspre nord către Szolnok ... probabil coloane blindate ale germanilor ...
— Printre sălciile din bucla de la sud-est de Tisa și-au făcut apariția tancuri grele germane ... cred că de calibrul cel mai mare ... culcă sub șenile copaci întregi ... cred că sînt de tipul „Tiger“ sau „Panther“ pentru că au tunuri, după cîte îmi dau seama, de 88 mm și 75 mm. Se îndreaptă spre est, spre noi. Acum le aud și șenilele ... le văd turelele... da, e precis, sînt „Tiger“.
— Artileria inamică de la nord de Szolnok a deschis tirul. Bombardează cîmpul de mine plantat de ai noștri în fața poziției batalionului din divizia a 4-a care și ea e bătută din plin de artilerie ... Ba nu e artilerie: sînt tunurile tancurilor.
— Circa 15—20 de tancuri au apărut brusc în marginea de sud a orașului ... Roiesc printre case. Unele s-au apropiat de pod și s-au întors spre oraș: viteză maximă ... Văd prin binoclu tunurile lor: sînt de 75 mm. Au și mitraliere. Sînt „Panther“.
Ultima informație și cea mai precisă i-a parvenit comandantului de la ofițerul Ion Ochescu. Colonelul Dobriceanu i-a telefonat fără întîrziere generalului care comanda Divizia a patra de infanterie, apoi și-a convocat oamenii:
— Alo, dă-mi legătura cu divizionul 1! Alo, căpitan Georgescu? Urgent la mine, cu comandanții de baterii!
Același ordin l-a transmis și divizionului 2. Ofițerii au sosit în cîteva minute, cu mașinile.
— Fiți atenți. Din minut în minut, s-ar putea ca dușmanul să dea un atac de tancuri dinspre Szolnok. Sînt decis să acceptăm lupta.

După ce le-a adus la cunoştinţă toate informaţiile de care dispunea la ora aceea, era greu să bănuiască amploarea reală, faptul că era vorba de două divizii, dar în orice caz devenise clar că era iminentă o contralovitură masivă — le-a expus planul de luptă:

„Vom întoarce frontul de la vest spre nord. Divizionul 1 la stînga, 2 la dreapta".

Ofiţerii erau miraţi, ştiau că în plin cîmp descoperit şi la distanţă mică tunul este dezavantajat faţă de tanc. Singura speranţă era sosirea unor întăriri.

— Toată arta noastră şi singurul fel de a ne apăra — a adăugat repede colonelul Dobriceanu — va sta în precizia replierilor.

Replierea constă în următoarele: în timp ce unii trag, ceilalţi dau îndărăt, se instalează, îşi pregătesc tirul şi, cînd încep să deschidă focul, dau posibilitate celorlalţi să înceapă, la rîndul lor, replierea.

Ofiţerii ştiau însă prea bine că un tun se mişcă şi se instalează mai încet: tancul are o viteză incomparabil mai mare. Orice comandant german, chiar de pregătire mediocră, dacă şi-ar fi dat seama că n-are în faţă decît tunuri şi că de înlăturarea lor depinde succesul dispozitivului lui Malinovski, ar fi consimţit cu dragă inimă să pună două tancuri contra fiecărui tun, să sacrifice un tanc de fiecare tun — numai să ştie că restul tancurilor îşi continuă drumul.

Dobriceanu însă era de un calm netulburat, vorbea de porumbiştile din dreapta şi din stînga fiecărei ferme, pomenea castelul de apă, toate accidentele de teren observate cu o zi înainte, cînd trecuseră pe acolo. Cu o meticulozitate de farmacist, a desemnat pe hartă nu mai puţin de şapte poziţii succesive de repliere.

Ofiţerii înţelegeau clar despre ce e vorba deoarece, chiar în ajun, regimentul făcuse o explorare amănunţită, ca să cunoască precis traseele împrospătării cu muniţii, hrană şi combustibil.

— Şi acum — a încheiat colonelul — la unităţi!

Orele 2,30 noaptea.

O noapte senină, dar din fericire fără lumină. Cer înstelat.

În liniştea nopţii, se aude deodată un uruit de tancuri.

În plină viteză, sosesc blindatele germane.

*

În ultima clipă, generalul Nicolae Stoenescu, comandantul Corpului 4 armată, dîndu-şi seama de vulnerabilitatea regimentului şi de primejdia mare în care se afla acesta, îi afectă cît putea pe moment: bateria antiaeriană (patru piese de 75 mm).

Bateria de tunuri lungi de 105 mm este condusă de căpitanul Marinescu.

În noaptea uscată şi fierbinte, piesele sînt instalate în grabă.

Uruitul ce se auzea a aparţinut unui grup de şase tancuri care au străbătut satul Kisanda şi împrejurimile lui. Focul batalionului românesc a fost slab, batalionul era la capătul puterilor. Locotenentul Nicolae Bădescu, din partea Regimentului 1, a fost trimis de urgenţă la batalion, cu o motocicletă să vadă situaţia de acolo.

— Tancurile s-au retras, anunţă el. N-au avut nici o pierdere. Erau şase, dar cred că se vor întoarce curînd mult mai multe. Am impresia că au vrut să verifice dacă mai există vreun cîmp de mine în faţa batalionului pe care l-au ţinut ieri sub foc.

Şi într-adevăr, la orele şase dimineaţa, dîrzul comandant al batalionului comunică locotenentului Bădescu:

— Vin! Sînt circa 50—60 de care de luptă grele, T 7 („Tiger") şi T 5 („Panther"). Înaintează cu 5 km pe oră. Ridică enorm de mult praf. Se apropie de poziţia batalionului meu, sînt la mai puţin de un kilometru.

— Domnule colonel, îi raportează Bădescu lui Dobriceanu, tancurile germane s-au oprit la 700 metri în faţa batalionului şi au deschis un foc nimicitor, cu tunurile de 88 mm.

— Ce face batalionul?

— Are pierderi grele. Trage cu toate armele, dar cred că în cîteva minute tigrii şi panterele vor trece cu şenilele peste ai noştri.

Uruitul e imens. Tancurile germane au rupt poziţia batalionului şi îşi reiau înaintarea spre sud.

— Nu vom trage numai direct. Vom face un covor, se va ridica un praf că n-o să mai vadă nimic în jurul lor.

— Dar poziţiile noastre? O să ne ascundă praful? întrebă un ofiţer.

Fără glumă, colonelul răspunde:

— Dacă nu ridicăm noi destul praf, o să aibă grijă ei, cînd încep să tragă în noi.

Masa de comandă a colonelului a fost instalată îndărătul unei simple grămezi de paie şi pămînt:

terenul nu oferă nici o altă ascunzătoare. Loviturile artileriei noastre şi praful silesc tancurile să-şi încetinească viteza. Se disting ca nişte căpiţe negre, din ce în ce mai mari. La un moment dat cresc atîta, încît se văd şi ţevile mitralierelor: au ajuns la numai 1 500 metri de Rakoczifalva.

Ostaşii noştri nu s-au clintit: doar tunurile grele îşi mişcă încet ţevile, tot mai aproape de orizontală. Ţevile divizionului de obuziere de 150 mm se îndreaptă uşor spre stînga, urmărind valul întîi de tancuri, deplasat spre vest, gata să cadă peste Rakoczifalva.

Tensiunea a devenit insuportabilă: tancurile, o întreagă pădure, în plină mişcare, sînt numai la 1 200 metri

— Tunul 1 foc!

— Tunul 2 foc!

Bateria de 75 mm bubuie. Nici un tanc n-a fost lovit. Uluirea a acţionat însă asupra adversarului ca o lovitură în plin.

Carele şi-au încetinit mersul, iar cîteva au oprit, punînd, în schimb, în mişcare ţeava nimicitoare a tunurilor de bord.

După această clipită de uluială, „Tigrii" şi „Panterele" încep să tragă din plin: cele două piese româneşti de 75 mm sînt distruse instantaneu, un ofiţer e mort, şapte soldaţi sînt grav răniţi. Celelalte două tunuri de 75 trag mai departe, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Tancurile germane ajung la numai o mie de metri de poziţia regimentului.

— Toată bateria, foc!

A fost un adevărat cutremur. Aproape în aceeaşi clipă fiecare tun greu românesc a dispărut sub o

cupolă de praf. Ceața cenușie a prafului și pulberii a fost sfîșiată de patru explozii roșii: ardeau patru tancuri germane. Deasupra ceții cenușii a venit un val înecăcios de fum negru. Ca un om ce se apleacă sub durerea unei lovituri, încă un tanc s-a lăsat ușor pe o rînă.

Lovitura de început aparținea bateriei de tunuri lungi (105 mm), a căpitanului Marinescu. Cele 24 de tunuri și obuziere românești, față în față cu tancurile germane orbite de fum, s-au dezlănțuit, din plin. Grele de cîte 5 000 kg, tunurile păreau încremenite în pămînt pentru totdeauna, în fața unui inamic în plină mișcare. Fiecare proiectil al lor — 16 kg la tunuri, 45 la obuziere — putea ajunge la o distanță de 18, respectiv 16 km, avantaj nul de vreme ce tancurile se aflau chiar în fața lor. Viteza lor de tragere — 1—2 lovituri pe minut — a fost sporită în fierbințeala luptei la 4—6 lovituri pe minut: ostașii români lucrau cu o viteză fantastică.

Se înfruntau 12 tone de oțel — cît reprezentau cele 24 tunuri românești — cu 2 700 de tone, o masă de 225 ori mai mare. Ca guri de foc, față de 24 țevi românești erau 50—60 de tunuri germane și tot atîtea mitraliere germane.

Superioritatea germană era compensată numai de trei calități ale Regimentului 1: puterea de foc a proiectilelor noastre era mai mare (efect de distrugere pe o rază de 30—40 m, putînd deci avaria dintr-o singură lovitură chiar mai multe tancuri aflate între ele la distanță mică), terenul, cunoscut și de germani, fusese explorat totuși mai recent de către români și, în sfîrșit, capacitatea de a ținti a artileriștilor români din acest regiment era foarte

mare (nemții spuneau despre ei că „pun cu mîna“ loviturile pe obiective).

Acest ultim avantaj era, în bună parte, anulat de caracterul „piept la piept“ al înfruntării. Singura salvare a unităților noastre, așa cum prevăzuse Dobriceanu, era rapiditatea mișcărilor de repliere, ca în cazul unui boxer cu brațele lungi, care nu poate suporta lupta corp la corp și caută mereu distanța. Dar dacă germanii ar fi bănuit că puterii de foc din fața lor nu îi corespunde o concentrare masivă de infanteriști și tancuri, dacă ar fi știut că n-au în față nici un cîmp de mine, ci numai tunuri și tunuri, soarta bătăliei putea fi hotărîtă în cîteva minute. De aci marea grijă a lui Dobriceanu, care mai mult chiar decît țintirea cîtorva tancuri germane, punea accent pe praf, cît mai mult praf. După numai primele clipe ale bătăliei, nu se mai putea plînge în această privință.

Dar tancurile, încăpățînate, continuau să înainteze.

Mai tîrziu, militarii români participanți la luptă aveau să vorbească despre „dansul traiectoriilor“ și despre „cadrilul artileriei“.

Expresia aceasta e îndreptățită, cadrilul fiind un dans în care se schimbă partenerii. În timp ce 12 tunuri românești trăgeau de zor, alte 12 erau remorcate de mașini mari Skoda și trase înapoi. Năucite de praf și explozii, tancurile germane înaintau încet: tunul care abia trăsese în ele, și pe care nu-l vedeau bine, dispărea din fața lor înșfăcat de mașină. Pornind în căutarea inamicului, care abia cu o clipă în urmă trăsese împotriva lui, tancul se pomenea acum că se trage în el din altă direcție.

Curînd tancurile și-au organizat și ele evantaiuri

de tir, mișcătoare, valuri cu care asaltau pe rînd ciudatul inamic invizibil. Superioritatea românilor a stat, pînă la urmă, în radio-comunicație: privind de sus, un observator ar fi văzut mașina de comandă a lui Dobriceanu mișcîndu-se de zor de la un divizion la altul, în timp ce, cu casca la urechi, dirija tirul. Chiar avînd un tanc în față, servanții nu trăgeau decît pe traiectoria indicată: întreg regimentul se transformase într-un uriaș creier de comandă.

Colonelul alterna tragerile directe în tancuri cu trageri de baraj în fața primelor valuri de blindate și trageri pe zonă. Alternanța aceasta a tragerilor a indus în eroare tancurile germane. Ele atacau așa cum atacaseră de sute de ori pînă atunci, obișnuite cu o luptă improvizată pe teren, fără să-și dea seama că au în față un inamic care lucrează pe bază de calcul și pe care îl ajută chiar propriul lor tir. Minutele continuau să treacă și, după scoaterea din luptă a celor două tunuri românești, nu mai fusese atins nici unul. Regimentul 1 nu pierduse nici unul din tunurile proprii.

Pare de necrezut, dar de la 6 dimineața pînă la 15,30 tancurile germane s-au opintit pe un dreptunghi lung de 25—30 km și lat de 8—12 km. Zece ore în care se mișcau încet, așteptîndu-se la asaltul vînătorilor de tancuri, la explozia unor cîmpuri de mine și căutînd să pună mîna, ziua în amiaza mare, pe un inamic nevăzut, deși luptau în teren descoperit, pustă ca-n palmă, teren parcă nivelat anume pentru o competiție sportivă care să ofere șanse egale.

La orele 3 și jumătate, după aproape zece ore de luptă incontinuă, tancurile germane — cîte mai rămăseseră — au făcut cale întoarsă.

Să-l ascultăm și pe generalul-colonel în rezervă Dobriceanu, comandantul de atunci al victoriosului regiment românesc.

*

A descrie emoțiile luptei, a spune că strategul ei s-a temut sau nu, ar însemna să simplificăm chestiunea: adevărul e că, așa cum se întîmplă adesea, comandantul a fost calm tot timpul și a început să se teamă abia atunci cînd lupta trecuse de mult și cînd cu întîrziere, și-a dat seama de forța extraordinară a adversarului pe care-l avusese în față:

— Două zile a tremurat carnea pe mine, ne spune zîmbind generalul Alexandru Dobriceanu. Pe moment am fost calm, dar pe urmă, cînd și ordinul Corpului românesc de armată a confirmat faptul că fusese vorba de circa 60 de tancuri din două divizii blindate, zile întregi nu mi-am putut explica de ce a reușit să supraviețuiască regimentul nostru, ba încă să scape fără o pierdere.

— O explicație totuși există.

— Mai multe. Dintre toate, eu aș vrea să laud acele minunate aparate de radio „G". Transmisiunea s-a făcut direct, fără cod. Oamenii și-au dat seama că sînt în fața unui dezastru și au ascultat cu atîta iuțeală și precizie fiecare ordin, încît tot regimentul parcă a format un singur tun. Poate că ostașii nici nu s-au gîndit, în acele clipe, la o victorie: se crease o situație inevitabilă și tot ce ne rămînea de făcut era să rezistăm cu demnitate și să ne vindem pielea cît mai scump.

Să-l părăsim pe general — cu părul argintat, dar tînăr încă — în vila sa de pe strada Mărășoiu, în-

conjurat de o familie activă și iubitoare și de o bibliotecă vastă și aleasă, și să căutăm, în manualele militare, semnificația acestei lupte unice, în contextul general de care vorbeam la început.

În lucrarea „Războiul blindatelor"*, maiorul elvețian Eddy Bauer, fost corespondent de război, menționează că la răsărit de Tisa, la sud-est de Szolnok, s-a desfășurat, la 19 octombrie 1944, „pe o cîmpie absolut netedă", o uriașă bătălie între Armata a 4-a de tancuri germană și Armata a 6-a de tancuri sovietică, amintind de uriașa bătălie în teren neted dintre tancurile lui Rommel — Afrikacorp — și blindatele lui Montgomery.

„Generalul colonel Friessner l-a lansat pe camaradul său — generalul Bert — cu Armata a 4-a germană de tancuri peste Tisa, pe podul de la Szolnok, care era liber. L-a împins spre Debrețin (90 km est de Tisa) cu misiunea de a lovi în spate Armata a 6-a de tancuri sovietică, aflată în primul eșalon al Frontului 2 ucrainean.

A lipsit puțin ca această manevră să nu reușească pe deplin".

Menționînd și pierderile suferite de blindatele sovietice, autorul elvețian arată că durata totală de opt zile i-a permis mareșalului Malinovski să reorganizeze o masă uriașă de forțe, cu care pînă la urmă a zdrobit contraofensiva germană.

În acel „puțin" menționat de corespondentul elvețian se află și originala bătălie care a micșorat, de la bun început, forța de șoc a Armatei a 4-a germane de tancuri, a întîrziat-o în drumul ei precipitat spre flancurile lui Malinovski și a pus un mic

* Ed. Payot, Lausanne, 1947.

semn de întrebare pe harta comandantului german. Ordinele de zi și documentele scrise ale acelei vremi atestă o originală contribuție românească la uriașa încleștare aliată pentru eliberarea Europei de fasciști.

*

Cînd am aruncat și ultimul capăt de țigară, a țiriit telefonul:

— Da, aci „Stejarul", domnule colonel... Ordonați!

Am stat așa, cu receptorul la ureche, cîteva minute ascultînd ordinele amănunțite ale comandantului de regiment. Apoi, am răspuns:

— Da, am înțeles... Numai să-mi dați foc mult de artilerie... Da, o să-l trimit pe sergentul Stoica... Nici nu mă gîndesc să nu cuceresc ferma: astă seară, eu voi fi fermierul!... Nu știu dacă ceasul meu merge bine; arată ora opt fix... Să trăiți!

Mă ridicai încet de pe fundul gropii și scosei capul deasupra parapetului. Îmi aruncai privirea peste baltă, drept înainte, spre fermă. Printre pîlcurile de copaci desfrunziți erau răspîndite magazii, grajduri, cabane, stive de lemne, șire cu paie, grămezi de bălegar. La marginea dinspre trupele noastre a fermei zăcea o locomotivă schiloadă. Spre cealaltă margine se ridica, printre salcîmii despuiați, căpățîna masivă a unui castel de apă. Toată această îngrămădire de construcții și de pomi numită Mohostanya (ferma Mohos) era durată pe un pămînt moale, gras, negru ca păcura. Între poziția noastră de plecare și fermă se afla o baltă largă, plină de stuf. Dincolo de fermă, se întindea o rețea de canale,

din care se scurgeau alene, șerpuind spre baltă, o puzderie de firișoare de apă. Oamenii mei se ridicaseră și ei din gropi și cercetau îndelung priveliștea posomorîtă. Cu oamenii aceștia plini de noroi și pătrunși pînă la oase de umezeala ceții de pustă, care nu dormiseră toată noaptea, urma să pornesc la atac chiar în ziua aceea. Și ce atac! Și ce teren! În față, o baltă rece. Peste baltă, o mare de noroi, în care zăcea scufundată ferma, iar dincolo de fermă tot baltă.

Nu era om pe poziție care să nu aștepte să se producă, prin cine știe ce minune, vreo schimbare de dispozitiv, nădăjduind că, poate-poate, se va reveni asupra ordinului de a se porni la atac chiar prin baltă. Era frig, ca la sfîrșitul lui octombrie și o baie rece, pe asemenea vreme, nu îmbia pe nimeni. Ordinul era categoric: compania a 6-a va ataca ferma trecînd prin baltă, pentru a-i surprinde pe fasciști!

În mintea mea nu se cristalizase încă planul de atac. Nu-mi găsisem încă răspuns la o serie de întrebări. Cel mai mult mă preocupa dacă balta putea fi mai adîncă sau nu decît înălțimea unui om. Iar dacă trecea cumva de un stat de om, cum puteam, oare, fără mijloace de trecere, să ne vedem pe malul celălalt? Speram să găsesc o soluție sfătuindu-mă cu comandanții de plutoane. Îi chemai la mine.

— Balta este adîncă, domnule căpitan, mă informă un gradat, Nistor. Mi-am dat seama după tromba uriașă de apă care a fost înălțată în zori de explozia unui obuz. Trebuie s-o ocolim, altfel ne înecăm pînă la unul.

— Nu-i chiar așa, măi Nistore — interveni sublocotenentul Ionescu. — Cred că în dreptul plutonului meu nu este mai adîncă de un metru. Se vede după stuf: se ridică mult deasupra apei.

— Da, da, o fi așa cum spuneți dumneavoastră, domnule sublocotenent, dar să nu uitați că la metrul ăla se adaugă nămolul de pe fund, în care te poți scufunda încă un metru — își dădu cu părerea sergentul-major Ciurea. Ar fi bine să ni se dea niște sedinuri (bărci de cauciuc), altfel...

— Sedinurile au rămas înapoi, la Tisa; le vor folosi alte trupe — spusei eu.

Pînă la urmă, discuția s-a încheiat cu concluzia că toți comandanții de plutoane trebuiau să recunoască și să stabilească imediat locurile mai puțin adînci ale bălții.

Cîteva minute mai tîrziu se și dezlănțui uraganul pregătirii noastre de artilerie. Ferma deveni un nor imens de fum, brăzdat de limbile roșietice ale exploziilor. Hitleriștii răspundeau și ei cu turbare. Balta clocotea, zvîrlind din adîncuri coloane înalte de apă mîloasă. Printre ele, spre poziția de plecare a companiei a 6-a, se fugăreau snopii gloanțelor de mitralieră, obuzele artileriei dușmane și proiectilele tunurilor antitanc.

Stelele roșii ale rachetei trase de mine s-au topit repede în ceață. Oamenii companiei a 6-a au ieșit din tranșee și s-au scufundat treptat în baltă. Apa le-a ajuns mai întîi pînă la glezne, apoi pînă la brîu, pînă la piept... Altora le-a trecut peste umeri. Cei mai înalți, îi ajutau pe cei mai scunzi. Sublocotenentul Iancuț, un munte de om, l-a luat în cîrcă pe caporalul Andreiaș. Mie, apa îmi ajun-

sese pînă peste umeri. Mă săltai cît putui, bătînd apa puțin cu mîinile. Doi soldați voinici din grupul de comandă, mă ridicară atunci de subsuori. Am ajuns așa pe malul celălalt, iar din poziția aceasta am continuat să-mi îmbărbătez ostașii.

Iată-i! Au trecut de jumătatea bălții. Din apă au început să le apară distinct mai întîi umerii, apoi spinările, brațele, șoldurile cuprinse în centuri, poalele mantalelor șiroind de apă. În sfîrșit, se auzi smîrcîitul apei în bocanci. Rînd pe rînd, au ieșit cu toții la mal.

Spre durerea mea, vreo doi din oamenii flancului stîng, n-au putut fi salvați de la înec. Acolo se abătuse un bombardament dușman îndrăcit. Cei cîțiva răniți au fost luați imediat în primire de sanitarii companiei.

Din fermă a început să se reverse peste noi, ca un torent ucigaș, focul armelor automate și al brandurilor. Oamenii mei n-au mai putut face un pas. S-au trîntit cu toții la pămînt, în clisa neagră, alunecoasă, de pe mal.

Vuietul neîntrerupt al bombardamentului întrețesut cu pocnetele ascuțite ale armelor de infanterie, se învolbura în succesive tunete înspăimîntătoare. Concentrările masive de foc alternau cu tragerile mai puțin intense. Ceața, sfîrtecată fîșii-fîșii, estompa glasurile. Vîntul de miazănoapte, care adia ușor de dimineață, devenise acum o vijelie înghețată care te tăia pînă la oase. Echipamentul oamenilor, îmbibat cu apa bălții, deveni scorțos, se acoperi cu o pojghiță de gheață. De sub căștile soldaților, de pe fețele lor, de sub gulerele mantalelor, se ridicau valuri de aburi calzi.

Oamenii săpau de zor adăposturi, în malul protector.

Echipa de telefoniști, trimisă de batalion, lucra cu toată graba la instalarea telefonului în groapa comandantului companiei a 6-a. Eu nu eram la postul de comandă. Mă deplasasem spre un cot al bălții, care se prelungea cu o viroagă plină de mărăciniș spre partea cea mai apropiată de noi a fermei. Împreună cu sergentul Stoica, omul cel mai isteț din companie, m-am strecurat pe viroagă către fermă. Ne-am apropiat pînă la o sută de metri. De acolo dispozitivul inamic se zărea ca în palmă și puteam vedea în același timp întregul front al companiei mele.

Stăturăm o vreme amîndoi întinși pe burtă, întipărindu-ne în minte toate amănuntele poziției hitleriste. Într-un tîrziu, Stoica începu să se tîrască mai aproape de mine. Deodată, un glonte l-a izbit drept în frunte. Am simțit un junghi în inimă și un fior rece mi-a străbătut tot corpul. Apoi, smulgîndu-mi cu greu privirile îndurerate de pe tovarășul de luptă mort, m-am tîrît puțin mai înainte, cu mîna strînsă bine pe automat. Scormonii locurile cu privirea și la cîteva zeci de metri lîngă un mușuroi de gunoi, dădui cu ochii de casca unui hitlerist. Între cască și pămîntul negru se zărea destul de limpede chipul fascistului, lipit de patul puștii. Ca un fulger îmi trecu prin minte un gînd: „Ăsta-i lunetist!“

N-am mai făcut nici o mișcare. Nici hitleristul n-a mai mișcat. Ne surprinseserăm unul pe altul. Stăteam amîndoi încremeniți, ca niște stane de piatră, măsurîndu-ne doar din ochi. Îmi dădeam bine sea-

ma că la cea mai mică mişcare pe care aş face-o, aş dezlănţui fulgerător asupra mea focul fascistului. Inima îmi bătea puternic, pieptul mi se umfla zbuciumat, parcă ar fi voit să mă salte de la pămînt. Nu-mi luam însă privirea de pe faţa fascistului, proptită de patul puştii.

Îl priveam fără să clipesc, cu răsuflarea întretăiată şi cu atîta încordare, încît simţii cum mi se înceţoşează ochii. În coşmarul pe care-l trăiam, vedeam casca neamţului crescînd fioros: mai întîi mi se păru cît un fund de ceaun, apoi cît o turelă de tanc. De sub casca uriaşă, ameninţătoare, se zgîiau la mine doi ochi verzui, cît roata carului... Îi vedeam bine: aveau o strălucire stranie, neomenească. Ţeava puştii hitleristului începu să se îngroaşe, să se lungească, să se întindă către mine... Iat-o, are o gură neagră de balaur, căptuşită cu ghinturi late, puternice...

Nu mi-am mai putut stăpîni privirea. Am clipit repede-repede de cîteva ori. Ochii mi s-au mai limpezit. Neamţul era tot la locul lui, tot nemişcat. Ne priveam amîndoi înlemniţi, fascinaţi. Eram hipnotizaţi. Numai gîndurile mi se mai zbăteau nebuneşte în cap, ca nişte păsări deznădăjduite într-o colivie...

— De ce nu trage bestia? — mă întrebam eu iar şi iar. De ce nu pot trage eu? Dacă-mi spulberă în secunda asta creierii cu un cartuş? Cine va şti că am murit aci? Ce-o să se facă fără şef compania? De ce nu-i dă nimănui prin cap să mă caute?

Într-o clipită, prin minte mi se perindară cele mai multe din chipurile oamenilor mei. Clipii des, ca

să-mi limpezesc iar privirile. Hitleristul stătea tot neclintit...

E mult mai bine adăpostit — cugetai eu şi, în acelaşi moment, simţii în vîrful degetului arătător al mîinii drepte o înţepătură ciudată. Era atingerea rece a trăgaciului automatului.

— Ah, de ce n-am degetul ăsta mai lung?

Simţii din nou fiorul atingerii trăgaciului îngheţat. Petrecui degetul mai adînc pe după trăgaci. Simţii o sudoare rece pe frunte şi îmi muşcai buzele pînă la sînge. Mi se păru deodată că fascistul se apleacă mai mult pe puşcă. Îmi încordai tot trupul şi ţintii din ochi, printre gene, faţa hitleristului.

Am apăsat lung pe trăgaci!

Un vuiet prelung, înfricoşător, făcu să se zguduie văzduhul. Am apăsat lung pe trăgaci! Şaptezeci şi două de cartuşe au zburat, sfoară de foc dătătoare de moarte, spre grămada de gunoi. Hitleristul nu se mişcă nici acum. Numai casca lui păru că se scufundă în pămînt. Îmi ţiuiau urechile şi, cu toate că automatul meu amuţise de mult, mai apăsam încă pe trăgaci. Nu mă mişcam, nu mă gîndeam la nimic. În creierul meu se făcuse un gol imens, în care ecoul împuşcăturilor mai hăuia, tot mai slab, ca în bolta arcuită a unei catedrale pustii. Apoi, nimic. Tăcere. Amorţeala de plumb a celei mai desăvîrşite tăceri...

Deodată tresării. Auzii înapoia mea nişte şoapte.

— Mişcă, mă, nu e mort...

Întorsei capul. Pe viroagă, prin mărăciniş, se apropiau de mine sublocotenentul Ionescu şi caporalul Scăpău.

— Aici erați, domnule căpitan? — mă întrebă Ionescu, răsuflînd ușurat. Dumneavoastră ați tras cu automatul, ori hitleriștii? Nici n-am prins de veste cînd ați plecat de la punctul de comandă. Doar acum cîteva minute mai erați în mijlocul companiei.

— Acum cîteva minute?! Mie mi se pare că sînt aci de un veac!

— Hitleriștii au tras? — insistă Ionescu.

— Nu. Eu am tras: am apăsat lung pe trăgaci...

Ionescu mă privi nedumerit, apoi văzînd că tac, ridică din umeri și nu mai insistă.

M-am tîrît mai înapoi, la adăpost și i-am privit cu căldură pe ofițer și pe caporal. Chipul mi se însenină. Răsuflai adînc și zîmbii. Îi spusei lui Scăpău:

— Du-te și spune-le comandanților de plutoane să vină la mine... Telefoniștii să instaleze telefonul în viroaga asta! Executarea! ...

Acum, planul de atac se închegă limpede în mintea mea. De acolo, din viroaga aceea, am descoperit o fîșie de pămînt pe care puteam să ocolesc ferma cu oamenii mei și să le cad hitleriștilor în spate, fără să fiu văzut de ei. Hotărîi să nu mai atac ferma din față, ci s-o învălui.

În cursul nopții, bîrlogul fascist fu distrus. Atacul porni din viroaga în care am apăsat lung pe trăgaci.

▪

Pe întreaga poziție dintre Legyesbenye și Dealul Pipiszki, trupele noastre au efectuat ample lucrări genistice. S-au săpat amplasamente pentru tot armamentul greu, s-au plantat cîmpuri de mine etc. Pe aliniamentul atins s-a organizat o puternică poziție de apărare, adînc eșalonată, deoarece fasciștii, care primiseră multe întăriri, dezlănțuiau zilnic puternice contraatacuri dinspre pădurea Lete, în special asupra dreptei noastre, care se apropiase pînă la 70—80 m de colțul pădurii. Concomitent cu aceste contraatacuri, inamicul executa dese bombardamente atît pe limita dinainte a apărării noastre, cît și în zona formațiunilor de spate. Nu o dată fasciștii au executat și trageri cu așa-zisele „Nebelwerfer“-uri[1].

Pentru prima oară de cînd eram pe frontul antihitlerist, s-a dus o „luptă“ a megafoanelor. Cum s-a ajuns aici? Încă din prima noapte petrecută pe noua poziție de apărare, ostașii noștri, care participaseră la incursiuni, s-au reîntors cu mai multe „limbi“. În acțiunea de capturare a prizonierilor, grupele noastre au folosit, pe lîngă nenumărate și ingenioase procedee tactice, și unele metode care, în fond, făceau și ele parte dintr-o anumită „tactică“. Informațiile pe care le aveam și experiența acumulată ne-au arătat că unii dintre militarii maghiari nu mai voiau să lupte alături de hitleriști, ci căutau orice prilej să se sustragă. Nu mai vorbim de faptul că și în rîndul nemților se aflau soldați care nu mai voiau să se sacrifice pentru războiul lui Hitler. De aceea, odată cu măsurile de ordin militar propriu-zise, s-a folosit și propaganda prin viu grai. Astfel, o serie de ostași și ofițeri de-ai noștri.

[1] Un fel de aruncătoare cu reacție, asemănătoare cu „Katiușele“ sovietice, dar cu mult mai mici, cu viteză de tragere mai mică și cu efect la țintă mai redus.

care cunoșteau bine limba maghiară, folosind cornete și pîlnii improvizate, se adresau ostașilor din față, cerîndu-le să înceteze lupta, întrucît nu servește intereselor țării lor, subjugate de hitleriști, să treacă în liniile noastre, pentru că le vom cruța viața, vor fi primiți omenește.

Compania de pionieri și compania 6, în urma consfătuirii avută la regiment, au organizat apoi serviciul de propagandă. Cei mai activi propagandiști era sublocotenentul Iancuț din compania 6 și sergentul major Rusu Sturza din compania de pionieri.

În noaptea de 22/23 noiembrie acest curajos ofițer, împreună cu sergentul Andrei Kalman, un bănățean vioi, însoțiți de doi pistolari, s-au strecurat într-un intrînd al poziției dușmane, la colțul de sud-vest al pădurii Lete și s-au reîntors cu 60 de ostași maghiari. În urma acestor acțiuni, în cîteva seri la rînd s-au predat trupelor noastre zeci și zeci de militari de la inamic care nu mai doreau să lupte pentru o cauză nedreaptă și realmente pierdută.

După aceea, hitleriștii au recurs și ei la folosirea megafoanelor, a stațiilor de radioamplificare. Au început și ei să ni se adreseze în limba română, să pună plăci cu cîntece populare românești. Ni se împuia capul cu știri despre „armele secrete" pe care le vor folosi dacă vom mai continua luptele.

Efectul propagandei lor însă a fost nul: nici un soldat sau ofițer român n-a trecut la ei.

Așadar, și „lupta megafoanelor" a fost cîștigată de noi.

În zilele care au urmat, inamicul a luat noi măsuri pentru întărirea pozițiilor ocupate de el. Astfel

au fost aduse batalioane care făceau parte din trupele regimentului fascist din Ungaria, subordonate comandantului hitlerist și un batalion german, opt aruncătoare de mine grele și patru piese de artilerie. Au fost, de asemenea, minate comunicațiile din pădure, precum și porțiunea de pădure care se prelungea spre Monok. Aceste informații obținute atît de la prizonieri, cît și de la cercetarea noastră, confirmau că inamicul se aștepta la reluarea ofensivei de către trupele române.

Drept răspuns am trecut și noi la inițierea unor atacuri cu obiective limitate și la organizarea de noi incursiuni. Acțiunile noastre s-au soldat atît cu cucerirea unor puncte avantajoase pentru viitoarele acțiuni ofensive, cît și cu capturarea unui mare număr de prizonieri. Numai în ziua de 21 noiembrie și în noaptea de 22/23 noiembrie au fost făcuți 126 de prizonieri. În total s-au capturat peste 250 prizonieri.

*

— Tancuri inamice! Vin tancurile! strigă deodată caporalul Bucur.

Uruitul a început să se distingă tot mai clar... La ora 14,30 pămîntul se cutremura. Pe întreaga poziție, pe tot satul, pe toată valea Turnei s-a potopit un înspăimîntător foc de artilerie. Și-au făcut din nou apariția și avioanele vrăjmașe, în grupuri de cîte 3—4, deșertînd bombe și mitraliind. S-a aprins și creasta, care arunca o ploaie de cartușe și de mine de aruncătoare pe sat, pe vale.

Uraganul era în toi... În șaua cea largă și-au făcut apariția primele tancuri. În urma lor și pe de lături veneau valuri de infanteriști hitleriști.

Tare ciudată mai este și mintea asta omenească, în special acea parte din ea care contribuie la formarea asociațiilor de idei. În vuietul acela de pe fundul văii unde mă găseam, nu știu prin ce mecanism, mi-a revenit în memorie cunoscuta melodie „I-auzi valea, cum răsună valea...", pe care o fredonam cu mult patos pe cînd eram copil de școală primară în comuna Brebu, din județul Prahova. Poate că a contribuit la această neașteptată asociație de idei amintirea vuietului „Proavei" (așa-i spuneam noi rîului Prahova cînd se umfla de ploi și mătura totul în calea lui).

... Apărarea noastră tăcea, nu crîcnea, nu slobozea nici un foc. Cîtă putere de voință îți trebuie cînd vezi că vine asupra ta puhoiul de oțel și valurile de atacatori, iar tu, cu arma în mînă, să nu tragi!

Parcă văd și-acum acele tancuri. Vreo 3—4, unul după altul, se apropiau pe drumul de pămînt din centrul fîșiei de apărare a regimentului. Pe flancurile șeii, de o parte și de alta a drumului, înaintau, legănîndu-se din cauza terenului frămîntat, alte cîteva, desfășurate pe două linii. Cînd au ajuns la vreo 600 de metri, coborînd vertiginos și urmate de infanteriștii fasciști, s-a pornit și vijelia noastră. Cîmpul s-a întunecat de fumul exploziilor proiectilelor de artilerie, al brandurilor noastre și al celor germane. Obuzele noastre cădeau în plin pe tancuri și printre ele, pe infanteriștii dușmani. Dar monștrii de oțel nu se sinchiseau. E drept că nu începuseră încă să tragă tunurile noastre antitanc. Numai cînd tancurile din mijloc s-au angajat direct pe șoseaua către Györgö, la vreo 500 de metri, și au luat formație de luptă, au început și antitancurile românești. Unele drept înainte, altele mai către dreapta, ori mai către stînga, au prins blindatele într-o pînză drăcească de focuri. Celelalte guri de foc de artilerie trăgeau și ele prin concentrări masive. Au început și puștile antitanc ale companiilor. Era un infern. De la cele dintîi lovituri, primul, al doilea și al treilea tanc au fost plesnite. Au rămas pe loc, trăgînd cu tunurile. Alte tancuri au dat buzna pe vale, spre batalionul 2 din Regimentul 40 infanterie, care se afla în dreapta regimentului nostru.

Cînd blindatele fasciste au început, din cauza acestui foc, să se mai răspîndească ba spre vale, ba spre deal, au izbucnit niște tunete asurzitoare. Explodau minele plantate de noi, pe care călcau acum carele de luptă germane. Trei tancuri au fost avariate. Pe stînga, două au intrat pe la poalele lui Felsöhegy în adîncimea apărării noastre, ajungînd pînă în dreptul școlii din sat. Acolo le-au luat în primire tunurile antitanc din rezerva regimentului. Unul a fost avariat, iar altul s-a întors din drum. Au tăbărît pe acestea vînătorii de tancuri, dar nu le-au putut distruge. Alți coloși au intrat în dispozitivul companiei a cincea, amplasată la vest de șosea. Au tras direct asupra lor, printre grupele de pușcași, tunurile de cîmp de 75 mm ale sublocotenentului Sergiu Ciachir, astăzi locotenent-colonel în rezervă. S-au pus cu focul pe ele și tunurile antitanc din rezervă, care terminaseră cu tancurile de la școală. Asupra celor care se mai roteau împroșcînd cu foc pozițiile noastre, au sărit, ca din pămînt, echipe de vînători de tancuri. Le fumizau și le aruncau grenade la șenile. Au căzut mulți dintre vînătorii de tancuri,

căci artileria fascistă și-a modificat iarăși tirul, trăgînd chiar asupra propriilor mașini de luptă.

Infanteria germană a reluat atacul odată cu un al treilea val de tancuri. Atacatorii se apropiau printre carele de luptă incendiate sau avariate. Atunci au început să irumpă și furnalele montate de pionierii regimentului și de cei trimiși de la divizie. Lîngă șosea explodarea a două furnale a întunecat complet orizontul cu maldăre de fum negru, ce se bolovăneau, ridicîndu-se ușor spre cer... Culmea! Un tanc a fost răsturnat, altuia i-au sărit plăci de metal, care au căzut chiar pe un tun antitanc. A izbucnit și alt furnal mai înapoi, și altul mai în stînga... Extraordinar! Pe coama de pămînt și de fum, asemănătoare cu un val gigantic, un val negru, zburătăceau fărîme de oameni, de hitleriști. Era un spectacol unic, înspăimîntător și grandios în același timp. Furnalele acelea au făcut minuni. Au îngropat și tancuri și asaltatori fasciști. În fața poziției și-n interiorul ei s-au încins apoi lupte apropiate la baionetă. Era o învălmășeală de nedescris. Focuri de automate, explozii de grenade, urale, înjurături, urlete, vaiete. Fierbea pămîntul. Începură fasciștii să dea înapoi, să se retragă, să fugă. Unii se ascundeau după tancurile distruse. Ai noștri, după ei, printre tancuri și pe tancuri...

Printre norii de fum se zăreau cîteva blindate care le remorcau pe cele avariate, abătîndu-se spre Mehecs. Asupra lor s-a pornit iar focul tunurilor antitanc.

Dar ce se întîmpla în stînga? Compania a cincea fusese dată peste cap. Pătrunseseră fasciștii chiar pe lîngă piciorul pantei lui Felsöhegy. Situația devenise iarăși critică, deoarece înapoia lor urmau alte subunități de infanteriști nemți, care amenințau acum apărarea satului tocmai pe unde ne așteptam mai puțin.

De la regiment mi s-a ordonat să-i contraatac cu compania mea. Am pornit imediat. Surprinși, fasciștii au încercat să se adăpostească prin curți, prin case, dar de acolo îi primeau alte focuri. Au sărit pe ei și bucătarii companiilor și conducătorii de la căruțe. Subunitatea mea a ajuns în sectorul companiei a 5-a, a recucerit împreună cu aceasta poziția, angajîndu-se într-o nouă încleștare cu un alt eșalon de infanteriști nemți.

Dar cu poziția ocupată mai înainte de compania a 6-a ce s-a întîmplat? Nimic, deoarece nemții rămași pe creasta Felsöhegy, la 400 m înălțime, și care au văzut ce prăpăd e jos, nu au mai îndrăznit să facă un pas către vale. Acea poziție — a companiei a 6-a — era apărată doar de două grupe de pușcași, lăsate de mine acolo. În acel timp au izbucnit o serie de incendii în sat. Să fi văzut cum, sub focul de artilerie, ostașii noștri și civilii luptau cu flăcările, cu moartea, reușind în timpul luptei să localizeze cea mai mare parte a incendiilor.

Luptele grele se duceau și în zonele localităților Mehecs și Turna. Cît vedeai cu ochii, numai explozii, numai fum și flăcări, tancuri în mișcare, înainte și înapoi, tancuri în flăcări sau avariate.

Creasta nu a fost nici ea scutită. Cînd în față se mai potolea furtuna, brandurile, artileria, mitralierele noastre aruncau și acolo foc nimicitor. Și pozițiile noastre au fost zdrențuite: tranșee dărîmate, întoarse pe dos, tunuri sfărîmate, arme automate

transformate în bucăți de fier, răniți și morți cu duiumul...

Lupta a durat pînă la căderea întunericului. Ofensiva hitleriștilor a fost zdrobită cu pierderi mari pentru ei. Györgö n-a putut fi cucerit. Poarta de intrare în valea Turnei nu a fost clintită din loc, apărarea Corpului 2 armată nu a putut fi întoarsă...

Dacă acesta a fost tabloul general al luptei, apoi trebuie știut că partea lui cea mai vie au constituit-o minunații noștri ostași — soldați, subofițeri și ofițeri. Despre fiecare s-ar putea scrie cîte o carte. Nu voi înfățișa decît numai cîteva episoade din zecile care au avut loc atunci.

După luptă, recapitulînd cele mai proaspete amintiri privitoare la acțiunile desfășurate de propriile subunități, ne-am putut fixa mai amănunțit în memorie crîmpeie de neuitat din încrîncenările cele mai dramatice. Cam așa se petreceau lucrurile imediat după ce se încheiau înfruntările de pe diferite locuri de luptă. De pildă, la Györgö, imediat după oprirea și zdrobirea atacului amintit, am schimbat unele impresii cu locotenentul Stan. Era ofițer de rezervă, de profesiune învățător. Un temerar înnăscut. De statură potrivită, bine legat, părea a fi dăltuit din granit. Un cap mare, puțin prelung, cu frunte înaltă, veșnic brăzdată de cute adînci. În luptă nu purta cască și nici bonetă; era mereu cu capul descoperit. Avea un păr bogat, aspru și negru. Și ochii tot negri. Părea a fi un om dur. Părea numai pentru că în realitate era de o bunătate fără margini, riscîndu-și oricînd viața pentru a o salva pe-a altuia. L-am văzut de multe ori oftînd adînc, dureros, impresionant de dureros, în timpul cînd rostea

numele celor căzuți. Referindu-mă la lupta de la Györgö, redau scurta convorbire pe care am avut-o atunci cu acest ofițer.

— Sergentul Constantin Ene, comandantul unui tun, începu Stan, și-a tras mult casca pe frunte și s-a lăsat în jos la adăpostul scutului. Și-a încleștat maxilarele, apoi s-a întors scurt către servanți: „Lovitura și șenila! M-ați înțeles?“, le-a strigat el. „Fii pe pace!“, i-a răspuns trăgătorul, caporalul Uică. Apoi s-a năruit peste noi, după cum știți, focul artileriei nemțești. Un obuz a căzut între tunuri, a omorît ochitorul și l-a rănit pe Uică. I-a luat locul Ene... Cînd s-a dat semnalul a tras cu sete în primul tanc pe care l-a lovit în plin. Și-a aruncat casca de bucurie și a mai băgat un proiectil pe țeavă. „Gheorghe! ...ia-l pe-al doilea, că-l poticnesc eu pe-al treilea!“, a strigat Ene caporalului Nicula, comandantul celuilalt tun, și iar a tras, lovind în șenila tancului. A slobozit două lovituri și tunul lui Nicula, incendiind al treilea colos. Tot atunci, un alt tanc, dinspre deal, a trimis o lovitură drept în tunul lui Ene, omorîndu-l pe „încărcător“. Tunul a fost scos din funcție. Prin barajul de foc dușman Ene a sărit atunci la tunul lui Nicula, să-l ajute. Cînd s-a trîntit lîngă piesă, o schijă l-a rănit ușor la piciorul stîng; o alta l-a lovit pe Nicula, provocîndu-i o rană gravă la cap. „Lăsați-mă pe mine fraților!“ a strigat Ene servanților și a băgat un proiectil pe țeavă, trăgînd în tancul care intrase în poziția noastră. A tras de la cincizeci metri. Cînd s-a ridicat să vadă efectul, l-a prins un snop de automat, ciuruindu-i brațul drept. A căzut pe culată, lac de

sînge. „Aruncaţi-mă de aici şi trageţi voi!“ a mai putut să strige. Ostaşii s-au repezit la el, l-au pus jos şi au continuat să tragă iar pe şosea, în alte tancuri care se apropiau. N-am văzut dacă au nimerit sau nu, pentru că eu am sărit cu plutonul la contraatac. Intraseră nemţii în prima noastră tranşee.

În toiul luptei am mai putut zări, în dreapta, cum o grupă de fascişti a ajuns la tunul unde zăceau grav răniţi Nicula şi Ene. Pe loc au şi bubuit două grenade. Fum şi morţi. Căzuseră cîţiva nemţi. Alţi inamici au sărit spre tun, dar i-au luat şi ai mei cu foc din flanc, silindu-i să bată în retragere. „Ura, la asalt! ...“ am auzit de acolo. Se repeziseră asupra nemţilor cu grenade şi cu foc de automate numai doi oameni — cei doi tunari, caporalii Albu Ilie şi Văleanu Dumitru, care luaseră locul sergenţilor răniţi. Iar după ei s-a prins în horă şi un pluton de la compania mea.

În timp ce avea loc acest contraatac m-a lovit cineva din spate, m-a trîntit jos. „La o parte! La o parte!“ striga o namilă de român şi fugea printre noi înainte prin şanţul şoselei spre linia întîi. Cred că l-aţi văzut şi dumneavoastră.

— Ba bine că nu. Era lunganul ăla de sergent din compania de pionieri ... cum îi spune? mi-am adus aminte, Sumedrea.

— Aşa înalt, cu părul vîlvoi, a electrizat şi mai mult pe oamenii mei, care s-au aruncat şi mai vîrtos în urmărirea nemţilor. Dar imediat m-a ţintuit la pămînt un foc de mitralieră şi de aruncătoare. Uriaşul s-a culcat, apoi iar s-a sculat. N-a fost atins şi a gonit tot înainte prin şanţul şoselei şi s-a trîntit

din nou la pămînt. Ne-am oprit şi noi şi am deschis focul asupra infanteriştilor germani dinspre poalele dealului. Şi-apoi iar nu l-am mai zărit.

— Să-ţi spun eu mai departe, căci de unde mă găseam atunci am văzut perfect. Sumedrea s-a mai ridicat o dată şi a strigat, nu ştiu dacă l-ai auzit şi tu: „Fraţilor! Anunţaţi înapoi, pe Diaconu, că am înnodat cablul! ... Să-i dea drumul la explozor că iar vin tancurile!“ Caporalul Diaconu din compania de pionieri a diviziei a apăsat apoi pe pîrghia explozorului instalat lîngă mine. Asa s-au declanșat vulcanii furnalelor ... După luptă, l-am scos pe Sumedrea de sub un morman de ţărînă, aruncat peste el de explozia furnalului. Noroc că-i rămăsese capul afară. Era mai mult mort decît viu. Aşa a fost transportat în sat, la infirmeria regimentului.

— Formidabil, domnule căpitan!

Reluînd firul discuţiei, Stan mi-a mărturisit că voia să-mi mai spună ceva despre Ene: cum l-a găsit şi pe el căzut pentru totdeauna lîngă tun, cu obrazul lipit de obrazul celuilalt erou, Nicula, mort şi el, cu mîna petrecută pe după umărul lui Ene.

— Aşa şi-au dat sfîrşitul, îmbrăţişaţi lîngă tunul lor drag, cu care au lovit în plin tancurile duşmane, salvînd alte multe vieţi de-ale camarazilor lor de luptă, şi-a încheiat Stan povestirea celor trăite, de el în sectorul de legătură dintre companiile a 5-a şi a 7-a.

Dar cîte şi cîte scene de acest fel nu s-au petrecut în ziua aceea a marelui uragan din gura văii Turnei?!

Pentru victoria cîștigată într-o luptă atît de mare și de grea Regimentul 34 infanterie și batalionul 2 din Regimentul 40 infanterie, au fost citate prin ordinul nr. 153 al Corpului 2 armată.

*

...Se întunecase complet. După luptă s-a trecut imediat la reorganizarea apărării.

Ostașilor li s-au servit două feluri de mîncare și cîte un sfert de litru de vin la fiecare. Și pentru ofițeri popota regimentului a pregătit o masă copioasă, oferindu-le și cîte un pahar de vin. Era și cazul.

După masă s-a oganizat, pe schimburi, odihna oamenilor.

În intervalul de timp cuprins între 26 decembrie 1944 și 8 ianuarie 1945, timp cît regimentul s-a aflat în apărare, s-au organizat o serie de activități: s-a amenajat în spate un poligon de tragere, s-a executat program de curățare și deparazitare, s-au desfășurat aplicații pe hartă cu ofițerii, s-au făcut pregătiri de Anul Nou etc.

Printre altele eu am prezentat comandantului de regiment și planul complet al celui de-al doilea „război" al megafoanelor. Primul a fost, așa cum s-a văzut, la poalele munților Hegyálja, lîngă localitatea Legyésbenye. Întrucît și pe acest front au fost atît unități horthyste, cît și hitleriste, am constatat că se continuau divergențele dintre ele. Pe această bază și avînd în vedere experiența noastră din trecut, am organizat un plan amănunțit de comunicare cu ostașii maghiari aflați în contact cu noi.

Cu sprijinul comandantului de regiment am adunat la postul meu de comandă, din sat, pe ofițerii, subofițerii și ostașii care cunoșteau limba maghiară sau germană. Am stabilit împreună ca în fiecare incursiune trimisă pe înălțimea Felsöhegy să se găsească și cîte un ostaș care să cunoască fie limba maghiară, fie limba germană. Fiecare subunitate trebuia să-și confecționeze pîlnii din carton, din hîrtie, din tablă, pe care să le folosească în apelurile adresate fasciștilor din liniile de luptă.

S-au bătut la mașină texte cu diferite apeluri, pe care urmau să le difuzeze cei care plecau în incursiuni. O parte din texte au fost împăturite și introduse în niște săculețe cu greutăți, care să fie aruncate în liniile dușmane de îndată ce se ajungea la o distanță potrivită. Altele urmau să fie lăsate acolo după retragerea incursiunilor. Sublocotenentul Iancuț, care știa bine ungurește, a băgat în săculețe și niște scrisori de la gazda lui din Györgö, scrisori în care familia respectivă îndemna pe ostașii maghiari să coboare în sat, „unde se află românii, care se poartă cît se poate de omenește cu populația și cu prizonierii". Gazda mea, originară din Miskolc, care avea doi băieți în armată, i-a înmînat și ea lui Iancuț cîteva scrisori de acest fel. Familia la care mă aflam cantonat avea o fată de vreo 17 ani, Șarica, de toată frumusețea. Ea ne-a dat un concurs deosebit în această „muncă de propagandă". Împreună cu Iancuț, Șarica compunea scrisori atît de calde, de convingătoare, încît nu o dată grupe întregi de maghiari au trecut în liniile noastre, avînd la ei aceste scrisori, adevărate mesaje.

Mulţi militari de-ai noştri le arătau gazdelor fotografiile mamelor, soţiilor, rudelor lor. Pe multe le podideau atunci plînsul... Şi cu toate acestea mai găseau puterea sufletească să le spună băieţilor noştri că vor rămîne teferi, că se va termina şi cu războiul.

Dar faptul cel mai impresionant s-a petrecut atunci cînd sublocotenentul Nicolae Ionescu le-a vorbit Şaricăi şi mamei sale despre soţia sa de la Constanţa, de copilul lui pe care încă nu-l văzuse, fiind în vîrstă de numai trei luni. Cînd a aflat că Ionescu şi-a luat angajamentul solemn că-i va scrie în fiecare zi soţiei sale o carte poştală, atunci mama fetei l-a îmbrăţişat cu lacrimi în ochi şi l-a rugat să-i permită să-i scrie şi ea cîteva rînduri. A scris două pagini cu litere rotunde, tremurate, în limba maghiară. Alăturea i-a făcut traducerea sublocotenentul Iancuţ. Din cele ce mi-au rămas întipărite în minte, redau unele crîmpeie:

„... Dragă doamnă, te sărut pe tine şi pe copil... Aici în casă la noi, se află soţul tău. E sănătos şi mi-a povestit toată viaţa voastră. Este un băiat atît de bun şi te iubeşte atît de mult... Cînd mă uit la el mă îneacă plînsul, căci am şi eu doi băieţi, la fel de buni şi de frumoşi ca el. Acum sînt pe front. Nu ştiu dacă ochii mei îi vor mai vedea, dar sper...

Să fii fără grijă, doamnă că soţul dumneatale se va întoarce cu bine şi poate te vom vizita la Constanţa. Te privesc în fotografie şi te simt caldă lîngă mine..."

Urma adresa din Miskolc.

La încheierea scrisorii a avut loc şi o scenă nostimă. Şarica l-a rugat pe Ionescu s-o lase să-i scrie şi ea ceva soţiei. Ionescu s-a îmbujorat şi, foarte stingherit, a refuzat-o, deoarece, încep u el, „ştiţi, soţia mea e tînără, drăguţă şi... poate să creadă că...".

Am izbucnit cu toţii în rîs, iar Şarica, ambiţioasă, s-a răzbunat, luîndu-i capul în mîini şi sărutîndu-l pe ambii obraji. A urmat un ropot de aplauze. Rîdea cu hohote în special Iancuţ, „cavalerul" nostru de 21 de ani. „Pe tine nu te sărut, i s-a adresat drăcoaica de fată, pentru că nu eşti însurat, dar îţi strîng mîna pentru că ai tradus în româneşte scrisoarea mamei mele".

— Nu-i nimic, i-a răspus Iacuţ, nici eu nu te sărut, şi s-a îndreptat spre mama fetei, căreia i-a sărutat mîna.

Au fost cîteva clipe de tihnă, de pace, de aruncare pe pustii a grijilor războiului.

*

Zilele de la 30 decembrie 1944 la 6 ianuarie 1945 s-au scurs sub semnul unei intensificări a întăririi apărării, al continuării programelor de pregătire a ofiţerilor şi gradaţilor, tragerilor în poligon, instrucţiei de front, pregătirilor asidue pentru trecerea la ofensivă. „Războiul megafoanelor", continuat prin incursiuni, s-a soldat cu capturarea unui număr de circa 300 de prizonieri. Ei ne-au informat succesiv că în curînd comandantul hitlerist va încerca o nouă mare ofensivă, că trupele din faţa noastră, care au primit numeroase întăriri, vor trece la atacul satului Györgö.

DE-A LUNGUL CEHOSLOVACIEI

Și acum încotro? Spre care piscuri ne vom îndrepta? — se întrebau soldații și ofițerii după terminarea victorioasă a luptei duse pentru eliberarea orașului și zonei Rožňava. Aceasta era prima localitate importantă din Cehoslovacia, situată lîngă frontiera ei sudică, pe care o eliberaseră prin lupte grele trupele române către sfîrșitul lunii ianuarie 1945.

Ne aflam în bucla serpentinei unei șosele care urcă pe dreapta rîului Sajo, care își are izvorul undeva în masivele munților Tatra Mică.

Se luminase de ziuă. Așteptam ordine. Cercetarea era împinsă înainte.

Din locul unde ne aflam, situat la peste 1 000 metri înălțime, la extremitatea de nord a masivului Silikov, priveam tăcuți departe, spre nord-vest, îngrămădirea unor vîrfuri argintate de neaua iernii cehoslovace. În dreapta, șoseaua era străjuită de un perete căptușit cu o pădure tînără de brazi. În spate se pierdeau valurile încremenite, și descrescînd către sud, ale masivului Plusivet. În stînga se oferea privirilor noastre frumoasa panoramă a văii rîului Sajo, mărginită de partea cealaltă de brîul unor înălțimi semețe. Totul era acoperit de covorul unei zăpezi sticloase — mărturia gerului aspru ce domnea.

Alba întindere a zăpezilor era brăzdată neregulat de dungile negre — albe ale viroagelor ce coborau spre valea Sajo, de unele insule mai mari sau mai mici de brădet.

Rar de tot se auzea în stînga noastră cîte o explozie înfundată. Încolo liniște . . .

Începuse un vînt ușor. Înfiorate de acest vînt, crenguțele de brad își scuturau podoaba de chiciură. De cîte ori se scuturau, de atîtea ori ciuleam urechile, ne ațintea privirile în direcția respectivă.

Vălătuci de aburi ieșeau ritmic din piepturile noastre. Genele, din negre, deveniseră albe, rare și mai lungi. Deasupra buzelor ne apăruseră tuturor mustăți din ace fine de gheață. Fiecare ostaș părea un Moș Gerilă.

— Uf, de ne-am mișca odată! — șușoteau soldații.

Un agent mă anunță că sînt chemat la batalion.

— Ascunde-ți-vă repede, nici o mișcare. . . uite-le . . . sînt vreo zece . . . vin exact spre noi! strigă scurt observatorul din colțul șoselei. Erau avioane inamice.

Mi-am continuat drumul spre comandantul batalionului, fiind ferit de vedere de pînza deselor coroane de brazi ce-și întrepătrundeau crengile.

— Ești gata? mă întrebă comandantul batalionului.

— Gata, totu-i în regulă. Dar încotro?

— Scoate-ți hărțile, se adresă el comandanților de companii. Și apoi începu: Ne aflăm acum la cota 1 102. În direcția asta se află . . . — și comandantul ne făcu o scurtă orientare topografică.

— M-ai întrebat încotro, nu? — mi se adresă comandantul batalionului și apoi continuă: Înainte.

către gurile defileului din Tatra Mică. Pînă acolo o să avem însă de furcă cu fasciștii. Să vă dau situația . . .

Și comandantul ne-a expus-o pe scurt.

Inamicul se afla în retragere către porțile defileului de la Dobsina, unde și-a pregătit un aliniament puternic fortificat. Pentru a ne întîrzia înaintarea, adversarul a lăsat puternice rezistențe pe toate căile de acces. Deocamdată o parte din acestea s-au identificat la est de Berdarca, la Valaska. . .

Batalionul nostru întărit, se afla în avangardă pe direcția Berdarka, mina de cărbuni nord Berdarka, Dobsina.

Compania a 6-a, (adică subunitatea pe care o comandam) vîrf de avangardă . . .

După ce, la rîndul meu, am expus situația și am dat misiunea fiecărei subunități din subordine, mi-am verificat armamentul, muniția, hrana și am pornit.

„Să vedem ce mai e și cu Tatra asta; i-o fi zicînd „mică" dar mie mi se pare, așa cînd o văd în zare, că-i tare mare", spuse sublocotenentul N. Ionescu, un brav ofițer, propus să fie decorat pentru fapte de arme excepționale.

Începurăm înaintarea. Ne lăcrămau ochii de ger. Ne strecuram înainte, pe ascuns, ca șopîrlele, folosind orice acoperire. Toți observam, toți ascultam. Eram atenți în mod deosebit la menținerea legăturii în cadrul companiei, cu restul batalionului și cu vecinul.

Ne enerva grozav de mult faptul că zăpada înghețată pîrîia zgomotos sub bocancii noștri. Am fi

vrut să mergem ca niște năluci, nevăzuți, nesimțiți de inamic.

Din cînd în cînd, cîte o grupă întreagă se prăvălea cu zgomot, alunecînd pe pantele înghețate.

În grupe se puteau auzi asemenea discuții:

— Măi Gheorghe, ți s-a înfundat țeava puștii mitraliere cu zăpadă . . .

— Taci mă, c-o curăț eu, ce strigi așa?

— Ssst, călcați mai ușor, ce, sînteți elefanți?! . . .

Terenul era într-adevăr foarte accidentat. Peste tot întîlneai văi, pereți abrupți de stînci, pante acoperite cu tufișuri, ori complet dezgolite, găvane cu mici mameloane, ici colo cîte un pîlc de copaci dezgoliți, cîte un ieșind sau intrînd de pe pădure etc.

Nesuferit era însă poleiul ce se întindea în special pe pantele văilor și viroagelor.

— Ia uite, colo-n stînga movilei aceleia cu brazi. . . Parcă fac semne ai noștri de la grupa din cap . . .

N-apuc încă să mă uit prin binoclu și deodată aud rafale scurte, repetate, de arme automate și țiuit de gloanțe pe deasupra noastră.

Grupa din cap a deschis focul. Alergai iute într-acolo, deplasîndu-mă înapoia unei mici creste, mai către stînga. Între timp asupra grupei care intrase în acțiune, inamicul începu să execute o puternică concentrare de foc de aruncătoare de mine. Se ridicau în sus trombe de fum negru. Pe deasupra noastră treceau de la inamic către forțele principale ale batalionului proiectile de artilerie. Se auzeau explozii îndepărtate în spate. În stînga, la vreo 2 km, alte unități românești se angajaseră în luptă. În dreapta nimic.

În sfîrşit ajunsei la plutonul din cap, comandat de sublocotenentul Ionescu. De acolo se vedea cum din marginea unui grup de cabane, situate la dreapta şi la stînga şoselei care ne servea în general ca direcţie de mişcare, se trăgea cu înverşunare. Mai din fund, probabil dintr-o văioagă, răbufneau pocniturile aruncătoarelor de mine.

Două avioane inamice şi-au făcut apariţia din aceeaşi direcţie, trecînd către forţele noastre principale. Tot mai puternic se auzeau în stînga focuri de tot felul de armament. Şi de la noi, şi de la inamic, artileria trăgea fără încetare.

Ştiam că în stînga se află nişte unităţi de cavalerie româneşti. Eram neliniştit de situaţia din dreapta, căci pierdusem legătura cu subunitatea dintr-un alt regiment din divizia noastră.

Am hotărît deschiderea focului cu aruncătoarele de mine ale companiei şi cu o grupă de mitraliere, asupra rezistenţelor de la cabană, plus, bineînţeles, focul plutonului din cap, care-şi luase deja un bun dispozitiv de luptă. Spre stînga, către valea Sajo, am descoperit o companie germană. Grupa noastră de puşcaşi avea un larg cîmp de vedere şi un bun cîmp de tragere pînă la mare distanţă. Un pluton, comandat de sergentul-major Ciurea, l-am trimis pe panta împădurită din dreapta şoselei, pentru a cădea în spatele cabanelor şi a se infiltra pe viroaga unde apreciasem că sînt aruncătoarele de mine ale inamicului. Am raportat comandantului de batalion situaţia şi măsurile luate.

După cîteva minute am fost surprinşi de zgomotul împuşcăturilor care răsunau pe panta împădurită

unde acţiona plutonul 3 comandat de sergentul-major Ciurea.

— Poftim, mi-am zis — şi-acolo-i inamic. Precis că vrea să ne învăluie flancul drept. În acelaşi timp am auzit cum şi grupa din stînga, care ne făcea siguranţa, începuse să tragă de mama focului. Gîfîind venea spre mine, de la acea grupă, soldatul Duţu şi mă anunţă că inamicul a început să se scurgă pe vale.

— Să ştiţi că vrea să ne cadă în spate, zise el. De dincolo de vale, trage un tun antitanc chiar pe grupa noastră. Au fost răniţi şi doi soldaţi. Sergentul Lupu întrebă: Ce facem?

Ordinul a fost scurt: să stea pe loc şi să continue tragerea asupra duşmanului de pe vale, unde vor interveni cu foc şi aruncătoarele noastre de mine.

În aceeaşi clipă, asupra hitleriştilor de pe vale începuseră să cadă minele trase de aruncătoarele batalionului nostru. Dar şi asupra locului unde mă găseam se năpusti o ploaie de mine de aruncătoare duşmane. M-am adăpostit după o movilă pietroasă. Agenţii mei se adăpostiseră şi ei în grabă, care pe unde apucaseră. Observai cum o mină inamică căzu chiar între ei. Din fericire, nici unul n-a fost lovit.

Aşadar, două plutoane le aveam angajate: unul în faţă, altul în pădure, şi o grupă care făcea siguranţa campaniei pe stînga. Restul, un pluton şi două grupe sub comanda sublocotenentului Iancuţ, nu erau angajaţi. Plutonul de aruncătoare de mine trăgea cu precizie asupra rezistenţelor de la cabane şi asupra noilor puncte de foc care-şi făcuseră apariţia în dreapta şi în stînga primelor rezistenţe.

„Vin prizonieri, vin prizonieri! Ii aduc ai noştri din pădure!" auzii strigînd pe cineva.

Asta era peste aşteptările mele. Doi soldaţi din plutonul 3 escortau vreo 15 hitlerişti, toţi îmbrăcaţi în costume albe de mascare. Am trimis repede un agent să comunice celor care-i escortau pe fascişti să-i ducă peste dîmbul din spate, iar mie să-mi aducă numai unul din prizonieri. După vreo 2—3 paşi agentul fu rănit. Din nou un torent de proiectile de artilerie şi mine inamice cădea pe noi. Împreună cu agenţii de transmisiune mă mutai repede în alt loc.

A trecut vijelia, focul a devenit mai rar. Pe plutonul din cap nu se mai trăgea. În schimb, pe ieşindul din pădure, de unde urma să plece la atac plutonul 3 în flancul şi spatele rezistenţelor de la cabană, inamicul trăgea cu toate categoriile de armament.

La grupa din stînga, explozii de grenade.

— Nemţii pun mîna pe grupa lui Lupu... Îi contraatac — îmi strigă sublocotenentul Iancuţ, comandantul plutonului din rezervă.

Îi aprob iniţiativa, făcîndu-i semn cu mîna să-i dea drumul. Ostaşii comandaţi de Iancuţ porniră vijelios... Iată-i... au ajuns chiar în flancul drept al duşmanului. Trăgeau din mers cu puştile, cu automatele, cu puştile mitralieră, năvăliră asupra fasciştilor, strigau de hăuleau văile.

Fug, fug, pe ei! auzii pe agentul meu de transmisiune.

Nu puteam distinge bine ce era acolo. Părea a fi învălmăşeală. Unii cădeau, se ridicau, din nou cădeau, din cauza alunecuşului, şi cu toţii se prăvăleau spre firul văii. Am înţeles: plutonul 3, din proprie iniţiativă, gonind pe nemţi, încerca să se furişeze pe firul văii, către stînga cabanelor. Nu voia să rămînă mai prejos de plutonul din dreapta.

— Aşa cadril mai zic şi eu, domnule căpitan, îmi strigă Iancuţ.

— Curat cadril, i-am întors-o şi eu.

Plutonului din cap i-am ordonat să facă un salt lung, drept înainte, pe aliniamentul unui şir de movile. Ostaşii înaintau minunat. Care cum ajungea pe linia movilelor începea să tragă. Din nou inamicul a concentrat focul pe acest pluton. Era o tragere masată de aruncătoare de mine şi arme automate. Luptătorii din pluton nu se opriră însă pînă nu ajunseră pe linia movilelor. Terenul îi favoriza mult. Apoi, focul inamicului se împrăştiase. A slăbit tragerea şi pe ieşindul de pădure unde se afla plutonul 3 şi pe firul văii pe care se infiltrau luptătorii comandaţi de sublocotenentul Iancuţ, de la care îmi sosiră vreo trei prizonieri. A slăbit focul şi asupra plutonului din cap. În schimb, artileria inamică trăgea puternic asupra spatelui nostru. Asupra locului unde mă aflam împreună cu grupul de agenţi de transmisiune se abătu deodată snopul tragerilor tunului antitanc duşman care bătuse grupa sergentului Lupu.

Nu mai vedeam plutonul comandat de Iancuţ, nu mai auzeam focul plutonului 3 de la colţul pădurii şi eram neliniştit din această cauză.

Inamicul trăgea rar, numai cu armele de infanterie.

Auzeam clar foc şi urale puternice în spatele cabanelor, dar totuşi nu vedeam nimic. Reîncepură şi focurile din stînga... Ceea ce vedeam mă mira.

„Oare cînd a ajuns plutonul comandat de Iancuț la cotul șoselei, la originea văii din stînga cabanelor?" Plutonul din cap se avîntă înainte. Sublocotenentul Ionescu striga cît îl ținea gura „Nu trageți, nu trageți, că-i omorîți pe ai noștri (era vorba de plutonul comandat de Ciurea care, manevrînd iscusit, căzuse chiar asupra aruncătoarelor de mine inamice, dinapoia cabanelor. El capturase patru aruncătoare și cîțiva prizonieri)."

Fasciștii zăpăciți, începură să fugă: și cei de la cabane și cei de la stînga, și cei de la dreapta, și cei aflați mai înapoi. Nu mai conteneau uralele alor noștri, amestecate cu focuri de puști și de arme automate. Era pur și simplu o goană aprigă după fasciști. Aveai impresia că ești la o mare vînătoare de lupi.

Dispozitivul companiei s-a dezlînat. Totuși, inamicul trebuia de aproape urmărit, spre a nu i se da nici un răgaz. Pentru aceasta am trimis agenții — unul la Iancuț, ordonîndu-i că de acum încolo el va fi plutonul din cap și că trebuia să mențină direcția urmînd în general șoseaua spre Berdarka; un alt agent, la Ciurea, cu ordinul de a face siguranță dreptei companiei. Plutonul comandat de sergentul major Constantinoiu pe stînga, eșalonat spre stînga pentru a ține și legătura cu unitățile de cavalerie. Plutonul comandat de sublocotenentul Ionescu a rămas în rezervă cu plutonul de aruncătoare de mine. Plutonului antitanc, cu care am fost ulterior întărit, i-am dat ordin să urmeze plutonul din rezervă pe șosea.

Între timp am aflat de la prizonieri că ei nu se așteptau la o întîlnire cu noi decît în după-amiaza zilei, și în nici un caz în cursul dimineții. Fasciștii așteptau să le sosească niște tancuri ușoare, cu care să facă legătura între rezistențele lor și să ne întîrzie cît mai mult înaintarea. Primiseră ordin să captureze cu orice preț prizonierii de la noi, ca să-și dea seama ce unități aveau în fața lor și ce intenționau. Fiind însă surprinși, li s-a năruit tot planul. Am mai aflat că poarta defileului de la Dobsina e puternic fortificată, că între Dobsina și Bordarka era un teren excepțional de greu, cu totul impropriu acțiunilor militare, după spusele lor.

•

În timpul acțiunii de curățare a orașului Rožňavei, în sectorul regimentului nostru s-a mai petrecut un eveniment interesant.

Cînd am început să pătrundem în oraș, încă înainte de ivirea zorilor, am avut impresia că ne făceam intrarea într-o uriașă topitorie. Sfîrîiau în lumini din ce în ce mai pale ultimele resturi ale unui groaznic cuptor de foc. Spre un colț de stradă se urcau, bătute de vînt, limbile de foc ce mistuiseră pînă la temelie o biată casă; pe mijlocul altor străzi, parcă izbucnite din guri de canal, se înălțau jerbe de foc. Ardeau în gropile făcute de explozii mașini auto, cisterne cu carburanți... În altă parte, către centru, se zvîrcoleau uriașe încolăciri de nori de fum negru, semnul stingerii unui mare incendiu. Șuvoaie de fum leneș, înecăcios, se mai scurgeau și pe sub alte acoperișuri și din ferestrele parterelor și etajelor unor clădiri ruinate și înnegrite de fumul flăcărilor!...

Fasciștii, în desperarea lor, aplicînd, pentru a nu știu cîta oară în acest război, criminala tactică a pămîntului pîrjolit, incendiaseră fără milă instituții, întreprinderi și unele case ale locuitorilor. Prăpădul dezlănțuit i-a prins însă și pe ei, făcîndu-i să ardă ca într-un cuib de șoareci. Viața marelui oraș nu a putut fi însă distrusă de pîrjol. Populația a reușit la început să se adăpostească în beciuri adînci, iar apoi să participe alături de osașii români la acțiunea de localizare și stingere a incendiilor. Militarii noștri, odată cu capturarea fasciștilor, au potolit prin toate mijloacele vîlvătăile, au oprit întinderea focului, au salvat case, instituții și mii de vieți omenești. Pionierii diviziilor române au descongestionat străzile, au proptit zidurile crăpate. Alte și alte subunități au ajutat la înlăturarea molozului, au deschis drumurile, au anunțat pe cei din adăposturi că s-a terminat cu infernul fascist, că pot ieși afară, la lumina zilei, la lumina libertății!

Zile și nopți de-a rîndul, familii întregi, femei cu copii, bătrîni ofiliți de foame și de urgia fascistă, oameni îndurerați zăcuseră în neagra mizerie pe fundurile reci ale pivnițelor, în timp ce cotropitorii se lăfăiau în case, jefuiau și pîngăreau. Localnicii nu îndrăzneau să iasă afară din beciuri și adăposturi decît noaptea, pe furiș, pentru a nu cădea în mîinile călăilor hitleriști. Copleșită atîta vreme de spectrul morții, pe care îl fluturau neîncetat ocupanții fasciști, populația se mai arăta sfioasă și în primele ore după eliberarea orașului. Oamenii ieșeau prudenți din adăposturi, priveau îngrijorați în stînga și în dreapta. Teama lor se risipea însă repede îndată ce luau contact cu militarii români, pe care începeau să-i îmbrățișeze cu lacrimi de bucurie, să-i poftească în casele lor, să-i trateze cu cîte ceva din puținul ce reușiseră să-l mai ascundă de ochiul dușmanului. Cînd știrea eliberării a pătruns pe toate străzile, orașul s-a umplut de oameni, a început minunatul freamăt al vieții. Tineri și bătrîni cu fețe radiind de bucurie roiau în jurul trupelor noastre, le împărtășeau durerile și suferințele prin care au trecut, le mulțumeau că i-au scăpat de tirania fascistă. Pe la colțuri de străzi se înjghebau adunări din mijlocul cărora se ridicau vorbitori pasionați care aduceau mulțumiri ostașilor români. Uneori, cînd pe străzile orașului trecea în marș vreo subunitate românească, izbucneau urale și ropote de aplauze.

Numai într-un beci al unei clădiri izolate, dinspre marginea de est a orașului, mai zăboveau cîteva familii. Oamenilor de acolo încă nu le venea să creadă că a răsărit și pentru ei soarele libertății. Cîțiva ofițeri și soldați de-ai noștri, în frunte cu mine, ne-am dus să le anunțăm și lor marea veste. Cînd am intrat în beci, ne-a lovit un miros greu, o atmosferă stătută, umedă. Pe o măsuță mai sclipeau încă două lumînări. Cîțiva bătrîni stăteau lungiți, nemișcați, pe niște saltele de paie. Un grup de femei palide, în privirile cărora mai stăruia spaima, s-au ridicat ușor, făcînd semne de îndurare. După ce le-am explicat că noi sîntem români, că am eliberat orașul, s-a iscat dintr-o dată o înviorare generală. O femeie bătrînă, adusă mai mult de spate, s-a apropiat încet de mine și, cu mîinile întinse, mi-a îmbrățișat poala mantalei. Am ridicat-o și am așezat-o pe singurul scaun care era în adăpost. Bătrîna, cu

fața în lacrimi, m-a sărutat pe frunte și a început din nou să hohotească în plîns. Atunci s-au ridicat în capul oaselor și cei trei bătrîni, care au făcut semn ofițerilor și ostașilor noștri să se apropie de paturile lor. Femeile s-au îndreptat și ele către ostași. I-au privit lung în ochi, le-au strîns mîinile și au început să le vorbească în limba slovacă cu vocile înnecate în suspine și lacrimi. Militarii s-au așezat lîngă bătrînii suferinzi. Femeile scotoceau pe sub saltele după biscuiți, zahăr cubic, poftind pe ostași să guste. Primul dintre bătrîni s-a răsucit și el pe o parte, a ridicat perna și a scos o sticlă de șlibovitä. Toată suflarea adăpostului a izbucnit într-un rîs molipsitor ... Și, deodată tăcere. O saltea, cea mai din fund, a început să se miște. Femeia de lîngă saltea a pălit ...

— Ce-i acolo? am întrebat mirat.

Cîteva clipe a domnit o tăcere mormîntală. Nu știam ce să credem. Apoi, o femeie ceva mai tînără, s-a apropiat de ... „salteaua mișcătoare“ și a desfăcut-o la un capăt. Din saltea a ieșit un cap de tînără blondă, frumoasă. Avea ochii negri și era foarte palidă. Își arunca privirile pe rînd asupra noastră, asupra celor din adăpost. Ajutată de mama ei, fata s-a ridicat, trăgînd după ea ghemotoace de lînă și de fulgi. Maică-sa a condus-o spre mine, spunîndu-i ceva în limba slovacă. Am înțeles cu toții că așa își ascundeau părinții fetele pentru a nu cădea în mîna hitleriștilor, care obișnuiau să le batjocorească și apoi să le deporteze în Germania.

Fata a încercat să se lase în genunchi. Am oprit-o, i-am luat capul în mîini, i-am sărutat părul. Pe fată a înecat-o plînsul. Apoi revenindu-și, și-a șters

repede lacrimile cu mîna, s-a repezit la sticla de șlibovița, a ridicat-o în sus și a strigat ceva în limba slovacă, din care am reținut „Rumânski“.

Am înțeles că ne-a făcut o urare pentru eliberarea orașului lor de sub robia fascistă. Apoi fetița a dus sticla la gură, a gustat prima din ea, după care mi-a întins-o mie. Sticla a trecut apoi de la un ostaș la altul pînă s-a golit.

Cînd am ieșit din adăpost, soarele răsărise. Saluta parcă și eliberarea Rožňavei.

*

... În timpul cît se alcătuia planul, oamenii se odihneau. În dimineața zilei de 10 februarie, pe un viscol puternic, regimentul a început mișcarea, avînd în avangardă batalionul 2, care, la rîndul său, a împins înainte compania mea. Pe dreapta companiei și mai înainte urca cota 1 297 plutonul de pionieri comandat de plutonierul T.R. Rusu Sturza. Vizibilitatea era mult redusă din cauza viscolului. La numai circa o oră de la începerea mișcării, plutonul lui Rusu a și capturat un întreg pluton de nemți, care nu crezuseră, după spusele lor, în ruptul capului, că i-ar putea deranja cineva acolo, în vîrf de munte A reușit să fugă numai ofițerul, comandantul plutonului. La realizarea surprinderii a contribuit, desigur, și viscolul, care îi determinase pe fasciști să se bage într-un bordei, lucrat de ei, cu mult timp înainte.

Unul din hitleriști, un băiat tînăr, îndesat, ne-a mărturisit că ei se considerau cei mai fericiți, fiind invidiați de cei din Myto, pentru că de la început

și-au pus problema că nu vor putea fi atacați de cineva.

Înaintarea era extrem de grea și din cauza terenului, și a zăpezii afînate pînă la brîu și a viscolului. De-abia se parcurgeau 500—600 m pe oră. În plus, din loc în loc se prăvăleau avalanșe, care barau potecile. Alteori, cîte-o grupă întreagă se rostogolea încîte-o tăietură de teren acoperită cu zăpadă, înfundîndu-se pînă la gît. Îndată săreau cei din jur să-i salveze, să-i dezgroape. La un moment dat, intrînd într-un luminiș, ne-am întîlnit cu o droaie de civili, femei și bărbați, echipați gros, unii cu rucsacuri în spinare, alții cu fel de fel de saci și de pachete. A fost pentru noi o surpriză. Compania era gata să deschidă focul, socotind că puteau fi diversioniști. Întrucît se știa însă că o parte din populație se refugiase în munți de frica hitleriștilor, oamenii noștri s-au orientat repede. Civilii erau slovaci plecați de prin satele de pe valea Hronului superior, suspectați de nemți că ar fi partizani. Acești refugiați, fiind informați că Jarabá fusese eliberată, se îndreptau, după luni de zile de peregrinări prin munți, către acel sat.

. . . Către prînz ne-am întîlnit cu un grup de partizani lîngă cota 1 297. Erau din grupul unuia care se numea Frantișek. Ei ne-au ajutat să ne orientăm, arătîndu-ne și unde se afla un post de luptă hitlerist care constituia unul din punctele de pîndă și de alarmă cele mai înaintate spre vîrfurile Tatrei. De ce nu-l atacaseră partizanii? Pentru că postul era compus din forțe care se apărau în lucrări puternice, înzestrate cu mult armament automat. Postul avea 3 schimburi de patrule de schiori a cîte 10—12

oameni. În plus, în jurul postului erau poziții semicirculare de artilerie și aruncătoare grele. Or, partizanii nu dispuneau de atîtea forțe ca să-și poată permite să dea un atac. Ei efectuau alt soi de acțiuni, pe grupuri mici, în toată zona. Spre norocul nostru, viscolul slăbise, iar vizibilitatea se îmbunătățise apreciabil.

Priveam adăpostiți de niște arbuști, postul de la sud de cotă. Un grup de nemți se afla în jurul cabanei, din coșul căreia șerpuia o dîră de fum. Cei din afară se încălzeau bătînd zăpada cu picioarele și mișcîndu-și brațele.

Iată, mi-am spus, o pradă bună, dar cam greu de ajuns pînă la ea. Era o distanță de vreo 400 de metri. Tot în același timp cobora spre cabană o patrulă de schiori hitleriști. Poate că ne simțiseră poate că nu. Ca să ajungem la ei nevăzuți ar fi trebuit să ocolim foarte mult. Terenul se prezenta astfel: în dreapta, un perete de stîncă lucios, biciuit de vînt; în față, un dîmb de zăpadă afînată de peste 3—4 m înălțime rezultat dintr-o avalanșă; în stînga se căsca o prăpastie fără fund. Pe unde să trecem? Trebuia să ne întoarcem puțin după care să începem să urcăm, să ocolim masivul și vîrful muntelui. Ne-ar fi cerut cel puțin 6—7 ore. Dacă n-ar fi fost dîmbul de zăpadă, lung de vreo 30—40 de metri, ne-am fi putut poate strecura pe lîngă stîncă și ajunge la o ondulație de teren acoperită cu niște tufani; de acolo ne-am fi lăsat fulger spre cabană. Dar dîmbul de zăpadă baricadase trecerea, întărindu-le nemților credința că, pentru un timp, din partea aceea nu se puteau aștepta la vreo surpriză.

Nevoia te învaţă multe, spune proverbul. „Să săpăm un tunel pe sub zăpadă!“ mi-a venit o idee. Lucrul era posibil, căci doar la suprafaţă zăpada era afînată, mai jos fiind destul de consistentă. Partizanii m-au felicitat pentru ideea mea. Aveam cu noi şi 10 lopeţi mari, cu care puteam lucra mai spornic. Am trecut la fapte. A început săparea tunelului plutonul lui Constandoiu: trei oameni săpau în faţă, iar înapoi un releu trăgea zăpada afară. Nemţii nu ne vedeau, deoarece ne acoperea dîmbul. Oamenii mei şi-au scos mantalele. Curgea apa de pe ei. Verificam mereu pereţii tunelului. A reluat apoi lucrul plutonul lui Iancuţ. A fost o muncă supraomenească. Partizanii ne-au adus şi nişte bîrne şi scînduri, cu care am făcut un fel de cadre din loc în loc, pentru a evita prăbuşirea. După vreo două ore am dat de lumină. Pe acolo am scurs toată compania. Am pus la gura dinspre inamic a tunelului trei puşti-mitralieră şi plutonul de aruncătoare de 60 mm. Aveau ordin să deschidă focul asupra cabanei numai cînd vor încerca nemţii să tragă asupra noastră. Cu restul companiei, pluton după pluton, ne-am tîrît prin zăpadă în dosul colinei cu arbuşti, pînă la malul celălalt, pe care se afla cabana. Nu am apărut însă la creastă. Am aşteptat acolo să mai vedem ce se întîmplă. Am văzut cum dinapoia cabanei a pornit spre cota 1 279 o patrulă de schiori. Am lăsat-o să se îndepărteze, să dispară după un cot al muntelui. De acum mă aşteptam să sosească o altă patrulă dinspre cotă la cabană. Restul de nemţi stăteau în picioare fără grijă. Unii intrau, alţii ieşeau din cabană. Acesta era momentul cel mai prielnic.

Deodată o parte din fascişti s-au răspîndit. Am bănuit că ne-au simţit. Am făcut semn înapoi să se deschidă focul, iar eu am ordonat: „La asalt!“ Cu toţii am sărit la creastă. Înotam prin zăpadă cu greu, dar am ajuns pe platou. Atunci au început şi nemţii de la cabană să tragă asupra noastră. Ne culcam în zăpada mare. Alţii, în genunchi, au început tragerea cu puştile şi automatele, tragere care i-a copleşit pe nemţi, ei neapucînd să-şi ocupe poziţiile. Unii au început să fugă la vale, alţii spre cotă. Cînd am ajuns la cabană am găsit doi nemţi morţi şi unul rănit. Şase s-au predat. În cabană, căldură, alimente, un post telefonic, o lampă, pături, ce să spun, o duceau bine.

Prin acţiunea noastră ingenioasă şi hotărîtă drumul batalionului 2 şi al regimentului către cota 1 196 şi apoi către cota 937, de lîngă Myto, era deschis. Cei din spate au transformat tunelul nostru de zăpadă în potecă.

În după-amiaza zilei tot regimentul se afla pe înălţimea cu cota 1 196, unde a ocupat un dispozitiv de apărare pentru noapte. Acolo se aflau mai multe bunchere, foste bordeie ale partizanilor, în care s-au odihnit, pe rînd, subunităţile. Pe timpul nopţii, cercetările noastre de luptă au acţionat spre sud, către cota 937, identificînd rezistenţele de acolo. Regimentul nu a mai continuat mişcarea şi noaptea, oamenii fiind istoviţi din cauza greutăţilor întîmpinate într-un asemenea teren.

A doua zi, spre seară, lîngă Myto a fost capturat un întreg batalion inamic. Apoi s-a luat contact cu întreaga poziţie din jurul localităţii. În această zonă au avut loc lupte deosebit de grele.

Cînd am ajuns în sat am auzit o răpăială de automat. Snopul de cartușe se dusese spre dealul de dincolo de Myto, pe unde se retrăgeau ultimii fugiți din sat. Ce putea însemna acest lucru? Am împins repede o patrulă spre moara din localitate, căci de acolo se trăsese.

Această moară, care se distingea bine de sus, de pe pozițiile noastre de pornire la asalt, fusese botezată de ostașii mei „vestonul neamțului", fiindcă ea le apărea, cînd bătea vifornița, ca un veston uriaș în mijlocul satului. Și forma generală a morii, cu acareturile ei din dreapta, le-a sugerat ostașilor imaginea amintită. Cîtă putere de transfigurare artistică are omul nostru de rînd!

Pe ulițe, ostașii români urmăreau pe fugarii nemți.

Lîngă o casă din apropierea „vestonului" se vedea un grup de ostași întristați... Acolo zăcea grav rănit sergentul-major Ion Ciurea... Tocmai despre el nu mai știam nimic de o zi și o noapte, de cînd ne atacaseră tancurile germane. Acest „argint viu", acest luptător de o inteligență scăpărătoare și de o vitejie fără seamăn, izbutise în cursul ultimului atac să ajungă cu zece oameni pînă în centrul satului. Erau oamenii din prima grupă a plutonului său, în fruntea cărora se afla el. Atacaseră moara, o ocupaseră și rămăseseră acolo izolați. Restul plutonului revenise pe poziția de pe înălțimile de la nord de sat.

Întrucît însă nemții au dat foc morii, trăgînd cu proiectile incendiare, Ciurea cu trei oameni, — restul de șapte fuseseră doborîți în duelul de foc ce avusese loc pînă atunci — au intrat, pînă la brîu, în apa rîului de lîngă moară. De acolo au tras, roată,

în jur, în fasciștii care s-au năpustit asupra lor. Au căzut eroic sergentul Dumitru Drăgoi, caporalii Ion Ghinea și Petre Ionescu. Dar Ciurea a rămas în viață. După ce a tras și ultimul foc, a reușit să se furișeze într-o casă de slovaci. Acei oameni, adevărați oameni și prieteni, nu știau unde să-l ascundă. În beci, în pod, în grajd — unde, cînd hitleriștii scotoceau peste tot? Atunci tot Ciurea le-a dat ideea: să-i împrumute niște haine civile. Slovacii au fost de acord. I-au dat și o pîine. Apoi s-a reîntors la moara care încă mai ardea, luîndu-și sub haină automatul cu trei cartușe — atîtea mai găsise prin buzunare. Hainele militare le-a făcut pachet și le-a ascuns lîngă el.

Moara pîrîia în flăcări... S-a strecurat printre grinzile care ardeau, ajungînd într-un fel de nișă săpată în malul pîrîului. Pentru acoperirea nișei a folosti cîteva scînduri pe jumătate arse. Acolo ne-a așteptat o noapte și o zi.

Cînd, a doua zi, au început să intre ai noștri în sat, Ciurea le-a auzit uralele. A ieșit cu greu afară și a tras ultimele sale trei cartușe spre pădurea în care se retrăgeau nemții. Așa l-au găsit soldații din plutonul lui.

Cînd m-a văzut, a încercat să mă salute. N-a putut însă ridica mîna dreaptă. Fața i s-a crispat într-un zîmbet amar...

Pîinea, cu care-l omeniseră gazdele slovace, era întreagă, nu apucase nici să guste din ea. A cerut să fie îmbrăcat cu hainele lui militare, aflate în pachetul pe care-l păstrase cu sfințenie. Se adunase în jurul lui ploaie de săteni. Din gură în gură aflaseră de isprava ce-o săvîrșise. Sprijinit de peretele

casei, Ciurea se străduia să-și scoată cu mîna stîngă haina aceea groasă, civilă. Nu voia să fie ajutat de nimeni.

— Destul, nu mai face pe voinicul, i-am spus privindu-l drept în ochi... Ia ajutați-l să se schimbe, le-am ordonat ostașilor din jur.

— Ordinul e ordin, a îngăimat Ciurea, în timp ce, părăsit tot mai mult de puteri, se lăsa ușor în jos, tîrîndu-și spatele de zidul casei, căutînd să se sprijine cît mai mult.

Ajutat de doi ostași din plutonul lui, de-abia a putut îmbrăca vestonul. Pantalonii nu i-a mai putut schimba. O puternică hemoragie s-a declanșat din șoldul lui drept. De-abia atunci mi-am dat seama că fusese grav rănit.

Pe loc a intervenit medicul regimentului, maiorul Bărbulescu. L-a pansat, la suit într-o căruță care să-l transporte urgent la ambulanța diviziei. Înfofolit cu șube și pături, cu casca pe cap (așa a cerut el: „Vreau să-mi pun casca") și cu mîna stîngă afară, ridicată spre cască, în semn de salut ostășesc, Ciurea se despărțea de noi. Paloarea feței începea să bată tot mai mult într-un vinețiu închis. Ochii lui frumoși, căprui, migdalați, ardeau cu o lucire nespus de vie. Aveam impresia că rîd intens și că plîng în același timp... După cîțiva metri căruța s-a oprit. Capul lui Ciurea se lăsă ușor pe piept. Casca i s-a rostogolit pe șuba ce-l învăluia călduros. Mîna stîngă printr-un ultim efort, și-a înfipt-o în creștetul capului...

N-a mai putut fi salvat. Pierduse prea mult sînge. Acesta a fost Ciurea, bravul meu Ciurea!

Începuse să fulguie din nou. Cetina verde a brazilor de la botul de deal se legăna jalnic. Satul era trist.

...Mormintele sublocotenentului Ionescu și sergentului-major Ciurea au fost săpate sub deal, la marginea pădurii de brazi. Compania mea le-a dat onorul. Cele trei salve, trase dintr-o sută de puști, în semn de ultim salut, se auziră dincolo de sat, unde se afla linia întîi.

Ne sosi, ca un ecou sfîșietor, o altă veste tristă: „A murit Zenoviev!"...

Ne-a îndurerat mult și pierderea acestui brav tovarăș de arme, maiorul sovietic Zenoviev. Cine nu-l cunoștea pe Zenoviev? Cine nu-l văzuse cum, prin fumurile și prin flăcările luptei, în fruntea batalionului său, lupta plin de îndrăzneală, cu un elan și o pricepere rar întîlnite.

Pentru a nu-i da inamicului nici un pic de răgaz am trecut la urmărirea lui spre satul Bistra și, mai departe, spre înălțimile dintre această localitate și satul Dolni Lehota.

Dintre multiplele episoade dramatice trăite în această zonă mă voi opri numai la două.

*

1945. FEBRUARIE. MUNȚII TATRA. RAIONUL DOLNI LEHOTA. COTA 805.

...Și vremea era tot mai cîinoasă. Bubuia și șuiera cumplit vifornița, care se năpustea asupra

noastră din toate părțile. Troienele de omăt erau spulberate în cele patru vînturi, transformate într-o pulbere deasă și nesfîrșită de ace de gheață. Furtuna albă ne croia cu mii de bice peste fețe, ne îngheța, ne înfunda urechile, ne orbea. Nu se mulțumea însă numai cu atît, ci, cînd ne acoperea cu nămeți mișcători, cînd mătura și ultimul fir de zăpadă, dezgolind stîncile pe care ne aflam pînă la învelișul lor luciu de granit.

Compania pe care o comandam avea misiunea să mențină cu orice preț cota, atît de mult rîvnită de fasciști, încît de două zile și două nopți nu mai conteneau cu bombardamentele de aruncătoare de mine, de artilerie, cu focurile de mitraliere antiaeriene, pe care le foloseau în tragere terestră asupra noastră, cu incursiunile, încercînd, totodată, să se infiltreze prin valea din stînga spre a ne cădea în spate.

Trecuse binișor de miezul zilei cînd tunetele viforului au început să fie iar dublate de trăsnetele bombardamentelor fasciste, care zguduiau din temelii poziția noastră. Ne așteptam ca din moment în moment să pornească de jos, din văi, către creastă, puhoi de pistolari din trupele de vînători de munte ale unei divizii bavareze cu care ne băteam de cîteva zile. Erau trupe speciale, dotate cu tot materialul și armamentul corespunzător luptelor în munți. Iar noi, infanteriștii, de la malul mării, din Dobrogea, nu odată i-am zdrobit într-o serie de lupte în Munții Crasnei, Meseșului, Făgetului — din Ardeal, în munții Hegyalja din Ungaria și în alte lupte din marele masiv al Tatrelor. Bănuiam că vor face totul pentru a pune stăpînire pe cotă. Am vrut să telefonez urgent situația, dar nu mai aveam legătură. Doi agenți de transmisiune nu s-au mai reîntors. Nu știam nici ce se întîmplase cu o grupă întreagă trimisă de batalion încă în dimineața zilei să mă aprovizioneze cu mai mulți saci de cartușe. Ni se împuținaseră și ultimii pesmeți. Nu sosise nici grupa care trebuia să ne aducă, în marmite, hrană caldă. Și ea fusese trimisă odată cu grupa de aprovizionare cu muniție.

Pistolarii hitleriști reușiseră să se cațere pînă la 300—400 de metri în fața noastră. Către stînga se urcaseră mai mult, pînă la circa 200 metri, fiind opriți de plutonul bravului sergent major teterist Amăriuței. Spre dreapta nu ne temeam. Acela era un perete drept de stîncă ce se lăsa pînă la fundul prăpastiei, pe unde șerpuia un pîrîiaș, încremenit în crusta de gheață a iernii aspre de februarie.

În spate iar nu aveam grijă, deoarece panta era, de asemenea, abruptă și, în plus, pe acolo era drumul de legătură cu batalionul și regimentul, aflate pe o altă creastă, mai înapoi, la circa un kilometru.

... A început să cadă înserarea și lupta mergea greu. Fasciștii, sub sprijinul focului de aruncătoare, dăduseră peste cap primele elemente din plutonul lui Amăriuței, care se încleșta într-o luptă sîngeroasă, pe buza crestei. În față, plutonul comandat de sergentul-major Constandoiu de abia putea ține calea puhoiului vrăjmaș. Creștea destul de repede numărul răniților și morților noștri.

Era o situație extrem de grea. În minte mi se învălmășea un noian de gînduri: „Ce să fac? ... Sînt amenințat cu încercuirea ... Ajutor nu am de la cine să mai cer ... Pierderile sînt mari ... Muniția

este pe sfîrșite . . . Hrana, ca hrana, mai răbdam noi, dar ce mă fac fără muniție . . . Și-așa, va trebui să luptăm pînă la unul . . . Trebuie să dau un contraatac la baionetă, pentru că, de regulă, ei, fasciștii, nu mai rezistă la astfel de lupte . . .“

S-a lăsat și noaptea. Întunericul era sfîșiat de pîlpîirile rachetelor, de fulgerele răpăielilor de puști și de arme automate, de mănunchiurile de scîntei ale exploziilor de grenade.

— Nemții în spate! — m-a înfiorat strigătul șoptit al sergentului Nedelcu, din grupul de comandă al companiei.

— Foc! . . . am tunat eu către oamenii din grupul de comandă.

De acum, în jurul cotei era un cerc continuu de foc. În același timp au izbucnit și niște strigăte puternice, desperate, de pe panta din spate:

— Nu mai trageți, fraților! Sîntem noi — Grozea și Burducea . . . Ne-ați rănit un om.

Am rămas uluit . . . Le-am strigat să se apropie. Dar repede mă izbi și o altă nedumerire. Se auzeau apropiindu-se nu doi, trei, zece oameni, ci o grămadă uriașă. Se distingeau tot mai bine și voci rusești.

„. . . De unde și pînă unde sovietici aici? — mă îmboldeau gîndurile, cînd ei se află în dreapta, pe înălțimile de peste defileu. . . . Oare nu este o grupă nemțească de diversiune care încearcă să mă inducă în eroare? . . .“

În timp ce mă gîndeam astfel, o mînă grea pică pe mine urmată de o întrebare scurtă“ „Gde capitan?“

I-am răspuns că eu sînt căpitanul. El m-a lămurit, cum a putut să mă ajute. L-au condus la mine trei soldați români. Tocmai atunci a intervenit și soldatul Grozea, care se apropiase de noi. Mai departe am aflat din gura lui Grozea că pe firul de vale din prăpastia de la dreapta cotei pe care o apăram s-au infiltrat în dimineața zilei forțe fasciste de vînători de munte însoțite de tancuri ușoare care au dat peste cap un post de luptă mixt — sovieto-român. Apoi, hitleriștii au pătruns mai adînc, surprinzînd cele două grupe — de aprovizionare cu muniție și hrană — pe care le trimisese batalionul spre compania mea. Ostașii noștri au deschis imediat focul asupra infanteriștilor hitleriști; dar avînd multă încărcătură, n-au reușit să le țină piept, fiind în cea mai mare parte loviți de focurile mitralierelor și tunurilor din tancuri. În ajutorul lor au sărit și cei doi agenți de transmisiune — caporalul Barbu Ion și fruntașul Grigore Alexandru — care au căzut acolo pentru totdeauna.

În această situație, sovieticii de pe înălțimea de dincolo de defileu, care au văzut această scenă, au pornit fulgerător în ajutorul ostașilor români, atacînd din flanc și spate pe infanteriștii hitleriști care urmau înapoia tancurilor fasciste. Tunurile antitanc din poziția sovietică au luat, de asemenea, sub foc tancurile inamice care pătrundeau în adîncul dispozitivului regimentului nostru. Surprinși de lovitura ostașilor sovietici, fasciștii — cele cîteva tancuri și infanteriștii — s-au retras în fugă spre defileu, lăsînd pe teren mai multe cadavre și răniți. O parte, din cei scăpați cu viață, au fost luați prizonieri. Acțiunea se încheia la căderea serii, în timp ce noi

ne încleștaserăm sîngeros cu hitleriștii ce atacau cota. Aflînd de la ostașii români situația grea în care ne aflam, precum și faptul că restul batalionului nostru era angajat într-o mare luptă împotriva unor unități de schiori germani ce căzuseră în flancul drept al regimentului au adus la cunoștința comandantului lor acest caz. Așa s-a făcut că de la batalionul comandat de un maior sovietic au ajuns pînă la mine, însoțiți de cei trei viteji români — Grozea, Burducea și Duțu — care au mai scăpat din ciocnirea cu fasciștii, cele două plutoane de pușcași sovietici, comandate de locotenentul-major Sevcenko.

•

Își poate oricine închipui cît de mare a fost bucuria noastră în acele clipe dramatice pe care le-am trăit pe cota 805. Cu cei peste 30 de oameni ai lui Sevcenko, cu muniția și hrana ce-o încărcaseră în sacii lor de spate de la grupele noastre care fuseseră surprinse în vale din spate, și cu oamenii companiei mele, al căror număr se împuținase destul de serios, am reușit să stăvilim în cursul nopții toate atacurile hitleriștilor. Mai mult, sergentul-major teterist Amăriuței a organizat și o incursiune care s-a soldat cu capturarea a trei prizonieri fasciști și a două puști mitraliere „Fulger".

Ofițerul sovietic m-a ajutat totodată să intru în legătură și cu regimentul nostru, prin mijlocirea aparatului de radio ce i-l pusese la dispoziție comandamentul său, care își dăduse seama de situația izolată în care mă aflam.

De la regiment am fost înștiințați că se luase cunoștință de ajutorul ce ne-a fost trimis de sovietici.

ordonîndu-mi-se ca, împreună cu subunitatea locotenentului-major Sevceno, să menținem cu orice preț cota, pentru că „în zori se va dezlănțui un mare atac româno-sovietic pentru a se pune stăpînire pe comunicația Dolni Lehota — Brezno — Banska Bistrica".

Cota a fost păstrată, rămînînd întipărită în inimile noastre ca unul dintre cele mai frumoase simboluri ale caldei și sincerei frății de arme româno-sovietice pe frontul antihitlerist.

•

De două ori a încercat batalionul să atace spre satul Dolni Lehota și de două ori a fost oprit șuvoiul de foc care izbucnea dintr-o stîncă pe care noi am botezat-o „Stînca Dracului". Toată ziua bombardaseră artileria, aruncătoarele, aviația, dar cuiburile de mitraliere, înfipte în stîncă, n-au putut fi scoase din luptă. Numai dacă s-ar fi dus cineva acolo, să-i smulgă pe hitleriști din găurile stîncii, ar fi putut fi lichidat cuibul de foc.

•

Tocmai se lăsa amurgul, cînd am ajuns pe un drum ocolit, prin flancul drept al batalionului, deasupra văii care ducea spre „Stînca Dracului". De acolo încă se mai deslușea către stînga poziția batalionului, iar spre dreapta, păduricea de lîngă stîncă. Acolo trebuia să ajung cu compania pentru a cădea în spatele cuiburilor de mitraliere inamice. Toată ziua urcasem și coborîsem prin pădurile ce se întindeau spre vîrfurile Tatrei. Oamenii erau foarte obosiți. Cu cît înaintau, cu atît creștea neliniștea și

nerăbdarea lor. Din fundul văii adînci și reci au început să răzbată pînă la ei șoapte, frînturi de vorbe nemțești. Sergentul Turtureanu, împreună cu doi oameni din grupă, s-au apropiat și mai mult de marginea prăpastiei. Atunci au deslușit mai bine ce se întîmpla jos: un pluton de fasciști urca prin stînga noastră, pe o viroagă, chiar către pădurea unde se afla grupa. Un alt pluton urca pe o altă viroagă, din dreapta, tot spre aceeași pădure.

Turtureanu a înțeles că cercetașii inamici ne-au descoperit urmele și au anunțat pe comandantul lor. Iar acesta a trimis forțe superioare, să ne prindă. O sudoare rece mi-a brobonit fruntea. Am șters-o cu palma dreaptă, ca și cînd aș fi vrut să-mi mai limpezesc gîndurile. Deasupra „Stîncii Dracului" a început să clipească palid un colț sîngeriu de lună. Pe cer scînteiau rece cîteva stele. Înserarea era destul de limpede. Fără voie, mi-am scos ceasul de buzunar, m-au uitat la el, apropiindu-l mult de ochi, l-am dus la ureche, l-am ascultat încordat...

„... Bietul tata, atît mai am de la el", mi-am spus în sinea mea, după care am strîns ceasul în căușul palmei cum ai cuprinde un pui de vrabie înghețat și pe care vrei să-l ocrotești. L-am ținut o clipă așa, apoi l-am vîrît binișor în buzunarul dinăuntru al vestonului, în partea stîngă, ca să bată mai departe, lîngă inima mea...

Toate acestea le-am făcut aproape mașinal. Imaginea „Stîncii Dracului" se strecura ca o umbră neagră între norii mei de gînduri. Am tresărit ca dintr-un vis urît. O singură întrebare mi se învîrteja în minte: „Ce-i de făcut?".

Toată compania aflase despre ce este vorba. Asupra tuturor apăsa greu o teamă nedeslușită. Fel de fel de gînduri se învolburau în mințile lor dar, la fel ca la mine, peste toate stăruia întrebarea: „Ce-i de făcut?"

În sus, spre vîrfurile Tatrei, nu mai era chip de mers; spre dreapta și spre stînga, nici atît. La o comandă, compania s-a așezat în potcoavă, la marginea pădurii și a prăpastiei, gata să deschidă focul în toate direcțiile. Clipele păreau ore... Continuam să caut cele mai bune răspunsuri la întrebările care mă frămîntau. Și pînă la urmă am găsit calea pe care aveam s-o urmez:

— Ne dăm drumul ușurel în valea asta care duce la „Stînca Dracului", pentru că și așa dușmanii au plecat de acolo... Cînd ei urcă, noi coborîm... Și n-are de ce să ne fie frică... Chiar dacă ajung ei sus, aici, unde sîntem, n-o să aibă curaj să se lase după noi, pe un așa perete de stîncă...

Și-apoi, ajunși în vale, o să mergem întins către stîncă... Să ajungem acolo, să sărim în spatele nemților de la „Stînca Dracului", apoi să tragem racheta roșie, ca să pornească și batalionul la atac... Așa ne cere ordinul!

L-am tras lîngă mine pe Enver Osman, turc de origine, poreclit „vulpoiul".

— Tu vei rămîne aici, cu grupa ta, pe marginea prăpastiei, pînă cînd coboară ultimul om. Apoi, vei trage o rafală de automat în dreapta, una în stînga și după aceea te lași în fundul văii...

— Am înțeles, mi-a șoptit „vulpoiul". O să-i încurcăm strașnic... Ei se vor bate între ei, iar noi,

pe vale îi vom da bătaie înainte... Şi-a noastră va fi „Stînca Dracului"!

În acel moment o adiere uşoară ne-a adus în urechi un fîşîit de crengi şi un zgomot uşor de pîrîituri de zăpadă îngheţată. Toţi am ciulit urechile. Inimile şi-au înteţit bătăile. Răsuflările oamenilor deveniseră întretăiate. Nu-şi puteau vorbi, căutau să-şi desluşească, în întunericul ce se îndesa în pădure, strălucirile ochilor. Au auzit apoi frînturi de şoapte... Erau hitleriştii...

Din acel moment, oamenii mei au început să alunece ca nişte buşteni grei, către fundul întunecat al văii. Unii pe o rînă, alţii de-a berbeleacul, se lăsau pe rînd la vale. Pe fundul văii în care ajunseserăm, şerpuia un pîrîu rece, cu ochiuri de gheaţă. De-abia acolo au văzut oamenii mei cît sînt de juliţi la coate, la genunchi, cu obrajii sîngerînd de zgîrîieturi...

Sus, la marginea pădurii, două răpăieli de automat, însoţite de două fulgerări, au făcut să hăuie prelung codrii şi văile. Apoi, a alunecat uşor şi Enver Osman, după grupă. În acelaşi timp, pădurea a început să fiarbă în pîrîituri de arme automate, de bufnituri de grenade. Pe bolta întunecată pîlpîiau ca nişte fulgere, luminile împuşcăturilor nemţilor care începuseră să se bată între ei.

În întunericul rece al văii, făceam ultimele pregătiri pentru reluarea înaintării către „Stînca Dracului". Am hotărît ca toţi să meargă cît mai lipiţi de peretele înălţimii din dreapta, prin apa pîrîului, pînă în apropiere de poziţia duşmană, apoi să urce în pădurea din dreapta „Stîncii Dracului" pentru ca, de acolo, să se arunce prin surprindere asupra cuiburilor de mitraliere inamice.

Şi au pornit cu armele încărcate, cu grenadele la îndemînă, gata în orice moment să deschidă focul. N-au făcut nici o sută de paşi cînd, din pădurea din dreapta, de sus, de pe marginea văii, au văzut coborînd către ei nişte mogîldeţe albe, ca nişte bulgări de zăpadă.

— Foc! — am strigat.

Întreaga companie trimise atunci asupra stafiilor albe o ploaie de cartuşe. Se auziră strigăte disperate:

— Nicht schießen! Nicht schießen!... Wir sind Deutsche*.

Era plutonul de nemţi în care trăgeau ceilalţi hitlerişti, care, îngroziţi, o rupeau la fugă în dezordine către vale, venind astfel în bătaia focurilor plutoanelor companiei. O mare parte din fascişti, surprinsă de acest foc, alerga pe sus prin pădure, către poziţia de la „Stînca Dracului", înfăptuind pe coastă ceea ce ar fi trebuit să facă compania mea, care, din pricina unor împrejurări neprevăzute, se afla acum pe fundul văii. Deosebirea era că duşmanii intraţi în panică nu mai cădeau prin surprindere asupra românilor ci ei înşişi erau surprinşi, răspîndind panică în rîndurile celor de la „Stînca Dracului".

În timp ce compania înainta viguros, continuau să se audă strigăte: „Nicht schießen!". Atunci am început să strig şi eu şi sergentul Moscu şi după el toţi oamenii din grupă: „Nicht schießen!", trăgînd însă vîrtos după nemţii care fugeau şi mai îngroziţi.

* „Nu trageţi! Nu trageţi! Sîntem germani!

Inamicul era derutat. Probabil ne credeau maghiari căci în acea zonă acţionau alături de trupele germane şi trupe ungare.

În sfîrşit, am ajuns în apropierea poziţiei de la „Stînca Dracului". Am început să urcăm. În clipa aceea, oamenii din companie au zărit un ciudat joc de umbre chiar acolo, în jurul găurii din stîncă, de unde în timpul zilei izbucnea focul nimicitor. Fără să vorbească, fără să tragă un foc, ostaşii urcau spre primele şanţuri. Pe dreapta, continuau să intre speriaţi în poziţie, hitleriştii goniţi tot de-ai lor.

În faţă mi se profila, în lumina alburie a cornului de lună, ţeava înfricoşătoare a unei mitraliere antiaeriene...

— Cu asta au tras toată ziua, de-au oprit atacul batalionului. A noastră eşti!... am îngînat înfuriat.

De-abia mi-a fulgerat acest gînd şi lîngă mine s-a auzit un ţipăt ca de fiară: „Rumänen"*!

Surprins, am răcnit:

— La asaaaalt! Înainteeee! Uraaaa!

Ultimul „ura" a fost continuat apoi de un ecou prelung:... rraaaaaaaa!

Într-un iureş de urale, de focuri, de explozii de grenade, compania a intrat în poziţia duşmană părăsită.

Cîţiva oameni din prima grupă, printre care şi Enver Osman au fost răniţi. Lac de sudoare, cu faţa plină de zgîrieturi, cu genunchii sîngerînd, cu picioarele îngheţate bocnă, am strîns cu putere pistolul de rachete, l-am ridicat deasupra capului şi am slobozit în noapte o rachetă roşie...

* „Românii!"

Şi eu, şi oamenii mei, ne-am aruncat privirile în sus, mult în sus, spre picurii de foc ai rachetei, care se stingeau în întuneric.

În inimile tuturor clocotea o nespusă bucurie!... Ordinul fusese îndeplinit!...

Şi deodată, din stînga, o vîlvătaie uriaşă... Mii de scînteieri, mii de bulgări luminoşi se deşertau spre poziţia inamică de lîngă satul Dolni Lehota. Apoi urale năprasnice au izbucnit în apropiere...

Batalionul pornise la atac!

*

Era o zi de aprilie, zi de primăvară, caldă, luminoasă, dulce ca o amintire a unei copilării fără griji. Pămîntul respira adînc tihnit, neatins de nici un glonţ, de nici o bombă. De jur-împrejur se ridicau spre cerurile albastre şi înalte, înghesuiţi unii într-alţii, munţii Slovaciei. Dinspre crestele lor, încă argintate, se făceau simţite adieri răcoroase. Un murmur de viaţă nedesluşit răzbătea de jos, din valea unde zăcea tolănit la soare, înşirat de-a lungul drumului ce ducea spre Hron, satul Dol Micina...

Nici ei, nici noi nu trăgeam... Poate că se sfîrşea războiul, încercam să mă amăgesc.

Dar... uf!, cît de inciudat eram pe acest „dar" care mi-a jucat de atîtea ori festa. Şi gîndurile, judecata mea de luptător obişnuit cu ipotezele, începură să mă chinuiască; dar dacă ei stau înfipţi ca nişte căpuşe în carnea pămîntului reavăn şi cînd vom porni spre Hron ne vor împroşca cu foc de moarte?...

Priveam spre sat, spre înălţimile din dreapta şi din stînga lui, priveam spre fundul zării... Şi mă

gîndeam cum peste întinderile ondulate, rumene și verzi, s-a croșetat o plasă imensă, nevăzută încă, plasa planurilor de foc, plasa traiectoriilor pe care în orice moment se puteau rostogoli, în răpăieli stridente, zeci de mii, sute de mii, milioane de gloanțe, iar în tunete zguduitoare, obuze multe, nesfîrșit de multe...

Pe firele telefonice au început să curgă voci, ordine... Nu mai era primăvară, nu mai era luna lui april, nu mai era cald... Totul se concentrase într-un singur moment teribil, fără anotimp, momentul cel mai lung și cel mai scurt, în același timp, în viața luptătorilor — momentul așteptării semnalului de atac...

Toate artileriile noastre, toate au trăsnit deodată... Cinci minute a durat uraganul dar a fost de ajuns ca să afume cerul... Plasa imensă a drumurilor de foc a ieșit din anonimat...

Au sclipit și rachetele... Pe întinderile ondulate dintre munți au început să se năpustească talazurile atacurilor infanteriilor, înainte către Hron... Infanteriștii ăștia nu mai sînt oameni, sînt dumnezei!... Uite-i, cum despică pînza morții, uite-i, dispăruți o clipă în norii tunători ai exploziilor, uite-i au trecut mai departe, merg înainte, se trîntesc la pămînt, se ridică, parcă dînd plumbii cu palmele într-o parte și într-alta... Deodată vezi că în fața sutelor de mogîldețe izbucnesc nourași de fumuri răpăitori... Își trimit infanteriștii noștri șuvoaiele de plumb pe căpușele fasciste. Răpăie puternic și gurile închise ale armelor nemțești, bufnesc și ei cu brandurile, aruncă și ei peste noi obuze grele...

Dar ai noștri i-au dat peste cap. Pe dreapta și pe stînga satului nu mai sînt nemți.

Lupta-i însă luptă, cu ea nu-i de glumit. Cînd zici că s-a terminat atunci se pornește din nou cu furie și mai turbată.

Cobor repede în sat să văd ce fac acolo grupele de legătură, ca apoi să trec pe înălțimile de pe stînga satului de unde să-mi pot conduce mai bine unitatea...

În auz îmi vine huruit de motoare... E huruit de tancuri... Nu le văd... Huruitul crește... Și tunurile antitanc sînt pe dealurile care străjuiesc satul... Trimit agenții de transmisiune să le anunțe să coboare jos în valea strîmtă pe care stă înghesuit satul. Dar tot atunci au trimis și nemții și pe dealuri și pe sat un prăpăd de foc de artilerie, de aruncătoare, de „Nebelwerfer"-uri, iar de sus, din cerul afumat, „Stukas"-urile mai aruncau și ele în vuiete asurzitoare ciorchine de bombe...

Și tunurile antitanc încă nu coborîseră în sat... În sfîrșit se apropia în galop o baterie de artilerie de cîmp, bateria locotenentului Capete.

— Puneți în baterie, iute, aci, nu mai stați! le-a strigat el.

O ploaie de obuze nemțești se năpusti din nou pe sat, pe șosea, pe întreaga baterie... Nu știu cît a durat tirul, dar mi-amintesc că după vijelia de obuze am văzut primul tun în baterie lîngă o casă, în apropierea cotului șoselei. Mă aflam vizavi de tun, culcat lîngă peretele de piatră al școlii din sat...

Apăru printre acoperișuri turela primului „Tigru". Se apropia de cotul șoselei. După el, apărură alte

turele și încă altele... Duduiau puternic ca un stup uriaș de bărzăuni...

Iată și țeava primului tanc. E îndreptată spre mine. Oare trage în școală? Iată și țeava celui de-al doilea tanc...

Nu mai rămăseseră nici cincizeci de metri între primul tanc și tunul bine adăpostit din fața mea.

Deodată, parcă m-a trăsnit ceva în moalele capului... Un nor de fum negru, brăzdat de o limbă uriașă de foc, a însoțit prima lovitură a tunului. Șenila „Tigrului“ plesnise în bucăți... Capacul turelei a fost azvîrlit în sus și din tanc au ieșit ca niște draci, repede, unul după altul, cu părul vîlvoi trei nemți. Au sărit de pe tanc cu revolverele îndreptate spre tunarii noștri.

...Parcă văd figura aceea rotundă, negricioasă, cu mustăți scurte, cu casca bine prinsă în cap, luminată de soare, a sergentului Corneanu... A lăsat odată mîna în jos... Din nou mi-au țiuit urechile, mi-a vîjîit capul, din nou tunul s-a acoperit de un nor de fum... A tras drept în fasciști. Nimic nu s-a ales de ei... Din cauza suflului exploziei, mai pluteau prin aerul înecăcios, zdrențe de vestoane verzui...

O clipă n-am reușit să fac o mișcare. Priveam înmărmurit de emoție fețele aspre ale tunarilor care se conturau din ce în ce mai bine prin pulberea de fum care se ridica ușor în sus.

Al doilea „Tigru“ s-a apropiat și a tras în plin în casa de lîngă tun. A dărîmat casa. Prin fumul și pulberea dărîmăturii a răbufnit din nou tunul. Iar am zărit figura mare, rotundă, negricioasă a sergentului Corneanu. Încă o lovitură și încă una și încă

una a tras tunul. Al doilea tanc a fost copleșit de o vîlvătaie de flăcări. A început apoi să bubuie înspăimîntător. Făcea explozie muniția din el.

Dar ce văd? Un alt tanc a intrat direct într-o casă dinspre dreapta satului și a pornit cu acoperișul ei către marginea de dincolo a Dol Micinei. Dar și de acolo celălalt tun printr-o lovitură în plin a strîmbat turela tancului și a aruncat în aer vîrful de casă pe care-l luase în spinare... Satul era numai fum... Pe dealuri, sus, companiile opriseră contraatacul nemțesc. Ardea cerul, ardea pămîntul, clocotea toată firea...

Și am văzut atunci, de lîngă școala din sat, că restul de turele se mișcau în altă direcție: înapoi către Hron. Coloana de tancuri nemțească se retrăgea. Cu ea se luau la întrecere, în fugă dezordonată, fasciștii goniți din urmă de atacul nostru de pe creste.

M-am suit pe creastă, mi-am aruncat încă o dată privirea jos în sat. Se vedea încă tunul sergentului Corneanu. Artileriștii i-au ridicat țeava în sus, către cer. Tunul părea o trompetă care era gata să sune lung, lung de tot, bucuria victoriei.

*

În mințile noastre continua să se mai depene filmul sîngeroasei lupte de la Dol Micina. În scurtul răgaz ce a urmat, cu privirile duse spre fostul cîmp de bătaie, retrăiam momentul dramatic de pe înălțimea unde se afla faimosul castel pe care l-am cucerit prin lupte grele. Spre dreapta, mult spre dreapta, tocmai dincolo de flancul drept al com-

paniei a 5-a, cea mai din dreapta subunitate din batalionul meu, se afla un colţ de pădure. Către acelaşi punct încerca să se apropie şi o grupă de hitlerişti. Tocmai cînd şi eu, comandantul batalionului 2, şi comandantul companiei a 5-a, înfioraţi de pericolul unei infiltrări duşmane, nu mai ştiam de unde să luăm o cît mai mică rezervă spre a o îndrepta acolo, pentru a preîntîmpina primejdia, a ţîşnit o rafală de puşcă-mitralieră. O singură rafală, scurtă, care a oprit o clipă înaintarea fasciştilor. Cine putea să fie acolo, atît de departe, şi atît de mult în afara dispozitivului batalionului? Vreo subunitate de legătură trimisă de Regimentul 40 infanterie care acţiona pe înălţimile din dreapta noastră? Dar cum s-ar fi putut să fie acolo acea flancgardă, cînd însuşi Regimentul 40 infanterie se afla la o depărtare de aproape 1 km, şi mai înapoi cu vreo 600—700 m de aliniamentul atins de noi? Cine, necine, dar bine că totuşi exista o siguranţă. Atenţia principală ne era atrasă de frontul din faţă, aşa că grija de flanc nu ne-a mai preocupat atît de mult. I-am ordonat doar comandantului de companie să fie atent, să ia măsuri de preîntîmpinare a unui contraatac în flanc, şi să stabilească legătura cu acea subunitate.

Încercarea noastră de a relua înaintarea spre castel a fost din nou curmată de un masiv ciocan de foc de artilerie şi aruncătoare fasciste. Ne-am trîntit la pămînt. Şi iar au ţîşnit atunci, una după alta, două rafale, ceva mai lungi, de puşcă-mitralieră, parcă ceva mai din dreapta companiei a 5-a, mai din adîncimea pădurii.

— Aha, mi-am spus, bună treabă mai face şi grupa mea de acolo. Probabil că a trimis comandantul companiei a 5-a, prin acoperirile din spate, ceva oameni ca întărire.

Şi iar gîndirea mi-a fost curmată de un foc lung, lung, de credeam că nu se mai termină, de automat, tras tot de acea subunitate de la pădure.

— Ce bine că a 5-a a trimis acolo şi pistolari, cugetam satisfăcut.

Dar inamicul, ca şi cum mi-ar fi ghicit sentimentul de satisfacţie s-a şi pornit să mă supere, să bată cu un foc nemilos de artilerie colţul de pădure. Aveam impresia că hitleriştii sînt hotărîţi să radă complet de pe suprafaţa pămîntului întreaga limbă de pădure.

— Nu-i deloc lucru curat, am început să mă frămînt, cuprins şi de o teamă ce se înfigea tot mai adînc în mine.

Am răspuns îndată şi noi cu toate aruncătoarele. Am cerut şi foc de artilerie, care s-a şi năpustit urgent pe porţiunea de teren, unde semnalasem prezenţa fasciştilor, care tindeau să ne cadă în flanc. Întrucît artileria noastră, aruncătoarele, tunurile antitanc au reînceput o nouă pregătire a atacului pe tot frontul, aşteptam să se scurgă cele 10 minute şi să ne avîntăm din nou la luptă.

. . . Am pornit . . . Atacul mergea, mergea greu dar se ducea tot înainte, în timp ce pe colţul de pădure mai bubuia prăpădul.

— Mă înşelasem însă amarnic cînd am crezut că focul inamic a distrus faimoasa grupă de luptători, căci dincolo de pădure, spre inamic, am şi zărit ţîşnind un om, un singur om. Un om izolat. Era

ceva de neînțeles. Un om pe un front de 200 m, cît era colțul de pădure, făcea salturi cu o pușcă-mitralieră în mîini. Și din nou a zburat o sfoară de foc spre colina împădurită din spatele castelului. Și încă una scurtă spre nord... Și încă una, tot scurtă, spre stînga, încrucișîndu-se cu focul companiei a 5-a.

— Unde or fi restul oamenilor din acea grupă? De ce nu-mi raportează comandantul companiei a 5-a?

Și din nou pe locul de unde a tras acel pușcaș-mitralior s-a năruit de la inamic un greu foc de aruncătoare, tocmai cînd am zărit că se apropiau de el prin salturi cîțiva ostași români porniți în ajutorul lui, în flancul drept al batalionului.

În sfîrșit m-am mai liniștit, mi-am văzut de conducerea atacului.

Numai după ce am cucerit castelul am putut descifra enigma.

„Domnule căpitan, începu sergentul Stănică, nu erau acolo nici o grupă, nici o echipă, nici măcar doi oameni... Era doar un singur om... Îl știți dumneavoastră, soldatul Panait Ion, agentul de transmisiune de la compania a 5-a. Cînd a plecat mai înainte de la postul de comandă al dumneavoastră, după ce vă adusese un raport, a mai ocolit oleacă, ca să scape de focurile de brand ale neamțului. Așa a ajuns el la colțul de pădure unde a văzut cum încercau niște hitleriști să se infiltreze către flancul companiei noastre. Panait, știți, era înarmat cu un automat. Pe drum a dat însă peste Stoenescu, trăgătorul puștii-mitralieră din grupa a 2-a, din plutonul 1, care era rănit la cap. Așa rănit cum era l-a rugat pe Panait să-i ia atît pușca-mitralieră, încărcată de-abia atunci, cît și trei încărcătoare, ca să nu stea

biata armă automată degeaba lîngă el, ci s-o folosească oricare dintr-ai noștri. Așa l-am găsit eu: și cu automatul de gît, și cu pușca-mitralieră lîngă el. Cu amîndouă a tras și din colțul de pădure și după ce a ieșit de acolo. Cînd am ajuns lîngă el a mai tras o rafală. Eu și cu cei trei ostași trimiși spre el, am fost îndată nevoiți să intrăm în foc, căci o porniseră din spatele castelului nemții către noi. Atunci s-au pus iar hitleriștii cu brandurile pe locul de unde a tras Panait. Nu se mai vedea nimic. Era tot un fum și tot o flacără. Numai ce-l aud pe Strătescu, unul din echipa mea, că-mi strigă: «L-au omorît pe Panait, dom'sergent!». «Ba, nu, a revenit tot el, că văd că se tîrăște».

«Dar ce dracu are că parcă nu-i întreg», strigai la cei doi oameni ai mei, care nu mai aveau timp să se mai ocupe și de Panait, deoarece nemții tot încercau să se ridice și să pornească spre noi. Nu știu ce m-a făcut, parcă aveam așa, o presimțire, că le-am spus: «trageți voi de aici, că eu mă las pe după geana asta de pămînt pînă la Panait... că te pomenești că e rănit și taman pe acolo vor da nemții peste noi». Cînd am ajuns la vreo 20 de metri de el ce credeți că am văzut? Panait parcă era rupt în două, domnule căpitan, nu mai avea întregi picioarele. Stîngul, rupt mai din sus de genunchi, iar dreptul strivit mai de jos, la gleznă... și curgea mult sînge. Lăsase o dîră de vreo doi metri. Dom' căpitan nu vă mai pot spune că am încremenit cînd am văzut că, așa rupt cum era, tot se mai tîra ca o rîmă spre movilița de bălegar care se afla la un metru în fața sa. Știți că erau multe pe colina aia. Am dat să-i săr în ajutor dar m-au țintit și pe mine

focurile nemţilor. Trăgeau cu automatele. Am tras şi eu, şi apoi mi-am zis că s-a terminat şi cu mine şi cu Panait. Trei nemţi se tîrau spre Panait, iar restul ne băteau cu foc. Am tras şi în faţă şi în hitleriştii care se apropiau de Panait... Domnule căpitan, ce să vă spun... Am închis ochii cînd am văzut că doi nemţi au săltat spre Panait. «Na, că-l omoară acum pe el, şi-apoi pe mine! Dar, nu mă las». Am tras cu sete mai întîi în cei din faţa mea, care o porniseră spre noi. Dintr-o aruncătură de ochi spre dreapta am văzut atunci cum Panait a mai ridicat o mînă. Credeam că mă cheamă în ajutor, dar... n-aveam cum să-l mai ajut atunci. Săracul... săracul de el!... Mă durea inima şi trăgeam să-i opresc măcar pe cei din faţa mea. I-am văzut şi pe cei doi nemţi cum se năpusteau de la cîţiva paşi spre Panait. Dar tot atît de repede au căzut într-un nor de fum. Panait nu ridicase mîna să mă cheme, ci să-şi facă vînt pentru aruncarea grenadei pe care aţi văzut-o şi dumneavoastră cînd a bufnit. Extraordinar dom' căpitan! Îmi venea să strig ura, ura, bravo măi, Panaite! Ce să-i faci însă... Soarta omului! Un alt neamţ, mai dinapoi, a sărit pe el şi l-a împuşcat de sus în jos, i-a tras-o în cap. N-am mai văzut nimic în faţa ochilor şi. «Ce-o fi o fi», mi-am zis. Am sărit pînă la Panait urlînd ca un lup: «Ho! Ho! dumnezeirea voastră de cîini!» Şi am tras tot încărcătorul automatului în neamţul ăla. Ce-or fi crezut fasciştii atunci nu ştiu. Au tras dar nu m-au nimerit şi au luat-o apoi la fugă. Cred că arătam ca altă dăndănaie de s-au speriat aşa. Panait dormea somnul de veci; culcat pe o rînă, cu o gaură mare drept în vîrful capului. Domn' căpitan, ştiţi că

atacul nostru a mers înainte. Eu m-am mai dus înapoi... Am încercat, mai întîi să-i bandajez piciorul stîng, care de-abia se mai ţinea de trup şi apoi şi ciozvîrta aia de dreptul. Mă durea inima şi căutam să-l fac din nou întreg pe Panait. Barem dacă n-a avut parte să fie întreg cînd era în viaţă, în atac, barem acum, cînd ne-a părăsit pentru totdeauna, să fie întreg, aşa cum l-a adus pe lume sărmana de mamă-sa!...".

Aici Stănică n-a mai putut continua, l-a podidit un plîns bărbătesc, înfundat, reţinut, dar cu atît mai sfîşietor. Şi noi eram pătrunşi de o prea adîncă tristeţe... dar şi de o imensă admiraţie pentru Panait. Am ordonat să fie ridicat de acolo trupul neînsufleţit al eroului şi înmormîntat la loc de cinste în cimitirul de lîngă Dol Micina.

Pentru legendara sa faptă de eroism a fost citat prin Ordinul de zi pe regiment nr. 53, din 28 martie 1945. A fost avansat, post mortem, la gradul de sergent şi decorat cu „Virtutea militară" clasa I-a.

Acesta a fost Ion Panait, unul dintre mulţii eroi ai regimentului, ai armatei române, care s-a acoperit de glorie pe frontul antihitlerist.

•

...Ca unul care am participat direct la luptele pentru eliberarea oraşului Banská Bystrica în cadrul Regimentului 34 infanterie Constanţa din Divizia 9 infanterie redau în continuare cîteva episoade trăite personal de mine în această acţiune.

Din prima zi a ofensivei, trupele române şi sovietice au înregistrat succese importante pe direcţia Banská Bystrica, reuşind să rupă pe mai multe di-

recţii prima poziţie a inamicului. Prin lupte dîrze, ostaşii Diviziei 1 cavalerie română au eliberat satele Sliač şi Ribary. Rezistenţele din împrejurimile acestor localităţi au fost lichidate prin acţiuni de învăluire efectuate de Divizia 21 infanterie română. Atacul trupelor române a fost atît de puternic şi vijelios încît inamicul, surprins, n-a avut timp să distrugă cele două poduri peste Hron, care au căzut intacte în mîinile noastre.

Ţin să subliniez unul din episoadele dramatice care s-au petrecut în lupta pentru eliberarea satului Sliač despre care am auzit şi noi militarii din Divizia 9 infanterie care acţionam alături de unităţile de cavalerie române. O subunitate a Regimentului 5 roşiori a despresurat o grupă de cercetaşi sovietici şi cinci ostaşi români care pătrunseseră în localitate încă din ziua de 16 martie şi fuseseră încercuiţi de inamic. Militarii români şi sovietici s-au baricadat într-o clădire izolată, situată la marginea localităţii, rezistînd eroic la repetatele atacuri cu autotunuri şi infanterie executate de fascişti. Asediaţii au împărţit frăţeşte între ei ultimele firimituri de pîine, ultimele picături de apă. Deşi ajunseseră într-o situaţie extrem de critică, ostaşii sovietici şi români au refuzat să se predea cînd li s-a făcut această propunere vicleană de către hitlerişti, preferînd să moară decît să cadă prizonieri. Timp de patru zile au continuat să lupte, stînjenind mişcările duşmanului în localitate şi contribuind la înfrîngerea lui în acest sector.

În zilele următoare trupele române şi sovietice au continuat ofensiva apropiindu-se de marele oraş slovac. Lupte deosebit de înverşunate au dus şi ostaşii Diviziei 8 cavalerie, în raionul localităţii Badin. Ei au cucerit mai multe cazemate inamice după care au eliberat localitatea deschizîndu-şi drum spre căile de acces către Banská Bystrica.

Banská Bystrica, unul din frumoasele oraşe ale Slovaciei, scăldat de apele reci şi umflate ale Hronului, îşi înălţa în aburirea dimineţii de 25 martie 1945 acoperişurile multicolore către cerul alburiu-albastru. Ostaşii sovietici şi români coborîseră de pe munţii vineţii care înconjoară ca o salbă Banská Bystrica, pentru a zdrobi ultimele forţe hitleriste cuibărite în oraş.

De două luni de zile luptam cu duşmanul prin munţii Cehoslovaciei, căţărîndu-ne pe toate crestele şi străbătînd coclauri, strîngînd tot mai mult cercul în jurul „Bistriţei“, cum îi spuneam noi pe scurt marelui oraş slovac. De cîte ori vorbeam despre Banská Bystrica, îmi apărea înceţoşat în minte aspectul oraşului Bistriţa din Transilvania. Poate că tocmai de aceea marele oraş slovac era aproape de inima mea. Mi-l imaginam un oraş prietenos, calm şi totuşi dîrz. Cred că şi în inima celorlalţi ostaşi Banská Bystrica se înfăţişa în chip asemănător, bineînţeles, fiecare adăugîndu-i ceva propriu din închipuirea şi sentimentele sale.

Acum oraşul era atît de aproape de locul unde mă aflam, încît aveam impresia că-l pot atinge cu mîna. Aşteptam cu înfrigurare ordinul de luptă. Şi ordinul n-a întîrziat să sosească.

„... Vei ataca, trecînd prin surprindere Hronul, cu o parte din oameni pe bărci de cauciuc şi cu altă parte pe podul de lemn pe care va trebui să-l smulgi din ghearele inamicului ... Vei înainta apoi spre ca-

lea ferată dintre satul Majer și orașul Banská Bystrica, atacînd de-a lungul drumului de fier. La căderea serii să fii dincolo de oraș . . .".

Cam așa suna ordinul comandantului.

Începură, ca întotdeauna, să bubuie tunurile artileriei grele sovietice și române. În față, dincolo de Hron, izbucneau vulcanii exploziilor. Mitralierele începură să latre mînios, țevile lungi ale tunurilor antitanc scuipau cu pocnituri scurte, asurzitoare, un foc năprasnic asupra cazematelor nemțești. Dar deși focul artileriei noastre se revărsa neîncetat asupra cuiburilor fasciste de peste Hron, nu reușea să le scoată din funcțiune. Față de această situație, divizia a hotărît ca servanții de la tunurile și mitralierele dușmane din cuiburile de foc să fie scoși din luptă de către bunii trăgători. Imediat au fost instalați pe umerii acestor înălțimi, de o parte și de alta a șoselei, zeci de buni trăgători, printre care și 4 lunetiști cu puști capturate de la nemți. Acestor trăgători li s-au împărțit în așa fel obiectivele, încît fiecăruia îi revenea să distrugă, prin tragere directă, cîte 3—4 servanți inamici de la tunuri și de la mitraliere.

Focul lor a fost atît de eficace, încît numai în cîteva minute două tunuri dușmane și două grupe de mitraliere amuțiră. Între timp, trăgea și artileria noastră pe acele puncte de foc dușmane. După vreo 20 de minute nu mai acționa decît o singură mitralieră fascistă, și aceea foarte slab.

După reducerea la tăcere a rezistențelor inamice de pe malul celălalt, infanteriștii noștri coborau spre apele Hronului învolburat. Compania căpitanului

Modoiu sări în bărci. Asupra ei se abătu grindina de oțel împroșcată de dușman.

Compania 6, comandată de aici înainte de sublocotenentul de rezervă Dumitrescu*, un tînăr ofițer promovat în funcție în urma succeselor obținute, trecu în grabă rîul peste podul smuls din mîna fasciștilor. După aceea au urmat compania 5, apoi tunurile antitanc și aruncătoarele de mine. Pe malul celălalt alți oameni din batalion săreau din bărci printre coloanele negre ale fumului exploziilor. Cu primele subunități am ajuns și eu dincolo de Hron. Aparatul de radio „G" nu mai funcționa. Îl lovise o schijă. Podul de lemn peste care trecusem Hronul fusese făcut surcele de bombardamentul artileriei grele hitleriste. Două din centralele noastre telefonice, una de pe un mal, alta de pe celălalt, fuseseră și ele sfărîmate. Deocamdată, legătura cu regimentul era întreruptă.

Cu cîtă ușurință sînt spuse uneori, în timp de pace, cuvintele: „legătura cu regimentul este ruptă". Atunci însă, cînd cea mai mare parte a regimentului rămăsese pe celălalt mal și drumul îi era barat pentru cîtva timp de focul năprasnic al dușmanului, cînd batalionul 2 era trecut pe „pămîntul infernului", „legătura . . . ruptă" a însemnat trăirea apăsătoare a unui sentiment de izolare, de „rupere" dureroasă de la pieptul acelui părinte drag și ocrotitor care, mai ales în luptă, nu este altcineva decît trupul uriaș al unității sau al marii unități din care faci parte.

* În regiment mai aveam un ofițer cu numele de Dumitrescu, la compania de branduri. El avea gradul de locotenent. Ca să-i deosebim pe unul de celălalt, între noi îi spuneam celui de la compania *branduri*, Dumitrescu II.

La Banská Bystrica, Hronul se transformase pentru noi într-o blestemată barieră care împărţise regimentul în două. Noi, cei trecuţi peste Hron, luptam din răsputeri să „prindem“ ceva teren de la inamic, să rupem cît mai mult din poziţia lui şi să-l împiedicăm să ne arunce înapoi în vîltoarea Hronului. Voiam să-i raportez comandantului de regiment despre situaţia grea în care ne aflăm, să-i cer sprijin de foc, să-i spun cum stau lucrurile la inamic. Cum să rezolv toate aceste probleme din moment ce „legătura cu regimentul era ruptă?“

Firul invizibil al dorinţei mele, şi desigur şi al dorinţei comandantului de regiment, a început să fie dublat de un fir material pe care l-a luat în spinare, sub forma unei bobine uriaşe, transmisionistul Zidaru. La o scurtă întoarcere înapoi a capului, l-am zărit pe acest viteaz sergent cum a sărit printre fumurile exploziilor drept în apa Hronului, îndreptîndu-se spre malul pe care eram noi. Nu ştiam ce vrea să facă. După cîteva clipe, l-am văzut din nou, pe o epavă de barcă. Apoi l-a învăluit iar un nor de fum.

Vuietul luptei creştea. Bravul transmisionist plutea cu epava pe Hron. Prin ploaia de foc dezlănţuită, el reuşi totuşi să străbată apa cu firul după el. Ud pînă la piele a ajuns la mine desfăşurînd bobina.

„V-am făcut legătura!“, atît putu să-mi spună după care a rămas întins cu faţa în jos şi cu bobina alături.

Era complet epuizat. Transmisioniştii mei i-au luat bobina şi au instalat în grabă ultimul telefon ce-mi mai rămăsese. Legătura era aşadar restabilită.

Cînd a sunat telefonul s-a întors pe-o parte, a ridicat capul şi m-a privit lung, ca şi cum ar fi voit să-mi ghicească gîndurile. Părul îi era ciufulit, sprîncenele şi genele pîrlite, pometţii obrajilor sîngerînzi, iar printre buzele strînse i se prelingea o dîră subţire de sînge. Şi-a lăsat privirea în jos ruşinat şi mi-a spus: „Să mă iertaţi că nu v-am instalat eu telefonul... N-am mai putut. Am fost lovit de nişte aşchii de lemn aruncate de explozia unui obuz căzut lîngă barcă...“.

Din Banská Bystrica şi de pe dealurile din jurul ei, fasciştii prăvăleau un foc masiv asupra noastră. Din spate, dinspre satul Majer, la fel. Aruncătoarele de mine de 120 mm, de sub comanda locotenentului de rezervă Dumitrescu II, cum îi spuneam noi, începură să „vorbească“ foarte aspru hitleriştilor aflaţi lîngă calea ferată, făcîndu-i să amuţească pentru un timp.

Ne mişcam anevoie prin bălţile noroioase. Ne adăposteam în gropile afumate şi uscate de fierbinţeala obuzelor explodate. Astfel am ajuns la calea ferată. Companiile 5 şi 7 se îndreptau către primul grup de case, unde presupuneam că sînt fasciştii. Ţiuitul metalic al unui glonţ mă făcu să mă afund şi mai mult într-o groapă. Un obuz a căzut în plin pe grupul de case spre care se îndreptau companiile 5 şi 7. Pe căştile noastre se abătu, de acolo, o grindină de bucăţele de cărămizi, de schije şi de bulgăraşi de pămînt.

Deodată însă, din norul de fum se ridicară doi oameni, apoi alţii şi alţii. Au sărit peste zidurile fumegînde ale caselor şi au ajuns dincolo de calea ferată. De acolo izbucniră numaidecît nenumărate ră-

păieli de arme automate. Grupuri, grupuri de fasciști o rupseră la fugă, spre tunelul căii ferate.

Dinspre o fabrică ruinată au început să ne bată în plin și pe noi și pe cei de lîngă grupul de case, mitralierele fasciste. Atacul mergea însă înainte Șase ostași se furișară, printr-un șanț cu apă, spre zidurile fabricii. Ajunși înapoia unui gorgan ei începură să tragă în flancul fasciștilor, reducîndu-i la tăcere. Companiile din primul eșalon reluară înaintarea prin salturi. Tot atunci au ieșit năvalnic din grupul de case numeroși ostași, alăturîndu-se cu urale companiilor din primul eșalon. Cine erau aceștia? Erau ostașii companiei de pionieri comandate de sublocotenentul Aurel Mihale, talentatul și cunoscutul prozator, care „dispăruse" în ajun. În a doua jumătate a nopții de 25/26 martie, compania de pionieri, înaintînd spre cărămidărie, a ajuns lîngă grupul de case. Încercînd să cerceteze împrejurimile și nedescoperind nimic, militarii români au început să intre prudenți printre casele izolate. Ei au surprins o subunitate fascistă care se oprise acolo pentru a se odihni pe timpul nopții. Bazîndu-se probabil pe faptul că trupele române nu trecuseră încă Hronul, hitleriștii nu luaseră nici o măsură de siguranță. S-a încins o încăierare sîngeroasă, în urma căreia compania de pionieri a ocupat, către zorii zilei, grupul de case. Dar tocmai spre zorii zilei a început să fie forțat și Hronul de către regimentele diviziei. Regimentul 36 infanterie a trecut primul Hronul și s-a îndreptat către satul Majer la est de grupul de case. Ultimele rămășițe fasciste din această localitate s-au retras către vest, spre Banská Bystrica. Compania de pionieri și-a dat seama atunci de

situație, a văzut că se afla adînc în spatele poziției inamice și a continuat să-și întărească apărarea pe locul atins. A observat și cum trupele noastre au forțat Hronul, cum o subunitate din Regimentul 36 infanterie a ajuns la satul Majer. De la grupul de case pionierii au deschis focul asupra fasciștilor care se retrăgeau, urmăriți de ostașii Regimentului 36 infanterie. Hitleriștii au ocolit atunci grupul de case prin dosul cărămidăriei și s-au îndreptat spre Banská Bystrica. Însă n-au putut să scape teferi nici pe aici.

Pentru noi, pentru batalionul 2, care înainta spre cărămidărie, insulița aceea de unde apăruseră pionierii a avut o mare importanță, căci din jurul ei ne împroșca cu mult foc întreg sistemul de rezistență dușman. Or, intervenția, neașteptată pentru noi, a companiei de pionieri, tocmai cînd ne pregăteam să reluăm atacul, a fost cît se poate de binevenită.

Focul pionierilor a ușurat reluarea legăturii cu trupele sovietice de la stînga și continuarea, împreună cu ele, a marelui asalt asupra orașului Banská Bystrica . . .

În stînga noastră se bătea aprig cu fasciștii o unitate sovietică. De-abia o zăream prin fumul luptei. Am ajuns la a doua curbă a căii ferate. De acolo am hotărît să pornim la atac.

Am tras racheta . . . În hămăitul mitralierelor, în bubuitul aruncătoarelor, de pe aliniamentul atins s-au ridicat din adăposturi cîteva sute de oameni. Batalionul a pornit la atac. Fîlfîiau poalele mantalelor, săreau în toate direcțiile stropii de noroi. Prin norii de fum ai exploziilor, ostașii noștri dispăreau

o clipă, culcaţi la pămînt, şi apoi iar se ridicau şi porneau la asalt parcă mai hotărîţi.

Şi totuşi a trebuit să ne oprim. Dinspre un colţ al oraşului ne băteau iarăşi cumplit tunurile anti-tanc şi mitralierele inamice. Nu se puteau distinge bine locurile de unde trăgeau...

Am hotărît reluarea atacului. Înaintam de o parte şi de alta a căii ferate.

Iar ne-a oprit un foc masiv. După ce a mai slăbit am strigat: „Înainte!... Înainte!... Înainte!...". Şi întregul batalion iar la atac spre marginea oraşului. La stînga noastră înaintau subunităţi dintr-o divizie sovietică.

Toţi soldaţii, gradaţii şi ofiţerii luptau cu atîta înverşunare şi pricepere, dădeau dovadă de iniţiative atît de neaşteptate, încît era aproape imposibil să remarc în mod special vreun caz mai deosebit.

...Trecuse de amiază cînd o parte din batalion şi compania de pionieri reuşiseră să pătrundă în oraş. Cealaltă parte a subunităţii şi batalionul 1 se strecuraseră, prin tunelul căii ferate, spre marginea de vest a localităţii pe care au ocupat-o în jurul orei unu noaptea.

„Bistriţa" slovacă fusese eliberată.

A doua zi, la 26 martie, după eliberarea oraşului, Divizia 9 intanterie s-a regrupat într-un sector situat la 10—12 km nord-vest de Banská Bystrica, în rezerva armatei.

După încheierea victorioasă a acţiunilor de la Banská Bystrica, comandantul Diviziei 9 infanterie a dat ordinul nr. 246* din 28 martie 1945 în care

* Arhiva M.F.A. — M. St. M., dosarul nr. 296/18, fila 1 028.

se subliniau curajul şi eroismul cu care luptaseră trupele diviziei Armatei a 4-a române şi 40 sovietice în cadrul operaţiei de la Zvolen, Banská Bystrica. Comandamentul Suprem Sovietic le-a citat printr-un ordin de zi din care reproducem următoarele: „Trupele Frontului 2 ucrainean, înaintînd în condiţii grele în regiunea muntoasă şi acoperită de păduri... au cucerit în Cehoslovacia oraşul Banská Bystrica, nod important de cale ferată şi puternic punct de sprijin al apărării nemţilor. În luptele pentru cucerirea oraşului Banská Bystrica s-au remarcat trupele generalului-locotenent Jmacenko şi ale generalului de Corp de armată al armatei române Dăscălescu.

Astăzi, 26 martie, ora 21,00 capitala patriei noastre, Moscova, salută vitezele trupe ale Frontului 2 ucrainean, precum şi trupele armatei române de sub conducerea generalului de Corp de armată Dăscălescu, care au cucerit oraşul Banská, prin 12 salve de artilerie trase din 124 de tunuri".

Acest ordin ne-a fost adus la cunoştinţă peste cîteva zile în preajma luptelor de la Kremnica. Li s-a explicat ostaşilor că acest ordin se referă la acţiunile lor, la faptele lor de vitejie.

*

— Heei, măi Culaie!, a venit şi luna aprilie şi... dracu ştie ce-o mai veni... Dar războiul ăsta văd că în loc să crape dracului, odată, se tot lungeşte ca o rîmă... Măi, frate, şi nu-mi pare rău de altceva decît de soarele ăsta frumos... Să nu-i împingă păcatul pe diavolii de nemţi să mă pălească taman acu'n miez de primăvară că...

A dat de cîteva ori din cap a deznădejde, apoi privirile sergentului Mocanu, așezat pe o raniță în fundul tranșeei, deveniră grele, apăsătoare și stranii ca un gînd rău.

Văru-său, Nicolae Buzilă, în picioare, îl asculta fără să-l privească. Se uita liniștit peste buza parapetului spre tranșeele vrăjmașului. Acolo nu se mișca nimic; parcă dușmanul intrase în pămînt. De sus, din culmea cerului senin îl dogorea soarele amiezii. Tare mult îi plăcea să stea așa, nemișcat, să privească, sprijinit în coate pe marginea șanțului, spre poziția dușmană, si să-l răscolească soarele.

Încet, și cam cu grijă, s-a ridicat și Mocanu. Era mai înalt decît văru-său, mai suplu. Ce-i drept, era și mai tînăr cu cinci ani. Își mușca mereu buza de jos, la un colț al gurii, parcă rodea un șorici. Pe fața-i prelungă, bronzată de vînturile înălțimilor Tatrei, scînteiau niște ochi mari verzui, adînci, inteligenți. În schimb, fața mare a caporalului Culaie, ovală, bărboasă, cu un nas lat, cu ochi mici, negri, ageri, cu buze groase, umbrite de mustăți stufoase, contrasta izbitor cu înfrățirea lui Mocanu. Culaie era întruchiparea calmului, a liniștii. Mocanu era însă o neliniște vie, un zbucium molcom, care se revărsa în special sub forma unui joc de luminări și întunecări, reflectat de ochii lui adînci.

În sfîrșit, Buzilă întoarse capul ușor spre văru-său.

— Măi, Gheorghe, i-a lasă-te mai jos că p-ormă n-o să mai vezi soarele...

Ultimele cuvinte ale lui Buzilă au fost însoțite de țiuitul subțire al unui snop de gloanțe de mitralieră, care mușcînd din țărîna parapetului, alunecară ras

peste capetele celor doi veri, pocnindu-și sfîrșitul în carnea ciopîrțită a unor salcîmi din spate.

Culaie izbucni în cele din urmă într-un rîs larg, învăluindu-l pe Mocanu într-o privire părintească:

— Ce dracu, măi, Gheorghe... Cum ai cobit era să te și atingă!...

— Era... Ce era? Tu crezi că ne-au văzut pe noi?... Au tras în plutonul din rezervă, că numai ăia se foiesc p-afară din tranșee ca pe Bărăgan..

Buzilă s-a ridicat din nou, ușor, și-a aranjat mai bine pușca cu lunetă pe parapet, pironindu-și privirea acolo unde parcă ghicea că trebuie să fie mitralierele hitleriste.

Prin tranșee, zgîndărindu-și lopata, baioneta, masca de gaze, se apropia aplecat și gîfîind agentul de transmisiune, fruntașul Năstase.

— Domn' sergent, veniți repede încoace... Domnul sublocotenent Dumitrescu e pe ducă... L-a lovit adineauri un snop de mitralieră lîngă salcîmi Venea de la companie cu ordine... De-abia vorbește... Mi-a spus să vă chem... E lovit în burtă... Îl pansează sanitarul... Hai, veniți mai repede...

O clipă s-au privit cei doi veri, dar în clipa aceea ochii lor au scînteiat înfricoșător. Ca un fulger vestea cea tristă a făcut ocolul tranșeelor plutonului. Încă nu se dăduse nici un ordin, dar toți oamenii lui Dumitrescu s-au încordat. Puștile cu baionete lucitoare, automatele cu ugerele pline de cartușe, puștile mitraliere îndesate cu încărcătoare grele și grenadele gîtuite cu focoase au fost strînse ca la o comandă în palmele puternice ale infanteriștilor. Ei țintuiau cu fulgerele privirilor pline de răzbunare poziția hitleristă. Dușmanul nu se zărea însă,

stătea ascuns ca șopîrla în măruntaiele pămîntului. Pe locul aflat în gîtuitura dintre cele două stînci golașe inaccesibile, acolo se cramponase inamicul. Pe acolo trebuia să atace și plutonul lui Dumitrescu pentru a deschide drum companiei spre un defileu. De aceea îl chemasem să-i dau acest ordin. Dar la întoarcerea de la punctul de comandă al companiei, lîngă salcîmii despuiați...

Pe o foaie de cort, năclăită de sînge, în fundul adăpostului, Cristea sanitarul înfășura cu grijă, în pansament curat, rana grea a lui Dumitrescu. Un alt ostaș îi picura din bidon, pe buzele arse, stropi de ceai. Ochii încinși de durere ai sublocotenentului erau scăldați într-un zîmbet trist și mîngîietor în același timp. Privea fața sergentului Mocanu care, aplecat asupra comandantului său, îi ștergea cu o mînușă întoarsă pe dos fruntea brobonită de sudoare.

Din nou a zbîrnîit telefonul pe fundul adăpostului...

Dumitrescu, abia șoptit îi ceru lui Mocanu să-i întindă receptorul; voia să vorbească el, așa rănit cum era, la telefon. Sergentul a ezitat o clipă, făcînd semn ofițerului să nu facă nici o mișcare. Dar Dumitrescu a gemut atunci puternic, a ridicat greu mîinile a desperare. Atunci Mocanu i-a apropiat receptorul de buze. Dumitrescu n-a putut să vorbească, doar a gemut în receptor... Iar a încercat și, în sfîrșit, a reușit să bîiguie: „Mocanu... pluton... atacul... eu...“, și-i căzu capul într-o parte...

Mocanu a continuat convorbirea: „Da, am înțeles, domn' căpitan... Am luat comanda plutonului...

Da,... la... la trei... știu... da, am luat porthartul domnului sublocotenent... da, aștept agentul... o să vedeți... nu se poate mișca, e rănit la burtă... să vină medicul de la batalion... scapă, da... scapă...“.

Brum! Brum! Și întreaga poziție a plutonului s-a cutremurat puternic. Printre bîrnele adăpostului au țîșnit bulgări de pămînt. Peste Dumitrescu a fost repede aruncată o foaie de cort, să-l apere mai bine.

Un teribil tir de artilerie mugea sălbatic asupra întregului raion al companiei. Legătura telefonică a fost ruptă. Sergentul Mocanu a ieșit glonț din adăpost. Cu binoclul la ochi, observa poziția nemțească. Între cei doi pereți de munte se înălța subțire și împrăștiat un fum negru. De acolo trăseseră probabil și brandurile lor.

— Să știi că se pregătesc de contraatac, îi fulgeră un gînd sergentului Mocanu.

În aceeași clipă se dezlănțuiră trăsnetele înspăimîntătoare ale artileriei și aruncătoarelor noastre. Pe deasupra șuierau sute de proiectile, de mine de aruncătoare, care clocoteau sălbatic în explozii uriașe de fum și flăcări pe întreaga poziție vrăjmașă. Între timp au sosit la punctul de comandă al lui Mocanu, așa după cum îi înștiințase el, comandanții de grupe și ai mitralierelor de întărire.

Ordinul sergentului a fost scurt. Cînd artileria noastră își va muta focul între cei doi umeri de munte și vor începe să tragă și tunurile noastre antitanc, atunci, la o rachetă cu trei stele roșii, trasă de Mocanu, plutonul va porni la atac spre poarta defileului.

Artileria fascistă răspundea cu furie. Un proiectil de artilerie grea nemţească a căzut în plin pe mitraliera lui Stanciu, transformînd-o în aşchii subţiri de metal care zburătăceau prin norii de fum înecăcios. Toţi l-au regretat pe Stanciu pentru că era neîntrecut ochitor şi un om de bază în atacurile plutonului. De ici, de colo au început să răzbată şi gemetele răniţilor . . .

Deodată pămîntul s-a cutremurat şi mai puternic. Avioane româneşti bombardau în picaj la gîtuirea poziţiei hitleriste între pereţii stîncoşi. Cîteva rupturi din stînci, sub forma unor bolovani grei, au căzut şi între oamenii lui Mocanu, fără să nimerească pe cineva. Apoi nemţii au deschis foc şi cu mitralierele. Unele trăgeau din dreapta stîncilor, altele din stînga lor. Asupra acelor mitraliere s-a năpustit atunci, de la noi, focul cumplit al multor tunuri antitanc. Era un vuiet ameţitor şi pămîntul hurducăia continuu. Urechile ţiuiau, capetele vîjîiau, respiraţia se întretăia, ochii lăcrimau din cauza fumului, a prafului şi a maldărelor de ţărînă azvîrlite pe feţele oamenilor de puternica suflare a exploziilor. Trebuia să urli ca să te poată auzi măcar vecinul cel mai apropiat.

Focul duşman a început să slăbească. În schimb tragerile artileriei noastre se înteţeau. Ciocanele ei de foc se îngrămădeau tot mai mult la gîtuirea poziţiei nemţeşti dintre stînci. Acolo băteau acum şi tunurile noastre antitanc. Mitralierele plutonului, ale companiei, ale batalionului au început să răpăie strident, aspru. Îşi aruncau ploaia de foc asupra primelor tranşee inamice împingîndu-se apoi către încheietura munţilor . . .

. . . Nu s-a auzit pocnetul pistonului de rachetă al lui Mocanu. Dar cele trei stele roşii au reuşit să strălucească o clipă pe cerul afumat al luptei năprasnice . . .

Ca aruncaţi de o zvîrcolire furioasă a pămîntului, oamenii lui Mocanu au sărit afară din tranşee, s-au năpustit la atac. Mitralierele şi tunurile antitanc îl sprijineau pe flancuri prin brîie nesfîrşite de gloanţe, de obuze. În faţă tunau exploziile artileriei româneşti. Plutonul înainta, se apropia de tranşeea întîia a duşmanului, dar dinspre stînga, pe lîngă munte a izbucnit focul nemilos al unor arme automate fasciste. Plutonul a fost ţintuit la pămînt. Atacul s-a oprit.

Parcă se mai potolise furtuna. Se înfruntau doar infanteriile. Toţi oamenii plutonului au auzit atunci clar vocea pătrunzătoare a sergentului Mocanu:

— Măăi, Culaie! Arde-i p-ăi de la gorgan cu luneta . . .

Mocanu nu primi nici un răspuns. În acelaşi timp însă pe întreg frontul plutonului un singur om se mişca, se tîra spre stînga, tot spre stînga, printre răniţi, printre rănile pămîntului sfîrtecat, ars de furia bombardamentelor . . .

— Domn'sergent, îi şopti soldatul Neagu comandantului de pluton, ia, uitaţi-vă încolo, către stînga, ce face Buzilă . . . Vedeţi că intră în linia de tragere a tunurilor noastre antitanc şi-l face ţăndări . . .

De-abia atunci sergentul Mocanu îl zări pe văru-său:

— Să nu mai tragă tunurile din stînga striga Mocanu cît îl lua gura şi vorbele lui s-au repetat ca un ecou prelungit din gură în gură . . .

Din dosul gorganului iar a izbucnit focul. Un cartuș atunci a pătruns, ca printr-o bucată de pîine, și prin palma întinsă a sergentului Mocanu care arăta spre tunurile ce trebuiau să înceteze o clipă ca să nu-l omoare pe văru-său. Tot atunci lunetistul Culaie a tras și el un foc, un singur glonte, dar bun glonte. Doi servanți hitleriști au fost dați peste cap dintr-o lovitură. O mitralieră dușmană a amuțit. Apoi încă cinci gloanțe și încă cinci gloanțe a mai tras Buzilă și asupra gorganului s-a întins liniștea morții.

S-au auzit atunci, și numai atunci vocea răgușită dar puternică a lui Buzilă:

— Pe ei, fraților! ... Și cu capul întors înapoi Culaie a mai strigat: Gheorghe, Gheorghe, unde ești? ...

Gheorghe Mocanu nu l-a auzit pe văru-său. În acel moment Mocanu cu mîna întinsă înainte roșie de sîngele ce-i gîlgîia din rană, a ordonat:

— La asalt, năvăliți, uraaa! ...

În văpaia însîngerată a apusului străluciră baionetele plutonului, ale companiei... Grenadele au fost aruncate și au bubuit puternic. Apoi a izbucnit un năprasnic uraaa... Pîrîiau oasele jivinelor hitleriste. A început înspăimîntătoarea luptă la baionetă. Zburau căștile hitleriste cu semnele de SS lovite de paturile puștilor, se încovoiau însîngerați sub tăișul lopeților portative, gemeau surd cei care mai încercau să se împotrivească sub rafalele înfundate ale automatelor românești ce li se propteau sub coaste. Erau doborîți și cei încăpățînați, care voiau să mai reziste, chiar cu pumnii îngreuiați de grenadele strînse puternic dar nearmate. Supraviețuitorii

îngenuncheau cu ochii holbați de spaimă, cu mîinile în sus în semn de predare. Unii încercau să fugă, dar cum fugeau așa cădeau. Treptat s-a încins din nou răpăiala mitralierelor care au luat locul baionetei ...

Cînd soarele rămăsese doar o ciozvîrtă de foc pe zarea strîmtă a apusului, văzută printre pereții defileului, plutonul 2 înainta vijelios spre poarta defileului, pe direcția ce-o arăta cu brațul obosit și însîngerat sergentul Mocanu. Pierduse mult sînge Gheorghe și nu se mai putea ține după pluton. S-a trîntit jos ... Să se mai odihnească, să-și mai lege rana. Atunci a simțit suflarea caldă a lui Culaie, a lui văru-său. Ursul ăsta de om l-a luat în cîrcă și a mers după pluton pînă jos, jos de tot în inima le piatră a defileului.

*

Așa-i viața. Pe front însă viața înseamnă în primul rînd luptă. Și au fost lupte grele și la Stráni, localitate situată la poalele vestice ale Carpaților Albi. Ba chiar destul de grele. Pentru divizia noastră, aceasta a fost penultima luptă grea și dureroasă, prin pierderile apreciabile pe care le-am avut. Fasciștii țineau cu desperarea muribundului înălțimile de la nord de Stráni. Se agățaseră cu o astfel de îndîrjire de acel teren, deoarece de aici înainte ni se deschidea direct calea spre poarta Moraviei drumul larg spre apus, către Praga.

Ne găseam în cadrul Corpului 51 armată sovietic. Ordinul era clar: să se rupă poziția hitleristă de la Stráni și să se continue înaintarea spre Uherski-

Brod, de unde apoi să trecem la o urmărire viguroasă către vest.

Dar afurisita de poziţie ne-a produs multe greutăţi. O săptămînă au durat aici luptele, zi şi noapte. A fost pusă în joc toată experienţa acumulată.

Să participăm, pe calea amintirilor, la atacul din ziua de 18 aprilie 1945. Să nu ne mai ocupăm de acţiunile din zilele de 16 şi 17 aprilie, care s-au soldat cu darea peste cap a multor rezistenţe fasciste şi cu pătrunderi în diferite raioane ale poziţiei duşmane, fără să putem totuşi ocupa creasta. S-au dus lupte pentru fiecare bucăţică de teren. Porţiuni întregi treceau în mîna noastră, ca după aceea altele să treacă în mîna lor. A fost mai mult o luptă de infanterie, deoarece artileria lor, ca şi a noastră, nu mai putea interveni, atît de apropiate erau liniile româneşti de cele fasciste. Cele două fronturi se întrepătrundeau în fel şi fel de forme şi sinuozităţi, care de care mai neaşteptate, asemănătoare meandrelor unui rîu. De pildă, compania a şasea, din batalionul căpitanului Cîţă, pătrunsese în poziţia inamică cu circa 200 de metri mai mult decît compania a treia din batalionul 1. Compania a cincea era retrasă faţă de prima linie duşmană la vreo sută de metri. Alături de a şasea, compania a doua avea un pluton în prima tranşee inamică, iar două plutoane — unul pe stînga, altul pe dreapta — erau împinse înainte, pe a doua tranşee duşmană. Intrîndurile dinspre noi ale dispozitivelor hitleriste nu le puteam gîtui, după cum şi intrîndurile noastre în poziţia lor nu puteau fi strangulate de ei.

Specificul luptelor consta în aceea că noi căutam să adîncim pătrunderile, în aşa fel, încît vîrfurile

lor să se poată împerechea pînă la înfăptuirea unor încercuiri, în interiorul cărora urma apoi să macerăm, prin acţiuni apropiate, ultima suflare vrăjmaşă. Acelaşi lucru îl încercau şi hitleriştii cu ieşindurile lor în frontul nostru. Ei însă atacau spre valea cu satul Stráni, iar noi spre creastă. Ei erau deci mai avantajaţi. S-a ajuns la această situaţie din cauză că nu s-a ales, în cadrul mare, de divizie, de la început, o singură direcţie de rupere. Şi nu s-a realizat acest lucru pentru că ne-am lăsat antrenaţi în mod pripit de modul de acţiune pe care ni l-a impus inamicul. El nu viza o acţiune ofensivă de amploare, nu-şi propusese să pătrundă pe o direcţie cu toate forţele pînă la rîul Váh. Comandamentul hitlerist nu mai avea în perspectivă astfel de acţiuni ofensive, ci urmărea să ne întîrzie cît mai mult înaintarea, să ne oprească debuşarea în Moravia.

Jocul apărării fasciste ne-a atras pe nesimţite în iţele lui, ajungîndu-se la o luptă îndîrjită pentru fiecare palmă de teren.

Dar să vedem cum s-a ieşit totuşi din această situaţie, cum, pînă la urmă, am învins şi-am pătruns pe valea Moraviei. Ziua de 18 aprilie a fost o zi hotărîtoare şi pentru noi şi pentru nemţi. Hitleriştii au urmărit să ne dea o astfel de lovitură, încît să ne paralizeze tot dispozitivul de la Stráni, obligîndu-ne să montăm o nouă ofensivă, ceea ce ar fi cerut timp şi deci ar fi reprezentat un cîştig de cauză pentru ei. Pe scurt, inamicul urmărea să ne arunce de pe pereţii înălţimilor de la nord de Stráni şi să recucerească localitatea. Pentru atingerea acestui obiectiv concepuse o serioasă lovitură între umerii celor două înălţimi de la nord de sat, în

direcţia Stráni. Îşi putuse înfăptui pregătirile fără ca noi să i le putem depista, deoarece înălţimea pe care o stăpînea ne zăgăzuia observarea dincolo de creastă. Pe de altă parte, forţele principale ale infanteriei fasciste se aflau pe o contrapantă abruptă, ceea ce o ferea de pericolul intervenţiei masive a artileriei noastre.

Divizia după structura focului de artilerie duşman, după direcţiile de intervenţie ale aviaţiei fasciste, şi-a dat seama cam unde ţintea comandamentul hitlerist: lovitură asupra poziţiei ocupate de Regimentul 34 infanterie, raionul de efort al apărării în cadrul diviziei, şi ajungerea la Stráni. De aceea divizia şi-a plasat focul de artilerie cu intensitate maximă între cei doi umeri. De cum s-a lungit tragerea de artilerie, divizia a şi dezlănţuit un atac demonstrativ cu Regimentul 40 infanterie, în stînga unităţii noastre, şi a organizat o apărare dîrză cu Regimentul 34 infanterie, fiind gata să intervină unde ar fi fost cazul, printr-un contraatac cu întreg Regimentul 36 infanterie.

Atacul înşelător al Regimentului 40 infanterie a încurcat de la început planul comandamentului german, care a fost nevoit să-şi rupă o parte a efectivelor forţelor principale spre a-i face faţă. Fasciştii îşi dădeau seama că s-ar fi putut naşte un cuplu: ei să împingă spre Stráni, iar noi cu 40 infanterie, să ocupăm creasta din stînga şi să ne prăvălim pe contrapantă, urmînd ca de acolo să ne abatem şi asupra forţelor din adîncime care alimentau lovitura lor ofensivă. Or, experienţa ne arătase nu o dată, că noi am ieşit de regulă la suprafaţă din asemenea cupluri foarte periculoase, unde îşi spunea cuvîntul,

pe lîngă conducerea luptei, elementul om — bărbăţia şi vitejia lui, mai ales în luptele apropiate, capacitatea de a nu-şi pierde capul şi elanul de luptă. Asta n-o spuneam numai noi. Ne-a confirmat-o, după această luptă, un ofiţer de stat major dintr-o unitate de infanterie, pe care l-am luat prizonier după ce un regiment din divizia germană respectivă reuşise să facă o spărtură în poziţia noastră.

— Dacă nu ne-am fi temut de posibilitatea ca românii, care porniseră atacul spre creastă, să ne cadă în spate, poate că nu ne-am fi fărîmiţat efectivele pentru a bara drumul spre creastă.

Şi cred că ofiţerul german, un om între două vîrste, care părea destul de inteligent, n-a minţit şi nici n-avea interesul s-o mai facă, din moment ce el îşi încheiase cariera de ofiţer.

Aşadar un prim succes — disocierea forţelor principale ale loviturii duşmane, dar nu şi anihilarea lor. Din contră, atît apărarea fasciştilor la creastă, cît şi atacurile lor erau de o înverşunare soră cu nebunia.

Regimentul 40 infanterie nu a reuşit să cucerească creasta, ci doar să ţină angajată de front numeroasa infanterie fascistă. În raionul Regimentului 34 infanterie, pe care îl potopea şi focul aviaţiei şi al artileriei germane, situaţia era şi mai grea. Deşi intraseră în funcţie şi artileria românească şi escadrilele Corpului aerian român, atacul duşman progresa. Tancurile sale au apărut între umerii celor două înălţimi, iar infanteria germană imediat în urma lor. Batalionul 1, comandat de maiorul Florescu, a început să clatine. Ici-colo cîte o grupă, cîte un

pluton erau aruncate înapoi. Batalionul 2 trecea şi el prin clipe grele. Compania a şasea a fost muşcată adînc, dar nu străpunsă. Compania a şaptea se lupta înghesuită lîngă un mamelon. A cincea sărise la contraatac, dar a fost oprită după cîţiva paşi.

Asupra tancurilor germane continua să tragă din plin artileria noastră, reuşind să le deruteze, să le încetinească înaintarea. În situaţia în care ne aflam şi o companie putea face minuni. Şi a făcut! Aceasta a fost compania de pionieri, comandată de sublocotenentul Mihale Aurel. În timpul atacului fascist subunitatea a fost deplasată la flancul drept al batalionului 2, pe locul unde fasciştii scontau să pătrundă. Folosind o contrapantă, apoi nişte coturi, compania de pionieri a ajuns la timp tocmai în gura porţii acelor forme de teren pe care le viza şi inamicul. Prin aceasta şi compania antitanc a regimentului, a locotenentului de rezervă Zamfir, şi-a văzut flancul asigurat, s-a despovărat de grija încercuirii, concentrîndu-şi toată atenţia asupra tancurilor vrăjmaşe. Încercaţii noştri pionieri au deschis un foc puternic cu puştile-mitralieră în primul val de atacatori, care s-au trezit, pe neaşteptate, în faţa unei rezistenţe ce nu şi-o puteau închipui acolo, căci doar cu cîteva minute mai înainte locul era gol. Vînătorii de tancuri, din compania de pionieri, au fumizat cîmpul de luptă, pregătindu-se să-şi arunce încărcăturile de trotil. Însuşi Aurel Mihale a distrus primul tanc. După aceea tunurile lui Zamfir au început să tragă şi ele. Alt tanc, lovit, a explodat. Al treilea a fost atins şi oprit; alte două, încolţite şi nevoite să se întoarcă. Artileria şi-a mutat

şi ea focul pe coloşii de oţel. Monştrii cu şenile au şovăit şi apoi au luat-o repede înapoi, dincolo de creastă. Batalionul 2 a prins din nou aripi. S-au pornit contraatacuri cu plutoane, din iniţiativa comandanţilor de companii.

Maiorul Florescu a săltat cu tot batalionul spre şaua dintre înălţimi, tocmai cînd începuse deruta la inamic. Oamenii lui Florescu au recucerit poziţiile pierdute. Atacul fascist a fost respins. Dar şi noi ne-am oprit, căci s-au dezmeticit hitleriştii şi au transformat reacţiunea lor ofensivă într-o apărare îndîrjită. La stînga, Regimentul 40 infanterie a reluat şi el atacul, încăierîndu-se cu fasciştii pe creastă, fără s-o poată cuceri în întregime. Aşa s-a încheiat prima jumătate a zilei de 18 aprilie 1945 la nord de Stráni. Ultima încercare ofensivă făcută aici de fascişti a fost zădărnicită. Crîncena încleştare înfierbîntase atît de mult văzduhul, încît se făcuse simţită pînă mult înapoi, la Moravská-Lieskové.

Tocmai în acea zi sosise acolo o caravană cu ministrul de război, generalul Vasiliu Răşcanu, cu ziarişti, cu delegaţii de muncitori. Vuietul cîmpului de bătaie zdruncinase şi aerul şi pămîntul de la Moravská-Lieskové. Pe firele de telefon se raporta ministrului, se aducea la cunoştinţă celor sosiţi din ţară toată fierberea luptei, situaţia dramatică, periculoasă, de la Stráni.

Era şi pentru confraţii noştri, militari şi civili sosiţi din ţară, un prilej de a trăi emoţiile dramei sîngeroase care se petrecea pe acele dealuri, care fumegau şi bubuiau departe în zare.

Cerul, fără nici un nor, începuse să se încețoșeze de fumăraia bătăliei...

— Să i se dea chiar acum ordinul „Mihai Viteazu" cu spade, a izbucnit ministrul de război cînd generalul Stănculescu, comandantul diviziei, i-a raportat că tunurile locotenentului Zamfir au distrus un tanc și au avariat un altul. Desigur că aceeași înaltă distincție putea să primească și sublocotenentul Mihale Aurel, dar probabil că din comunicarea ce i s-a făcut de la regiment generalul Stănculescu nu a reținut decît numele lui Zamfir.

Știrea a zburat telefonic și Zamfir a primit ordinul „Mihai Viteazu" cu spade acolo, pe poziție. I s-a adus știrea însă mai înainte, chiar în toiul luptei. Acordarea celui mai înalt ordin militar de război de pe vremea aceea tocmai cînd încleștarea atinsese punctul culminant a stîrnit o profundă impresie în rîndurile tuturor ofițerilor din divizie, i-a stimulat și mai mult la continuarea cu maximă dîrzenie a luptei împotriva hitleriștilor.

Că despre gestul ministrului de război au luat cunoștință și masele de ostași și subofițeri nu mai încape îndoială. Același efect tonifiant, stimulator, l-a avut și în rîndurile lor, mai ales că tot atunci o serie dintre ei au primit „Virtutea Militară", cel mai înalt ordin militar de război din acel timp pentru gradele inferioare.

Curînd după aceea, la Moravská-Lieskové s-a desfășurat o impresionantă ceremonie militară. Acolo fuseserăm chemați, de pe poziție, mai mulți ofițeri și soldați, pentru a ni se înmîna, personal de către ministru, decorațiile cu care fuseserăm distinși încă cu cîteva luni înainte.

Mai întîi ne-am prezentat la statul major al diviziei. Ofițerii de la comandament au tăbărît pe noi:

— Spălați-vă repede, bărbieriți-vă fulger, puneți-vă ținuta în regulă, că doar trebuie să vă prezentați ministrului.

Ce schimbare bruscă în viața noastră! Doar cu cîtva timp mai înainte ne aflam în infernul luptelor, unde, din clipă în clipă, se putea ca viața să ne fie curmată. Iar acum ne găseam departe de linia întîi, într-un sat mare, voios, neatis de flacăra luptelor și ne găteam ca de zile mari. Pînă să mă bărbieresc, să mă spăl, mi-au și fost aduse de la trenul regimentar al companiei hainele cele bune, pe care le purtam în timp de pace, la ceaiuri dansante, pe străzile orașului Constanța, pe faleza de pe malul mării, între Cazino și Vraja Mării. Ostașilor le-au fost aduse, de asemenea, efecte noi, curate, mirosind a naftalină. În ziua aceea frizeria comandamentului a suferit „pierderi grele" în pudră și parfum.

Apoi, încolonați ca la paradă, ofițerii în frunte, apoi soldații, ne-am îndreptat spre locul festivității — curtea unei școli. Acolo am și zărit, în mijlocul unui grup numeros de ofițeri și civili, figura zîmbitoare a ministrului, generalul Vasiliu Rășcanu.

•

În jurul nostru au început imediat să roiască „civili", să ne asalteze cu întrebări, să ne tragă în diferite colțuri ale curții pentru a ne fotografia. Erau ziariști din București. Trăiam clipe emoționante. Ziariștii erau în general contrariați: pe de o parte de modestia ostașilor noștri, iar pe de alta

de răspunsurile lor pline de maturitate, de conţinut, relevînd bogata experienţă de luptă.

— Şi cum aţi ajuns domnule căpitan să participaţi la peste o sută de atacuri, după cum am fost informaţi, şi să rămîneţi totuşi teafăr? Sau poate aţi fost cîndva rănit? ... Dar cum aţi reuşit să cădeţi, acolo, în Ungaria, în spatele inamicului la aproape douăzeci de kilometri? ...

Cu asemenea vorbe eram iscodit de un ziarist, în timp ce altul voia să mă „răpească" să-i spun lui întîmplări „senzaţionale" din luptele la care participasem pînă atunci.

La fel se petreceau lucrurile şi cu ceilalţi ostaşi şi ofiţeri. Ne fărîmiţaserăm în grupuri mici „încercuite" cu fermitate de noii „asaltatori" — gazetarii.

Am rămas uimit, nu de faptul că ei cunoşteau o serie dintre acţiunile mele şi ale altor ofiţeri şi ostaşi, ci mai cu seamă de abilitatea lor în culegerea unor multiple informaţii într-un timp foarte scurt de la sosirea lor în zona frontului din Cehoslovacia.

Mărturisesc că profesiunea de ziarist, de publicist, m-a atras şi pe mine încă de pe băncile liceului militar, dar condiţii obiective au stat împotriva acestei dorinţe. Cînd am luat însă pe front contact cu ziarişti, în împrejurările arătate, gîndul de odinioară a început să mă preocupe din ce în ce mai mult. „Chiar de nu voi putea ajunge să lucrez vreodată la vreun mare ziar sau revistă, voi face tot posibilul să comunic şi eu pe calea presei." Şi dorinţa mea, pentru a cărei traducere în faptă am luptat, s-a împlinit la sfîrşitul lui 1946, la un an după război, cînd am

fost încadrat ca redactor la cotidianul „Glasul Armatei", devenit ulterior „Apărarea Patriei".

... Eram atît de încolţit, încît de-abia începeam să relatez desfăşurarea unei lupte că şi trebuia să las povestirea la jumătate pentru a răspunde întrebărilor altuia şi altuia. Fiecare voia să-i spun şi lui o întîmplare, o amintire, să-i relatez, în cîteva cuvinte, un episod dramatic de pe front.

În acelaşi timp alţi ziarişti roiau în jurul grupului de ofiţeri din statul major al diviziei, unde se interesau de „ăla negru şi înalt — ce-a făcut, cum îi spune?"; de „pionierii aceia îndesaţi din fundul curţii, care sînt tare zgîrciţi la vorbă şi ponderaţi în gesturi ..." Apoi se repezeau la cei vizaţi şi îi asaltau din nou cu o ploaie de întrebări.

— Măi frate, ce oameni şi ziariştii ăştia! ... Se ţin ca scaiul de om, nu-l lasă nici măcar să răsufle, izbucni din grupul de lîngă mine sergentul Năsturel Ion, specialist neîntrecut în incursiunile de noapte.

— Hai să-i luăm cu noi la un asalt, să-i potolim puţin, îi răspunse Scarlat Ion, un alt sergent, de statură potrivită, bine legat, cu un spate lat, puternic, cu o figură bolovănoasă, cu gură mare şi buze groase, răsfirate în afară, într-un veşnic zîmbet de zeflemist. El era şi unul din pistolarii cei mai buni din compania a şasea. Şi chiar pe el îl trase de mînă unul din gazetarii tineri, un băiat de statură potrivită, brunet, drăguţ şi de o izbitoare volubilitate.

— Spune-mi, te rog, ceva despre un atac, despre o luptă ... Aş vrea să scriu cum de-ai reuşit să faci atîtea isprăvi?

— Care isprăvi, domnule, că eu nu știu decît atît: că m-am luptat!

— Păi, despre asta să-mi vorbești, dacă nu te superi.

— De ce să mă supăr pe dumneata, care ai venit taman de la noi din țară să ne vezi și aici, pe pămînturile astea străine, cum îi snopim pe nemți... Numai că nu știu de unde să-ncep și cum să termin, că... vorb'aia... am luat-o de la Constanța și uite că încă n-am terminat!

— Spune-mi ceva... despre o luptă în care...

— Aha, da, în care, să zicem, era să dau ortul popii...

— Da, da, da, asta îmi trebuie!

Și ziaristul fremăta de nerăbdare, cu creionul și carnetul în mînă, gata să-i prindă fiecare cuvințel.

— Ce mai la deal, la vale! Am să vă spun ce-am pățit acum o oră și ceva. Uitați-vă colo, în zare, pe dealul de la Stráni, unde cred că ați văzut, și cei de aici, prăpădenia de bombardamente ce-ți lua respirația nu altceva.

Ziaristul nu mai clintea, nu se mai sinchisea de nimeni, devenise o încordare personificată ce-și pironise privirile în ochii ostașului.

— Grijania cui ni i-a mai scos în față!... După ce ne-au rupt poziția cu tancurile, iar infanteriștii lor au intrat în burta companiei, a companiei noastre, a șasea, numai ce văd că se opresc și fac semn să mai vină și alții de-ai lor dinapoi... Aha, judecai, eu, vreți cu tot dinadinsul să ne dați peste cap. Ei, lăsați puișorilor că vă prindem noi în capcană și o să vă răsucim căpățînile alea umflate pînă cînd

o să vă dați duhul, să vă piară pentru totdeauna glasul și puterea.

— Și?

— Stai puțin, că nu se face treaba așa, cît ai bate din palme! Păi ce, asta-i joacă sau război? Adică dumneata crezi că puțin lucru ar fi fost dacă ei rupeau compania în două? O pățeam și noi, și batalionul, și regimentul. Ce, parcă te bați numai pentru poziția ta, sau numai a grupei, ori a plutonului? Păi noi, la fiecare luptă, spuneam așa: regimentul nostru, divizia noastră... Doar pe pielea noastră am văzut ce înseamnă cînd o unitate din dreapta sau din stînga este răzbită de inamic. Se strică socotelile peste tot, și la vecini și la tine. D-aia, vezi dumneata, nu te lasă inima să te dai bătut aici, că știi cît rău poți face și celorlalți. Și, cum vă spun, colo, la Stráni, acum vreo oră, am ajuns să comand plutonul doi. Ce să-i faci? Căzuse rănit domn'sublocotenent Jugănaru.

...Și cînd am văzut semnalul de la companie, reîncepu Scarlat, să nu credeți că era liniște. Ne pălise tocmai atunci cu un foc de branduri și de mitraliere de toată frumusețea. Și ai noștri, la fel, îi zăpăceau cu brandurile și cu armele automate pe nemți. Dar semnalul tot l-am văzut... și asta a fost moartea lor.

— Ei, ce s-a întîmplat?

— Păi, de ce nu mă lăsați să vă spun. De la comandantul companiei, domn'locotenent Tatu, atît mi-a venit ca ordin: „Cînd vor porni iar la atac nemții, plutonul doi, adică al meu, să stea tot ascuns pe rîpile unde ne găseam. Și cînd vor începe să se

lase spre drumul din vale, să le săr în spate... Să le săr, dar cum? Că doar nici ei nu erau proşti. Apoi, nemţii înaintau pe mai multe valuri. Iar dacă aş fi sărit în spatele primului val, ne-ar fi dat de furcă al doilea.

— Şi atunci, cum ai făcut?

— Iar nu mă lăsaţi. Ştiţi ce? Eu zic să vă iau cu mine, la noapte, pe poziţie şi mîine să intrăm amîndoi în foc; şi o să vedeţi atunci că n-o să mă mai zoriţi atîta. Ba poate că, mai ştii, o să vă rugaţi s-o lăsăm mai moale, că moartea e pe noi.

Începură să rîdă amîndoi, pînă cînd Scarlat începu să-i dea iarăşi drumul povestirii sale.

— Şi aşa, cum v-am spus. Dacă ai noştri, din spate — brandurile şi poate şi artileria —, mă gîndeam eu, s-ar pune cu un foc zdravăn pe valul al doilea al duşmanului, atunci treaba plutonului meu ar fi uşoară. Ordinul era însă ordin. Toţi oamenii plutonului meu, înfipţi pe buzele rîpilor, iscodeau, sub năvala aia de foc, mişcările inamicului. Cînd nemţii au pornit-o iar la atac, ne-am făcut una cu pămîntul, ca să nu ne vadă. Dar din ochi nu-i scăpam. Cînd au început să se lase la vale, zdup, şi noi pe creastă, drept în flancul şi spatele lor, cu un foc de puşti şi de pistoale-mitralieră şi de grenade de ziceai că praful s-alege de ei. Şi chiar aşa a fost. Numai că, vorba aia, să nu zici niciodată hop pînă n-ai trecut şanţul. Taman cînd îi culcam la pămînt pe ultimii nemţi din coada primului val, ne-au şi prins în focuri încrucişate ăi dinapoia lor. Şi asta nu a fost încă totul. S-au năpustit cu foc şi cei rămaşi în viaţă din primul val, care fuseseră daţi

peste cap de restul companiei noastre. Retrăgîndu-se, şi dînd peste noi, de frică, au început să tragă. Ei, ce te faci acum? În dreapta pionierii noştri şi antitancurile se luptau cu tancurile inamice. Plutonul meu, prins între două focuri, iar mai încolo batalionul unu se băteau al dracului cu nemţii care atacau dinspre pădure.

— Grozav! Şi cum aţi făcut?

— Cum, necum, dar am făcut-o. Mai întîi că ne-am băgat în gropile şi tranşeele de pe creastă, care fuseseră mai înainte ale noastre şi apoi le ocupaseră nemţii. Ei plecînd la atac, au rămas goale. Groapa e sfîntă, e Dumnezeu pe pămînt, mă înţelegi dumneata? Dar ea nu-i bună deloc dacă stai acolo cu mîna în sîn. Atunci nu mai e groapă, e mormînt, mă înţelegi dumneata?

Şi Scarlat nu se mai putu abţine. Scoase pachetul de ţigări, aprinse una şi, pufăind nervos, îşi reluă firul...

— Am strigat cît m-a ţinut gura: pistolarii foc pe nemţii care se retrag! Toţi puşcaşii şi puştile-mitralieră, aveam trei puşti-mitralieră, foc în valul doi! Nemţii tot încearcau să se ridice şi să se arunce asupra noastră. După aceea eu, cu încă trei oameni, cu caporalul Igliţescu şi fruntaşii Pătulea şi Moraru, ne-am dus la un colţ de şanţ, mai ferit, de unde vedeam şi într-o parte şi în alta. Şi ce crezi? Nemţii care se retrăgeau, fiind primiţi din creasta noastră cu focuri de pistoalele-mitralieră, au început să se lase către rîpele de unde porniserăm noi, ca să scape. Atunci noi, cei trei, le-am luat-o înainte şi ne-am tras mai în sus, după o mîncătură, de unde

vedeam ca-n palmă rîpele. Şi toţi trei aveam pistoale-mitralieră şi grenade. I-am lăsat să se bage bine în rîpe şi după asta, tîrîş-tîrîş pînă la vreo 40—50 de metri de ei. De acolo ţine-te frăţioare! Am slobozit numai rafale lungi şi am făcut un salt. Apoi am aruncat cîte două grenade. Ce-a fost nu-ţi mai spun. Abator curat. Cîţiva, vreo 6—7, au mai rămas în viaţă cu mîinile ridicate. Le-am strigat şi eu: „Zürick! zürick! că vă ia mama dracului!" Doar nu era să-i luăm noi prizonieri! Aveau să-i adune ai noştri, mai din spate, care începuseră să urce şi ei spre creastă. Să-i fi văzut pe nemţi cum mergeau, ca nişte caraghioşi cu mîinile în sus, prin toată fierberea aia. Ne-a pufnit şi rîsul. Mai se lăsau în jos, dar cu mîinile tot ridicate. Aşa s-a făcut că au fost prinşi şi duşi apoi la regiment. Iar cînd compania a ajuns pe creastă, la gropile şi şanţurile unde se aflau oamenii mei, l-am întrebat pe domn'locotenent: „Mă las iar pe sub deal pentru valul doi?" „Dă-i drumul, ce mai aştepţi!" mi-a răspuns el sub ploaia de gloanţe şi obuze.

Şi iar mi-am tras oamenii, unul cîte unul, sub sprijinul de foc al companiei. Atunci au tăbărît pe valul doi al nemţilor şi brandurile noastre. De acum, fiind ajunşi la creastă, observatorii puteau vedea unde să-şi plaseze focul. Nemţii n-au mai apucat să dea atacul. L-am dat noi, compania a şasea, tot batalionul 2. Uite, să vă spună domn'căpitan Pană, că dînsul se afla atunci acolo. Şi Scarlat îmi făcu semn, ştrengăreşte, cu coada ochiului.

— Hai, hai, zi-i mai departe, îl întărîtai eu. Hai, că de-abia acum aflu tot adevărul.

— Iar eu cu plutonul, reluă sergentul, m-am dus tot înainte pe sub geana crestei, pe dreapta companiei a şasea, pînă unde dealul o cotea spre şoseaua cea mare, în şanţurile căreia se aflau ăi din rezerva valului al doilea nemţesc. Cei de la şosea nu trăgeau, căci nu aveau cum. Aşteptau să vadă ce se întîmplă cu nemţii din faţa lor. „Fugi înapoi şi strigă să bată brandurile la şosea!" i-am spus lui Moraru. Cînd au căzut primele lovituri în faţa şi în spatele şoselei, ne-am săltat şi noi, ca nişte vulturi, şi am zburat spre şosea. Şi iar ţine-te foc şi grenade, pînă cînd i-am făcut chisăliţă. O parte s-au dus de-a berbeleacul pe coasta de dincolo de drum. Tot batalionul era după ei. Iar în dreapta huruiau tancurile germane, care se retrăgeau sub focul companiei antitanc şi al artileriei noastre. Atunci, pe toată creasta cea mare, aia din fund, uite, care o vezi colo, departe, au ţîşnit o droaie de rachete roşii. Regimentul nostru, d-aia v-am spus eu că nu-i vorba numai de o grupă sau de un pluton, a dat peste cap tot frontul nemţesc de la Stráni. Acolo ne-a prins şi ordinul prin care am fost aduşi aici, la Moravská-Lieskové... Eh! altceva ce să vă mai spun?...

— Domnule sergent, ce să-ţi mai cer nici eu nu ştiu, a încheiat tînărul ziarist.

Apoi i-a strîns mîinile cu căldură.

— Dar unde mi-o fi carnetul? întrebă gazetarul, răsucindu-se într-un picior.

L-a găsit în buzunarul hainei. În mînă nu avea decît creionul... nu scrisese nici un cuvînt. Nu ştiu dacă cele relatate de Scarlat vor fi văzut lumina tiparului. Îmi amintesc însă că am citit în toamna

anului 1945 în ziarul „Fapta“ o relatare pe care i-am făcut-o și eu aceluiași ziarist, și numai lui, în legătură cu o altă luptă. De aceea cred că va fi publicat și impresionantul episod istorisit atît de plastic de sergentul Scarlat.

Cînd ministrul a pus pe pieptul lui Scarlat „Virtutea Militară“ poate că încă nu cunoștea pe deplin și acest ultim act de eroism al viteazului sergent. Tunul mai bubuia la Stráni. Și fiecare lovitură de tun parcă însoțea gesturile de felicitare și de prindere a decorațiilor pe piepturile vitejilor aduși aici, în graba mare, tocmai cînd spre bolta senină, inundată de răsfățul soarelui, zburau rachetele roșii ale victoriei noastre.

•

Dar în raionul Moravská-Lieskové-Stráni s-au mai petrecut și alte fapte în cursul celor cîteva zile de lupte. Grupul de comuniști de la divizie a instalat într-o casă, pe un deal aflat între Stráni și Moravská-Lieskové, o „tipografie“ sui-generis, fără nici un zețar măcar. Și totuși „tipografia“ exista. Ea fusese organizată de colegul meu de promoție, căpitanul Eremia Ion, comandantul companiei de transmisiuni a diviziei noastre. Această „tipografie“ dispunea de o mașină de scris și un dactilograf. Se multiplicau prin grija lui Eremia texte cu noțiuni elementare de marxism-leninism: Ce este o clasă socială? Care sînt clasele sociale din țara noastră? Cum a dus burghezo-moșierimea țara la ruină? Ce este P.C.R.? Cum au luptat și luptă comuniștii pentru a instaura o viață nouă în patria noastră?

Unele texte conțineau noțiuni de economie politică, altele despre dreptatea cauzei pentru care luptam și despre necesitatea intensificării luptei împotriva hitleriștilor.

Îmi pare tare rău că nu mai păstrez măcar un exemplar din acele foi multiplicate la mașina de scris.

Cum ajungeau aceste foi în mîinile luptătorilor? Nu știu cum se proceda la alte unități din divizie, dar la ostașii Regimentului 34 infanterie ajungeau prin intermediul meu, al sergentului Duțu Scăpău, din compania a șasea, și încă a doi sergenți — unul de la comanda regimentului, sergentul Vlăsceanu, iar altul din batalionul 1, sergentul Mîrlea.

Cum procedam? Întrucît mai toți comuniștii de la divizie făceau parte din compania de transmisiuni, ei puteau să mă cheme la telefon prin centrala telefonică a regimentului. Mă suna cînd Eremia, cînd plutonierul T. R., Constantinescu. În pauzele dintre lupte, în special noaptea, ei se interesau la P. C. al regimentului asupra situației tactice și, dacă li se spunea că-i liniște, îl rugau pe comandant, locotenent-colonelul Socol, sau pe căpitanul Traian Blebea, șeful biroului de operații, să-mi permită să mă duc să le ajut la completarea unui jurnal în care se consemnau faptele de arme săvîrșite de oamenii subunităților pe care le comandasem. Acesta era, bineînțeles, numai unul dintre pretextele folosite.

În realitate însă atît comandantul, cît și ceilalți ofițeri de la comanda regimentului, ca și cei de pe liniile de luptă, cam știau despre ce era vorba și nu numai că nu încercau să-mi pună vreo piedică,

dar chiar, în cea mai mare parte, manifestau și ei un interes crescînd față de așa-numita mișcare antifascistă din divizie, sub care erau camuflate acțiunile comuniștilor. Alteori, sub pretextul controlării rețelei de transmisiuni, veneau în linia întîi comuniști de la compania de transmisiuni a diviziei. În contactul meu cu ei am avut prilejul, nu o dată, să discut și unele probleme mai puțin obișnuite pentru mine: care sînt oamenii cei mai buni — ofițeri și soldați; care sînt cei mai cinstiți, mai apropiați cauzei clasei muncitoare; care s-ar cuveni să fie atrași în rîndurile partidului și altele asemănătoare. Se punea un accent deosebit pe militarii care se distinseseră în lupte. În același timp se discuta despre formele și metodele muncii de propagandă, despre metodele de dezvoltare tot mai profundă în conștiința și sufletul ostașilor a dorinței de a-i da dușmanului lovituri cît mai grele, mai nimicitoare, de a le face ostașilor noștri foarte bine înțeleasă acea mare cauză pentru care ei luptau cu atîta elan.

•

În deplasările mele nocturne legate de activitatea „tipografiei", care cereau viteză, am avut un „prieten" deosebit, un cal pe care l-am botezat Jenică. De cum ieșeam din zona focurilor mă aștepta la marginea satului Stráni și de acolo mă purta ca vîntul, într-un galop vijelios, cîțiva kilometri, pînă la „tipografia" din vîrful dealului dintre cele două sate. Era calul meu, alb ca un înger, inteligent și iute. Pentru el păstram zahărul meu. De soarta

lui mă interesam ca și de soarta unui om. Nu-l puteam uita din ziua aceea de decembrie, cînd mi-a sosit, prin focul luptei, din tabăra adversă de la Siveges-Tonya, din nordul Ungariei. L-am zărit prin negura luptei din amurgul unei zile pîcloase, cum alerga năprasnic pe dealul de dincolo de fermă, ca să scape de exploziile obuzelor noastre. În spinare purta un om, un comandant hitlerist, care îl gonea în galop. Atunci, o rafală lungă de pistol-mitralieră, trasă chiar de mîna mea, l-a pedepsit pe vrăjmaș, doborîndu-l la pămînt, fără să atingă calul alb. În acel moment calul a coborît prin ferma care clocotea de bubuituri, a ieșit pe malul dinspre noi și a venit, în trap, spre șira de paie lîngă care mă aflam. Speriat, s-a oprit în dosul șirei, lîngă mine, lăsîndu-se mîngîiat pe coamă. Apoi și-a proptit cobosit botul pe umărul meu stîng. Într-un moment de ciudată inspirație l-am mai bătut prietenește pe coamă și i-am spus: „De azi încolo Jenică te cheamă, pentru că și mie tot așa îmi spun prietenii." S-a făcut un mare haz în dosul șirei cu prilejul acestui botez. De atunci Jenică a început să mă cunoască și să mă servească tot mai bine. Nu lua parte la acțiunile de pe primele linii; atunci se afla la trenul de luptă. Cînd însă regimentul sau divizia trecea în rezervă de corp ori de armată ori cînd trebuia să „zbor" la cantonamentul comandantului de regiment sau chiar la comandantul diviziei, Jenică era la datorie; mi-l înșeua sergentul Cațaon de la trenul regimentar. Jenică mă întreba din ochi unde-i zahărul și apoi, după ce îl ronțăia cu deliciu, aștepta să mă arunc în șa. Se ridica în două picioare ca un

nărăvaș, privind mîndru la cei din jur, se rotea de vreo două-trei ori, lăsînd și ridicînd capul, după care, la comanda „Hai Jenică"!, se întindea la drum. Tot regimentul îl cunoștea. Eu îi alintam coama, el își sălta capul fie în trap întins, fie în galop, fie la pas, pînă cînd ajungeam la destinație. La Stráni însă, a muncit foarte mult, căci multe drumuri a trebuit să facă. O zi însemnată pentru amîndoi — și pentru el și pentru mine — a fost ziua de 18 aprilie. După ce ministrul de război mi-a prins pe piept cel mai mare ordin militar, ordinul „Mihai Viteazu" cu spade, despre care generalul Costin Ionașcu mă anunțase încă de la Carei, m-am dus la Jenică. I-am pus și lui niște funde roșii la căpăstru, i-am dublat porția de zahăr și l-am încălecat ca să mă poarte în buestru prin localitate. Amîndoi eram tare țanțoși. După masa tovărășească, luată cu suita ministrului, cu ziariștii și delegații oamenilor muncii sosiți aici, m-am aruncat iarăși voios în spinarea lui Jenică, care m-a dus în galop pînă sub dealul primei linii de luptă. Apoi am dat ultimul asalt, aruncînd în larga vale de la nord-vest de Stráni ultimele resturi ale trupelor hitleriste din această zonă.

*

Constandoiu, subofițerul de la plutonul de branduri de 81,4 mm al batalionului 2, și-a găsit o „inimioară" . . .

Mai înainte fusese comandantul plutonului de branduri de 60 mm al companiei a șasea. În cadrul companiei îndeplinea uneori și funcția de comandant

de pluton de pușcași, la comanda plutonului de branduri trecînd în acest caz vestitul sergent Octavian Tăviță.

. . . I-am văzut „inimioara". Gîngureau chiar în fața acelei case în care se instala postul de comandă al diviziei. Stăteau pe o bancă afară, la stradă. I-a văzut și maiorul Mirea, din statul major al diviziei, și mulți alți ofițeri și soldați, precum și oamenii din sat. Cînd s-or fi cunoscut atît de repede? El, chipeș, frumos, înalt, brunet și cu foc în priviri. Ea — 'năltuță, cu fața bălaie, blondă, cu ochii verzi, cu o fustă de culoare albastră și un tricou galben. El, echipat de război, cu automatul la umăr, cu boneta pe-o parte, cu mijlocul strîns în centură, iar ea, o încîntare feminină, încît te așteptai din moment în moment să se desfacă în petale galbene, albastre, blonde. Cînd a dat cu ochii de mine Constandoiu s-a rușinat oleacă.

— Să-ți trăiască! i-am urat, zîmbindu-i.

Nu știu cum oi fi zîmbit atunci, căci răspunsul lui a fost prompt:

— Domnule căpitan, îmi permiteți să vă prezint pe prietena mea, și s-a apropiat de mine luînd fata la braț . . .

Fata, dracul acela de fată, a înțeles, așa cum înțeleg toate femeile din lume, despre ce era vorba și, într-o cascadă de rîsete cristaline, mi-a întins mîna liberă.

Și ce mai roată de lume s-a făcut în jur! Ce mai rîsete!

— Gicule, te cunun eu! glumi un subofițer.

— Ba eu, interveni, cu o autoritate prefăcută, maiorul Mirea, și încă mîine, pe poziție!

Dar cînd se cunoscuseră și unde?

Am aflat mai tîrziu. Fata fusese ajunsă de coloana noastră de mașini într-o localitate de dincolo de rîul Vah. În baza unui ordin superior Divizia 9 infanterie, în urma luptelor din zona localităților Dubove, Slavo-Pravno, Gajdel, Vrîko, din regiunea munților Tatra Mare, s-a deplasat urgent cu mașinile, puse la dispoziție de Armata 4, mult spre vest, către rîul Vah. După trecerea rîului s-a angajat în grele lupte la Stráni, în Carpații Albi, cooperînd cu o mare unitate sovietică. Cele ce voi relata mai departe s-au petrecut pe timpul acelei deplasări.

Constandoiu a profitat de o oprire a mașinii, în care se afla lîngă șofer. Fata l-a rugat pe subofițerul nostru s-o ia și pe ea „că merge la Uherski-Brod". Avea părinții acolo. Și subofițerul, tresărind în fața neașteptatei surprize, a luat-o în mașină. Fata nu putea ajunge chiar atît de repede la părinții ei, deoarece pînă acolo mai trebuia făcut un pas serios și greu. Trebuia dat peste cap frontul hitlerist de la nord-vest de Moravská-Lieskové, de pe înălțimile de la Stráni. Dar cei doi oameni — un flăcău român și o fată slovacă —, vorbindu-și prin glasul inimii, și-au dat seama că se plac, că îi atrăgea ceva, deși totul venise așa, din senin. Parcă cine poate cunoaște marea și nesfîrșita încîlceală a acelor vibrații care țes, fără timp și fără spațiu, cînd nici nu te gîndești și nu te aștepți, o astfel de atracție reciprocă. Nu voi uita să mai revin asupra toarcerii firului acestei prietenii.

Și nu am avut numai un „caz Constandoiu"...

Cu avangarda în cap am trecut la urmărire pe direcția Uherski-Brod, orașul acela în care dorea să ajungă și proaspăta prietenă a sergentului major Constandoiu.

Chipeșul nostru subofițer fusese și el unul dintre aceia care, doar cu o zi înainte, i-au ciocănit puternic pe hitleriști. A lovit năprasnic valul al doilea de atac al fasciștilor, cît și pe cei de la șoseaua unde ajunsese prin surprindere Scarlat cu plutonul lui. Înaripat de viforul victoriei noastre, bravul Constandoiu se dăruia cu toată ființa luptei ce scăpăra pe creastă. În timpul atacului a pus și el mîna pe un automat și a început să tragă după niște grupe de fasciști rămase mai în urmă.

Cu cîtă nerăbdare aștepta sfîrșitul luptei, care însemna pentru el revederea iubitei ce urma să-l prezinte părinților ei la ajungerea în Uherski-Brod!...

„Cum vom ajunge în primul sat — gîndea Constandoiu — voi cere voie comandantului să mă reped s-o aduc pe fată la coloana noastră, ca împreună să intrăm în oraș". Poate că și ea era chinuită de aceeași nerăbdare, de același foc și dor. Ce va fi gîndit în acea clipă, cu privirile aruncate către zarea de luptă de la Stráni? Cine va putea ști vreodată?

Un glonț hain, rătăcit, i-a despărțit pentru totdeauna. Constandoiu, lovit drept în frunte, chiar în clipa cînd își făcea vînt peste o tranșee, s-a prăbușit ca un bolovan pe fundul șanțului. Așa a rămas:

împietrit, cu ochii mari deschişi, privind spre cerul azuriu, cu o şuviţă roşie ce i se scurgea de pe frunte către urechea stîngă . . .

Comandantul regimentului a ordonat să fie ridicat şi transportat la Moravská-Lieskové. Acolo erau îngropaţi eroii luptelor de la Stráni. Subofiţerul Mihăilă, colegul său de promoţie, a fost trimis şi el în sat, să transmită iubitei lui Constandoiu negrul şi zguduitorul mesaj . . .

Noi ne-am continuat drumul, dînd iarăşi o serie de lupte. Războiul doar nu se sfîrşise. Am început să ne lăsăm spre Brezo-Lupi.

•

Nu ştiu cine a strigat de la avangardă: „Iepurele, măi!" Reţin însă că a fost de ajuns ca tot regimentul să intre în alarmă de luptă. Dacă avangarda mergea mai mult sau mai puţin fracţionată, apoi, odată cu apariţia iepurelui, s-a desfăşurat, fără ordin; şi, ca ea, şi grosul regimentului s-a răspîndit în trăgători.

A dracului sfîrlează de iepure; înspăimîntat de atîtea strigăte şi de cîteva focuri trase în sus, ţîşnea cînd într-o parte, cînd într-alta. Comandanţii au strigat să se reintre în ordine, dar ţi-ai găsit. Ostaşii se tot ţineau după iepure. Numai cînd bietul urechilă a nimerit într-un „gol", a dispărut spre indignarea tuturor. Au alergat spre locul unde fusese zărit ultima oară mai mulţi ostaşi, dar în zadar. S-au lăsat atunci cîţiva pe o viroagă, ascunşi vederilor noastre. Au fost lăsaţi să-şi astîmpere curiozitatea,

că aveau să ajungă ei coloana. Cînd să intrăm în Brezo-Lupi am şi fost treziţi de nişte fluierături din urmă. După ce făcuseră un mare ocol, grupul acelor ostaşi, între care se afla şi Scăpău al meu, a ajuns la şoseaua pe care mărşăluiam. Fluierau, făceau semne cu mîinile şi se apropiau în pas alergător. Doi dintre ei ţineau, unul dintr-o parte, celălalt din partea cealaltă, o raniţă umflată. Prinseseră viu iepurele. Cînd i-au scos botişorul afară, cu ochii speriaţi, cu răsuflările adînci şi dese, s-a iscat un haz şi un rîs de nu-l mai puteai opri.

Iepurele a fost îndată decretat „mascotă" a regimentului, „norocul" regimentului.

Hazul ne-a fost tăiat de apropierea unor avioane germane, care au început să se lase spre noi. Imediat ne-am răsfirat. Au aruncat cîteva bombe pe şosea, care nu ne-au produs însă nici o pierdere, căci o părăsiserăm la timp. După aceea s-au îndepărtat, pentru că-şi făcuseră apariţia „vînătorii" din Corpul aerian român. Totul s-a încheiat din nou cu nişte strigăte care se întindeau pe tot lungul coloanei.

— Iepurele măi! Iepurele măi! A scăpat iepurele! Puneţi mîna pe el! . . .

Da, asta se petrecuse. Cînd Scăpău şi tovarăşul său se trîntiseră la pămînt, la apariţia avioanelor duşmane, se împiedicaseră şi scăpaseră raniţa. Şi aşa a zbughit-o, ca din puşcă, iepurele, care a luat-o spre tufişurile de lîngă sat.

Pînă la urmă ne-am lăsat păgubaşi, dar am rămas toţi cu buza umflată. Am capturat noi atîţia fas-

ciști și n-am fost în stare să păstrăm un iepure prins cu atîta trudă!

Se sfîrșea aprilie și noi o duceam tot în lupte de urmărire. Unde ne va prinde luna mai?...

*

Pe relieful policrom al Boemiei, atît de nuanțat ca forme de teren și ca acoperiri — sate, orașe, păduri, culturi — se afla în plină și nestăvilită înaintare un cu totul alt „relief", relieful extrem de dinamic, de viu, al armatelor mereu victorioase, române și sovietice.

...Din seninurile înalte ale lui april și apoi ale lui mai 1945 se revărsau torente de lumină, care înveseleau natura, lumea și mai ales inima și sufletul luptătorilor noștri. Adierile proaspete dinspre pădurile reîntinerite, ritmurile de viață ce iradiau din așezările omenești, covorul afînat, de un verde crud, al ierbii proaspete, susurul pîraielor cristaline, zborul și plutirea păsărilor și văzduhul acelei primăveri îmbibau și cîmpurile de luptă cu un „ceva" greu de exprimat în cuvinte. În orice caz era un „ceva" care s-ar fi putut numi, în același timp, și speranță și bucurie și presimțire a apropiatului sfîrșit al războiului și o tainică îngrijorare pentru că totuși moartea mă pîndea prin ambrazurile războiului care încă se mai tîra prin acele locuri. Și toate acestea dacă s-ar fi contopit într-un singur glas ar fi sunat cam așa: dacă am scăpat cu viață pînă acum trebuie să fac totul ca să mi-o păstrez și în aceste ultime zile ale

războiului. Și este foarte firesc și omenesc acest gînd, această dorință.

Dacă astfel stăteau lucrurile, oare elanul de luptă, voința de a continua să lovească necruțător pe dușman se mai manifestau cu aceeași forță? Și aceasta este tot o întrebare firească. Evenimentele, faptele, realitatea au arătat că și în acele condiții, cînd resorturile cele mai intime ale inimii te împingeau la maximum de prudență, soldații și ofițerii români au continuat să se avînte în luptă cu o vitejie fără seamăn, mergînd pînă la sacrificiul suprem. Și atunci care au fost acele mobiluri sufletești care au biruit chemările interioare ale vieții fiecăruia dintre luptători? Acelea au fost convingerea profundă, încrederea și speranța de neclintit în făurirea unei lumi noi, fără durerile, jalea și necazurile pe care le cunoscuseră pînă atunci. Convingerea venea din evenimentele și faptele ce se petreceau în țară și despre care o parte luaseră cunoștință personal — cei care veneau să împrospăteze frontul, cei reînsănătoșiți în spitale și reveniți la unități — iar ceilalți din spusele celor sosiți din patrie, din scrisori, din gazete etc. În ultimă instanță această insuflare a încrederii profunde într-un viitor mai bun era opera partidului comunist, care pregătea și conducea procesul transformărilor social-politice ce-și trimiteau ecourile dătătoare de forță pînă în primele linii ale frontului.

În lumina acestor reflecții voi prezenta marele argument — una din multele lupte sîngeroase purtate de ostașii unității noastre — Divizia 9 infanterie — în ultimele zile ale războiului, mai bine-zis în pragul măreței victorii asupra fascismului.

Ca şef al biroului de operaţii al regimentului, funcţie echivalentă astăzi cu a şefului de stat major al unităţii, aveam o cuprindere mult mai largă asupra realităţii tactice decît o avusesem cu luni în urmă cînd comandasem succesiv companie şi batalion. Faptul că parcursesem însă această gamă de funcţii îmi facilita înţelegerea multilaterală a luptelor, descifrarea, începînd de la eşalonul regiment şi pînă la eşalonul companie şi pluton, a nenumăratelor aspecte şi cauzalităţi ale diferitelor fenomene ce se petreceau în desfăşurarea acţiunilor militare de jos şi pînă sus.

Potrivit ordinului diviziei, regimentul urma să dea un nou atac aflîndu-se pe direcţia loviturii principale a marii noastre unităţi. Peisajul, vremea acelui început de mai l-am descris succint mai înainte. Într-un asemenea decor edenic să te iei la trîntă cu moartea nu era un lucru uşor, mai ales că circulau pe toate traiectoriile comunicaţiilor dintre oameni zvonuri, ştiri despre căderea Berlinului, capitularea necondiţionată a Germaniei fasciste.

„... Aşa, acum sîntem lămuriţi, nu? — le spuse colonelul Mateescu, comandantul regimentului, comandanţilor de batalioane şi comandantului divizionului de artilerie dat în sprijin".

În dreapta şi în stînga noastră, mai înainte şi mai înapoi — pe întregul dispozitiv al regimentului, ca şi al regimentelor vecine — începuseră să cadă obuzele artileriei. Snopii automatelor duşmane se fugăreau în ţiuituri stridente, proiectilele mitralierelor antiaeriene ale hitleriştilor, care le foloseau în trageri terestre, se ciocneau de schijele exploziilor.

Praful şi fumăraia cîmpului de bătaie se învîrtejeau în trombe nesfîrşite, ochii ne erau înroşiţi şi înlăcrimaţi de nesomnul furat de luptele anterioare, de eforturile cumplite de pînă atunci. Minunata lumină a primăverii dispăruse, paradisul acelei frumoase naturi a Boemiei cedase locul infernului, viaţa se încrîncena cu moartea.

„... Batalionul 2 are misiunea cea mai grea. Planul de luptă al regimentului îl ştiţi, l-am făcut împreună; cu atît mai uşor îţi va fi să ajuţi coordonarea acţiunii lui cu batalionul 1 în vederea hotărîrii mele ..." mi-a spus colonelul.

Şi-am plecat la batalionul 2.

Artileria noastră a început pregătirea atacului. Snopurile de obuze se prăvăleau cu precizie uimitoare asupra rezistenţelor vrăjmaşului. Căpitanul Stamatiad, comandantul unei baterii din Regimentul 13 artilerie care coopera cu batalionul 2, se afla la un loc cu maiorul Florescu şi cu mine. Căpitanul Stamatiad conducea personal focul tunurilor sale. Îl urmăream cu cîtă măiestrie şi fermitate, cu cîtă grijă şi concentrare a atenţiei mînuia şi manevra traiectoriile obuzelor sale. Un proiectil inamic a căzut la circa 2 metri de buza şanţului în care se afla. Toţi ne-am lăsat pe fundul tranşeii aşteptînd explozia. Am stat cîteva secunde dar, tunetul aşteptat nu s-a produs. Artileristul însă nu se aplecase să se adăpostească. L-am văzut sărind din şanţ. Ne-am ridicat. În jurul nostru prăpăd de foc duşman. Căpitanul se apropiase de proiectilul neexplodat. Am încremenit. „A înebunit, mi-am spus, ce vrea să facă?"

Scormonea în țărîna fierbinte. Apoi a început să se tragă tîrîș spre șanț.

„I-am scos focosul domnule maior, era cu întîrziere. Altfel, după plecarea la atac, pe cîți dintre infanteriștii noștri nu i-ar fi aruncat în aer...".

Uite-l pe comandantul batalionului cu fulgere în priviri, cu hotărîrea înfiptă în fiecare mușchi al feței sale prelungi, cu bărbia ieșită mult înainte, cu binoclul atîrnat de gît, cu porthartul la șold, cu pistoletul în mîna dreaptă, cu grupul de comandă — în trăgători — urmîndu-i pașii apăsați. Căpitanul Stamatiad se ținea strîns de el ca să-i poată servi prompt cererile de foc artileristic. La dreapta, zăream silueta sportivă a căpitanului Cîță, comandantul batalionului 1. Striga comenzi, agita mîna stîngă — semn către compania 3 să intre în eșalonul întîi.

Tot regimentul se apropia amenințător de poziția dușmană fărîmițată de obuzele noastre... Am intrat în primele tranșee inamice. Se încinge o luptă năprasnică între ostașii noștri și resturile unei unități „SS". Fasciștii, prinși de neiertătorul nostru bombardament de artilerie, se ascunseseră prin toate cotloanele poziției lor. Surprinși și de atacul infanteriei române au încercat o rezistență dezlînată dar înverșunată. Nu voi uita niciodată acea luptă! Deasupra un cer înalt, albastru, calm. Jos, pe pămîntul luptelor, praf, fum, foc, sînge, viață și moarte. Nu mai puteai spune că batalionul nostru era ceva închegat, nu mai zăream ordinea specifică dispozitivului de atac. Batalionul se desfășurase, aș

putea spune, în molecule de cîte 3—4, 5—7 oameni care se încleștaseră, pe viață și pe moarte cu „SS-iștii". Și totuși, batalionul avea o coeziune nevăzută dar nemaipomenit de puternică. Aceasta era credința de neînvins în victorie, osmozată cu acele mobiluri despre care am amintit, ura fără margini față de inamicul prădalnic și sîngeros. Lupta surdă dusă în măruntaiele pămîntului n-o puteai cuprinde cu vederea, ci doar o simțeai că este înspăimîntătoare prin înverșunarea ei, prin neprevăzutul ce te pîndea la fiecare cot de șanț. Pe deasupra tranșeelor țiuiau necontenit gloanțele automatelor, puștilor și mitralierelor. Trăgeau românii după hitleriștii care încercau să iasă la suprafață, trăgeau nemții din adîncimea poziției asupra ostașilor noștri care se avîntau pe parapete.

Apoi, liniște pe deasupra poziției și bubuituri înfundate de grenade în șanțuri, răpăieli scurte de automate, înjurături, vaiete. Din loc în loc izbucneau spre cer gheizere de fum amestecat cu căști fasciste, cu pături și foi de cort cu țărînă și fărîme de scînduri. Își făceau efect exploziile ciorchinelor de grenade aruncate de români. Și atacul mergea înainte. Cînd primele plutoane ale companiei 7, ajunse mult înainte, au sărit la asalt cu foc și strigăte de „ura" asupra ultimelor arme automate inamice, au început să sară pe parapete și restul oamenilor din batalion. Tot atunci se ridicau din tranșee, tremurînde, brațele hitleriștilor care se predau milogindu-se.

Și în stînga, și în dreapta se duceau lupte grele. Frontul mergea însă înainte către marginea de cer

incendiată de asfințitul soarelui. Maiorul Florescu ajunsese în fruntea batalionului.

Cîștigasem lupta, dar nu era timp de pierdut.

Dați-i drumul repede spre Meleinovice, răzbătu pînă la mine și vocea comandantului batalionului 1. Cuvintele lui înaripate au fost repede acompaniate de șuierul tăios al unei rafale de automat. Și tot în acea clipă căpitanul Cîță a căzut trăsnit pentru totdeauna cu brațul întins înainte.

A trecut pragul neființei sub cerul de mai, în ultimele zile ale războiului.

Au mai fost loviți mortal și alți militari. Ei s-au avîntat pînă la jertfirea supremă.

Restul, cei mulți și vii, și toți viteji, s-au așternut la drum.

Începuse vertiginoasa urmărire.

— Ce frumos trebuie să fie la noi în țară?! ținu să mă ațițe la vorbă un prichindel de sergent, cu capul descoperit, ciufulit, cu fața prăfuită și afumată, cu boneta legată la centură și cu țeava de mitralieră de rezervă pe umăr.

— Ce-i cu tine, măi Brîndușí? Ce cauți în linia întîi? Parcă acum două luni ai fost trimis la spitalul de campanie.

— Păi astăzi de dimineață am venit la compania noastră de mitraliere și, după-amiază, m-a dat în sprijin la a 7-a de pușcași. N-am avut cine știe ce rană. I s-a părut doctorului că sînt atins la plămîni. De unde. Al dracului glonț, a intrat printre coaste și apoi a zbughit-o afară. Acum o să-l caut și eu pe ăla de-a vrut să mă bată în ținte. Aș vrea să-l gîdil și eu la subsuori cu niște „alice“ din țeava asta.

— Ia nu mai face pe grozavul! se auzi o voce din urmă.

Era mucalitul de Dragu, un foarte bun comandant de aruncător de mine. Avea și el gradul de sergent. Așa mare, cum era, adus puțin de spate, aveai impresia că ține în spinare toată rezerva batalionului. Pe umeri purta țeava aruncătorului de 81,4 mm. De gît avea atîrnat un automat, iar la brîu, strînse la centură, două grenade. Nu o dată Dragu a sărit și la lupte corp la corp. Și cîți ca el nu erau în regiment.

Printre loviturile rare de artilerie regimentul, divizia înaintau cu spor, În seara zilei am ajuns într-un sat, Slavo-Pravna. Satul nu dormea, ne aștepta.

Scîrțîiau porțile curților, se deschideau ușile caselor și spre coloana noastră, a cărei siguranță o făcea o avangardă, se îndreptau bătrîni și tineri, ne strîngeau mîinile, ne pofteau în odăile cu miros aromitor. Dar coloana nu se oprea, mergea, mergea tot înainte . . .

RADIO DONAU NU MAI TRANSMITE!

Cu ani în urmă, în preajma zilei de 9 mai, regretaţii generali în rezervă Mihail Corbuleanu şi Traian Burduloiu, maiorul în rezervă Gheorghe Răuţă, toţi veterani din războiul antihitlerist, şi cu mine ne-am aşternut la depănarea unor amintiri de pe front, eu urmînd să şi le încrustez pe albe coale, întrucît pregăteam această carte. Şi mi-am propus să joc rolul unui reporter care îşi intervievează interlocutorii.

— După mine, ca reporter de astă dată, am început eu, şi nu ca atunci, pe front, şef al biroului de operaţii al Regimentului 34 infanterie, din Divizia 9 infanterie cu sediul la Constanţa, chiar şi în această redusă componenţă, grupul nostru are totuşi o alcătuire interesantă. Dv., tovarăşe general-maior în rezervă, Mihail Corbuleanu, ştiu că aţi comandat viteaza Divizie a 18-a infanterie din cadrul Armatei a 4-a române. Sînteţi aici reprezentantul infanteriei, al reginei bătăliei, cum i se spunea pe acea vreme. Cît priveşte tovarăşul general-maior în rezervă Traian Burduloiu, dînsul, care a comandat în Cehoslovacia în ultima parte a războiului Corpul aerian român, este omul înălţimilor, este antipodul dumneavoastră, aceasta cu referire, bineînţeles, la diferitele genuri de forţe armate. Iar între teribilii

infanterişti şi temerarii zburători parcă s-ar înscrie, cred eu, tovarăşul maior în rezervă Gheorghe Răuţă, cu bravii tanchişti din Regimentul 2 care de luptă, în cadrul căruia dînsul a comandat un batalion de tancuri.

Aşadar, cu oarecare modestie şi cu semnificaţiile respective, am putea spune că „mai toate armele“ ne găsim în jurul acestei mese a amintirilor, masă la care primul cuvînt...

— Îmi daţi voie tov. reporter s-o iau înainte, aşa cum şi pe front noi infanteria, eram de regulă în prima linie. Ca orice oştean cu un vechi stat de serviciu în armată, ştiu să preţuiesc şi timpul ce-l avem la dispoziţie şi spaţiul drămuit pe care ni-l veţi rezerva în viitoarea dv. carte. Îmi pare bine că intenţionînd să afectaţi mai multe pagini acelei zile de 9 mai 1945 v-aţi gîndit să ne mărturisim unele aduceri aminte de pe întregul nostru drum de lupte pentru ca cititorul să-şi poată da mai bine seama cum s-au acumulat — prin lupte anterioare — şi ultima forţă ostăşească explozivă care a dus şi la deznodămîntul, mai bine-zis la înfrîngerea definitivă a Germaniei naziste. Şi acum...

...La Valovna, în Cehoslovacia şi-au dat mîna în februarie 1945, împotriva noastră, duşmanul, terenul şi iarna.

Ce s-a întîmplat la Valovna? Plecată de la Rožňava, Divizia 18 a ajuns la 1 februarie în zona de luptă a Corpului 51 armată sovietic, aflat în acţiune pe coamele estice ale Munţilor Metalici slovaci, la nord de Lucenec.

Cînd m-am prezentat la Mitna, la Comandamentul Corpului 51, în noaptea de 1 spre 2 februarie, am primit ordin să intru în dispozitivul de atac al acestui corp, chiar în dimineaţa de 2 februarie, schimbînd unităţile Diviziei 232, aflate în faţa Valovnei, în sectorul Svetosova-Bosenova, această mare unitate urmînd să-şi restrîngă sectorul şi să se grupeze la dreapta Diviziei 18.

Terenul în care urma să acţionăm era foarte frămîntat, cu coline neregulate în toate sensurile. Înălţimi sub o mie de metri şi petice împădurite alternau cu numeroase aşezări omeneşti, împrăştiate pe toate colinele şi vîrfurile. În general, un aspect foarte asemănător Carpaţilor Apuseni.

Localităţile erau alcătuite din case de ţară, mici, nici una cu etaj, avînd pivniţă, cu ferestruică la rasul solului, şi două-trei cămăruţe deasupra. Tranşee nu existau. Toate zidurile caselor erau făcute din bolovani, fiind groase cam de un metru. Fiecare casă constituia pentru inamicul care se apăra, ca şi pentru noi, atacatorii, „o cazemată!". Aşezate în grupuleţe de cîte trei, patru, aceste căsuţe se flancau cu foc de arme automate şi se ajutau în mod ideal. Nici un unghi mort, nici o direcţie nebătută de focul armelor automate, aşezate şi ascunse în ferestruicile aproape invizibile ale pivniţelor, ori în micile ferestre ale caselor. Focul era pretutindeni razant.

Asupra acestor cazemate, tragerile noastre de infanterie erau fără nici un efect. Proiectilele artileriei de cîmp şi ale aruncătoarelor, atunci cînd loveau în ziduri făceau cîte o găurică superficială

care nu provoca daune prea mari clădirilor. Lovite în acoperiş, ele sufereau stricăciuni mai mari, dar nu ardeau din cauza cantităţii mari de zăpadă.

Pe coline, zăpada era aproape cît omul. Pe văi, şi mai mare. Nici un drum, numai poteci pe coamele dealurilor, făcute mai mult de trupele în mişcare.

Nu se putea merge, nu se putea trage foc, decît din picioare. Poziţia „culcat", poziţia normală de tragere cu orice armă automată, nu se mai putea lua fără să nu te afunzi în zăpadă.

Focul, mişcarea şi izbirea — mijloacele de luptă ale infanteriei — nu se mai puteau pune în valoare decît în foarte mică măsură.

La Volovna unităţile noastre au atacat pe companii. În trăgători, la doi-trei metri unul de altul, oamenii se mişcau încet pe această imensitate albă, uneori cu sprijinul artileriei noastre, alteori fără acest sprijin.

Cînd infanteria se apropia la circa 150 metri de case, artileria înceta tirul. La început inamicul nu trăgea nici un foc dar apoi, cînd atacatorii ajungeau la poartă sau la gardul casei, izbucneau violente rafale de arme automate şi concentrări de branduri, care trăgeau din faţă şi de pe lături. Subunităţile noastre erau atunci potopite de urgia aceea infernală de proiectile de toate calibrele care cutremurau pămîntul prin exploziile lor, de sute de mii de plumbi ai tuturor armelor automate. Şi cu toate acestea am învins . . .

— Îmi permiteţi tov. general să vă spun că sînt convins că . . .

— Te înţeleg n-aş mai termina nici pînă mîine, pînă peste o lună...

— Lăsaţi tovarăşe general că „decolez" eu îndată cu zburătorii mei din Corpul 1 aerian român şi toate se vor limpezi.

— Tovarăşe general Burduloiu vă rog să nu ne priviţi de sus, ci să ne relataţi cîte ceva, mai deosebit, din viaţa Dv. de comandant al acestei mari unităţi aeriene în timpul luptelor din Cehoslovacia.

— Fiţi fără grijă că, deşi sînt aviator, mi-a plăcut mereu, vorbind cinstit, să stau cu picioarele pe pămînt...

În cele cinci luni cît au durat luptele pe teritoriul Cehoslovaciei, Corpul aerian român, alături de celelalte trupe române, şi-a adus contribuţia la nimicirea trupelor fasciste şi eliberarea Cehoslovaciei.

Pe timpul acţiunilor desfăşurate în Cehoslovacia, corpul a fost subordonat Armatei 5 aeriene sovietice şi a sprijinit armatele sovietice şi române de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean (Armatele 27 şi 40 sovietice şi Armatele 1 şi 4 române).

Încă din primele zile ale activităţii sale pe teritoriul Cehoslovaciei, Corpul aerian român a obţinut o serie de succese care au influenţat direct ofensiva Armatei 27 sovietice, în cadrul căreia lupta şi Corpul 4 armată român cu Diviziile 2 şi 3 munte. Atît comandantul Armatei 27 sovietice, cît şi cel al Armatei 5 aeriene au avut cuvinte de laudă pentru aviatorii români. Aşa, de exemplu, în scrisoarea de mulţumire adresată Corpului aerian român, comandantul Armatei 5 aeriene sovietice arăta următoarele: „... În perioada de la 20 la 22 decembrie 1944, unităţile Corpului aerian român au cooperat cu trupele Armatei 27 sovietice şi au acţionat prin bombardamente şi asalt asupra nodurilor şi centrelor de rezistenţă inamice, ajutînd trupele terestre într-o măsură apreciabilă la ruperea apărării inamice... Consiliul militar al Armatei 27, în frunte cu generalul-colonel Trofimenko, apreciază că misiunea pe care a avut-o Corpul aerian român de a sprijini ofensiva Armatei 27 a fost bine executată".

Nepieritoare va rămîne fapta de arme săvîrşită în timpul acestor lupte de către adjutantul aviator Dîrjan Traian. Mi-l amintesc ca pe unul dintre cei mai destoinici şi curajoşi piloţi ai Corpului aerian. Dotat cu un înalt spirit de într-ajutorare în luptă, el era întotdeauna solicitat cînd era vorba de îndeplinit misiuni mai deosebite.

Ca întotdeauna, şi în acele zile de mare încordare, adjutantul aviator Dîrjan Traian a îndeplinit cîte 4 misiuni de luptă pe zi. Deşi abia înapoiat din misiune, datorită apariţiei în zonă a formaţiilor de vînătoare fasciste, Dîrjan s-a oferit voluntar să participe la cea de-a cincea misiune. Cu aparatul său, care l-a dus din victorie în victorie, mergea şi de astă dată cu aceeaşi încredere în întîmpinarea inamicului. Celula din care făcea parte a angajat o luptă inegală cu 6 „Foke-wulf"-uri ale fasciştilor. Prin evoluţii abile, cei doi piloţi români căutau să facă totul pentru a dispersa puterea de foc a hitleriştilor. Dar cînd lupta era în toi, celor 6 FW-uri li s-au adăugat încă 8 „Messerschmidt"uri. Raportul de forţe era cu totul neegal. Un vînător român

trebuia să lupte cu șapte hitleriști. Cu tot acest mare dezavantaj, piloții români nu au dat înapoi, ci au atacat viguros. În timpul luptei cu un „Fokewulf“, pe care Dîrjan Traian îl incendiase, a fost atacat din spate de patru „Messerschmidt“-uri, care au reușit, în cele din urmă, să-l doboare pe temerarul vînător. În cădere, pilotul român și-a îndreptat avionul spre o cazemată hitleristă care prin focul ei ucigător împiedica atacul ostașilor sovietici...

În ziua de 6 martie 1945, cînd în țară masele populare conduse de către P.C.R. au impus instaurarea primului guvern din istoria patriei noastre în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, noi, aviatorii Corpului aerian român, aflați la sute de kilometri depărtare de patrie am cinstit acest eveniment printr-o intensă activitate de luptă. În acea zi, piloții noștri au executat 20 de misiuni cu 73 de ieșiri avion și au aruncat asupra inamicului 19 tone de bombe.

În primele zile ale lunii mai, mai concret între 1 și 9 mai, formațiile noastre de bombardament și asalt au continuat să sprijine ofensiva trupelor terestre sovietice și române spre Holesov și Hulin, iar aviația de vînătoare a acoperit deplasările marilor unități care se concentrau la vest de Morava, în vederea operației de la Praga...

— Și-acum tovarășe maior Gheorghe Răuță, poate că ne veți plimba puțin cu tancurile dumneavoastră nu numai pe teritoriul Cehoslovaciei ci și prin Austria, prin jurul Vienei unde știm că a luptat Regimentul 2 care de luptă după care s-a reîntors iarăși

în Cehoslovacia luînd parte la acțiunile din zona orașului Brno.

— Este clar că nu voi pierde prilejul de a vă povesti unul sau două episoade și din lupta la care am luat parte și dincolo de Pădurea Viеneză.

În prima jumătate a anului 1945, Comandamentul român a luat măsuri pentru sporirea efectivului trupelor existente pe front prin trimiterea din țară a noi forțe din diferite arme, mărind continuu aportul României la obținerea victoriei depline asupra Germaniei hitleriste.

În cadrul acestei acțiuni s-a acordat o atenție deosebită reorganizării și pregătirii forțelor blindate, care participaseră anterior la luptele purtate în cadrul insurecției armate și pentru eliberarea teritoriului patriei și care, la începutul lunii februarie 1945, au primit ordin să se deplaseze în localitatea Sahy din Cehoslovacia, de unde coloana de tancuri s-a deplasat în zona Moravce, aflată în imediata apropiere a frontului.

Comanda unității a fost încredințată colonelului Stan Zătreanu, care, în acțiunile desfășurate în timpul insurecției armate, a dovedit capacitate de conducere, inițiativă și abnegație.

Regimentul a fost încadrat inițial în Corpul 5 tancuri din Armata 5-a tancuri sovietică, iar de la 9 martie 1945 a fost subordonat Armatei 7-a de gardă sovietică, sprijinind marile unități de arme întrunite ale acesteia, împreună cu Brigada 27 tancuri de gardă.

...Pentru totdeauna mi-au rămas în amintire vitejia și eroismul cu care au luptat tanchiștii din

batalionul 2, umăr la umăr cu infanteriştii sovietici, în asaltarea şi lichidarea rezistenţelor opuse succesiv de inamic în raionul localităţii Besa, pe care au reuşit s-o cucerească în prima zi a atacului. În aceste lupte a dat dovadă de spirit de sacrificiu şi dragoste faţă de subordonaţi locotenentul Viorel Mărceanu; avînd misiunea să sprijine Regimentul 143 sovietic, în fruntea plutonului său, el a atacat frontal localitatea menţionată mai sus, a dus lupte grele cu tunurile antitanc inamice, lichidînd focarele de rezistenţă şi deschizînd un drum infanteriei sovietice. În timpul acestei acţiuni, unul dintre tancurile pe care le comanda se afla în pericol de a fi incendiat. Animat de grija şi dragostea ce o purta tovarăşilor săi de luptă, a ieşit afară din tanc, dîndu-le ajutor. A căzut însă străpuns de gloanţele unei mitraliere, în timp ce purta pe braţe pe un soldat grav rănit.

În ziua de 5 aprilie 1945, regimentul român a primit ordin să continuie ofensiva pentru nimicirea forţelor inamice din raionul localităţii Devin Nove Ves. După lichidarea acestei rezistenţe, a întreprins o acţiune de curăţare a malului de est al Moravei.

După terminarea pregătirilor, în ziua de 6 aprilie, Divizia 409 infanterie sovietică, sprijinită de focul tancurilor româneşti, a forţat rîul Morava.

Din cauza lipsei podurilor corespunzătoare tonajului tancurilor, regimentul român nu a putut trece în această zi cursul de apă. Ulterior, la 9 aprilie, a trecut rîul pe pontoane, fiind atacat de 11 ori de aviaţia inamică.

De la această dată, Regimentul 2 tancuri român a păşit pe teritoriul Austriei, participînd în continuare la acţiunile ce se desfăşurau în cadrul operaţiei Viena. Acţiunile sale s-au înscris în fîşia de ofensivă a Corpului 24 armată sovietic, care acţiona în acest sector.

... Timp de două zile, tanchiştii români au respins cu succes toate contraatacurile inamicului în zona localităţii Hohenruppersdorf. Pe lîngă capacitatea cadrelor, înalta pregătire de luptă, factorul hotărîtor la obţinerea acestor succese l-au constituit eroismul, minunatul spirit de sacrificiu de care a dat dovadă întregul personal al regimentului. Deşi inamicul dispunea de un material blindat superior, tanchiştii români nu s-au lăsat intimidaţi. Ei au angajat lupta cu „Panterele“, „Tigrii“ şi „Ferdinanţii“, hotărîţi să frîngă forţele blindate ale hitleriştilor din această zonă. Referitor la această crîncenă încleştare, în jurnalul de operaţii al regimentului se menţionează că „în interiorul localităţii Hohenruppersdorf, ostaşii noştri au angajat lupta tanc contra tanc. Prin felul în care s-a desfăşurat această luptă s-au evidenţiat marile virtuţi şi însuşirile personalului regimentului. Lupta de aici rămîne memorabilă. Ea a fost cea mai grea din toate luptele duse de Regimentul 2 care de luptă“. În acţiunea de tancuri de la Hohenruppersdorf, tanchiştii români au săvîrşit nepieritoare fapte de vitejie şi eroism. Niciodată nu voi uita bravura şi spiritul de sacrificiu al sublocotenentului Ion Dumitru, comandantul unui pluton de tancuri. Mereu în fruntea subunităţii pe care o comanda, el s-a avîntat

cu vitejie în lupte. Deşi rănit, a continuat atacul distrugînd cu echipajul tancului său două tancuri „Tigru“ şi un tanc „Pantera“. Cînd tancul comandat de sublocotenentul R. Constantinescu a fost avariat şi imobilizat, acesta a rămas în tanc, a înfruntat blindatele inamice care contraatacau, distrugînd doi „Tigri“.

În ziua de 14 aprilie, tanchiştii români au acţionat în sprijinul unităţilor Diviziei 4 infanterie de gardă pentru cucerirea localităţii Schrick, important nod de comunicaţie pentru inamic, deoarece prin acest punct trecea una dintre principalele căi de retragere a trupelor hitleriste din Viena. În zilele de 16 şi 17 aprilie, regimentul a participat la luptele pentru cucerirea localităţii Wilfersdorf.

Pentru modul în care au acţionat în luptele duse între 11 şi 17 aprilie, lupte care au avut ca rezultat eliberarea oraşului Zistersdorf, centrul regiunii petrolifere din sud-estul Austriei, Regimentul 2 tancuri a fost citat prin ordinul nr. 336 din 17 aprilie 1945 al Comandamentului suprem sovietic . . .

*

— Eu, ce să vă mai spun, stimaţi interlocutori? Chiar în ziua de 9 mai 1945, a trebuit să pornesc la atac cu întregul regiment pentru cucerirea platoului de lîngă localitatea Dobromilice, din Moravia, unde se afla postul de radio hitlerist Donau. Acest post de radio fusese transferat aici din Austria în scopul continuării desfăşurării propagandei lor mincinoase pînă în ultimele clipe ale războiului.

Aşadar cînd în toată Europa era pace, cînd sufletele popoarelor se înflăcărau de bucurie la sunetele trompetelor păcii, noi, ostaşii Diviziei 9 infanterie, avînd axul de înaintare pe direcţia pilonului postului de radio, ne-am luat la trîntă cu moartea. Regimentul 34 infanterie se afla în frunte. Comandantul unităţii noastre, colonelul Alexandru Mateescu, împreună cu mine şi cu neuitatul căpitan Grigore Makriski, ofiţerul sovietic de legătură pe lîngă regiment, înainte de a porni la atac ne-am reamintit cum doar cu cîteva ceasuri în urmă — pe la orele 23 din cursul nopţii de 8 spre 9 mai — am sărbătorit „pacea“. Tot atunci mi-am reamintit şi de postul de radio „Ilse-II“ din pădurea Tunari. Puteam eu oare bănui atunci, în zilele din august 1944 că îmi va fi hărăzit chiar mie ca, în fruntea ostaşilor din regimentul constănţean, să încerc şi eu, în 9 mai 1945, ceea ce a făcut Ştefănescu la Bucureşti?

. . . În după-amiaza zilei de 8 mai 1945, Regimentul 34 infanterie ajunsese la Nemcice. Calea fusese lungă, obositoare. De la ultima haltă străbătuserăm aproape 50 de kilometri. Oamenii abia se mai ţineau pe picioare. Nici cei care făcuseră drumul călare nu erau mai odihniţi; abia se propteau în scările şeilor.

Nemcice era un sat mare, cu case de piatră, acoperite cu ţiglă. Strada principală, neobişnuit de largă, îl tăia pe din două. În văzduh plutea o pînză deasă de colb. Totul era învăluit într-o pîclă înăbuşitoare, înecăcioasă. Pe cer, soarele apărea ca un disc roşiatic. Pe şoselele învecinate, căruţele, maşinile, coloanele de oameni mărşăluiau fără încetare.

Toate spre o singură ţintă: Dobromilice. Acolo, inamicul rezista încă. Nebuneşte, cu desperare, dar rezista, deşi Berlinul capitulase. Din cînd în cînd, în depărtare, răbufneau surd bubuiturile tunurilor. Era zgomotul specific al luptelor de întîlnire. Avangarda regimentului trecuse de Nemcice.

Am cantonat în sat. De prin beciuri, din ascunzişuri au început să iasă în întîmpinarea noastră bătrîni şi tineri, femei şi copii. Spaima şi groaza morţii se şterseră repede de pe feţele lor. Erau senine acum, vesele. Ochii umeziţi de lacrimi, străluceau de bucurie. Peste tot pe unde trecuserăm, fuseserăm întîmpinaţi cu inima deschisă, dar aici parcă bucuria eliberării era mai intensă, mai deosebită, mai mare. Fiecare simţea acum, cu toată fiinţa lui, că războiul putea fi drămuit chiar în clipe. Nu din zi în zi, din oră în oră, ci cu fiecare clipă care trecea viaţa biruia moartea.

În sufletele noastre stăruiau aceleaşi simţăminte. Vom da acum ultima bătălie. Şi — mai ştii? — poate că nici nu o vom mai da! Oboseala marşului ne istovise, dar gîndurile acestea ne împrospătau forţele.

În sat viaţa fremăta din nou. Uşile caselor se deschiseseră primitoare, hogeagurile se umplură de fum, pe maşini începură să sfîrîie bucate. Mîinile zorite ale femeilor pregăteau paturile pentru odihna ostaşilor. În curţi, pe uliţe, locuitorii se strîngeau în jurul soldaţilor. Copiii se îndesau care mai de care în apropierea noastră: să ne ajute şi ei, cu ce puteau. Ostaşii se bărbiereau, se spălau, îşi curăţau efectele şi armamentul.

Într-o curte, sergentul Gavrilă, artileristul, un om înalt, spătos, îşi lustruia zorit cismele. Alături, un copil îi lustruia pintenii. Ce l-o fi găsit pe Gavrilă să-şi scoată acum pintenii din lădiţa de la cheson?

Fotografiile fură scoase şi ele de la piept, unde se aflau împăturite în cîrpe ori batiste, şi treceau acum din mînă în mînă.

— Cine-i? — a întrebat un glas, în limba cehă.

— Logodnica! răspunde Andronic, telefonistul.

— Logodina! Logodina! — repetară fetele stîlcit.

— La noi; Slecina — lămuri o fată.

Pe uliţă era mare forfotă. Ofiţerii de legătură, agenţi călări sau cu motociclete, ori maşini aduceau şi duceau ordine.

— De unde vii?

— Ce se aude?

— Ce fac nemţii, se predau?

Întrebările curgeau cu nemiluita. Agenţii de legătură deveniseră oamenii cei mai căutaţi.

La şcoală, în faţa unei hărţi mari, a Europei, cineva arăta cu o nuia unde se afla frontul.

— Unde să se mai ducă hitleriştii? Sînt închişi ca într-o cuşcă. După cît se vede . . .

Şi nuiaua înscrisese pe hartă cercul în care erau cuprinşi nemţii.

În mijlocul satului era o pompă de apă. Se strînseseră acolo artilerişti, infanterişti, pionieri . . . Gălăgia care se iscase ameninţa să ia proporţii.

. . . Ziua a trecut pe nesimţite. S-a înserat. Am rămas cufundaţi în întuneric. „Nu se aprinde nici o lumină“. — sunase ordinul. Oamenii însă nu se

săturaseră de vorbă; prea mult stătuseră tăcuţi, ascultînd doar glasul tunurilor şi al mitralierelor. Acum vorbeau: vorbeau pe întuneric, de la casă la casă. Tot satul zumzăia ca un imens roi de albine. Cîţiva de-ai noştri, de la transmisiuni, începură să cînte un cîntec duios . . .

Of! Cîntecul, cîntecul. Ce a însemnat pentru noi, pe toată durata războiului, cîntecul! El ne-a însoţit neîncetat, a fost umbra fiecăruia dintre noi. Melodia duioasă a transmisioniştilor, m-a transportat pe undele ei din nou către ţară, m-a rostogolit sub soarele toamnei dulci, aurii, al lui septembrie 1944, tocmai pe malurile Mureşului. Cît de departe eşti tu „Mureş, Mureş apă dulce, cin'te bea nu se mai duce!“ Dar noi ne-am tot dus mereu în para de foc a războiului, pînă am ajuns aici în sînul primitor al Moraviei, al frumoasei Cehoslovacii. Iar tu cîntecule îmi scormoneşti amintirile, îmi vorbeşti despre imensa ta forţă dătătoare de curaj şi de speranţe, despre tăria balsamului tău care poate să stingă şi durerile cele mai adînci, să potolească şi dorurile cele mai aprinse. Aşa, cîntecule, aminteşte-mi de frontul de la Mureş căci, pe cel de aici, l-oi mai gusta eu şi mîine în zori . . .

Se duceau lupte grele pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist . . . Cînd am pornit spre inima de foc a frontului de pe Mureş, cîntecul, cîntecul prietenul nostru nedespărţit, a pornit şi el năvalnic odată cu primul nostru pas. Vocile pline, baritonale, bărbăteşti, înmănuncheate într-un cor imens, ne înflăcărau, ne picurau în inimi o dorinţă aprinsă de a ne avînta cît mai degrabă la

luptă. Parcă nici nu mai simţeam zecile de kilograme ale armamentului, muniţiei şi echipamentului ce-l purtam fiecare dintre noi.

Tunetelor tot mai dese, mai puternice, ale frontului le răspundea tunetul cîntecului nostru. Aşa am trecut prin satele Bobohalma, Chinţuş, Sălcud, pînă cînd zona de luptă ne-a spus să trecem să luăm dispozitivul de apropiere, să înaintăm nevăzuţi şi nesimţiţi de inamic. Cîntecul însă continua să răsune tot atît de puternic dar nu în afară, ci în adîncurile fiinţei noastre.

. . . Văzduhul clocotea. Craterele exploziilor ridicau între noi coloane uriaşe de fum negru brăzdat de limbi de foc. Ne surprinsese o vijelie de artilerie. De sus, se lăsau în picaj, urlînd înfiorător, „Stukas“-uri . . . Atacul de pe Mureş a fost crîncen, dar încununat de un succes deplin. Lupta s-a terminat în pragul serii. Fasciştii au fost nimiciţi. Alte trupe, proaspete, ne-au înlocuit, urmărind pe hitlerişti.

. . . În liniştea solemnă a acelei înnoptări, iar a început să ne mîngîie sufletele prietenul nostru drag, nedespărţit, cîntecul. Dintre ruinele poziţiilor fasciste făcute praf şi pulbere, din văgăunile tranşeelor duşmane ocupate de noi, de peste tot, a început să răsune vesel: „Pe Mureş şi pe Tîrnave . . .“ Cîntau luptătorii. Cît de mult ne-a uşurat sufletul cîntecul acela după prăpădul prin care trecuserăm! . . . Pe aripi de vînt cîntecul nostru se ducea pînă jos, în vale, unde se îmbrăţişa cu Mureşul, care, şi el, îşi unduia cîntecul pe sub sălciile plîngătoare . . . Au fost clipe emoţionante, de neuitat . . .

Iar acum, tu cîntecule, iar începi, și aici în Moravia, să te învolburezi. Să trec și acest crîmpei de viață pe tărîmul amintirilor și să-l povestesc...

Era o înserare caldă, suavă și tare înmiresmată de parfumul primăverii. În așteptarea ordinului de deplasare ne odihneam pe ranițe, de-a lungul străzilor.

Deodată am tresărit cu toți... De lîngă școală a început să murmure o armonică. Și melodia creștea, apoi iar se încetinea, și din nou se înfoca. După ea s-a luat și un cor tumultuos, care se aprindea pînă la înaripare. Cîntau ostașii companiei de pionieri...

De-abia s-a stins ultimul ecou și alte cîteva grupuri de ostași au pornit și ei să cînte. Ni s-a alăturat și o parte din fanfara regimentului nostru ce se afla și ea tot în acest sat. Vibrau geamurile caselor, ne furnica sîngele în vine. Și s-a trecut pe nesimțite la o singură voce, la un singur glas „M-a făcut mama oltean..." cîntat de sergentul Ion Vasile. Și mai apoi am sfîrșit-o într-un joc drăcesc, într-o sîrbă bătută de se cutremura tot satul. Și-au jucat sîrba cu noi și oamenii din sat.

Faldurile înserării au fost primite cu melodia gravă a „Vîltavei" — de Smetana. Corul cehilor era grav, impresionant, ne amintea că sîntem în patria lor, atît de mult pîrjolită de fasciști...

Și-n timp ce cîntecul se stingea ușor, la postul de comandă al regimentului, într-o odaie bine camuflată aveam să luăm cunoștință de...

*

— Ce-o fi pățit colonelul?... Să știi că a înnebunit de-a binelea. Ce dracu își tot mișcă atît de ciudat degetele mîinii stîngi?... Ia te uită cum le întinde... și-apoi cum și le strînge, cum și le face pumn... și iar le răsfiră mult, mult... Doamne, ce l-o fi apucat?, mă întrebam, în sinea mea, plin de îngrijorare.

Din tavanul adăpostului se lăsa o sîrmă de care atîrna o lampă de gaz, care răspîndea o lumină anemică.

Pe harta de lucru a colonelului Mateescu se proiectau umbrele mereu mișcătoare ale degetelor sale extrem de nervoase. Iar cu mîna dreaptă, care ținea strîns un creion ascuțit, contura în aer o serie de cercuri imaginare.

Din cînd în cînd se lăsa ușor pe speteaza scaunului, trăgînd spre marginea mesei harta operativă... Își lăsă ambele mîini pe genunchi, pironindu-și privirea în tavan. A rămas cîteva clipe dus pe gînduri... Apoi și-a coborît lent capul, proptindu-și bărbia în piept... Și-a făcut palmele ghem, strîngîndu-le puternic între genunchi. Se chirci cuprins, parcă, de o criză de apendicită, ori de vreun spasm intestinal. Vîrfurile cizmelor împungeau dușumeaua... Pieptul se sprijinea pe marginea mesei, capul și-l plecă încet, încet spre mijlocul hărții, în timp ce cuta verticală dintre sprîncenele-i stufoase se tot adîncea... Clipi des și... deodată, genele-i încremeniră. Rămase stană de piatră... Parcă vroia să perforeze cu privirea-i încordată și harta, și masa, și...

Oare ce furtuni de gînduri, de sentimente îl năpădeau atunci? . . .

Arcul s-a destins . . . Colonelul şi-a desfăcut mîinile, trîntindu-şi puternic coatele pe masă. Şi-a înălţat brusc capul îndreptîndu-şi pieptul. Şi-a relaxat picioarele care au început să bată ritmic duşumeaua . . .

Un zîmbet larg îi lumină chipul. Mîna-i stîngă, interpusă între sursa de lumină şi hartă, a început iarăşi ciudatul ei joc: degetele cînd se răsfirau larg, cînd se închideau spre podul palmei . . . Părea mîna unui pătimaş violonist care palpează, cufundat în sine, coardele de pe gîtul de lebădă al unei viori fermecate. Începu din nou dansul umbrelor pe ringul lucios al hărţii.

Creionul cel ascuţit, din mîna-i dreaptă, încerca de acum să puncteze fin contururile viclenelor umbre . . . O voce de bariton sparse tăcerea:

— Bine, foarte bine! Așadar, începu colonelul, asta-i cheia! . . .

Eu, care-l priveam nemişcat pînă atunci, am tresărit uluit. La rîndul său, şi comandantul se uita mirat la mine.

— Ce-i cu tine Pană? Parcă nu eşti în apele tale? Ai o căutătură stranie. Ţi-e rău? . . . Ia repede un piramidon şi odihneşte-te puţin.

„Care dintre noi va fi înnebunit de-a binelea?", mă întrebam, ridicîndu-mă de pe scaunul de lîngă aparatul telefonic.

— N-am nimic domnule colonel, aştept ordine, mă simt foarte bine.

Mateescu, rîzînd pe sub mustaţă, îmi făcu semn să mă apropii.

— Ia, te rog, loc, aici, lîngă mine. Aşaa, foarte bine! Ce se mai aude, ce ştiri mai ai de la batalioane?

— Nimic nou, domnule colonel. Deocamdată nu-i putem urni deloc pe afurisiţii ăştia de nemţi. Au o poziţie tare, foarte tare. Doar dacă . . .

— Lasă, lasă că pricep eu ce vrei să-mi spui. Îmi pare că mi-ai şi furat gîndul . . . Dar mai întîi să recapitulăm: inamicul rezistă, rezistă cu o înverşunare drăcească . . . Şi ne macină, ne macină cu o furie bestială . . .

— Dar ce-aţi vrea să facă domnule colonel? Să ne dea plocon dealul pe care a ştiut să-l transforme într-un bastion aproape inexpugnabil?

— Fii atent, ai zis „aproape" inexpugnabil, ceea ce înseamnă, după tine, că poate fi totuşi cucerit.

— Dar după părerea dumneavoastră cum ar fi?

— De aceeaşi părere. Iar dacă adversarul a izbutit să-şi organizeze o „astfel" de apărare se impune ca şi noi să pregătim o „astfel" de acţiune care să-l poată da peste cap.

— Teoretic aveţi dreptate dar . . .

— Nici un „dar"! Ce-au făcut trupele din contact pînă acum? Au atacat cu forţele principale centrul dispozitivului său. Este aşa ori nu? Însă n-au reuşit.

— Da! Acesta-i adevărul.

— Au făcut apoi efortul la dreapta, şi nici un rezultat. Au încercat iarăşi în faţă şi la stînga, dar bastionul duşman a rămas neclintit.

— Domnule colonel, îmi permiteţi: cele trei încercări să nu credeţi că l-au lăsat pe inamic neştir-

bit, neslăbit pe undeva. Ultimele informaţii ne arată totuşi că duşmanul a început să devină ceva mai fragil, uitaţi-vă, şi îi arătai pe hartă punctul.

— Dar la stînga?

— Acolo încă este tot atît de puternic ca şi la centru.

— Şi atunci ce-i de făcut?

— Să reluăm mîine atacul la dreapta.

— Da, ai dreptate, dar cum?

— ?

— Ia priveşte, te rog, ce se întîmplă în acest moment pe hartă. Şi comandantul reluă jocul umbrelor. Nu vezi, nu înţelegi nimic?

— ?

— Uită-te la cota 310, care, în teren, se află cam la vreo 300—400 m spre dreapta de flancul stîng al bastionului pe care-l vom asalta.

— Ptiu! Acum înţeleg. Văd bine cum umbrele degetului arătător şi ale degetului mare conturează un cerc chiar în jurul cotei. Ce păcat însă că acea înălţime nu este în fişia noastră de acţiune.

— Păi dumneata nu ai văzut că şi divizia din dreapta, care atacă o poziţie tare ca şi cea din faţa noastră, dar aflată dincolo de cota 310, nu face nici ea un pas înainte? Şi-n cazul acesta se mai poate pune problema de a ne menţine între limitele de despărţire care ne-au fost repartizate iniţial de eşalonul superior?

— Şi dumneavoastră credeţi că acea cotă nu este cuprinsă în zona de acţiune a diviziei vecine?

— Şi chiar dacă ar fi, din moment ce ea n-a încercat pînă acum să facă pe acolo nici o manevră, de ce n-aş face-o eu?

— Poate că se teme de vreo surpriză şi nu vrea să rişte.

— Surprize ne pot aştepta şi pe noi, dar în situaţia în care ne aflăm este mai bine să riscăm manevrînd pe la cota 310 decît să riscăm să ne pierdem tot regimentul atacînd berbeceşte cetatea asta de foc din faţa noastră.

— Domnule colonel m-aţi convins, aveţi dreptate. Cred că nici eşalonul superior n-a sesizat însă această situaţie, care, în fond, este foarte simplă.

— Da, ce simplu Pană! Nici eu n-am „ghicit-o“ pînă cînd nu mi-am pus la încercare toate resorturile gîndirii... Am gîndit nu numai cu creierul înfierbîntat de atîtea şi atîtea întrebări, ci cu toată fiinţa mea, cu tot sufletul şi cu tot trupul ăsta zguduit de febră...

— Acum vă înţeleg! Acum, domnule colonel, m-am dumirit asupra unor gesturi pe care le-aţi făcut şi care, drept să vă spun, mă îngrijorau tare mult.

— Şi eu te-am înţeles... Credeai, poate, că mi-am pierdut minţile... Lumina lămpii, degetele acestea neastîmpărate care aruncau pe hartă, într-un arabesc de umbre, tot zbuciumul căutărilor mele, este clar că nu te puteau lăsa indiferent...

— Sînteţi un mare psiholog. Într-adevăr că intrasem la idei. Vă rog să nu vă supăraţi.

— Nicidecum dragă Pană.

— Nu voi uita însă niciodată această noapte în care am văzut, cu ochii mei, „o mînă care gîndește".

— Care, poate, și cînta pe vioara gîndurilor mele, nespus de agitate, memorabila exclamație a lui Arhimede, „Evrika" . . .

*

Ca șef al biroului de operații, care trebuia să calculez totul în minute și secunde, mi-am controlat ceasul-cronometru, mi-am notat ceva într-un carnet, mi-am ajustat ținuta, așteptam ordine.

— Ei, și acum să trecem repede la treabă.

— Să raportăm domnului general Stănculescu, la divizie, ca să obținem aprobarea propunerii dumneavoastră.

— Stai, nu te grăbi, mai bine-zis nu te pripi. Așadar, pentru ca să putem anihila reduitul dușman din față, va trebui să-l învăluim pe la dreapta, trecînd prin zona cotei 310, exact pe acolo pe unde, cînd priveai harta, te pusese pe gînduri drăceasca de umbră a unuia din degetele stîngii mele.

— Dar... umbrele conturau în jurul cotei, o dublă învăluire.

— Exact. Ca să putem împinge arcul manevrei regimentului, de cădere în spatele poziției dușmane, trebuie mai întîi să punem stăpînire pe cotă. Și ca să nu ne poticnim, se impune ca mai întîi să cucerim cota printr-un atac frontal, combinat cu învăluirea ei pe la stînga și pe la dreapta, după care toate trupele atacatoare se circumscriu în marele arc al manevrei finale. Mai concret, acțiunea se va desfășura astfel: patru companii vor ține piept adversarului de aici, din față, iar alte patru companii vor efectua acțiuni proiectate în zona cotei 310.

— Întru totul de acord domnule colonel. Voi lua măsurile necesare.

— Eram sigur că vei fi de acord. Trebuie să știu însă, și asta cît mai repede, de ce forțe dispune inamicul în fața cotei, ce se petrece acolo, în special în contrapantă. Înțelegi? Pentru că de acolo ne pot veni toate surprizele. Să împingem deci înapoia cotei o incursiune tare și isteață. Să fie organizată prin grija regimentului. Chiar în noaptea asta!

— Chiar în această noapte? Nu vă gîndiți că acum este aproape ora 22?

— Și ce vrei să spui cu asta?

— Dar nu avem timpul necesar pentru organizarea și executarea ei în cele mai bune condiții.

— Nu dispunem de alt timp, adică de altă noapte, decît de aceasta.

Am stat puțin în cumpănă. M-a podidit un noian de semne de întrebare. Dădui să plec, avînd privirea în pămînt.

— Te înțeleg Pană. Să nu uiți însă că în actualele condiții timpul sînt oamenii, luptătorii noștri. M-ai înțeles?

Mi-am îndreptat corpul, am luat poziția de drepți. Mă însenínasem. L-am privit drept în ochi pe colonel fără să spun un cuvînt. Apoi am cerut permisiunea să-mi mai arunc încă o dată ochii pe harta de pe masa comandantului. Îmi concentram privirea în careul unde se împreunaseră, sub forma unui semicerc, umbrele mîinii stîngi a colonelului . . . Harta îmi juca în ochi . . .

L-am mai privit o dată pe colonel drept în ochi. Am salutat energic:

— Să trăiţi, totul este în ordine!

După ce am transmis dispoziţiile şi am verificat starea de luptă a regimentului m-am reîntors. De astă dată în camera colonelului ardeau patru lămpi. Pe mese erau întinse hărţile. Pe una din ele, comandantul regimentului, cu un creion roşu, indica direcţiile de atac: „Aşa, pe aici batalionul 1, pe acolo al 2-lea, iar tu, Vărăştene, cu rezerva, la ordin, uite aşa vei ataca“ — şi comandantul descrise pe hartă un cerc larg, parcă voia să cuprindă cu braţul întreaga poziţie inamică. Era manevra de învăluire.

Cînd noaptea s-a lăsat de-a binelea, un ordin scurt străbătu satul, ca un curent electric. „Populaţia la beciuri! Săpaţi tranşee şi adăposturi!“

Inamicul ne reperase şi începuse să bată satul cu artileria.

La punctul de comandă, telefonul zbîrnîi cu întrerupere. Divizia comunica: „Ocupaţi imediat baza de plecare la atac, pe linia trupelor de contact“. Proiectilele duşmane cădeau din ce în ce mai des asupra satului. Pe cer, în partea din care se trăgea, licăreau lumini scurte, ca nişte fulgere. S-a dat alarma. Mişcarea trupei s-a făcut într-o ordine şi tăcere desăvîrşită. Fiecare companie era călăuzită pînă la trupele de contact. Din cînd în cînd proiectilele de artilerie cădeau aproape de noi. Cînd cineva era rănit, se comunica în şoaptă: „Sanitarii! Sanitarii!“

Înainte de miezul nopţii am intrat în poziţie.

Dar ce surpriză ne-a rezervat acea noapte!

La punctul de comandă al regimentului, colonelul Mateescu, comandantul unităţii, se uită în ochii mei.

— Ce-i măi Pană cu liniştea asta? nu se mai aude nici un foc . . . S-or fi retras nemţii?

— Eu ştiu, domnule colonel?! Voi lua legătura chiar acum telefonic, cu batalioanele.

Dar telefonul zbîrnîi prelung. Fără grabă, stăpînindu-şi curiozitatea, comandantul regimentului apucă receptorul.

— Da, aici „Visul I“, „Visul I“ (indicativul regimentului).

Deodată, ciuli urechile şi ascultă atent. Fără să vrea, cu receptorul la ureche, izbucni către mine:

— Pace, mă! Pace!

Apoi, dîndu-şi seama că vorbeşte la telefon cu generalul, spuse stingherit în receptor:

— Să trăiţi! Să trăiţi!

De la divizie se comunicase că în acea noapte Germania nazistă a capitulat necondiţionat. Aceasta marca sfîrşitul războiului în Europa.

Ştirea ne copleşi. Am anunţat imediat batalioanele, companiile.

Pe cer se aprinse — ca la comandă — o lumină orbitoare, care creştea vertiginos, cuprinzînd toată zarea. Se dezlănţui un vuiet clocotitor, ca de furtună. Ce-o fi? Să fi pătruns oare inamicul înapoia liniilor noastre? Care inamic? E doar pace! Tot nu s-a terminat?

Pe cer se aprindeau, în buchete de stele, mii şi mii de rachete. O puzderie de cartuşe luminoase se înşiruiau ca mărgelele salbe-salbe, în bezna nopţii,

încrucișîndu-se în toate direcțiile, ca niște ghirlande de lumină pe bolta unei imense și feerice săli de bal. Se trăgea în sus, cu toate armele. Am început să tragem și noi.

Era primul omagiu adus măreței victorii.

*

Mai tîrziu, în aceeași noapte de 8 spre 9 mai, ne sosi o veste zguduitor de tristă: forțele hitleriste din Boemia și Moravia rezistau pe poziție. Prevăzîndu-se și ipoteza că ar fi fost posibil ca unele unități hitleriste să nu execute ordinul de încetare a ostilităților și de depunere a armelor, să continuie rezistența, comandamentul Armatei a 4-a române a ordonat ca trupele să nu înceteze nici un moment lupta împotriva acelor unități, urmărindu-le pînă la completa lor nimicire. Corpul 2 armată a primit ordin să înceteze orice acțiune de luptă pînă la 9 mai ora 5,30. Dacă pînă la acea oră inamicul nu ar fi depus armele, marile unități trebuiau să pornească la atac, fără alt ordin pe întregul front.

ÎN 9 MAI

. . . Cînd s-a ridicat perdeaua întunericului ne găseam pe baza de plecare, pe două boturi de deal care se prelungesc pînă la piciorul pantei platoului.

Inamicul se afla la vreo șase sute de metri de noi.

Încă de ieri aflasem de la locuitori că, după cucerirea Vienei, hitleriștii mutaseră baza acestei vanitoase oficine a propagandei hitleriste chiar pe colina aceasta și de aici se transmiteau îndemnuri la rezistență, la continuarea războiului. Știam că adăposturile erau din beton, cu beciuri adînci bine fortificate.

Artileria inamică ne împroșca și cu obuze. Și totuși pierderile noastre erau minime: doar cîțiva răniți. Trupa era adăpostită la teren atît de bine, cum niciodată nu fusese în timpul campaniei. Niciodată parcă oamenii nu se arătaseră atît de grijulii și, în același timp, atît de îndîrjiți ca acum.

A sosit gustarea de dimineață. Înfruntînd artileria hitleristă, furișîndu-se pe șoseaua apărată de un parapet de pămînt înalt de doi metri, un grup de tineri și tinere din sat a ajuns pînă în apropierea poziției noastre. Pe întreaga linie, din mînă în mînă, circulau farfurii încărcate cu pîine, brînză și usturoi verde. Ce nostimă situație! Să mănînci pe poziție din farfurie brînză și usturoi verde!

Atacul trebuia dat la ora 7, dar s-a dezlănţuit cu trei ore mai tîrziu.

Avioanele româneşti roiau pe deasupra poziţiilor germane şi lansau manifeste de culoare roşie şi format mic. Unele au căzut şi în rîndurile noastre. L-am păstrat şi i-am copiat conţinutul. Cînd ne-a fost tradus a produs puternică impresie asupra noastră.

Iată cum suna în germană şi în traducere românească acest manifest.

„DEUTSCHE SOLDATEN,

HITLER IST TOT, und ihr von euerm EID gelöst. MEHRERE deutsche Generale — unter diesem befindet sich auch.

GENERAL DITMAR — haben die Deutsche Wermacht verlassen und sich dem siegreichen ALLIIERTEN Streitkräften ergeben.

HIMMLER hat die KAPITULATION DEUTSCHLANDS angeboten.

Nord Deutschland ist besetzt, Berlin verloren.

In Italien ist kein deutscher Wiederstand mehr.

Bayern und Ostmark sind auf dem Wege total besetzt zu werden, als Folge des Alliierten Vorstoβes im Donautal.

EURE LAGE IN Böhmen ist aussischtslos.

Euer Kampf und Opfer heute ist SINNLOS geworden.

Verkürzt die Leiden und bewahrt euer Leben für eure in Unwissenheit gebliebene FAMILIEN.

Gebt den Kampf auf. Übergeht zu unserem Truppen wo für euch das Leben und GUTE MILITÄRISCHE BEHANDLUNG VERSICHERT WIRD, sowohl seitens der russischen wie auch der rumänischen Armee!“

„SOLDAŢI GERMANI,

HITLER ESTE MORT, iar voi sînteţi eliberaţi de jurămîntul vostru.

Mai mulţi generali germani — printre care se găseşte Generalul DITMAR, au părăsit Wermacht-ul German şi s-au predat victorioaselor forţe combatante aliate.

HIMMLER a oferit CAPITULAREA GERMANIEI.

GERMANIA DE NORD este ocupată, BERLINUL ESTE PIERDUT.

În ITALIA nu mai este rezistenţă germană.

BAVARIA şi OSTMARK sînt pe cale să fie complet ocupate. Ca o consecinţă a înaintării Aliaţilor în Valea Dunării, SITUAŢIA VOASTRĂ ESTE PIERDUTĂ.

Lupta şi jertfa voastră astăzi este lipsită de sens.

Scurtaţi suferinţele voastre şi păstraţi-vă viaţa pentru FAMILIILE VOASTRE, rămase fără veşti de la voi.

Renunţaţi la luptă. TRECEŢI LA TRUPELE NOASTRE, unde vi se ASIGURĂ VIAŢA ŞI UN TRATAMENT MILITAR BUN, atît din partea armatei ruseşti cît şi din partea armatei române!“

În acea dimineață s-a mai făcut o încercare, trimițîndu-se de la divizie parlamentari spre a evita o vărsare de sînge inutilă. Comandanții se gîndeau în primul rînd la ostașii noștri. Să nu se mai zbată în aprigile flăcări ale războiului și în prima zi de pace după cel de-al doilea război mondial. Criminalii hitleriști, căci nu pot fi numiți altfel, nu au răspuns nobilei noastre încercări. Dimpotrivă au continuat să tragă cu artileria pe poziția unde ne aflam. Cînd am văzut acest act mîrșav, cît era de frumoasă ziua de 9 mai, pe atît de neagră ni s-a părut. În sufletele tuturor s-a aprins o ură înspăimîntătoare. Privirile noastre nu mai erau decît căutări năprasnice. Zîmbetele s-au transformat în aprige încleștări ale maxilarelor, palmele, care trebuiau să salute pacea, s-au strîns pe paturile puștilor, pe mînerele mitralierelor, pe cordițele de tragere ale tunurilor gata să năruie cel mai groaznic răspuns, să-și verse veninul într-o cumplită răzbunare. Așa am început lupta... am pornit asaltul asupra postului de radio „Donau“ de pe platoul de lîngă Dobromilice, cu cota 310 ultimul nostru asalt, dat în ziua de 9 mai, ziua victoriei asupra fascismului.

Deodată pe deasupra capetelor noastre, din spate, au început să zboare proiectilele artileriei diviziei. Împroșcau crîncen pozițiile inamice. Pămîntul se cutremura sub picioarele noastre. În spate, zgomotul detunăturilor se auzea ca un muget. Pe pozițiile dușmane se ridicau ritmic trîmbe de fum gros, negru. Se simțea pînă la noi fumul exploziilor și praful înecăcios. Ne usturau ochii. La un moment

dat, pe toate liniile noastre, din șanțuri s-a ridicat o mare de tigve cenușii. Privirile tuturor erau ațintite spre platou. Oamenii își comunicau gîndurile, dar nu cu graiul, ci cu privirile. Încordarea creștea la maximum.

Aviația noastră vărsa și ea foc asupra inamicului. Pe cer au apărut rachete roșii. Pornirăm la atac. Am mers 200 de metri, dar focul turbat al inamicului ne-a silit să ne culcăm la pămînt. Străfulgerat de un glonț dușman a căzut Pandele, armonistul. Oamenii se îndîrjiră. „Uite, mă, căzu în ultima zi!“ Izbucniră niște înjurături groaznice la adresa hitleriștilor.

Comandantul hotărî ca direcția principală de atac să fie de-a lungul văii, contrar regulilor clasice. În frunte a pornit căpitanul Zamfir cu tunurile a. t. Cele două tancuri inamice care au apărut la creastă au fost atinse din primele lovituri.

— Uraaa! Uraaa!

Ai noștri au trecut vijelios la asalt. Au urcat creasta. Am trecut un canal prin apă, pînă la brîu. Pionierii au întins punți de asalt pentru armamentul greu de infanterie. În urma bombardamentului artileriei noastre, baza pilonului postului de radio a fost dărîmată. Uriașul pilon de fier ce se înălța semeț către cer începu să se încline.

Din nou izbucni un „Ura“ puternic, năvalnic. Uralele se împleteau cu exploziile grenadelor în ecouri prelungi. Batalionul 2 căzu în spatele hitleriștilor.

Lupta a durat pînă spre prînz. Platoul fumega ca un imens rug. Pilonul trufaș zăcea aplecat într-o

rînă. Nu mai putea împroşca văzduhul cu minciunile lui. În razele soarelui, prin perdeaua de fum, umbrele ostaşilor noştri păreau ale unor uriaşi. Hitleriştii, care mai scăpaseră cu viaţă, se predară, unii în genunchi, de teamă că li se ia viaţa.

Duţu Scăpău, vlăjganul acela de prin părţile Iaşului, luă pe un hitlerist de bărbie, îl privi ţintă în ochi şi-i spuse:

— Ei, friţule, acum crezi că s-a dus dracului Berlinul?

— Ia! Ia! Berlin Kaput! Hitler Kaput! — bîlbîi nazistul, holbînd ochii de spaimă.

Cînd am ajuns pe ultima linie a poziţiei duşmanului am fost martor al unei scene ciudate. Un locotenent, mi se pare că se numea Bentoiu, mergea agale cu gura permanent căscată şi ambele mîini întinse în lături — în stînga ţinea un pistol mitralieră iar în dreapta un bidon. M-am apropiat de el să-l întreb ceva... Nu vorbea ci doar continua să meargă cu gura căscată şi bătînd aerul cu mîinile.

Am trimis după un medic sau vreun sanitar. Doctorul a constatat că ofiţerului îi intrase un glonţ de puşcă prin gură şi îi ieşise prin ceafă fără a atinge vreun nerv sau ţesut. I s-a făcut injecţii şi după cîteva ore n-avea cine să-l mai întreacă la vorbă şi la şotii.

În urma atacului care a dus la încercuirea completă a forţelor hitleriste de pe marele platou, unde se afla postul de radio „Donau“ divizia noastră a capturat 1.311 prizonieri, sute şi sute de maşini încărcate cu muniţie, cu armament şi echipament, cu

alimente, cu medicamente, cu obiecte jefuite din Cehoslovacia. Iar pe cîmpul de luptă erau presărate sute şi sute de cadavre hitleriste. Într-adevăr că răzbunarea noastră fusese cumplită. Păcat însă că în această ultimă luptă au căzut, pentru totdeauna, şi mulţi ofiţeri şi soldaţi de-ai noştri. Ei nu au mai putut gusta din marea cupă a victoriei, a păcii, care începuse să se aştearnă îmbibată de speranţe nesfîrşite pe întinsul Europei.

*

Eram frînţi de oboseală. Picoteau oştenii în ultimele tranşee cucerite pe platoul cu postul de radio. Aşteptam ordinul de reluare a înaintării. Nimeni nu vorbea. Nu mă simţeam nici eu în apele mele. Eram înciudat de o atît de mare linişte. Am încercat să leg o vorbă:

— Bentoiule!...

— Prezent!...

— Căruntule!...

— 'Zent!...

— Uraaa... măăi... dracilor!... S-a sfîrşit războiul!... Hai săltaţi din gropi! le-am strigat.

— Dom' căpitan. Dom' căpitan! şi-au sărit, de gîtul meu, repetînd: „Dom' căpitan, dom' căpitan“!

Se ciocneau bidoanele de baionete, atîrnate la şold, şi puştile de ţestul căştilor şi m-au luat pe sus: „Uraa! Uraa! Ura!...! şi m-au lăsat uşor, uşor, hohotind de rîs în tranşeea din care mă ridicasem pe parapet.

— Priviţi dom' căpitan înainte, acolo unde erau ei, nemţii, acolo unde trăgeam toţi cu sete... Hei, dom' căpitan vasăzică nu mai avem în cine trage...

— Şi de ce m-aţi îngropat din nou în tranşee?

— Ca să nu vă vină rău cînd veţi începe să înfulecaţi prea lacom, prea mult şi prea repede din carnea păcii.

— Ce copii sînteţi... S-o fi sfîrşit războiul dar eu încă nu ştiu cum este războiul, mă credeţi voi?

— ?!... ?!... Ptiu, a înnebunit dom' căpitan... a'nebunit îşi şopteau camarazii mei.

— Nu, n-am înnebunit, ci de-abia m-am trezit la realitate. Cît de mult îmi place să trag în piept adierea asta care vine dinspre pădurea de dincolo de vale!... Uitaţi-vă şi la culmile de peste calea ferată de unde trăgeau ciumatele alea de mitraliere inamice... Şi uite cum căsuţa aceea albă şi mică, mică cît o jucărie, propteşte cu forţa ei nevăzută ditai dealul unde era observatorul vrăjmaş care dirija şuvoiul de foc asupra noastră.

— Parcă aşa o văd şi eu dom' căpitan, îmi răspunse locotenentul Bentoiu.

— Şi de ce ne-am războit? am întrebat.

— A pornit ţara lor contra ţării noastre. D'aia le-am răspuns şi noi cu foc de-am ajuns pînă aici, vorbi un leat de lîngă noi.

— Cum adică? A venit Germania în România?, ripostă sergentul Căruntu, aflat în gloata soldaţilor.

— Cum vorbeşti aşa, alandala? Dacă am fi văzut noi că vin spre noi Rinul, catedrala din Colonia, minunata Bavarie, Hamburgul, Elba, Pădurea Neagră, Berlinul, germanii cu toate oraşele şi satele lor, cu armonici şi cu jocuri, toţi civilii şi civilele din Germania şi cu bibliotecile lor vechi de peste o mie de ani, orchestrele lor vestite şi-apoi Goethe, Schiller, Beethoven, Einstein şi... uf, dar cît de mare şi frumoasă este Germania! Şi dacă venea la noi Germania ne-am fi supărat?... Sau dacă se ducea România în Germania cu Carpaţii şi Dunărea, cu toate satele şi oraşele noastre, cu doina şi cu sîrba şi cu căluşarii şi cu Enescu şi cu Eminescu şi cu Creangă şi cu Brîncuşi...? Credeţi că se făcea război? Nu măi fraţilor! Făceam o horă mare şi un chef mare şi ar fi fost o frăţie şi nici o duşmănie...

Aşa vorbi-ta de undeva, din fundul poziţiei noastre, un ofiţer de rezervă, un profesor de filozofie se pare.

— Aşa-i domnule sublocotenent îi răspunse Bentoiu. Şi eu cugetam la fel în faţa oraşului Banská-Bystrica, pe care l-am afumat şi noi şi inamicul cu atîtea atacuri, şi totuşi, după ce-am intrat în oraş, acesta şi-a schimbat imediat faţa, a început cunoscutul zumzet al vieţii. Gîndeam: „Dacă la un moment dat toţi soldaţii noştri şi ofiţerii noştri s-ar fi trezit, aşa, ca'n basme, îmbrăcaţi în civil, cum erau la ei acasă, ce s-ar fi întîmplat? Ce mai rîsete ar fi fost! Să vezi oameni în toată firea, cu haine şi mai bune şi mai rele, cu pălării, ori cu căciuli, cu haine de oraş, sau de ţară, mai luxoşi, sau mai puţin luxoşi, tîrîndu-se prin şanţuri cu noroi, prin gropi cu apă, şi-apoi cum se aruncă, îmbrăcaţi, în apa Hronului mînjiţi de funingine şi cu cucuie în frunte...

Şi la fel să-i vezi pe nemţii din faţă, şi ei îmbrăcaţi elegant, tot în civil, cum stau în găuri, prin bălţi, prin porumbişti, prin pădurile şi beciurile caselor.

Atunci, dacă s-ar fi ridicat ambele tabere, ca la un semnal, ar fi văzut cît de caraghioşi erau şi unii şi alţii... Proastă mai este omenirea asta!. Auzi, să te terfeleşti ca un porc şi apoi să tragi în omul din faţa ta.

— Da, dom' sublocotenent! Asta ne-a fost idealul! Să nimicim pînă la unul pe toţi cei din tagma ălora care a adus, sau ar mai vrea să aducă iar omenirea în mocirla asta. Noi pentru acest crez am ajuns pînă aici. Noi nu sîntem porci... izbucni sergentul Căruntu, pîrîind din automat, aruncînd spre înaltul cerului mesaje după mesaje de cartuşe luminoase...

— Aveţi dreptate le răspunse-i eu răguşit. Ia uitaţi-vă la gura aceea de tun... Cînd a fost doar fier curat, sfîntul fier al civilizaţiei, nu era tun, nu era moarte... Dar mitralierele, ori puştile... Ce minunate candelabre ar fi ajuns!

— Ei, căpitane, termină! Ai înnebunit? Te-a înnebunit războiul? interveni colonelul Mateescu, comandantul regimentului...

„Încolonarea!... Înainte, marş!" a tunat colonelul.

*

Dar cum a fost trăită ziua de 9 mai 1945 şi de alte comandamente, de alte unităţi? Iată ce ne spun cîţiva martori oculari în amintirile şi memoriile lor

de război ca de exemplu generalul-colonel în rezervă Radu Niculescu Cociu, care a comandat Corpul 7 armată român:

„... În după-amiaza zilei de 8 mai văzduhul a fost străbătut în toate direcţiile de o veste deosebit de importantă, pe care au transmis-o staţiile de radiodifuziune din întreaga lume, pe care toate posturile de radio ale unităţilor de pe front au recepţionat-o, făcînd-o cunoscută şi maselor de militari.

Bucuria a încălzit cel mai mult inimile ostaşilor de pe front. Pe ei, cel dintîi, îi privea vestea neaşteptată.

Informaţia ne anunţa capitularea necondiţionată a Germaniei faţă de cele trei mari puteri şi numirea amiralului Döenitz în calitate de conducător al Germaniei. De fapt, această veste, pe mine, personal, nu m-a surprins, întrucît o aşteptam din moment în moment.

Surpriza cea mai mare, dar şi cea mai dureroasă pe care am trăit-o eu în aceeaşi zi, la puţin timp după informarea privitoare la capitulare, a constituit-o ştirea pe care am primit-o mai întîi telefonic de la eşalonul superior, privitoare la faptul că trupele germane din Boemia au făcut opinie separată, că nu vor să capituleze şi vor continua lupta. Bucuria deci nu mai putea fi împărtăşită pe deplin.

În anumite puncte din prima linie a dispozitivului nostru transmisioniştii români şi sovietici au instalat mai multe megafoane de la care se transmitea trupelor naziste actul de capitulare necondiţionată a Germaniei, cerîndu-le să înceteze lupta.

Drept răspuns la această invitaţie am observat că

din pozițiile dușmane s-au înălțat niște rachete roșii. Mai înainte ca ele să se stingă, tunurile nemțești au început să bubuie cu înverșunare...".

Vestitul pontonier, generalul de rezervă Vasile Andreescu, pe atunci colonel, comandant de regiment ne spune:

„De necrezut... Trăiam ziua Victoriei!

Deși mulți o văzuseră aproape, iar altora li se păruse că nu mai venea odată, această victorie pentru care luptasem zi cu zi, ceas cu ceas, sosise.

Bucuria pe care o dezlănțuise părea fără de sfîrșit, atît în rîndurile noastre, cît și ale ostașilor sovietici. Capelele românilor și deopotrivă bonetele sovieticilor le puteai vedea cînd aruncate în aer, cînd trîntite la pămînt... Strigăte de ura prelungite, pînă ce răgușeala le punea capăt... Ostașii sovietici și români, îmbrățișîndu-se între ei... Am văzut atunci și lacrimi, multe lacrimi de bucurie!

Pentru sărbătorirea acestei mărețe zile, serviciul de aprovizionare sovietic a trimis pontonierilor români două butoaie cu vin.

Trei zile a durat această explozie de entuziasm, pe care cred că cel mai talentat scriitor nu ar putea-o reda întru totul.

Apoi... satisfacția îndeplinirii datoriei și mîndria ce o simte biruitorul au luat loc, încetul cu încetul, entuziasmul și zilele au intrat pe făgașul lor normal.

La Apostag, unde mă aflam cu postul de comandă al regimentului, am primit vizita locotenent-colonelului Pomozov, șeful de stat major al Brigăzii 5 pontonieri sovietice, venise pentru a ne felicita călduros cu prilejul victoriei. L-am găzduit peste noapte. A doua zi am luat împreună drumul spre Baden (Austria), unde eram invitat de colonelul Nominas. La tot pasul am întîlnit urmele războiului.

După două scurte opriri la Schönbrunn și la mormintele compozitorilor am ajuns la Baden.

Acolo se afla și cartierul general al Frontului 3 ucrainean. Întîlnirile pe care le-am avut cu ofițerii sovietici au prilejuit multe alte felicitări reciproce".

Iar un om al văzduhului, maiorul inginer parașutist în rezervă, Ștefan Șoverth, astfel ne descrie acel neuitat 9 mai 1945:

„...Mai 1945. Începutul lunii ne găsește tot în Cehoslovacia, pe aerodromul din Piest'any. Luptele se desfășurau cu tot mai multă vigoare. În fața înaintării impetuoase a forțelor române și sovietice inamicul nemaiputînd rezista, executa „retrageri", distrugînd totul în urma sa. De fapt, nu era vorba de o retragere, ci de o fugă pustiitoare.

Și a venit și dimineața zilei de 9 mai. Se anunțase din seara lui 8 mai capitularea necondiționată a Germaniei. Curînd s-a dat și ordinul de încetare a focului. Pentru noi veniseră mult așteptatele clipe de pace.

Așteptasem prea mult acest moment! Bucuria stîrnită a fost năvalnică, tulburătoare. Oamenii și-au rupt toate barierele reținerilor de pînă atunci și

inimile lor atît de greu încercate în timpul acelei nopți apăsătoare, care fusese războiul, s-au lăsat copleșite de acest moment înălțător. Niciodată nu voi putea uita clipele trăite atunci!

Militarii noștri, cu glonțul încă pe țeava armei, cu benzile de cartușe în mitraliere, copleșiți de bucurie, au tras ultimele focuri, conștient fără țintă. Dar a fost cea mai lungă salvă a războiului. Ea n-a doborît pe nimeni, n-a țintit pe nimeni. Această ultimă salvă a bucuriei era pornită din adîncul sufletului acestor oameni care se pregăteau să reia totul de la început, să șteargă umbrele atîtor amintiri amare. Omenirea se pregătea de prefaceri, de înnoiri, se scutura de colbul atîtor dureri și-și ridica fruntea spre soare.

Am văzut atunci gesturi cu putere de simbol, dar niciodată n-am putut crede că fericirea, bucuria îi pot copleși, îi pot stăpîni cu atîta titanică putere pe oameni. Și niciodată n-am văzut atîtea zîmbete și atîtea lacrimi pe aceleași chipuri! Și mi s-a părut ciudat că pentru două stări sufletești diametral opuse — durerea și fericirea — omul are același mod de manifestare: lacrima. Numai că lacrima fericirii e precedată de acele inimitabile zîmbete și străluciri din priviri!".

*

După ce ne-am încolonat am trecut imediat la o urmărire viguroasă, într-un ritm extrem, nemaiîntîlnit. Între 9 mai orele 13 și 12 mai 1945 orele 5 dimineața, Divizia 9 infanterie, urmărind strîns trupele fasciste, care se retrăgeau în goană spre vest,

a parcurs 210 kilometri, ceea ce înseamnă că s-au făcut în medie aproape 70 de kilometri pe zi. Cum s-a putut realiza un astfel de ritm? În primul rînd prin adaptarea la noua situație. Întregul drum era presărat cu sute și sute de căruțe și de cai rămași de la coloanele hitleriste care fugeau înspăimîntate spre vest. Regimentul nostru, ca și celelalte regimente, a profitat de acest lucru și a organizat imediat 3 eșaloane hipo. Primul îl constituia avangarda, al doilea grosul, al treilea trenurile de luptă și regimentare. Toți ofițerii și subofițerii, ca și o parte din sergenții comandanți de plutoane, își făcuseră rost de cai. În fruntea avangărzii a fost împins un pluton de cercetași călări. Cu acel pluton, și avînd toate decorațiile prinse pe piept, printre care ordinul „Mihai Viteazul" cu spade, mă deplasam și eu călare. Întregul regiment era o furtună care uruia, ropotea și alerga neobosit pe urmele fasciștilor. Eram înmărmuriți de cantitatea mare de tunuri, de mașini, de tancuri distruse, de căruțe și de cai care umpleau toate drumurile. Regretam că nu aveam șoferi să fi pus în mișcare mașinile, să gonim cu ele. Era atîta risipă de tehnică de luptă, de echipament și de muniție părăsite, încît ne întrebam cum de am putut noi să învingem un asemenea dușman.

Dar, deși înaintarea noastră era atît de vijelioasă, nu scăpaserăm nimic din vedere pentru o eventuală luptă. Localitățile pe care le străbăteam „în zbor", erau înțesate de oameni, locuitori eliberați, care ne acopereau, pur și simplu, cu flori, ne salutau cu urale și cu fețele radiind de fericire.

În ziua de 11 mai am ajuns din urmă resturi din diviziile 16 și 24 infanterie horthyste, care se predaseră în parte cu o zi mai înainte, răspîndite pe tot frontul de urmărire al Corpului 2 armată. Au fost scurte ciocniri cu niște ariergărzi, și ele sătule de război. S-au predat, fără lupte, cu tot materialul de război și echipamentul de luptă. Apoi am ajuns din urmă și alte unități și subunități hitleriste, pe care le-am capturat. De multe ori ne ieșeau în cale cetățeni cehi, care ne făceau semne desperate să oprim. Semnalul nostru de oprire îl constituiau rachetele șuierătoare care produceau un zgomot asurzitor. Eu trăgeam două rachete de la plutonul de cercetași călări și apoi începea să șuiere sinistru toată coloana care se oprea în ordine, gata de luptă. Populația rămînea profund impresionată de acest spectacol. Închipuiți-vă o coloană de căruțe, și fiecare căruță plină cu ostași care stăteau în picioare, cu căștile pe cap, cu puștile în mîini, cu automatele atîrnate la piept. Din cauza căldurii ostașii erau descheiați la gît, cu mînecile sumese la vestoane. Îmi pare rău că nu s-au imprimat aceste aspecte de către reporterii foto, de către pictorii care existau în divizie. Iar de o parte și de alta a coloanei, ofițerii, subofițerii și o parte din sergenți, călări. O asemenea coloană de voinici, în straie militare, și cu mult material de război era deosebit de impresionantă. Dar cei mai interesanți erau oameni. Chipurile lor bărbătești, energice, bronzate de furtunile luptelor și de vifornițele munților, obrajii lor plini de prafurile drumurilor și privirile agere, trupurile robuste și sportive, stîrneau o stare de imensă forță

fizică și morală, provocau un sentiment de adîncă admirație și de respect. Erau luptătorii, eliberatorii popoarelor de sub jugul fascist. Și atunci, de ce ne făceau cehii prin anumite localități semne de oprire? Să ne pună în gardă că o parte din trupele hitleriste se refugiau prin pădurile din jurul respectivelor localități, își lepădau repede ținuta militară, se echipau „în civili“ cu haine procurate din jafuri, își puneau rucksacuri în spinare și roiau în toate părțile spre a scăpa de capturare. Nu era exclus ca unii dintre ei să mai poarte sub hainele civile, ori în rucksacuri vreo armă, să ne provoace cine știe ce surpriză. De aceea pe parcurs s-au organizat și grupe de cercetași călări — cai aveam berechet — care scotoceau adînc pădurile și împrejurimile diferitelor localități. În același timp s-a organizat și un serviciu special de cercetare și informare cu un efectiv mai mare, pentru a depista pe hitleriștii îmbrăcați în straie civile. În această operă eram ajutați cu multă îndemînare de tinerii cehi și slovaci. Îi luam și pe ei în coloane, opream pe suspecți, le verificam actele.

Alteori eram opriți pentru a participa o oră, două la cîte o serbare organizată ad-hoc în cinstea noastră. Eram poftiți la cîte o gustare, la cîte un pahar de șlibovită. În acordurile muzicilor locale se întindeau și jocuri, dansuri în care intrau voioși și ostașii noștri.

La 12 mai 1945, ora 5, regimentul a ajuns în comuna Veprova, la circa 80 de kilometri sud-est de Praga. Războiul luase pentru noi definitiv sfîrșit. Ne pregăteam pentru viața de tabără, pe care o vom

instala în pădurea din apropierea localității. Acolo ne-am făcut și bilanțul victoriilor și bilanțul pierderilor, acolo ne-am făcut și planuri de viitor, priveam cu ochii minții spre patria pentru care luptaserăm, eram hotărîți să continuăm mai departe lupta pe fronturile muncii constructive, creatoare . . .

BUCUREȘTI — OCTOMBRIE 1974

CUPRINS

ÎN 1974 AU APĂRUT ÎN SERIA „RESTITUIRI":

Tudor Arghezi	— Ars Poetica, 300 pag., 7 lei
Ioachim Botez	— Însemnările unui belfer, 230 pag., 5,50 lei
Pavel Dan	— Jurnal, 189 pag., 4,50 lei
E. Lovinescu	— Bizu, 237 pag., 6,25 lei
Adrian Maniu	— Lupii de aramă, 229 pag., 5 lei
C. A. Rosetti	— Jurnalul meu, 463 pag., 9,75 lei
* * *	— Povestitori ardeleni, 321 pag., 7,25 lei.

ÎN 1975 AU APĂRUT:

Francisc Hossu-Longin	— Amintiri din viaţa mea, 372 pag., 8,50 lei
Oscar Lemnaru	— Omul şi umbra, 248 pag., 6 lei
Gib Mihăescu	— Însemnări pentru timpul de azi, 308 pag., 7,75 lei
Peter Neagoe	— Timp de neuitat, 295 pag., 7 lei
Victor Papilian	— Teatru, 402 pag., 9,25 lei
I. H. Rădulescu	— Suvenire şi impresii ale unui proscris, 208 pag., 4,50 lei

ÎN CURS DE APARIŢIE:

Octav Şuluţiu	— Jurnal

ÎN 1974 AU APĂRUT URMĂTOARELE CĂRŢI DE PROZĂ:

Tudor Arghezi	— Povestirile boabei şi ale fărîmei, 34 pag., 14 lei
Nicolae Calomfirescu	— Drumuri la porţile soarelui, 121 pag., 5,50 lei
C. Cubleşan	— Licheni, 223 pag., 7 lei
Romulus Guga	— Adio, Arizona, 160 pag., 5,75 lei
Ion Lăncrănjan	— Drumul cîinelui, 140 pag., 5,25 lei
Leonida Neamţu	— Norii de diamant, 142 pag., 5 lei
Francisc Păcurariu	— Labirintul, 458 pag., 19 lei
Vasile Rebreanu	— A treia zi după război, 225 pag., 9,25 lei
Petre Sălcudeanu	— Ucenicie printre gloanţe, 202 pag., 9,75 lei

Tompa István	— Pîinea cea de toate zilele, 189 pag., 6,50 lei
Eugen Uricariu	— Despre purpură, 159 pag., 7,50 lei
C. Zărnescu	— Clodi Primus, 316 pag., 13,50 lei
Eugen Zehan	— O partidă de remi, 348 pag., 12 lei
* * *	— Cu bilet circular. O antologie posibilă a schiţei româneşti, 304 pag., 12 lei

ÎN 1975 AU APĂRUT:

Liviu Bratoloveanu	— Reptila, 413 pag., 12,50 lei
Gh. Săsărman	— Cuadratura cercului, 106 pag., 3 lei
Dumitru Trancă	— Hronicul leatului 7481, 105 pag., 4 lei
Valeriu Varvari	— 1100 zile risipite, 110 pag., 4,50 lei

ÎN CURS DE APARIŢIE:

Viorel Cacoveanu	— Morţii nu mint niciodată
Simion Dima	— Mielul negru
V. Sălăjan	— Săptămîni de dragoste
Grigore Zanc	— Bastarzii

ÎN 1974 AU APĂRUT URMĂTOARELE TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ:

Honoré de Balzac	— O dramă la marginea mării. Gambara, 270 pag., 13 lei
Jurek Becker	— Jakob mincinosul, 245 pag., 10,50 lei
Frans G. Bengtsson,	— Vikingii, 527 pag., 22 lei
Stanislaw Lem	— Solaris, 299 pag., 7,25 lei
Francesco Petrarca	— Canţonierul, 511 pag., 56 lei
Hugo Raes	— La stînga liniei de elicoptere, 158 pag., 6,25 lei
W. Shakespeare	— Sonete, 361 pag., 48 lei
Robert Louis Stevenson	— Straniul caz al dr. Jekyll şi al lui Mr. Hyde, 168 pag., 3 lei

* * *	— 4 dramaturgi, 4 piese (Dramaturgi contemporani din Ungaria), 346 pag., 18,50 lei
* * *	— Privind chipul României, Antologie de lirică universală despre România, 158 pag., 18,50 lei

ÎN 1975 AU APĂRUT:

Charles de Coster	— Legenda şi aventurile vitejeşti, vesele şi glorioase ale lui Ulenspiegel şi Lamme Goedzak în ţinuturile Flandrei şi aiurea, 499 pag., 21 lei
Emile Gaboriau	— Afacerea Boiscoran, 378 pag., 14 lei
Aldous Huxley	— Geniul şi zeiţa, 126 pag., 3,75 lei
André Kédros	— Soarele de aramă, 99 pag., 4 lei
Michelangelo	— Rime, 119 pag., 19 lei

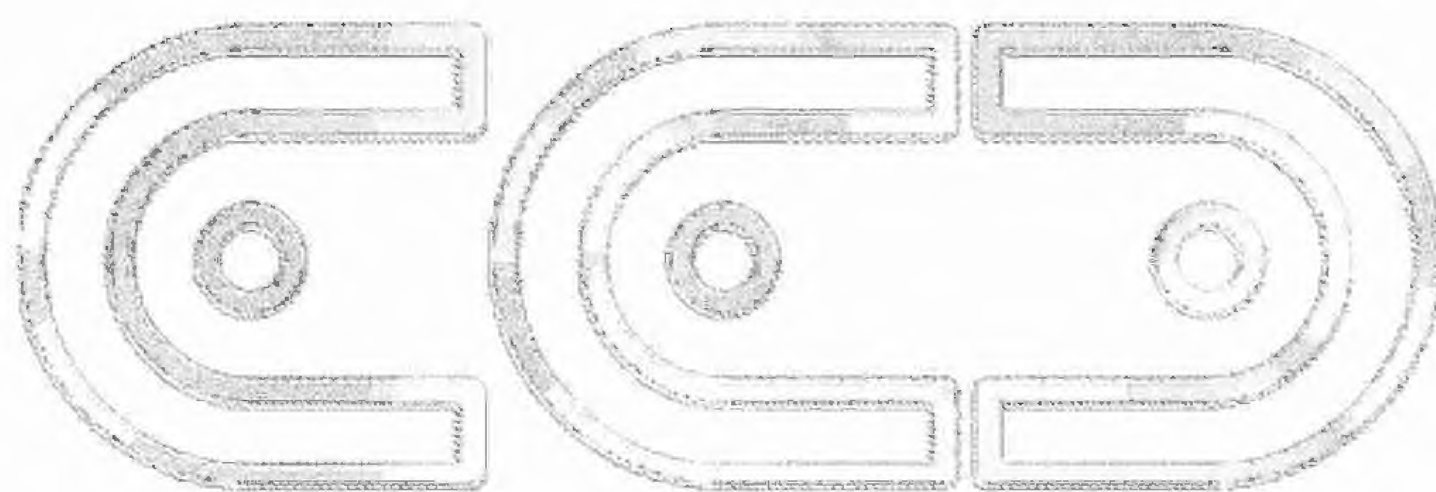
Redactor: A. KLAMM
Tehnoredactor: A. MOLNÁR

Apărut: 1975. Bun de tipar: 23.06.1975.
Comanda nr.: 1351. Coli de tipar: 9,50.
Hîrtia: semivelină de 63 g/m². Format: 32/70×100.
Tiraj: 155.000+90 broşate.
C. Z. pentru biblioteci: 859.0—94.

Tiparul executat sub comanda nr. 347/1975 la
Întreprinderea Poligrafică Cluj,
Municipiul Cluj-Napoca
str. Brassai nr. 5—7.
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

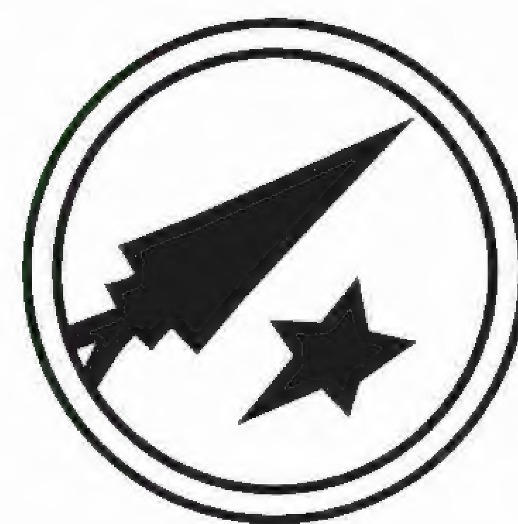
de

Anonim

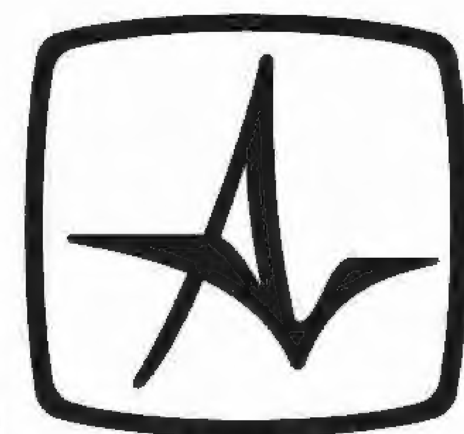
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

